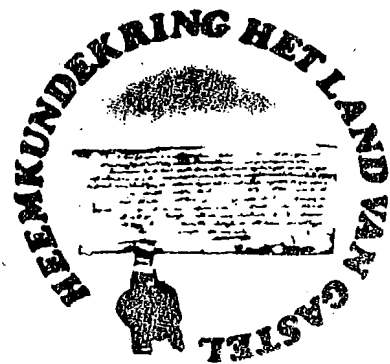

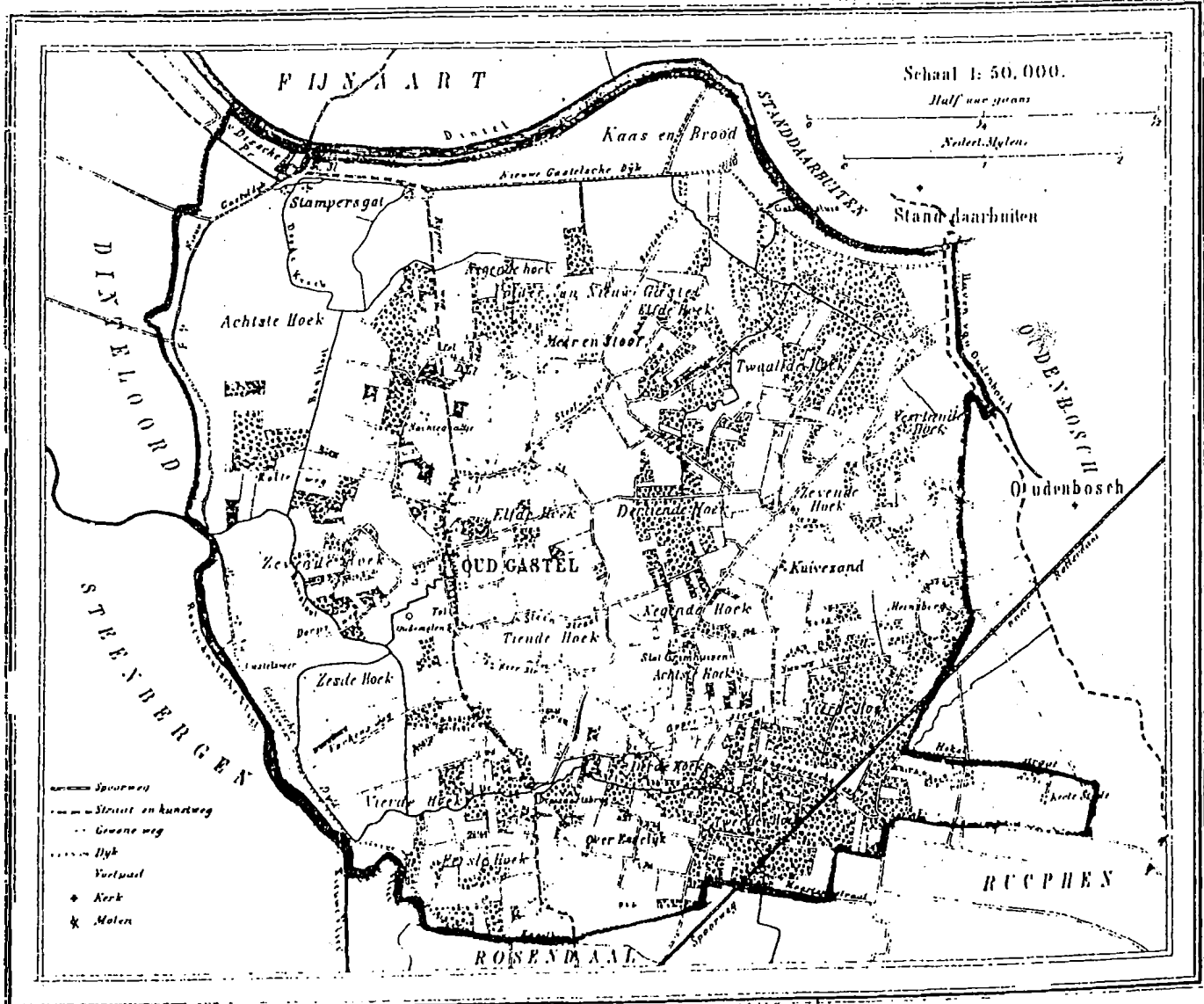
JAARBOEK

heemkundekring het land van gastel

1991

GEMEENTE OUD- en NIEUW GASTEL.

Getekend door J. Kuiper

3312 Bunders 3250 Inwoners

INHOUDSOPGAVE

blz.

Voorwoord.....	3
De Franse revolutie van 1789.....	4
Honderd jaar geleden 1891.....	20
Uijt de criminele rolle.....	24
1890 De Harmoniezaal 1990.....	40
Het gebeurde in 1941.....	84
Uit 'Herinneringen' van broeder Theophile Nijman.....	92
Volkstaal.....	107
Historische Gastelse panden met naam.....	112
Oud, de duvel is oud.....	139
- Interview met Gastels oudste inwoonster op een na.....	140
- Gastels oudste elftal.....	146
Kroniek 1990.....	147
Aktiviteitenkalender 1991.....	151
Ledenlijst en begunstigers.....	153
Informatie heemkundekring 'Het Land van Gastel'.....	155
In memoriam: Jan Aanraad.....	157

COLOFON

Jaarboek 1991

Uitgave van: Heemkundekring
Het Land van Gastel
Oud Gastel

Redaktie: de heer J. Aanraad
de heer P.F.A. Akkermans
de heer J. Laros
de heer F. van Merrienboer
de heer P. Peeters
de heer H. Zandbergen

Realisatie: Vlugschrift
Oud Gastel

Niets uit deze uitgave mag worden overgenomen zonder schriftelijke toestemming van de redaktie.

Foto's, voor zover de eigenaar niet is aangegeven, zijn uit het archief van Heemkundekring Het Land van Gastel.

VOORWOORD

Ook dit jaar is de redaktie er weer in geslaagd om voor de achtste keer U het jaarboek aan te bieden.

Menige uurtjes heeft de redaktie er aan besteed om weer interessante verhalen uit het verleden naar boven te halen.

Als kersverse voorzitter wil ik dan ook de redaktieleden van 'Het Land van Gastel' hartelijk danken voor hun inzet.

Ook dank aan de reiskommissie en medewerkers.

Tevens wil ik van deze gelegenheid gebruik maken om U: Bestuur en leden van de Heemkundekring 'Het Land van Gastel' te bedanken dat U mij het vertrouwen gegeven hebt door mij te kiezen als voorzitter.

Verder wens ik U allemaal heel veel leesgenot met dit jaarboek.

Voorts hoop ik dat wij allemaal een prettige samenwerking mogen hebben met iedereen die een warm hart toedraagt aan ons museum.

BR. CORNELIUS,
voorzitter

DE FRANSE REVOLUTIE VAN 1789

EN DE GEVOLGEN VOOR OUD EN NIEUW GASTEL IN DE JAREN 1793-1798

Inleiding

 p 14 juli 1789 bestormden de Parijzenaars de grote staatsgevangenis La Bastille, een gebeurtenis die de geschiedenis zou ingaan als het begin van de daarop volgende zeer bloedige revolutie welke duizenden slachtoffers zou vergen. Een uit de revolutie ontstaan schrikbewind vernietigde de politieke tegenstanders en stelde ze na schijnprocessen terecht doos middel van de guillotine, de om humane redenen uitgevonden beruchte onthoofdingsmachine.

Het koningschap werd direkt afgeschaft en de toenmalig regerende vorst Lodewijk XVI met zijn gemalin Marie Antoinette ontkwamen niet aan een gruwelijk doodvonnis.

Feitelijk was de revolutie reeds op 5 mei 1789 begonnen toen de Nationale Vergadering bijeen kwam om Frankrijk een nieuwe grondwet te geven die als basis moest dienen voor de definitieve beëindiging van de feodale bestuursvorm. De eerder opgestelde 'Verklaring van de rechten van de mens en van de burger' werd toen openbaar afgekondigd. Om nog nadrukkelijker de nieuwe koers aan te geven voerde het revolutionair bewind zelfs een eigen kalender in die sterk afweek van de bestaande en de jaartelling liet aanvangen bij het revolutiejaar 1789. Later schafte Napoleon deze af om weer de gangbare tijdrekening te gaan volgen.

De historische gebeurtenissen van 14 juli 1789 waren aanleiding tot de instelling van de Franse Nationale Feestdag, die nog steeds ieder jaar op de genoemde datum wordt gevierd. Deze Nationale Feestdag werd in 1989 met grote luister omgeven toen de Franse Natie het feit herdacht dat 200 jaar geleden de revolutie had plaatsgevonden.

President Mitterand nodigde voor deze gelegenheid alle Europese staatshoofden en regeringsfunctionarissen uit voor een bezoek aan Parijs. Bijna geheel Europa had immers ten tijde van de revolutie en de daarop volgende jaren niet alleen met de Leuze 'Vrijheid, gelijkheid en broederschap' maar tevens met de Franse legers kennis gemaakt.

Ook Nederland kende een Franse overheersing van 1793-1813. Aanvankelijk waren de Fransen in 1793 in het zuiden, later ook in de noordelijke gewesten, als bevrijders ontvangen.

Reeds voor de Franse Revolutie waren er in de Republiek der Verenigde Nederlanden politieke wrijvingen ontstaan.

Twee partijen, de prinsgezinde 'Oranjeklanten' genaamd en de patriotten die de bijnaam 'Kezen' droegen, stonden lijnrecht tegenover elkaar. De patriotten wensten een democratisch bestuur en waren voor afschaffing van het stadhouderschap.

De Oranjeklanten waren behoudend en wilden onder het gezag van de stadhouder de regentenregering voortzetten. De strijd tussen de partijen nam zodanige scherpe vormen aan dat stadhouder Willem V zich, met behulp van buitenlandse troepen, genoodzaakt zag de orde te herstellen en de 'patriottische raddraaiers' over 's lands grenzen te zetten.

Be 'Kezen' vluchtten naar Frankrijk en wachtten daar het ogenblik af dat ze, vergezeld van een bevrijdingsleger, naar hun vaderland konden terugkeren.

Inmiddels bleven de ideeën omtrent democratie, zoals die tot uiting waren gekomen in de Amerikaanse vrijheidsoorlog en de Franse Revolutie, in de Republiek der Verenigde Gewesten verspreiding vinden. De beginselen hiervan werden vermeld in politieke pamfletten en vlugschriften en op vele plaatsen kwamen patriottenklubs onder de naam van lees-sociëteiten tot stand die discussieerden over het teweeg brengen van een omwenteling met behulp van het Franse leger.

Zelfs Staats-Brabant, het generaliteitsland, kende twee leidende patriottische figuren in de personen van de Eindhovenaar Jan van Hoof en de Tilburger Pieter Vreede.

De naar Frankrijk uitgeweken patriotten hadden aldaar een militair korps opgericht dat als Bataafs Legioen, onder leiding van Daendels, deel zou uitmaken van het Franse invasieleger onder bevelvoering van generaal Dumouriez.

In 1793 viel dit leger België en daarna Staats-Brabant binnen en veroorzaakte een totale omwenteling in de toen bestaande verhoudingen.

Broeder Theophile Nijman beschreef reeds meer dan vijftig jaar geleden het wel en wee van de dorpen Oud en Nieuw Gastel bij de inval van de Franse troepen.

Het door hem geschreven artikel was zeer uitgebreid opgezet en werd later in beperktere omvang gepubliceerd in het jaarboek van de Ghulden Roos.

Als voornaamste bron had hij hiervoor geraadpleegd het Resolutieboek van de Gastelse municipaliteit.

Zijn publicatie bevat talrijke wetenswaardigheden voor alle Gastelaarc die zich voor de historie van hun woonplaats interesseren.

Daarom nam de redactie van dit jaarboek zich voor het artikel van Broeder Theophile nogmaals in zijn geheel af te drukken in de uitgave van dit jaar.

Bij nader inzien kwam zij echter tot de konklusie dat de tekst in de huidige vorm te veel plaats zou opeisen in het jaarboek en dat deze bovendien, in verband met de veranderde inzichten op historisch gebied, ook de nodige herziening en aanpassing behoefde. Er moest een keuze worden gemaakt tussen een gehele en een beperkte publikatie.

Gekozen is nu voor die van een beperkte omvang en met een bewerking onzerzijds van de tekst waarbij echter de door Broe-

der Theophile vermelde gegevens toch behouden zijn gebleven.

§ De Franse tijd in Oud en Nieuw Gastel 1793-1798

Sedert 1458 behoorde Gastel bestuurlijk tot het 'Land van Bergen op Zoom'. In het begin van de 16e eeuw werd dit land tot markiezaat verheven. Het uitgestrekte grondgebied was onderverdeeld in een aantal distrikten, kwartieren genoemd.

Gastel behoorde met Oudenbosch, St. Maartenspolder, Hoeven, Rucphen, Zegge en Standdaarbuiten tot het Oostkwartier.

Dit kwartier stond onder gezag van een drossaard die gewoonlijk in Oudenbosch zetelde en vandaar uit ook de overige dorpen bestuurde. In de 17e en 18e eeuw moesten de drossaards, volgens de toen geldende plakaten, van de gereformeerde religie zijn.

Voor het Oostkwartier waren dit achtereenvolgens:

Adriaan van der Zevender	1692-1718
Abraham Kip	1718-1730
Hendrik Weijns	1731-1733
Samuel Beekman	1734-1741
Abraham Banier	1741-1765
Herman Rudolf Banier	1766-1779
Dirk Mulier	1780-1791

Er waren in dezelfde eeuwen ook wel katholieke ambtenaren zoals bijvoorbeeld de penningmeesters van de polder Heer Jansland. Deze werden benoemd door de markiezen van Bergen op Zoom die zelf van katholieke huize waren. De andersdenkende drossaards voelden zich niet gelukkig met de benoemingen en gingen hierover vaak procederen bij de Hoog Mogende Heren in Den Haag die het bestuur vormden over Staats-Brabant.

In 1791 werd tot drossaard van het Oostkwartier benoemd Johan Christoffel van Voss, ritmeester bij de Armee van de Staat. Hij was de eerste drossaard die zich in Gastel op het 'Mof' vestigde.

Van Voss had al spoedig met grote problemen te kampen. De nog jonge Franse Republiek verklaarde op 1 februari 1793 de oorlog aan de Republiek der Verenigde Nederlandse Gewesten. De Franse legers vielen Staats-Brabant binnen en trachtten snel het Hollands Diep te bereiken om na het oversteken hiervan het gewest Holland te kunnen veroveren.

Na een snelle opmars bereikte een Frans leger onder bevel van generaal Charles François Dumouriez op 16 februari de stad Breda. Na een kort beleg moest deze vesting zich op 24 februari aan Dumouriez overgeven.

In ditzelfde leger fungeerde als kommandant van een afzonderlijke eenheid de vroeger uitgeweken patriot Herman W. Daendels. Terwijl Dumouriez Breda belegerde rukte Daendels verder op in West-Brabant en bezette Oudenbosch.

Zoals blijkt uit de resolutie van de Gastelse magistraat van 22 februari 1793 sprak Luitenant-Kolonel H.W. Daendels, kom-

mandant van 'de voorhoede van het Franse leger voor de expeditie op Holland', zijn waardering uit over de handelswijze der Gastelaren voor het beletten van de inundatie van de polder, die door de gewezen drossaard Van Voss op 21 februari 1793 was bevolen.

De drossaard was bij de komst der Fransen verdwenen en hield zich elders schuil.

Op bevel van Daendels moest het dappere gedrag der Gastelaren in alle dorpen van het Oostkwartier worden bekend gemaakt. Tevens gaf hij de schepenen van Gastel opdracht de goederen van de 'verrader' Van Voss in beslag te nemen en hem zo spoedig mogelijk op te sporen waarna hij berecht zou worden.

Daendels ontbood de Gastelse bestuurders naar zijn hoofdkwartier in Oudenbosch om opgave te komen doen van de financiën van het dorp, de aanwezige fourage voor de paarden en de voorraad aan brood. Hij gaf meteen opdracht terstond brood te gaan bakken voor het leger.

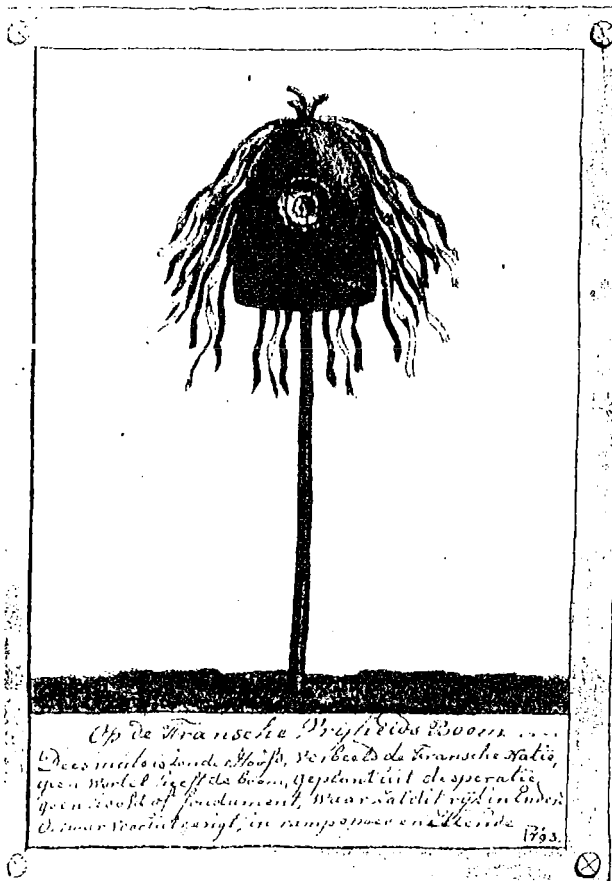
In de vergadering van 16 maart 1793 beraadslaagden de schepenen over de wijze waarop de betaling van de bakkers, die het brood moesten leveren aan de alhier gelegeerde Franse troepen, diende te geschieden. Er werd besloten de kosten te dekken uit de opbrengst van bij de inwoners aan-te-gane geldleningen. De ingezetenen werden derhalve dringend verzocht aan het dorpsbestuur geld te lenen, tegen een behoorlijk bewijs, voor de financiering van de voor de Fransen gemaakte en nog te maken onkosten. De gekonfiskeerde goederen van de sympathisanten van de prins van Oranje en van de gevluchte drossaard Van Voss vertegenwoordigde een zodanige waarde dat ze een geregelde aflossing van de lening zouden waarborgen.

Aanvankelijk had de Franse Generaal Dumouriez, bij zijn snelle opmars door Brabant, veel successen geboekt. Zonder veel strijd waren de vestingsteden Breda, Geertruidenberg en Klundert veroverd, doch Willemstad, Steenberg en Bergen op Zoom bleven, ondanks de heftige bombardementen, nog stand houden.

Daendels, die inmiddels met 800 man naar het noorden was opgerukt, kwam niet verder dan het sterk verdedigde Dordrecht. Hier trachtten de met Engelsen versterkte Staatse troepen de Fransen te verdrijven waarin ze aanvankelijk niet slaagden. Doch het Franse leger leed op 18 maart 1793 onverwacht bij Neerwinden een nederlaag tegen de Oostenrijkers en als gevolg hiervan moest Dumouriez het veroverde Brabantse gebied prijsgeven en zag zich genoodzaakt strategisch op Antwerpen terug te trekken.

De Franse inval was mislukt en de patriotten waren teleurgesteld.

Het gevaar voor Gastel was nu geweken en plotseling verscheen Johan Christoffel van Voss in het dorp om zijn drossaardsambt wederom in te nemen.

4 De hier afgebeelde vrijheidsboom zou die van Oud Gastel zijn, welke op 24 maart 1793 door Staatse troepen werd buitgemaakt en als trofee naar Is-Gravenhage werd gezonden.

Het spotdicht onderaan de tekening bevat een verwijzing naar de situatie in Frankrijk, dat het ook 'zonder hoofd' moest stellen, na de afzetting en terechtstelling van koning Lodewijk XVI.

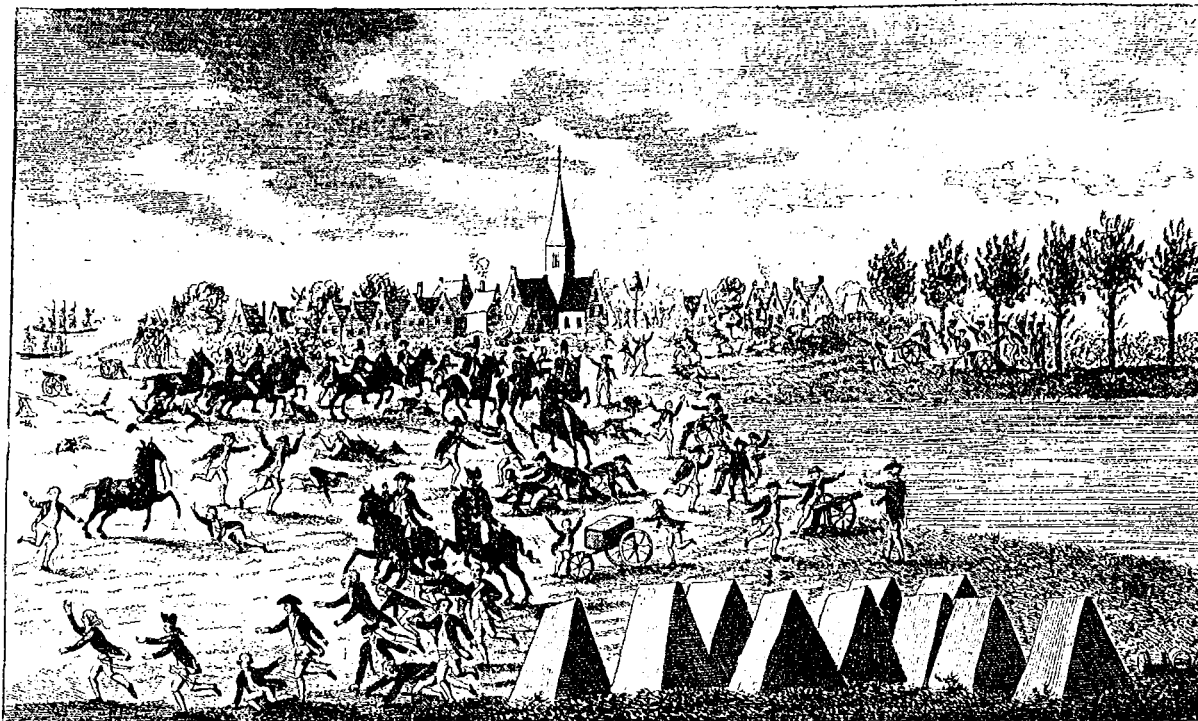
Deze vorst was in januari 1793, net één maand voor de Franse inval in de Republiek, onthoofd.

De eerste vrijheidsboom van Oud Gastel met spotdicht

In de vergadering van 3 april 1793 eiste Van Voss van de schepenen opheldering omtrent het beletten van de door hem bevolen inundatie van de polder op 20 februari.

De schepenen gaven hem hierover op 16 april schriftelijk antwoord en verklaarden in hun brief dat "naar zij hadden vernomen, slecht volk van Prinsland op 20 februari de dijk wilde doorsteken. De drossaard bleek echter afwezig waardoor het plegen van overleg met deze onmogelijk was. Verder was er bovendien ook geen bevel uit Den Haag gekomen om tot inundatie over te gaan. In verband met de schade die zou ontstaan door de overstroming van de polder, hadden zij gemeend het doorsteken te moeten beletten. Op bevel van Daendels is deze kwestie openbaar gemaakt in de dorpen van het Oostkwartier."

De brief was ondertekend door de schepenen Pieter Mastboom, J. van den Berghe, Fr. Lantmeters, Jan Baptist Droomans en C. van Campenhout. De ondertekenaars waren in feite voorstanders van de bevrijding door de Fransen. De brief was dus niet echt gemeend. Drossaard Van Voss toonde zich uiterst verbolgen over de wijze waarop alle Gastelse patriotten met de Fransen hadden gecollaboreerd. Secretaris Tessers had inmiddels de lijst van door de tijdelijke bezetter veroorzaakte schade opgemaakt. Voor Oud- en Nieuw Gastel bedroeg deze 8001 pond en 9 schellingen vermeerderd met de door de overheerser nog extra afge-

AFBEELDING van het Dorp GASTEL, en het Vlugten der Franschen van daar, op den 24^{den} Maart 1793, op de Aankomst van een *Détachement* van Honderd Mannen, onder bevel van den Kapitein Du PONT, en het neederhouden van den Vryheids-Boom, waar meede de Herstelling der Regeering van dat Dorp gepaard ging.

Zynde dit de Eerste Vryheids-Boom die door de Hollanders veroverd, en ook daarom, ten geschenke naar 's HAGE gezonden is.

In 's Graavenhaag wildt gy Uw Vryheids-Boom gaan planten, Verdwaaide Franschen! maar, schoon U de Patriot

Van binnen ondersteune in weêrwil van 't Verbod, Schoon gy gefchraagd wordt door gevlugte Vloek-Verwanten.

Door Schelmen, wier Geweer hun Wieg zelfs durf beltryden, Gy komt niet tot Uw doel, maar ziet hem, tot Uw spyt;

Te GASTEL U ontruk, ó Bloedaarts daar gy zyt! En hem ten Eer-Trophcen aan 's Graavenhaage wden.

dwongen 2705 pond, zodat in totaal 10706 pond en 9 schellingen schade was geleden.

Hoewel de rest van het jaar 1793 rustig verliep bleef het gevaar voor een onverwachte hernieuwde aanval op de Nederlandse Republiek ook in 1794 voortdurend aanwezig.

Om op een eventuele overrompeling voorbereid te zijn huurden Engelanden de Staatse Republiek gezamenlijk 62000 man Pruisische troepen.

Doch nu werd strijd geleverd in de zuidelijke Oostenrijkse Nederlanden en de Franse legers versloegen op 26 juni 1794 bij Fleurus de Oostenrijkers. De gecontracteerde Pruisen lieten verstek gaan. Het revolutionaire leger bleek niet te stuiten.

Pichegru, kommandant van het Franse Noorderleger rukte Vlaanderen binnen en veroverde op 26 augustus 1794 de stad Sluis. De Engelsen en Hollanders moesten met grote verliezen op Brabant terugtrekken. De Brabantse vestingen werden medio juli 1794 in allerijl weer op oorlogssterkte gebracht. De patriotisch ingestelde bevolking van het Oostkwartier toonde weinig belangstelling voor een actieve deelname aan de voorbereiding van de verdedigingswerken. Zij weigerde zelfs werkzaamheden aan militaire objekten te verrichten. Dit had tot gevolg dat het College der Staten op 10 juli 1794 de ingezetenen van Oud- en Nieuw Gastel een zeer ernstige waarschuwing zond waarin de voortzetting der werkzaamheden aan het Lindenburgseveer

(Gastelsveer) en Standdaarbuiten (de Schans) werd bevolen. Bij de eerste oproep dienden de arbeiders zich ter plaatse te melden!

Ook de patriotten in het gewest Holland begonnen zich te roeren en verzochten, via afgevaardigden, generaal Pichegru zo spoedig mogelijk naar de Republiek op te rukken.

Het lag zeker niet in hun bedoeling dat de Fransen als veroveraars zouden binnenvallen, zij wensten slechts hun steun bij het ~~teweeg~~ brengen van de radikale omwenteling die een eind moest maken aan het oude vermolmde regime. De patriotten wilden wel bondgenoten doch geen onderdanen van Frankrijk worden.

Op 9 augustus 1794 werd op het dorpshuis van Gastel van de Staten der Nederlanden een bevel ontvangen om 's anderendaags 10 augustus de polders te inunderen door het openzetten van de sluizen bij de Kapelberg, de Luikbedafsesluis (J. Brocatus) en de sluis bij de Marijnekreek (J. Hopmans).

Bij het vernemen van dit bevel was het dorpsbestuur, in vergadering bijeen, zeer onthutst en nadat drossaard Van Voss het dorpshuis had verlaten werd besloten de schepenen Thomas de Bie, Frans Lantmeters, Adriaan Akkermans en Anton Blankers onmiddellijk naar Oudenbosch te zenden voor overleg met de municipaliteit aldaar inzake het afvaardigen van een deputatie naar Den Haag met de opdracht bij de Staten te bewerkstelligen dat de inundatie zou worden uitgesteld in verband met de door het water te veroorzaken schade aan veldvruchten.

Een delegatie, bestaande uit Fr. Landmeters uit Gastel, de schepenen J. Vermeulen en B. Vogel uit Oudenbosch en J. Kuipers uit Hoeven werd naar Den Haag gezonden. De afgevaardigden boekten blijkbaar succes want op 17 augustus kwam van de Staten het bevel de inundatie van de polders tot nader order te staken.

De toestand bleef in deze zomermaanden onzeker.

Uit voorzorg werden de archieven van het Gastelse dorpsbestuur in kisten gepakt en naar Willemstad overgebracht. Daar zouden zij immers, binnen deze onneembare vesting, veilig worden bewaard.

Inmiddels trokken groepen, in Staatse dienst zijnde Engelse, Hannoverse en Hessische huursoldaten ordeloos door Gastel en lieten daarbij een spoor van vernieling na. Schade werd toegebracht aan gebouwen, meubels en huisraad, zelfs aan kleding. Ook de veldvruchten en het houtgewas moesten het ontgelden.

Drossaard Van Voss had al de ongunstige ontwikkelingen van zeer nabij gevolgd en begon zich meer en meer onveilig te voelen. Hij besloot daarom voor de tweede maal Gastel te verlaten. Op 2 september 1794 ontving het dorpsbestuur van hem een brief met de mededeling dat hij zich om veiligheidsredenen voor enige tijd moest "absenteren" en dat hij rentmeester van Mattenburgh als zijn vervanger had aangewezen.

Bij brief van 3 ,september gaf C. Schuller, majoor-ingenieur der Staatse troepen de bestuurders van Gastel bevel onmiddellijk de Gastelse polder te inunderen. De sluizen bij Van der Watermolen te Stampersgat en bij de Blaak moesten bij vloed worden geopend en bij eb gesloten. Bovendien dienden de nabij de dijken aanwezige gemetselde duikers opengebroken te worden. Direkt zonden de schepenen een kommissie naar Schuller te Stampersgat om hem te vragen op wiens hogere order hij het inundatie-bevel had gegeven. Het bleek de erfprins van Oranje, kommandant-generaal bij het leger, zelf te zijn geweest en wel met voorkennis van de Staten.

In die tussentijd werd de Franse opmars voortgezet. Op 9 oktober 1794 kapituleerde Den Bosch en op 29 oktober werd Venlo ingenomen. Begin november viel Maastricht in handen van de Fransen en op 7 november moest Nijmegen zich overgeven.

Op 27 december begon het Franse leger een nieuw offensief en veroverde Zevenbergen. Daendels trok met zijn legioen de bevroren Maas over en bezette Zaltbommel.

Van de feitelijke inval der Fransen en het verdere verloop van de bezetting werd, wellicht om veiligheidsredenen, in de Gastelse Resolutieboeken geen melding gemaakt. In de periode van 12 december 1794 tot 7 maart 1795 is zelfs helemaal niets genoteerd.

Juist in die periode trok Pichegru, vergezeld van Daendels als kommandant van het Bataafs Legioen, over de bevroren rivieren Holland binnen. De Staten van Holland wilden met hem (Pichegru) een wapenstilstand sluiten doch hij weigerde elke onderhandeling zolang de stadhouder nog in het land verbleef. De Staten Generaalschaften op 23 februari 1795 het stadhouderschap af. Daarop nam Willem V de wijk naar Engeland.

In Gastel achtte men de tijd gekomen om de bakens te verzetten. Alle oude regenten moesten aftreden om plaats te maken voor nieuwe bestuurders die door het volk waren gekozen.

Jan Matthijse Goorden en Pieter Bruijninx Jr. richtten zich op 14 maart 1795 tot de Gastelse schepenen met het verzoek de dorpsklok te laten luiden om aan de inwoners bekend te maken dat uit hun midden, door middel van vrije verkiezingen, een 'Comité Revolutionair' zou worden opgericht. Het verzoek werd onmiddellijk ingewilligd.

Drossaard Van Voss presideerde op 19 maart 1795, daartoe

verzocht door Jan Matthijse Goorden en Martinus Tessers, zijn laatste vergadering. In deze bijeenkomst verloor hij zijn drossaardambt.

De genoemde twee burgers stelden voor nieuwe bestuurders te kiezen en verklaarden, volgens de richtlijnen van het Comité Revolutionair, de oude regenten van hun eed ontslagen.

Deze vergadering werd bezocht door de volgende personen:

J. van Rijn,	J.B. Droomans,	Th. Fr. de Bie,
Fr. Lantmeters,	P. Mastboom,	J. Slooters,
A. van Sprundel,	M. de Bakker,	D. van Wezel,
C. van Campenhout,	M. van Steen,	G. Jongeneelen,
A.J. Akkermans,	S. van Gils,	A. Slooters,
C. Koopmans,	D. van Hassel en	A. Blankers.

Op 21 maart 1795 werd Thomas Franciscus de Bie, door het volk, tot drossaard van Oud- en Nieuw Gastel gekozen.

De nieuwe drossaard belegde op 29 maart in het dorps huis te Gastel een vergadering waarin een van de municipaliteit van Oudenbosch (zich noemende 'vrijbosch') ontvangen brief aan de orde werd gesteld. Dit schrijven bevatte een uitnodiging om uit het schepencollege een kommissie te doen samenstellen die samen met de afgevaardigden van Oudenbosch op 30 maart naar Bergen op Zoom zou gaan voor het bijwonen van een belangrijke vergadering in het kader der hereniging van Stad en Lande van Bergen op Zoom en om die stad tot hoofdstad te maken van een te vormen distrikt dat de oude Markiezaatskwartieren zou omvatten. Als afgevaardigden uit Oud Gastel werden aangewezen drossaard De Bie, Carel Couwenberg en Jan Matthijse Goorden.

Bijna heel West-Brabant was op die bijeenkomst vertegenwoordigd. De zitplaatsen van de opgekomen afgevaardigden werden bij loting aangewezen.

Op de eerste vergadering, gehouden 1 april 1795, werd een soort Reglement van Orde vastgesteld. Er werden nog meerdere besluiten genomen waaronder die over de medewerking aan de eenheid van Brabant, een verbod tot verdere toepassing van de oude plakkaten en resoluties en een wijziging in de belastingbetaling.

Nauwelijks hadden een aantal vergaderingen in het distrikt plaats gevonden en waren er plannen ontworpen om voortaan in het landsbestuur zijn stem te laten gelden, toen het Haagse Verdrag van 17 mei 1795 tussen de Franse Representanten en de Staten-Generaal tot stand kwam. Hierbij werd de democratische regeringsvorm definitief vastgelegd. De invloed van het volk op de regering moest worden vergroot. Voor alle burgers golden thans de beginselen van 'vrijheid', 'gelijkheid' en 'broederschap'. Het Amsterdamse Revolutionair Comité nam de leiding bij het doorvoeren van de regeringsverandering en zond aan alle dorpen en steden instructies voor het toepassen van de nieuwe bestuursregelingen. De dorps- en stadsbesturen kregen naar Frans model de naam 'municipaliteit', aan het hoofd van

de gewesten stonden nu de 'Provisionele Representanten' en de vroegere leesgezelschappen waren 'Comité's Revolutionair' geworden.

Dit alles ging gepaard met uitbundige feestelijkheden. Het volk danste rond de daartoe geplante tweede vrijheidsboom die getooid was met de vrijheidshoed en geschilderd in de kleuren rood, wit en blauw. De macht van het volk was erkend en de 'Verklaring van de Rechten van de mens en van de burger' plechtig in Den Haag afgekondigd.

Voortaan zouden wij inwoners zijn van de Bataafse Republiek. Op 1 januari 1796 werden Drente en Staats-Brabant als 8e en 9e provincie officieel toegelaten tot de Staten-Generaal.

Het enthousiasme voor de nieuw verworven vrijheid bleef groeien. Dit bleek duidelijk uit het op 11 december 1795 door Jan Baptist de Mulderen Roeland Lantmeters bij de municipaliteiten van beide Gastels ingediend verzoek om een societeit te mogen oprichten onder de naam 'Door burgers eendragt, lang betragt en nu volbragt'. De societeit had tot doel, het bevorderen van de rechten van de mens en burger en de verdediging van de 'gulden vrijheid'. Het verzoek was ondertekend door:

Pieter Horsten, Pieter Luijkx, Ludovicus Luijkx,
Roeland Lantmeters, Jan Baptist Peeters, Adriaan van Steen,
Leonardus Timmermans, Cornelis Voogden, Antony Horsten, en
Jan Baptist de Mulder.

De municipaliteit van oud Gastel besloot op 14 december het verzoek nietig te verklaren en verleende dan ook geen toestemming tot oprichting van de societeit.

*Betrouwd aan Jan Baptist
Peeters de Somme van het
gulden "vrijheidshoed"
van een Lantmeter, Kaarten
en overtuiging met hetten
van de Vrijheidsboom in
den Jaare 1795 bij "Bijlage 1" S. 1*

Nota van Johannes Baptist Peeters afgerekend door gemeente bij gelegenheid van het planten van de 2^e vrijheidsboom in 1795.

Deze boom is in 1975 omgezaaid en vervangen door de lindeboom, die nu nog op de Markt staat.

Met de organisatie van de nieuw opgerichte Bataafse Republiek vlotte het niet zo erg. Er waren namelijk twee politieke stromingen ontstaan met tegengestelde opvattingen. De ene partij, die zich federalisten noemde, wenste een federale Republiek doch de andere groepering, de unitarissen genoemd, was voorstander van de eenheidsstaat.

In Den Haag vond op 1 maart 1796 de eerste zitting van de landelijk gekozen ,Nationale Vergadering plaats. Deze Vergadering moest de bevoegdheden van de oude Staten-Generaal overnemen. De resultaten van deze langdurige bijeenkomst werden verwoord in een omvangrijk rapport van 918 artikelen. Het rapport werd door de Districtsvergaderingen in de gewesten verworpen. Er moest dus een tweede vergadering worden bijeen-geroepen.

Thomas Franciscus de Bie, die in 1795 Van Voss als drossaard van Gastel was opgevolgd, bezocht regelmatig de distriktsvergaderingen te Bergen op Zoom. Daar werd de nodige informatie verstrekt omtrent pachtzaken, toepassing van de oude plakkaaten, resoluties en de heffing van de vroegere zware belastingen. De plaatselijke financiën baarden de nieuwe drossaard grote zorgen. Er waren in 1794 en 1795 veel leveringen gedaan van vee, fourage, etc. zowel aan de Staatse als Franse troepen, tesamen voor een bedrag van 20588 pond en 14 penningen. Door langdurige inundatie van de polders hadden de Gastelaars schade geleden en er waren kosten gemaakt aan 2 fortifikaties met name het Lindenburgse Veer en de Schans. Ondanks de tijdige ingezonden kostendeklaraties en meerdere daarop gevolgde rekestten bij de Representanten van Bataafs-Brabant was nog steeds geen geld aan vergoedingen ontvangen.

Op 27 januari 1796 moest door de municipaliteit binnen een maand 's Lands verpondingen over 1794 worden betaald en wel voor Oud Gastel het bedrag van 3828 pond en voor Nieuw Gastel 5472 pond en 8 stuivers. Vóór 1 mei diende zelfs ook die over 1795 te worden voldaan.

De bestuurders, van goeden wil, konden onmogelijk over het benodigde geld beschikken en dienden een aantal malen bij het Provinciaal Bestuur een verzoek in tot vermindering en uitstel van betaling. Ze wezen in hun rekestten nogmaals met nadruk op de enorme schade die het dorp had geleden tijdens de oorlogshandelingen. De schuldenlast stapelde zich open in de zomer van 1796 bedroeg die voor Gastel de som van 327871 pond 7 stuivers en 14 penningen.

Er volgde op 7 juli 1796 een sommatie om direkt te betalen op straffe van gijzeling van enkele leden van het dorpsbestuur indien in gebreke zou worden gebleven.

Alvorens op dit dreigement te antwoorden besloot de municipaliteit toch veiligheidshalve enkele personen aan te wijzen die in het ergste geval eventueel in gijzeling zouden gaan. Het waren voor Oud Gastel J. van den Berghe en L. Gommeren en voor Nieuw Gastel S. van Gils en Govert Bus.

Pieter Mastboom en J. Goorden begaven zich nogmaals naar Den Haag om tegen de gang van zaken te protesteren. Zij vonden echter weinig gehoor en kregen het advies om voor de zoveelste keer de schadelijsten in te zenden. Voor de kleinere uitgaven

leende men 3000 pond van L. Horiansen en 3450 pond van de Wed. Droomans. Een door de drossaard persoonlijk, rechtstreeks aan de Representanten in Den Haag, verzonden rekest had geen effect. Voorlopig werd er geen cent voor de geleden schade uitgekeerd. De vergaderingen in de distriktsstad Bergen op Zoom konden in deze ook geen oplossing bieden. Het enthousiasme van het eerste jaar der Bataafse Vrijheid was ook in Bergen op Zoom spoedig verdwenen nu de financiën bij de organisatie van de eenheidsstaat een grote rol gingen spelen.

In Gastel meende het dorpsbestuur een middel gevonden te hebben om toch nog de nodige kontanten te verkrijgen. Er werd overwogen Johan Christoffel van Voss, de gewezen drossaard van Gastel, voor 'uitheems' in de belastingen aan te slaan. Ingevolge de regeling van 2 augustus 1796 moesten de 'uitheemse gelanders' (zij die hier grond bezaten doch elders woonden) hun grondbelasting komen voldoen op het dorpshuis. Omdat velen in gebreke bleven, werden, als strafmaatregel, hun namen op het dorpshuis openbaar gemaakt.

Nu Van Voss al ruim twee jaar Gastel had verlaten kon de municipaliteit, met medeweten van de Representanten in Den Bosch, de genoemde persoon gerust als 'uitheems' beschouwen en als zodanig in de belasting aanslaan.

Van Voss kreeg voortijdig kennis van het door het dorpsbestuur van Gastel genomen besluit en wendde zich op 23 februari 1797 met een uitvoerig rekest tot de Representanten van het volk van Bataafs Brabant waarin onder andere werd vermeld: "dat hij, bij het naderen der Franse troepen in 1794, teneinde zijn vrouw en kinderen in veiligheid te brengen zich heeft begeven naar zijn en zijn vrouws familie te Hoorn en daar is gebleven tot de troepen de provincie Holland waren binnengerukt. In de maand maart van 1795 is hij echter wederom naar Gastel gegaan om zijn ambt als drossaard waar te nemen, doch korte dagen daarna is hij uit dit ambt ontzet en is Thomas de Bie door de ingezetenen als drossaard gekozen. Intussen heeft hij - als drossaard - nog een zeer aanzienlijke geldsom te goed onder andere van de verschillende jurisdictien waarover hij drossaard was, van het quartier, van tractementen, van verschoten gelden, enz. In die tijd - hoezeer hij het ook wilde - werd hij verhinderd om zijn huisgezin naar Gastel over te brengen daar zijn huis (het Hof op de Markt) door een allersterkste inkwartiering onbewoonbaar was geworden en dat, toen alles weer schoon was in het verleden zomerseizoen en hij het weer wilde betrekken, het gebruikt werd voor hospitaal.

Derhalve is hij wel degelijk een ingezetene van Gastel gebleven en is dat nu nog. En nu heeft de municipaliteit van Gastel hem voor uitheems verklaard en een jaar extra verponding van hem geëist van zijn vaste en onroerende goederen.

Hij heeft het abusieve hiervan onmiddellijk onder het oog van de Gastelse municipaliteit gebracht, maar deze bleef doof en

was niet van haar besluit af te brengen. Reden waarom hij verzoekt niet in de termen van dit besluit te vallen omdat:

1. hij nooit zijn domicilie heeft veranderd;
2. getuige zijn knecht, die hij altijd in zijn huis heeft laten wonen;
3. hij meerdere malen gelegenheid heeft gehad zijn huis te verhuren onder andere aan Cuijpers, zijn plaatsvervanger, en aan Thomas Franciscus de Bie, maar dit steeds geweigerd heeft;
4. dat hij nooit de stad Hoorn als domicilie heeft gehad en door haar nooit als inwoner erkend is geworden en een paspoort kan laten zien waarop staat 'inwoner van Gastel'."

Het Comité der Domeinen en Financien van Bataafs Brabant besliste tenslotte gunstig voor Van Voss en stelde vast "dat degenen, welke in de provincie Holland wonen, niet voor uitheems gehouden worden."

Een belangrijke kwestie was ook in hoeverre de markies van Bergen op Zoom in het voormalig markiezaat nog macht kon uitoefenen. Drossaard De Bie werd hiermede op 13 augustus 1796 gekonfronteerd toen Pieter de Geep, raad en rekenmeester van de markies, op het dorpshuis verscheen en inzage vorderde van de rekeningen van 1793. Hij beriep zich hierbij op het feit dat hij de markies vertegenwoordigde en derhalve daartoe gerechtigd was. Na heftige discussie en met steun van de aanwezige advocaten De Bruijn en Van Engelen Streijen, verklaarde De Bie dat niet Geep doch alleen een Franse Kommissie kon uitmaken wie welk recht bezat, vooral nu alle goederen van het markiezaat aan de Franse Republiek toebehoorden. De Geep moest onverrichter zake het dorpshuis verlaten.

De tweede zitting van de Nationale Vergadering begon op 1 september 1797. Tijdens deze bijeenkomst moest de ontwerpgrondwet in behandeling worden genomen om daarna definitief door de afgevaardigden te worden vastgesteld.

Er werd echter geen overeenstemming bereikt tussen de unitarissen en de federalisten over de wijze waarop de grondwet definitief tot stand zou worden gebracht. Hierdoor ontstond er een impasse welke moeilijk was te doorbreken.

Om de ontstane situatie tot een oplossing te brengen voerden de unitarissen P. Vreede en W. Fijnje in samenwerking met de generaals Joubert en Daendels een staatsgreep uit waarbij, de politieke tegenstanders van de radikale unitarissen, met name 22 federalisten en gematigde unitarissen van de Nationale Vergadering werden gearresteerd tesamen met de leden van de regering en het Comité van buitenlandse zaken. Ze werden in Huis ten Bosch geïnterneerd.

Begin april 1798 kreeg de Bataafse Republiek een nieuwe territoriale indeling. Het grondgebied werd, naar Frans model,

verdeeld in acht departementen, welke genoemd werden naar de belangrijke rivieren die erdoor stroomden. Intermediaire Administratieve Besturen vormden het bestuur van deze departementen. Ze waren echter ondergeschikt aan het Centrale Gezag dat bestond uit het 'Vertegenwoordigend Lichaam' en het 'Uitvoerend Bewind'.

De Nieuwe Staatsregeling werd op 23 april 1798 aan de kiezers voorgelegd en met 165520 stemmen vóór en 11597 tegen aangenomen.

Nu de Staatsregeling tot stand was gekomen zette de 'Constitutionele Vergadering' zichzelf op 4 mei 1798 om in een 'Vertegenwoordigend Lichaam'. Op 31 juli 1798 kwam het Vertegenwoordigend Lichaam voor de eerste maal in vergadering bijeen. De Staatsregeling trad op deze datum in werking.

Om over de Staatsregeling in 1798 te kunnen meestemmen was van iedere burger de verklaring geëist van haat tegen het stadhouderschap. Het Vertegenwoordigend Lichaam werd immers gekozen door alle Nederlanders die deze unitarische eed van 22 januari 1798 hadden afgelegd.

Er moest een zuivering plaats vinden van de dorpsbesturen die voortaan uit 'echte' patriotten zouden moeten bestaan. Op 17 maart 1798 kwamen de burgers De Groot en Strijbos, als leden van het Intermediair Administratief Bestuur van het voormalig gewest Bataafs Brabant, in Oud Gastel met een op 1 maart gedateerde brief van dat bestuur waarin was vermeld dat de voornoemde twee personen waren aangesteld voor de reorganisatie van de jurisdictie Gastel. Deze brief hield tevens een zuiveringsopdracht in waarbij de volgende leden van deze municipaliteit werden ontslagen: Jan Baptist Droomans, Johannes van de Berghe, Cornelis Bax, Aart van den Broek, Jan van Kinderen; en tot nieuwe schepenen aangesteld: Pieter Bruijninkx, Leonardus Timmermans, Pieter Mastboom, Franciscus Lantmeters, Nicolaas den Ronden, Pieter Smoor, Ludovicus Luijkx en tot gemeentemannen: Lambrecht Gommeren, Marijn Wagemakers, Pieter Luijsterburg en Corn. Paanen.

De nieuwe leden legden alle de volgende verklaring af:

I verklaar te hebben een onveranderlijke afkeer van het stadhouderschap, de aristocratie, de regeringloosheid en het federalisme. Belove op burgertrouw, dat ik de post als lid der municipaliteit, mij toevertrouwd en opgelegd, getrouwelijk zal waarnemen."

Vervolgens kozen de leden uit hun midden een president in de persoon van Pieter Bruijninkx.

Ook het dorpsbestuur van Nieuw Gastel werd gezuiverd. Hier werden ontslagen: Adriaan Slooters en Marijnus van de Watermolen. Als nieuwe schepenen werden benoemd: Jan Matthijse Goorden, Gesard Jongenelen, Adriaan Janse Akkermans, Cornelis Koopmans, Simon van Gils, Pieter de Groen en Pieter Markus. Nieuwe Gemeentemannen werden: Jan Rouws, Anthony van

Calmthout, Adriaan van den Enden, Govert Rus. Tot president werd gekozen Jan Matthijse Goorden.

De 'echte' patriotten waren nu als bestuurders aangewezen. Op het eind van het jaar 1798 kwam er ook enige verlichting van de schuldenlast. De ontvanger-generaal en rentmeester der domeinen van Bataafs Brabant deelde mede dat hij aan de municipaliteiten van Oud- en Nieuw Gastel schuldig was een bedrag van f 42475,-- zijnde de kosten van vorderingen en leveranties ten behoeve van de Franse troepen. Hij verklaarde hierbij tevens dat met terugwerkende kracht, ingaande 13 juli 1797, jaarlijks de rente a 5% over die som zou worden betaald totdat het hele bedrag zou zijn uitgekeerd.

CONSCRIPTION de 1812

ANVERS, le 20 février 1812

N° du Tirage

31

LE CAPITAINE de Recrutement du Département
des Deux-Nèthes, Membre de la Légion d'honneur,

Au Sieur

Eemans / Adrien

Conscrit de la Classe de 1810 de la Commune

Je

Gastel / Gastel d'indemnité

Je vous préviens que, conformément au Décret Impérial du 20 fév 1811 et aux ordres de Son Excellence Monseigneur le Conseiller-d'État, Directeur-général des Revues et de la Conscription Militaire, ayant été désigné pour faire partie de l'Armée active de la Classe de l'an 1810, votre départ pour le corps qui vous sera destiné est fixé au 29 du mois de février 1812.

En conséquence, vous voudrez bien vous rendre ledit jour, à huit heures précises du matin, à l'Hôtel de la Mairie de la ville d'Anvers, pour y passer la revue de départ, et suivre la destination qui vous sera donnée sans aucun délai, sous peine d'être déclaré réfractaire, conformément à l'article 8 de la Loi du 6 floréal an onze.

J'ai l'honneur de vous saluer,

29 fév 1812
28 7/2

ORMANCEY.

De voornaamste gebeurtenissen die in de jaren 1793-1798 als gevolg van de Franse overheersing in Oud en Nieuw Gastel plaats vonden werden hiervoor beschreven. Het waren roerige tijden waarin de bewoners der lage landen en zeker die van het generaliteitsgebied een totale omwenteling tot stand zagen komen. Door ingrijpende politieke veranderingen moest het oude regentenregime geheel verdwijnen om plaats te maken voor een nieuwe bestuursvorm waarbij de invloed van het volk de basis ging vormen. Vanaf de Vrede van Munster in 1648 was Staats-Brabant door de Republiek der Verenigde Nederlandse Gewesten als generaliteitsland behandeld en als wingewest uitgebuit. Wel waren de Brabanders zich gedurende die periode lijdelijk en taai blijven verzetten tegen de vreemde indringers uit de noordelijke gewesten die in het donkere zuiden de macht kwamen uitoefenen. Rechtstreekse deelname aan het bestuur over hun eigen gewest en zijn dorpen en steden was voor de Brabantse burger bijna 150 jaar totaal onmogelijk geweest. Daarom werden de Franse legers juist in het zuiden begroet als bevrijders die de bevolking uit zijn isolement kwamen verlossen. De 'Vrijheid', 'Gelijkheid' en 'Broederschap', waar het generaliteitsland anderhalve eeuw naar had uitgezien waren in de jaren 1793-1798 een feit geworden.

F. VAN MERRIËNBOER
H. ZANDBERGEN.

HONDERD JAAR GELEDEN 1891

Zo'n honderdvijftig jaar geleden kwamen er door diverse technische ontwikkelingen grote veranderingen in de manier, waarop de mensen werkten. Werd toen nog alles thuis gemaakt, daar kwam verandering in, onder andere door de toepassing van de stoommachine. Nu kwamen er in Engeland en Duitsland fabrieken waar de arbeiders aan het werk gingen. Voorop stond de produktie en het lot van de arbeiders was de patronen een zorg. Deze ontwikkeling vond later ook in ons land plaats.

De omstandigheden waaronder de arbeiders moesten werken en wonen waren zeer slecht, en de lonen waren zeer laag. In de negentiende eeuw kwamen er vanuit diverse achtergronden bewegingen om het lot van de arbeiders, de werkomstandigheden en de lonen te verbeteren. Bekend zijn het socialisme en communisme, die vanuit die achtergrond grote aanhang kregen. Later spanden zich ook vele personen met een christelijke (katholieke) overtuiging zich in om het lot van de arbeider te verbeteren. Een van de bekendste uit onze omgeving was Jan Frederik Vlekke, die als directeur van de Gastelse suikerfabriek zijn vooruitstrevende ideeën kon verwezenlijken.

In 1891 verscheen de pauselijke encycliek *Rerum Novarum*, een geschrift waarin Paus Leo XIII getuigde van zijn sociale bewogenheid. Jan Frederik Vlekke kon vanuit die achtergrond verder werken aan verbeteringen voor zijn werkmensen. Zo hadden veel Gastelaren profijt van de sociale vooruitgang. Maar dat was alleen weggelegd voor degenen, die op de Gastelse suikerfabriek werkten. Voor de anderen bleven de woon- en werkomstandigheden nog jaren slecht. De encycliek gaf wel de aanzet tot de katholieke arbeidersbeweging, maar de werkelijke invloed hiervan liet nog lang op zich wachten.

Buiten de drie suikerfabrieken waren er in Gastel en Stampersgat in **1891** geen grote bedrijven. Er waren:

1 steenfabriek	2 graanmaalderijen
1 wasinrichting	1 houtzagerij
1 bierbrouwerij	13 broodbakkerijen
13 kleermakerijen	2 koperslagerijen
1 kuiperij	2 leerlooierijen
6 metselaarsbazen	8 schoenmakerijen
5 scherpe hoefsmeden	9 timmermanswinkels
2 tabakskerverijen	2 ververijen
2 wagenmakerijen	

Verreweg het grootste deel van de beroepsbevolking was werkzaam in landbouw en veeteelt. In die bedrijven was het hard werken en er werden zeer lange dagen gemaakt. Wat dat betreft

week dat niet zo af van de praktijk in ons land.

DORSCHMACHINES.

Stroo-, Hooi- en Wortelsnijders, Graanbrekers enz.

uit de bekende fabriek van HENRICH LANZ te Mannheim.

G. E. J. MASTBOOM, Oud-Gastel (N.-B.)

Dat alles is in honderd jaar veel veranderd. De werkomstandigheden zijn sterk verbeterd, de lonen zijn nu zo dat de meesten zich een redelijk bestaan kunnen veroorloven. En iemand, die door omstandigheden niet (meer) aan het arbeidsproces deelneemt of kan deelnemen krijgt toch in zekere zin de middelen om te leven. Dit alles is mede te danken aan de katholieke arbeidersbeweging, die 100 jaar geleden met bovengenoemde encycliek een grote stimulans kreeg.

De aard van de bedrijven is ook veel veranderd. Dat laat een overzicht van bedrijven in 1991 zien.

Bedrijven in Gastel anno 1991

10 aannemers	5 café's	1 handel in laboratoriumbenodigdheden
2 aardappelhandelaren	1 Cash and Carry	3 handelsbedrijven
3 aardappelselectiebedrijven	1 carosseriebedrijf	1 hengelsportartikelenwinkel
1 antiekhandel	1 computersuppliesbedrijf	1 hoesmid
1 apotheek	1 computerservicebedrijf	2 hondentrimsalons
1 artiestenvertegenwoordiging	1 copieerinrichting	1 hotel
4 autorijscholen	2 confectiebedrijven	1 huisdierenfokkerij
3 autohandelaren	1 dierenpension	3 huishoudelijke artikelenzaken
2 autospuiterijen	1 dakbedekkersbedrijf	1 juwelier
2 autosloperijen	1 drainagebedrijf	1 kabelvei-werkingsbedrijf
4 banken	3 draineerbuienhandelaren	3 kantines
2 bakkers	2 drogisterijen	4 kapsalons
1 besteldienst	1 discotheek	1 kraanverhuurbedrijf
1 bedrijfsautohandelaar	1 drukkerij	1 kunststofverwerkende industrie
1 binnenvaartschipper	2 restaurants	1 modezaak
1 betonmortelcentrale	4 elektrohandelaren	1 landbouwmachinebedrijf
4 bloemisten	1 filmproductiebedrijf	2 loodgieters
1 bloembollenkultuur	3 feestzalen	3 Loonbedrijven
3 boomkwekerijen	2 fourayehandelaren	2 machinefabrieken
1 brandstoffenhandel	1 fotograaf	1 manège
5 bouwmaterialenhandelaren	1 fourniturenhandel	2 melkmachinehandelaren
1 bottelarij	1 gebruikte kledinghandel	1 mesthandel
1 brillenzaak	9 garages	
1 busdienst	5 goederenvervoerbedrijven	
4 cafetaria's	1 glazenwasserij	

1 modevekschool	2 sigarenwinkels	1 tijdschriftenbezorger
1 nertsenfokkerij	4 slagerijen	9 transportbedrijven
2 ontmoetingscentra	1 specialistisch aanneem-	11 tuinderijen
1 oud papier recyclingbedrijf	bedrijf	1 Tupperwarehandelsbedrijf
1 paardenfokkerij	1 sport- en Lederzaak	7 veehandelaren
2 rijwielhandelaren	1 staalkonstruktiebedrijf	1 videotheek
1 rolluikenfabriek	2 supermarkten	1 vloerenbedrijf
1 scheepswerf	3 benzinestations	1 voegersbedrijf
1 schoenenhandel	1 taxibedrijf	1 woninginrichtingzask
1 schildersbedrijf	3 textielwinkels	1 zuivelfabriek
2 schoonheidssalons	2 timmerwerkpleetsen	2 zuivelhandelaren
1 schoonmaakbedrijf		

Een heel verschil met de lijst van 1891!

Terug naar 1891...

Op 01-01-1891 had onze gemeente 4013 inwoners.

Enkele voorvallen in dat jaar waren:

Op 18 januari was er brand in de arbeiderswoning van J. de Rooy aan de weg Oud Gastel-Stampersgat. Het huisje brandde af, maar alles was verzekerd.

Op 21 januari gaf muziekvereniging Concordia uit Essen (Belgie) een uitvoering in het lokaal van Gastels Fanfare en Mannenkoor (de harmoniezaal).

De suikerbietencampagne duurde honderd jaar geleden langer dan nu. Eind januari werd de campagne stilgelegd, omdat er geen scheepvaart meer mogelijk was. Dit omdat de vaarwegen bevroren waren.

Op 26 april brandden twee arbeiderswoningen af met een belendend schuurtje. Een van de woningen was van de familie R. Geerts. Met moeite kon een oude vrouw gered worden uit de vuurzee. Slechts één van de inboedels was verzekerd.

Op 6 augustus werd aan de ZNSM concessie verleend tot het aanleggen van een stoomtramweg van Oudenbosch - Kruisland - Roosendaal en Steenberg.

Ook toen verliep de kermis niet zonder incidenten. Op 19 augustus was er een vechtpartij bij herberg Het Jagertje. Ene c.p. kreeg ernstige verwondingen door een messteek. Na deze vechtpartij wachtte de ene partij de andere op en onthaalde deze op stokslagen.

Op 24 november vierde J. van Mechelen zijn 40-jarig jubileum als gemeentesekretaris. Hij werd door de burgemeester van zijn woning afgehaald. Gezamenlijk ging men naar het raadhuis. Daar werd de jubilaris een diner aangeboden. De burgemeester hield een toespraak en de jubilaris kreeg een marmeren pendule en

een sierlijk omlijst levensgroot portret. Deze was door een dorpsgenoot gemaakt. De jubilaris dankte de aanwezigen en beloofde nog steeds dezelfde hulpvaardigheid te betonen eendachtig de lessen van zijn voorganger. Een van de raadsleden hoopte dat de jubilaris het portret terug aan de gemeente zou geven, als de tijd van rust gekomen zou zijn. De jubilaris was nu 76 jaar en hij had in al die jaren maar éénmaal verzuimd wegens ziekte.

Op 11 december ging de schuur van de landbouwer Damen in vlammen op. Daarbij kwamen veertien stuks vee en twee paarden in de vlammen om. Alles was verzekerd.

Tot zover het overzicht van 1891.

Het was voor de gewone man niet zo'n goed jaar. Er was een slechte oogst, zodat de aardappelen (een zeer voornaam bestanddeel van het dagelijks voedsel) duur waren.

Daarbij kwam er minder werk op het suikerfabriek vanwege een nieuwe wet op accijns.

De nood steeg zo hoog, dat er een kollekte gehouden werd om bijstand te verlenen aan de werklozen.

P. PEETERX.

Bronnen:

Gemeente Archief Oud en Nieuw Gastel:

Algemeen Jaarverslag 1891;

Notulen raadsvergadering 1891;

De Grondwet jaargang 1891.

Telefoongids distrikt 22, 1991

Consumenten Journaal 1991

St. Laurentiusklok jaargang 1991

Gemeentegids Oud en Nieuw Gastel 1991

J.G. Theunisse:

Jan Frederik Vlekke; uitg. Stichting Zuidelijk Historisch Kontakt; Tilburg, 1966.

UIJT DE CRIMINELE ROLLE

De Schepenbanken van Oud en van Nieuw Gastel

Toen in december 1275 Arnold van Leuven, Heer van Breda en zijn echtgenote Elisabeth de gronden van Gastel, Oudenbosch en Hoeven schonk aan de Abdij van Sint Bernard te Hemixem, werd dat vastgelegd in een Akte die nog steeds bestaat en zich bevindt in het Klooster te Bornem.

De bedoeling van Arnold was dat deze nog woeste gronden zouden worden ontgonnen en bewoond, dus in kultuur werden gebracht. De Abdij, die al grote ervaring had in het ontwikkelen van onbewerkte gronden kreeg derhalve de kans en de opdracht daartoe.

Maar behalve de organisatie van het bestuur over deze gebieden moest er, volgens de gewoonte, ook een instituut worden ingesteld dat de orde in haar Rechtsgebied kon handhaven. Een rechterlijke macht dus. In die akte van 1275 werd over dit onderwerp nog niet gerept, maar het moest er wel van komen.

Arnold begon met het in 1279 benoemen van zijn zogenaamde Wapendrager, Ridder Egidius van Bsesenghem, met de opdracht en volmacht om namens hem kennis te nemen van alle kwesties die de inwoners van Het Land van Breda met het Klooster hadden of kregen en daarover uitspraak te doen, zodat de Kloosterlingen van Sint Bernaards op geen enkele wijze werden gehinderd in het bezit van de hen gegeven gronden. Hij werd dus als het ware als Rechter aangesteld en dat ging ook over de gebieden in de Akte van 1275 omschreven. Dit was een uitzonderlijk besluit, want normaliter werden de geschillen ter plaatse behandeld door de ingestelde zogenaamde 'schepenbanken', een Rechtbank gevormd uit en door de Schepenen van de betreffende Gemeenschap. De Schepenen waren de plaatselijke Bestuurderen.

Be genoemde Ridder Egidius kreeg ook de opdracht de grenzen van het 'Allodium' (dit is het vrije erfgoed) zo exact mogelijk vast te leggen, dit om de 'Novale Tienden' (Nieuwe belastingen) te kunnen berekenen. Hij deed dit zo goed mogelijk en er wordt dan geschreven over: Het Doorlichterven, De Lede, De Dintelmond, De Markmonde, De Striene, Overmere, Halderberghe. Alle toponiemen uit deze streek in en rond Gastel. Uit deze akte blijkt ook dat in deze jaren de activiteiten waren toegenomen en dat zich meerdere landbouwers hier hadden gevestigd.

Als helpers of getuigen van deze akte werden een vijftal oudere mensen aangesteld die aan het slot van de akte ook

worden genoemd. Namelijk: Herman Gerardszoon, Basilius Hermanszoon, Alardus Scuterman, Willem Vrommont en Marcellinus Willemszoon. Zij vormden toen de vijf Schepenen van Gastel. Ook andere bewoners waren toen al bekend en uit deze opsomming blijkt dat dit Gastel toen minstens 26 gezinnen en waarschijnlijk evenveel hofsteden bevatte. Ze woonden niet alleen in Gastel, maar ook verspreid over Gastel, Oudenbosch en Hoeven. Het verschijnen van deze Schepenen toont aan dat er nu misschien al een Schepenbank bestond.

Op 2 april 1281 bevestigde Hertog Jan I van Brabant de schenkingen aan de Abdij. Dit betrof dan de materiele kant van de transactie. De Bisschop van Luik bevestigde het kerkelijk recht ervan.

Het is niet bekend of de Schepenbank kort na de akte van 1281 al begon te Eunktioneren. Zeker bestond zij al in 1296, omdat er al een zegel uit dat jaar bekend is. Het bevindt zich ook in Bornem.

Na de indijking in 1551 van de Polder Nieuw Gastel, gezegd HeerJansland, bestond Gastel uit twee Rechtsgebieden. Beiden hadden hun eigen bestuur Oud Gastel en Nieuw Gastel en zo ook een eigen Schepenbank. In elke Rank zetelden de zeven Schepenen. Het oudste protokol van Nieuw Gastel dateert van 1557.

De administratie van beide Banken was gecentraliseerd in het éne Dorpshuis in oud Gastel. Het was dus tevens Rechtshuis, waar één sekretaris registreerde. Sommige zaken van algemene aard werden genoteerd zonder onderscheid te maken, andere, die duidelijk vanuit een Rechtsgebied kwamen en betrekking hadden op juridische zaken zijn strak gescheiden gehouden. In enige zeldzame gevallen zijn de Schepenen van beide Banken gezamenlijk opgetreden. Bijvoorbeeld wanneer meerdere te transporteren goederen in de beide Gastels lagen en in één koop begrepen waren.

Zo werkte dat eeuwen tot in de Franse tijd. In 1803 en wat later zijn er pogingen gedaan, waarschijnlijk op aandringen van de Franse Overheid de beide Heerlijkheden tot één Bestuur te verenigen. Incidenteel gebeurde dat wel eens, maar toch bleef men vasthouden aan de autonomie van beide Besturen. In 1808 werd een reorganisatie doorgevoerd, maar niet altijd werd er de hand aan gehouden. In 1811 werden dan toch de beide Banken door de bezetter opgeheven.

Hoe zo'n Schepenbank werkte kan het best getoond worden door enkele konkrete zaken te beschrijven die in ons Gemeente-archief nog bewaard zijn. Ze zijn keurig geschreven en bijgehouden, soms wat beschadigd door vocht bijvoorbeeld. Maar de

tekst is nog goed leesbaar en de ambtelijke vaktaal is in ruime mate voorhanden. Vele uitdrukkingen en rechtstermen zijn ontleend aan de Franse en Latijnse talen, soms letterlijk overgenomen, soms vrijelijk vervormd. Enkele termen lijken onvertaalbaar.

Een tweetal ernstige delikten uit 1776 en 1780 worden hierna beschreven. Dat ze allebei in Stampersgat voorkwamen is toeval. Maar de behandeling door Drossaard, Procureur en Schepensbank was degelijk en professioneel,

Het ligt voor de hand dat het systematisch ordenen van de beide archieven niet gemakkelijk was, schrijft A1b. Delahaye in 1964. Maar hij heeft het toch overzichtelijk ingedeeld.

Hier volgen dus enkele voorbeelden, rechtstreeks gereconstrueerd uit de officiële akten.

Een kindermoord: 1776
De laatste maanden van het jaar 1775 diende in het huis van Frederik Smit (Commis van Convoyen en Licenten van vervoersvergunningen) een vrouw, Johanna van Wessem. Ze was geboren in Breda en trad in dienst op 1 november 1775. Die Frederik Smit was dus beambte (Kommies) en zijn standplaats was Stampersgat, vanwege de Mark en de Dintel. Het feit dat hij een dienstbode kon houden wees op een zekere welstand.

Bij haar komst op 1 november konstateerde Vrouw Smit dat Johanna in verwachting was. Zij informeerde ernaar, allicht. Maar het meisje ontkende kategorisch. Ze lachte Vrouw Smit zelfs uit bij die suggestie! Niets wees erop dat Johanna voorbereidingen trof voor een komende gebeurtenis. Maar de natuur ging haar gang en in de nacht van 14 op 15 januari 1776 waren hare weenen zo pijnlijk dat ze het uitkermde van de pijn. Op de desbetreffende vraag van Vrouw Smit, die kwam toesnellen en waarschijnlijk best wist wat er aan de hand was, beweerde Johanna dat ze erge rugpijn had en dat koortsen haar kwelden. Over de werkelijke toestand repte zij niets. Dat ontkennen en loochenen hield ze de hele nacht vol zowel tegen de echtgenote Smit als tegen het echtpaar Michiel de Klerck, dat om hulp was geroepen. En op een moment dat Johanna alleen was werd het kind geboren, een dochttertje. Dan begint het drama. In plaats van hulp te vragen, hielp Johanna zichzelf, en wel zo onvakkundig en vermoedelijk zo nonchalant, dat het kindje, dat bij de geboorte nog leefde, doodbloedde. Johanna wikkeld het dode kindje in een rode rok en verstopte het bij zich in bed, met de bedoeling het later geruisloos te laten verdwijnen.

Toen later op de dag Vrouw de Klerck op bezoek kwam, vermoee-

delijk om te vragen hoe het met de 'zieke' was, gaf Johanna haar de bundel en vroeg om alles maar weg te doen! Daarmee kwam natuurlijk alles aan het licht en de vrouwen vroegen haar wat ze eigenlijk van plan was geweest met het kind. Johanna wist het niet! Wel verklaarde ze Later dat ze de placenta in het 'geheim gemak' had willen werpen. Ze had blijkbaar het idee dat ze de hele zaak geheim had kunnen houden.

De beide families smit en de Klerck waarschuwd nu de Schout en de Schepenbank van Nieuw Gastel werd ingeschakeld. Als Procureur van het onderzoek trad op B. van Lis, namens de Drossaard van het Oosterkwartier van het Markiezaat van Bergen op Zoom, Mr. Herman Rudolph Banier. Het eerste wat men deed was het in voorlopige hechtenis nemen van Johanna van Wessern (Provisionele Gyselinge ende Bewaringe) zolang tot ze hersteld zou zijn en dan kon worden overgebracht naar het Dorpshuis van Oud Gastel.

Het slachtoffertje werd, volgens voorschrift, onderzocht (dus sektie verricht) door vier deskundigen te weten de Medicinae Doctoren, Pruijboom en Van den Enden en de beide Chirurgen Johannes en Hendrik van den Berghe op 17 januari daarop volgende. Zij constateerden dat het gave en gezonde kindje nog even had geleefd. Ten overvloede deden zij nog de 'waterproef' waaruit bleek dat de longetjes met lucht gevuld waren geweest en dat het dus had geademd. In het gerechtelijk verslag spreekt men dan ook van een "afschuwelijk Crimen van kindermoord".

De voorlopige hechtenis mocht, in verband met hare gezondheid, gebeuren ten huize van de familie De Klerck, waar zij in de bedstede kon worden verzorgd. Een beambte van het Gerecht Johannes van Aken werd bij haar in de kamer geposteerd als bewaker. Maar toch zag zij kans om te ontvluchten. Bij de verzorging van Johanna werd Van Aken even de kamer uitgestuurd en daar maakte J'ohanna gebruik van om met medeneming van wat kleren van vrouw De Klerck en mogelijk met hulp van buiten weg te komen en spoorloos te verdwijnen.

Deze Van Aken werd later daarvoor veroordeeld. De verdachte was dus voortvluchtig (de Gedaagdesse Johanna van Wessern was Fugitive, Defaillante en Latitante, zo wordt steeds herhaald in de betreffende akte) maar de beschuldiging bleef uiteraard van kracht en tot viermaal toe werd zij opgeroepen om voor de Vierschaar te verschijnen. De Vierschaar van de Schepenbank van Nieuw Gastel met als President Simon Testers.

Die oproepen werden gesteld op 13 maart, 3 april, 24 april en 15 mei, ten Dorpshuize in Oud Gastel. De Schepenbank werd

voorgezeten door Procureur B. van Lis.

Keurig werden deze oproepen genoteerd en bewaard in de 'Criminele Rolle' (Strafrecht Register) en telkens weer werd daarin de afwezigheid van 'gedaagdesse' vastgesteld. Van de laatste zitting werd dan een uitgebreid verslag gemaakt en daaruit blijkt hoe ernstig de Schepenbank tegen deze, bijna tegen-natuurlijke misdaad aankijkt. De uitspraak loog er niet om. Zij werd volgens 'Dispositie van het Criminele Recht' (Beslissing van het Strafrecht) van deze Landen ter dood veroordeeld bij verstek, subsidiair een buitengewone lijfstraf, de doodstraf nabijkomende!

In de originele tekst komt de zwaarte van deze misdadige handeling nog veel beter tot haar recht. Zij spreekt van: "deszelfs ontaarde Moeder. Met voorbedagten raade zich van haar in ontugt geteelde vrucht te hebben willen ontdoen. Waarom zij ook gevat zijnde en zulks confesserende, of daarvan overtuigt wordende naar luid van Goddelijke en Menschelijke Regten, als een volstreckte Kindermoordster met een Exemplaire en rigoureuse Doodstraffe, deze haare misdaad zoude moeten boeten. Nee maar zelfs, dat, onderstelt haar boosheid was niet tot zulke hoogen top gestegen en het overlijden van het kind was enkel door verzuijn en quade behandeling, uit ignorantie en onge oefentheid in die zaaken teweeggebracht. Zij Gedaagdesse en Defaillante dan nog egter in bovenstaande Cas, volgens Dispositie van het Criminele Regt dezer Landen, ter dood veroordeelt en gebragt zoude kunnen worden. Immers en ten minste gedoemd tot ene Extraordinaire Lijfstraffe, de Capitale het naastkomende."

Terecht werd deze kindermoord als een zware misdaad beschouwd, zeker nu deze gepleegd werd door een moeder. Mocht de verdachte later nog gegrepen worden dan zou deze straf alsnog moeten worden toegepast.

Bovendien werd Gedaagdesse ten overvloede te eeuwigen dage verbannen uit het Ressort van de Generaliteit (de provincie Brabant, Staats-Limburg en Staats-Vlaanderen). Plus werd ze veroordeeld om de kosten van het Proces te betalen!

Het recht had dus haar voorgeschreven loop, ook voor Johannes van aken, waarvan later een verslag.

Toch blijven er voor ons nog enkele vragen over: Hoe oud was Johanna van Wessem precies? Waar was ze geboren, en waar woonde zij voor zij in Stampersgat verscheen? Wie was de vader? En waarom ging zij juist naar Stampersgat? Heeft zij werkelijk hulp gehad van buitenaf? Waren er geen verzachtende omstandigheden en was er geen verdediger voor haar?

Er zijn geen antwoorden.

S. Testers

Extract Uijt de
Criminele Rolle der Heerlijk-
heid Nieuw **Gastel** (Uaarinne
onder andere staat als volgt)
Criminele Rolle ge-
houden den **13e** Maart 1776 zijnde
de Vierschaar gespannen bij den
Schepen S. Testers.

De Wel. Ed. Gestr. **Heeren** Mr. **Herman** Rudolph Banier Drossaard van het **Oostkwartier** des Marquisaats van Bergen op ten Zoom, Rat. **Off.** Citant en Requirant in Cas Crimineel,

Contra

Johanna van **Wessem**, ongehuwd vrouwspersoon geboortig van Breda, onlangs **gewoont hebbende** op **Stampersgat**, Jurisdictie van Nieuw **Gastel**, vervolgens provisioneel gearresteerd ten huize van Michiel de Klerck op **Stampersgat**. **Voorsz.** nu gedaagdesse in persoon Fugitive, Defaillante en Latitante.

Van Lis als Procureur van den Wel. Ed. Gestrengen Heer Rat. **Off.** Citant en Requirant, Legt over de Acte van eerste **Edictale** Citatie, ingevolge het Decreet Uwer Ed. Achtbare, de dato 9 Februarij Jongstleden, tegens de Gedaagdesse **Fugitive**, **Defaillante** en Latitante gedaan met het annexe Relas van den **GerechtsBode**, ten **blijke** dat

volgend blad:

dezelve Acte van **Edictale** Citatie ter **puije** van den Dorps **Huijze** alhier, bij klokkegeslag behoorlijk is **gepubliceert** et Copie van dien **geaffigeerd**; dan **dewijkt** de ingedaagde bij **Edicte hodie** niet is **gecompareert**, Zoo verzoekt hij Procureur tegens **dezelve** het Eerste Default met zodanig profijt, ais **naar** Regten, en **Concent** tot het doen van een Tweede **Edictale** Citatie
SCHEPENEN ACCORDEREN HET

S. Testers

Uittreksel uit het
Strafrecht Register der **Heerlijk-**
heid Nieuw **Gastel**. (Waarin
onder andere staat als volgt)
Strafrecht Register ge-
houden den 13e maart 1776 door
de zitting van de Rechtbank bij de
Schepen S. Testers.

De Weled. Gestr. Heer Hr. **Heran** Rudolph Banier Drossaard van het Oostkwartier van het Harkiezaat van Bergen op Zoom. Ambtshalve gevorderde **dagvaardiging** in de misdada zaak.

Tegen

Johanna van **Wessem**, ongehuwde **vrouw**, geboren te Breda, onlangs gewoond **hebbende** in **Stampersgat**, Rechtsgebied van Nieuw **Gastel**, vervolgens voorlopig gearresteerd ten huize van Michiel de Klerck in Stampersgat. Genoemde nu verdachte persoon voortvluchtig, afwezig en verborgen.

Van Lis als Procureur van den Weled. Gestrenge Heer, **ambtshalve**, eist een openbare dagvaardiging, ingevolge het decreet Uwer Edelachtbare, van 9 februarij. tegen de verdachte, nu voortvluchtig, afwezig en verborgen **met** het bijgevoegde verslag van de Gerechtsbode, als **blijk**

volgend blad:

dat de genoemde openbare dagvaardiging vanaf de pui van het dorps huis alhier, met klokgelui behoorlijk is bekend gemaakt en een afschrift ervan is aangeplakt. Nu de verdachte bij de oproep van vandaag niet is verschenen verzoekt hij de procureur tegen haar, na de eerste afwezigheid **toestemming** om een tweede openbare dagvaardiging te mogen oproepen
DE SCHEPENEN GAAN ERVEE AKKOORD

Een ontvluchting

Johannes van Aken, geboren in Oud Gastel en ongeveer 35 jaar oud, was 'Dienaar der Justitie' en had als opdracht de 'Kindermoordster' Johanna van Wessem, die in voorlopige hechtenis was genomen ten huize van Michiel de Klerck, te bewaken. Mij werd daartoe geposteed in de kamer waar Johanna in de bedstede lag en daar werd verzorgd door Vrouw de Klerck.

Ondanks deze bewaking zag zij toch kans om weg te komen en na de ontvluchting werd de bewaker Van Aken ondervraagd door Simon Testers, schepen van Oud Gastel. Deze ondervraging is met vraag en antwoord netjes genotuleerd en bewaard gebleven. Daaruit kan het verloop van deze gebeurtenis worden gereconstrueerd.

Johannes had dus de wacht in de kamer met bedstede en de huisvrouw De Klerck vroeg hem om de kamer te verlaten, want zij wilde Johanna 'verbedden', dus ander meer schone lakens leggen vermoedelijk. Dat duurde ongeveer een half uur.

De bewaker zou wel even 'op de gang gaan staan'. Toch was hij nog even op de straat gaan kijken en daar zag hij de dochter van Bernardus van Iersel de blinden sluiten (omtrent half zes). Zij vroeg hem wat hij daar deed en heel openhartig vertelde hij dat hij de wacht had bij Johanna van Wessem en dat hij vanwege het verbedden uit de kamer was gestuurd. Die dochter nodigde hem uit om een glas bij haar vader te komen drinken. Hij ging daar graag op in en kreeg een glas donker bier voorgezet. (Hoe menselijk en hoe naief dit alles!) Dit opont-houd duurde nog een uur en al staat het niet vermeld, het moet al aardig donker zijn geworden op deze 17^e februari.

Dan ging hij terug naar zijn 'wachtkamer' en daar vond hij de beddedeurtjes gesloten. In die kamer ging hij toen bij het vuur zitten. Waarom is niet duidelijk, maar Vrouw De Klerck merkte op dat het de verantwoordelijkheid van Van Aken was, als Johanna nu eens weg zou zijn. Johannes reageerde met: Voor heel Gastel en Oudenbosch zou ik dat niet willen!"

Kreeg je geen argwaan toen Vrouw De Klerck dat vroeg, was de vraag van Testers, en dat erkende hij later wel. Toen het dus te laat was.

Hij had Vrouw De Klerck ren half uur later nog negen duiten gegeven om voor hem sterke drank te halen.

Toen pas ontdekte hij de verdwijning van Johanna en hij deed huiszoeking tot op zolder toe! Waarom had hij niet direkt de President-Schepen gewaarschuwd, werd hem gevraagd en zijn antwoord was dat hij zo ontsteld was dat hij niet wist wat hij deed. Op de volgende logische vragen was zijn antwoord dat niemand hem geld geboden had en niemand had hem gevraagd om Johanna te laten ontluchten. Hij kon niets aanvoeren ter verontschuldiging: "Hij was er onnozel toe gekomen."

Deze ondervraging gebeurde dus op het Dorpshuis van Oud Gastel, 17 februari 1776 in aanwezigheid van de Schepenen van Oud Gastel. Het relaas was ondertekend door Jan van Aken met Simon Testers, S. van Waaff, J. van Rijn, A. van Hassel, H. Vrients, Josef Lenaars en Jan van Steen.

In de 'Criminele Rolle' van P9 februari 1776 stond dan vermeld: omdat geen opzet of dronkenschap is geschied en uit consideratie met zijn vrouw en drie kinderen, wordt volstaan met ontzetting uit zijn ambt en hij wordt vrijgelaten.

Een moord: 1780
Een ernstige manslag werd gepleegd op 12 augustus 1780. Slachtoffer was Pieter van Ringelen.

Deze Pieter van Ringelen "in leven jongman" woonde in bij de Weduwe van Arnoldus Cortsmidt, die met haar dochter op Stampersgat woonde. Wat Van Ringelen deed of hoe oud hij was wordt niet vermeld.

Op die bewuste zaterdagavond om ongeveer negen uur ging Van Ringelen door de voordeur naar buiten en werd direkt daar aangevallen door een schipper, ook woonachtig te Stampersgat, genaamd Pieter Horsten. Die had zich blijkbaar daartoe verdeckt opgesteld of hij lag tegenover de woning aan de kant van de weg, maar zonder enige aanleiding (in de akte staat: na een onschuldige vraag van Van Ringelen) liep Horsten op hem toe onder het slaken van "ijselijke vloeken" en zwaaiend met twee pistolen, een lang en een kort. Hij begon direkt te slaan, wierp Van Ringelen op de grond. Op dat lawaai kwam Vrouw Cortsmidt naar buiten gesneld en met haar hulp wist Pieter zich van zijn belager te ontdoen en naar binnen te vluchten. Hij deed wel de deur achter zich dicht, maar Horsten stootte die toch open en liep ook het huis verder binnen, tot in de keuken, steeds zwaaiend met zijn pistolen, en zo vervolgt het verslag: "tot aan de bedde van voorzeijde dogter staande, een zijner pistolen heeft gelost, en daardoor aan denzelven voorz. zwaar een periculeuse wonde heeft geïnfligeerd" (een gevaarlijke wond heeft toegebracht). Pieter van Ringelen "was swaerlijk zijnde gekwetst geworden" en overleed de volgende morgen aan zijn kwetsuren.

Stampersgat, dat behoorde tot de jurisdictie van Nieuw Gastel, kwam via haar Schepenbank in het geweer en dat onder leiding van de President-Schepen Simon Testers en bij afwezigheid van de Heer remonstrant fungeerde hij als Voorzitter van de Bank.

Zo spoedig mogelijk werd de hulp ingeroepen van artsen. Of deze hem nog levend getroffen hebben is niet zeker, maar er werd wel een grondig onderzoek verricht bij het slachtoffer. De 'Gerechtelijke Schouwing' werd verricht door de 'Medicinae Doctores': Pruijboom en Van den Ende, met de Chirurgijns Camphenhout en J. van den Berghe, met assistentie van 's Lands Medicinae Doctor der baronie van Breda van Ghert en den Stadschirurgijn aldaar Beverleij'. Zij vonden dus een schotwond een duimbreed boven de linkertepel en daarbij een pistoolkogel. In het verslag dat ook aanwezig is in het archief staan nog meer vakkundige details. Dit verslag wordt uitvoerig vermeld in verband met de bewijsvoering inzake de doodsoorzaak.

Als getuigen bij de moord worden genoemd Weduwe Cortsmidt en haar dochter (ooggetuigen) alsmede drie naaste geburen. Daarmee was het bewijs rond.

De dader, Pieter Horsten, was direkt na zijn aanslag het huis uitgevlucht en was, zoals later bleek met zijn boot (een 'Poon') weggevaren en had onderweg zijn pistool verloren of weggeworpen. Het werd teruggevonden. Hij was vermoedelijk, veronderstelt men in het verslag, de Mark en de Dintel afgevaren, en westwaarts naar de provincie Zeeland gevlucht. Volgens anderen was hij naar het territorium van Oostenrijks Brabant getrokken, hij zou daar zijn gesignaleerd., Ook aan de 'Vrijheid Rosendael' zou worden gevraagd om hem, zomogelijk, aan te houden, omdat "men seijde dat Horsten zig daar was ophoudende".

Uit dit alles bleek dus dat H. de dader was van deze 'gepremediteerde' maordaanslag, dit is met voorbedachte rade. Bovendien was hij in het bezit van twee pistolen, iets wat "bij 's Lands wetten en Placaten op rigoureuze straffen is verboden, binnen de paalen van de gekwetsten ordinaire woonstede, alwaar ijder een volkomen veijligheijd van zijnen persoon behoort te genieten¹. Ook het onrechtmatig binnendringen was niet geoorloofd en zeker niet met twee pistolen!

Kortom het was een ernstig delikt en Remonstrant wordt geadviseerd, in deze akte, om de voortvluchtige Pieter Horsten te doen arresteren, bij openbare publikatie en middels het aanplakken van biljetten, alsmede advertenties in de kranten en 'publicque nieuwspapieren' waarbij een premie moet worden uitgelooft. Bovendien zou hij driemaal worden opgeroepen bij 'Edictale Citatie' dit is openbare dagvaardiging en daarna een vierde maal 'ex superabundantie' voor het Gerecht gedaagd: "Soo verzoekt de Heer Remonstrant Ratione Officie geconcideerd de atrociteit en zwaarwichtigheid van het gecommiteerde delict". (Zo verzoekt de heer Aanklager ambtshalve beschouwende de gruwelijkheid en zwaarte van de gepleegde misdaad.)

De akte eindigt: "'T welk doende, ende in Naame, en als Procureur van het Officie, des Heeren Rat. Officie. F.J. de, Klerck".

Op het eerste blad is in een ander handschrift (als antwoord en advies) in de aanwezige ruime blanke marge bijgeschreven, door vermoedelijk de Drossaard, Mr. Dirk Mulier: Na dit rapport gelezen te hebben, en met advies van twee neutrale rechtsgeleerden beslist hij om de verdachte middels openbaar klokgelui ('klokkengeslag') alsmede het aanplakken van biljetten met tussenpozen van veertien dagen zal worden opgeroepen

'ten Criminele Rolle van Oud Gastel' en beveelt de Aanklager om genoemde Pieter Horsten aan te houden met een belofte van een premie van tweehonderd gulden. Was getekend 11 september 1780. (Zie afbeelding.)

Handwritten document, likely a legal or official record, dated 11 September 1780. The text is written in Dutch and includes a signature 'Van der Adel' and a date '11 Sept 1780'.

Van der Adel, Aylbre

11 Sept 1780

Minne Heeren President
en Schepenen der Heerlyk
heid Oud Gaster, gesamen
lyk hebbende het Nieuwstaande
Verzoek door Ghe. van
Meegen van Ghe. D. Gaster
Heer Drost van R. C. aan
Dezelve Gedeputeerde
Gedeputeerde hebbende
de Documenten daar by over
gelegd, en na ingenoemen Advies
van twee Heeren Raadsheeren, Accorderen den Heer Drost
de Soek gedaan te worden, opzettelende dien volgende, dat de
Voortreffelijke en Salubere Pieter Horsten by Openbare Klokken
verlag en Drie ad Valvas Curia, Brigaders Officier van Rijk
kan met interval van Veertien tot Veertien Dagen al worden
ingedruagt ter Criminele Rolle van Oud Gaster, waer by
Accorderen voort aan den Heer Drost, Onder Penn: Pieter
Horsten by Signalement te Donatieren in zodanige Curanten
als den Heer
Requisant zal
Goederden met Saandt van het oost kwartier S. Marquis
belofte van een
Premie van 2 Saats van Bergen opten loon, Ratione
Twee honderd offciij,
guldens, voor
Den Jaeren die
de is Salubere
Horsten zal - tus (deedes Jaars 1780) Gachtigt, de per
kommen aan te
Wijden zodanig loon van Pieter van Ringelen, in Eue
dat deselve in
handen der
Justitie gemaek
Actum in G. L. O. t. smid. Binnes deeden dorpe, op
ge de 11. Septem
ber 1780
Wij President
Van der Adel

Het moet een sensationeel en opspraakverwekkend geval geweest zijn in de kleine Gemeenschap als Stampersgat toen was. Het is opvallend dat de namen van Nieuw Gastel en Oud Gastel gezamenlijk en door elkaar worden gebruikt. Het kan erop wijzen dat de beide Schepenbanken werden bemand door dezelfde of bijna dezelfde personen en het juridische hoofd ervan was de Drossaard van het Oosterkwartier van het Markiezaat, i.c. Mr. Dirk Mulier.

Het hele verslag is geschreven in de toen geldende ambtelijke stijl met vele uit het Latijn en het Frans afgeleide vaktermen. Dan volgen nog de aantekeningen van de vier 'Edictale Cities' Dit zijn de openbare dagvaardingen, waarbij Horsten wordt opgeroepen om te verschijnen voor de Vierschaar ten Dorpshuize van Oud Gastel op de vrijdagen 24 oktober, 10 november, 1 december en 22 december, telkens om 10 uur voormiddag.

Ook is er een verklaring van de Gerechtsbode. Govert W. Berman die dan ongeveer een week vóór de zitting middels klokgelui en een oproep vanaf de pui van het dorps huis en het aanplakken van biljetten met oproep zijn taak vermeldt. Bovendien ging hij iedere keer naar het huis van de gezochte Horsten om daar nog informatie te verkrijgen.

Zo schrijft hij 26 oktober 1780 dat hij: "heeft als gerechtsbode van de beide Gastels naar deszelfs Formen en inhouden bij klokkegeslage, ten Puije van den Dorpshuijse alhier met affixie (aanplakken) van copie van dien behoorlijk gepubliceerd als mede door copie geinsinueert en ten huijze van voorz. Pieter Horsten aan deszelfs huisvrouw aldaar in voorz. huijsinge zijnde gelaaten

Actum Gastel den 26 sctober 1780

Govert W. Berman, Ger.s.Bode"

Op de laatste zitting van 22 december 1780 zal vermoedelijk de uitspraak zijn gedaan door de Vierschaar van de Schepenbank. Gezien de uitslag bij de zaak van Johanna van Wessem, in 1776, zal ook wel zijn uitgekomen dat de 'Gedaagde en defaillant, volgens Dispositie van het Criminele Regt dezer Landen, ter dood veroordeelt en gebragt zoude kunnen worden, en ten minste gedoemd tot een Extraordinaire Lijfstraffe, de Capitale het naastkomende'. Maar de akte is er niet meer! En ook hier blijven er vragen rijzen: Waar is een advocaat, wat was de reden van de moord en was er hoger beroep mogelijk? Maar er werd wel recht gesproken!

H

Zo werden begin augustus in deze Gemeente Oud Gastel weer eens drie vrouwen gearresteerd door 'Dienaar der Justitie' en opgebracht wegens landloperij. Ze werden voorgeleid voor de Schepenen van Oud Gastel en verhoord door simon Testers op het Dorpshuis op 8 augustus 1777.

Over deze ondervraging is een rapport uitgebracht, en aan de hand van de daarin letterlijk gestelde vragen en antwoorden kunnen we de armzalige levenswijze van deze drie vrouwen opmaken, die door deze streek zwierven zonder vaste verblijfplaats en meestal zonder werk zaten. Het werd dus meest stelen of bedelen.

[illegible]

De 1. Beoetincerde

legt niet beter te weten of haare
man, welke inder van't Kind is
Leefst nog en gehooft te hebben, dat
hij in Dat Land Leude Werken

11.
of bevaert van dat Kind nog Leefst,
en of hij zig Meede met Schooyen
en Bedelen Ophoud;

De 2. legt den Leve weg. Menige tyd Geseden maek eens gesien
te hebben en gehooft dat hij een Vloet Was,
De 3. legt Zulke niet te weten,

De 1. Beoetincerde

legt Neen

De 2. legt hij niet maar de 1.
kanter, thees, dat hij komen
in dees Vraag

De 3. legt Neen

12.
of zij een Kind haare Zoon of de
Dienaar, Leude komen om haare
wege halen, Niet hebben kanter, thees,
dat zij maek komen, Wij zijn er
niet teneunt af,

De 1. Beoetincerde

legt ja de Dienaar (om maek
Onder den Oudeboef, haare Zulke
wel Gzeigt, of Gervaar Schoonst
te hebben

13.
of zij hier en hier Omstreekt
niet meer al, Eens Gervaar Schoonst
zijn Gervaar, dat zij niet Moete
Bedelen

De 2. legt ja, Over den Dienaar (Christiaan, hier Over Gullet, Zulke
aan haare Gzeigt te zijn

De 3. legt, Zulke niet te weten,

Signum + van Katharina (Cussenberg)
Signum van Anna Katharina (Cussenberg)
Signum van Maria (Cussenberg)
Mien. Cussenberg

Uit dit keurig geschreven verslag leest men:

1. Catharina Couwenbergh, 37 a 38 jaar oud, geboren te Leende, Meierij, zonder vaste verblijfplaats.
2. Anna Catharina Soons, oud 20 jaar, wist niet waar ze geboren was en had geen vast adres.
3. Anna Maria Soons, oud 16 jaar, wist ook niet waar ze vandaan kwam en ook geen adres.

Als kostwinning gaven ze op bijvoorbeeld acht dagen gewerkt te hebben te 'Tolensland', vlas geplukt, maar ze kenden de naam van de boer niet. De tweede kon spinnen, wieden en binden, landarbeid dus en de derde had ook vlas geplukt, acht dagen. Ze waren volgens hun zeggen al zeven jaar dit leven gewend!

Op de vraag of ze wel eens "Geschooijt of gebedelt" hadden, zeggen ze volmondig ja. Des nachts sliepen ze bij de 'Huislieden' in de schuren, meestal op verzoek van de beide eerste vrouwen. En wordt dat wel eens geweigerd, vraagt dan Simon Testers, die als woordvoerder optreedt, en als antwoord hoort hij: de boerin had toestemming gegeven om wat stro uit de 'Strooijmijdt' te halen om daarop te slapen en ook de boer zou toestemming hebben gegeven, hoewel er weinig plaats was in de schuur. (Misschien hebben de dames wel een klein beetje gejoekt, maar wat wil je, wat moesten ze anders?) En zijn ze wel eens zonder toestemming in een schuur gaan liggen? Alle drie zwijgen ze hierop (Cessat).

Catharina is een jaar geleden in Tilburg gearresteerd en heeft een nacht vastgezeten, erkent ze. Er was daar op de jaarmarkt gestolen, maar de volgende morgen werd ze weer vrijgelaten. Anna C. Soons was in Duitsland eens opgebracht door een jager, met haar halve zuster. Ze werd er vastgezet "omdat ze teveel bij de manluij liep"!

De drie hadden blijkbaar soms een klein kind bij zich en Testers vroeg of ze dat gebruikten om er mee te bedelen. Deels erkennen ze dat. Ze hadden het nu in Wouw gelaten, bij familie. En de vader van dat kind, leeft hij nog of houdt hij zich ook bezig met schooien en bedelen? Ze weten niet beter of hij zat nu in Batsland? Hij zou van beroep 'vilder' zijn.

Toen de betreffende boer hen dreigde de 'Dienaar' (veldwachter) te halen, waren ze daar niet "Benauwt" voor en Anna C. Soons had zelfs gezegd: "Laat hem in Gods naam maar komen."

Ze waren op voorhand al gewaarschuwd door de Dienaar Coenraad, onder Oudenbosch en Christiaan onder Gastel. Alle drie ondertekenen ze deze vraag- en antwoordlijst met een 'Signum', een kruisje.

De volgende dag, 9 augustus, werd over deze ondervraging een rapport uitgebracht. Met de nodige ambtelijk herhalingen wordt daarin de leefwijze en de handelingen van de drie vrouwen beschreven. Dat zij al jaren in deze streken rondzwierven, geen vaste woonplaats hadden en des nachts al of niet met toestemming in schuren sliepen. De voorlaatste nacht nog bij boer Jan Segers, zonder toestemming.

Uit dit alles bleek dus dat het: "Landloopsters zijn en mitsdienvolgens 's Lands Placaten allesints strafbaar" en door hun vrijwillige bekentenis, alsmede hun minachting voor de wet komt men tot de "criminele eijs. Na ingewonnen advies van twee neutrale regtcgeleerden de drie geapprehendeerde (dit is gearresteerden) vrouwen ten ewigen dage te bannen uijt de Jurisdictie van Oud Gastel, mitsgaders de staden het Marquisaat van Bergen op Zoom en de Heerlijkheid Burgvliet, zonder ooijt daar weder in te mogen komen, op poene (straffe) van aan den lijve te zullen worden gestraft."

Bovendien zullen zij de kosten en de uitgaven van de Justitie moeten betalen! Was getekend Rochus Heron van Hoek.

Dit zijn dan enkele rechtszaken zoals ze door de Schepenbanken werden behandeld. Dit werk was natuurlijk een extra belasting en verantwoordelijkheid voor de Schepenen (Gemeenteraadsleden van toen), al was het bevolkingsaantal natuurlijk veel kleiner, 2000 zielen ongeveer in 1775. Ze hadden daarbij wel de steun van de juridisch geschoolde Drossaard en enkele ambtenaren, die hun functie hadden in het Oosterkwartier van het Markiezaat.

De voorgelegde zaken van de beide Gastels werden behandeld in het Dorpshuis van Oud Gastel en dat stond in die tijd aan de noordzijde, aan de voet van de hoge toren. Van het laatste Dorpshuis daar, dat later Raadhuis werd genoemd zijn neg goede foto's bekend. Het werd in 1927 afgebroken omdat het versleten was en te klein werd. Bovendien was en werd het een sta-in-de-weg voor het opkomende verkeer. De busdiensten liepen nog maar enkele jaren.

Bij de afbraak kwamen enkele grote gemetselde kelders te voorschijn. Het waren manshoge ruimten, verschillende meters lang en hadden gewelven. Ze waren witgekalkt geweest en in sommige zijwanden waren grote ringen gemetseld. Mogelijk om sommige gevangenen aan vast te ketenen. Ze liepen door in noordelijke en noordoostelijke richting, verder dan het gebouw zelf. Ze zijn toen niet opgemeten, ook is niet onderzocht of ze ver onder de markt doorliepen. Bij de afbraak van het Raadhuis zijn de kelders deels gesloopt en verder met zand en puin

volgestort. De beide Schepenbanken zijn dan in 1811 door invoering van de nieuwe rechterlijke organisatie opgeheven, en dus voorgoed verdwenen.

Wat betreft het totale archief van onze Gemeente, Alb. Delahaye schrijft hierover letterlijk dat er zoveel ervan verloren is gegaan. En dat juist van een van de oudste plaatsen van West-Brabant. Er is niets bekend van een brand of andere kalamiteit die dit veroorzaakt kan hebben.

Zo ook het Rechterlijk Archief, waarvan slechts 124 stukken zijn geregistreerd, berusten nu en veilig onder deskundig beheer in het 'Gemeenschappelijk Archivariaat Nassau Brabant' te Zevenbergen.

Oud Gastel, september 1991

P.F.A. AKKERMANS.

Bronnen:

De Archieven van Oud en Nieuw Gastel te Zevenbergen

Alb. Delahaye: De Rechterlijke Archieven van Oud en Nieuw Gastel, 1964

Alb. Delahaye: De eerste drie eeuwen van Gastel, 1968
Gastel, Land van Abten en Markiezen, 1975

De eerste plannen voor dit gebouw dateren van de jaren 1878-1879. Maar we moeten terug gaan naar 1870, om de reden te vinden, waarom dit gebouw tot stand gekomen is.

Reeds in 1870 bestond er al een muziekvereniging 'de Harmonie en Liedertafel' genaamd. In 1872 is echter de naam veranderd in 'Gastels Fanfare en Mannenkoor'. Het bestuur bestond in 1885 uit de heren: R. Verlinden, president; J.F. Vlekke, secretaris; N.A. van Mechelen, penningmeester; F.A.H. van der Vaart en A.P. Sengers, kommissarissen. Beschermheer was Jozef van Sprangh. Deze persoon is echter voor de Gastelse gemeenschap van een dusdanig belang geweest, dat een nadere toelichting wel van belang mag worden geacht.

Jozefus Joannes van Sprangh werd geboren te Gastel op 14 februari 1804, als een van de zes kinderen van Willibrordus van Sprangh, geboren te Gastel en Maria Smits uit Breda. Door verervingen waren zij in die tijd al een rijke familie. Jozef zijn beroep was, zoals in verschillende stukken wordt beschreven, heelmeester of plattelandsdokter, wat er mogelijk op kon duiden, dat hij geen universitaire opleiding had genoten. Hij heeft wel in Gastel zijn beroep meer dan vijftig jaar uitgeoefend. Hij huwde op 2 juni 1835 met Petronella Bus, geboren te Gastel op 26 augustus 1801. Ze was een dochter van Govardus Bus en Johanna Horians. Na een kinderloos huwelijk overleed zij op 2 september 1851.

Jozef van Sprangh hertrouwde op 30 juni 1858 te Roosendaal met Adriana van Ommeren, geboren op 2 september 1826 te Roosendaal. Zij was een zusster van de prelaat van het cistercienserklooster te Bornem (Belgie). Ook dit huwelijk bleef kinderloos.

Van Sprangh had het meest van zijn bezit belegd in grond, aandelen en effecten. Zijn financiële positie stelde Van Sprangh ook in de gelegenheid tot het bouwen van 'n prachtig herenhuis aan de Dorpsstraat 9 in 1865. Dit gebouw heeft nog als gemeentehuis dienst gedaan, van 1960 tot juni 1982. Uit de spaarzame gegevens, die hierover te vinden zijn blijkt, dat de heer Van Sprangh de Gastelse Fanfare en Mannenkoor financieel volledig steunde, daar blijkt ook reeds uit, dat hij toen

Bid voor de Ziel van Zaliger

DEN WELEDLEN HEER

JOSEPHUS JOANNES VAN SPRANGH,

gedurende meer dan een halve eeuw praktiserend genees-
heer der gemeente Oud- en Nieuw-Gastel,

EERST WEDUWNAAR VAN VROUWE

PETRONELLA BUS,

LATER VAN VROUWE

ADRIANA JACOBA CORNELIA VAN OMMEREN,

geboren te Gastel, den 14 Februari 1801 en, voorzien van
de H.H. Sacramenten der sterfenden, aldaar
overleden den 10 October 1851.

Het is vastgesteld voor de menschen eens te sterven.
Hebr. 15 — 7.

Maar dien dag en dat uur kent niemand, zelfs niet de
Engelen des Hemels, tenzij alleen de Vader.

Math. XXIV — 36.

Het oor, dat hem hoorde, prees zijne wijsheid, en het
oog, dat hem zag handelen, gaf getuigenis, dat hij een
redder was van den arme, die zijne hulp inriep, en van
len wees, die zonder helper was. Joh 8:12—11,12.

God is niet onrechtvaardig, dat Hij uwe werken zou
vergeten en de liefde, die gij geoeffend hebt.

Hebr. VI. 10.

Hierop zal ik in vrede rusten.

Ps. IV. 3.

al plannen opperde voor het realiseren van een eigen concertzaal. Maar hij heeft dit zelf niet meer mee kunnen maken.

Wat wel door zijn niet af-latende inzet en belangstelling voor het wel en wee van zijn dorpsgenoten tot stand kwam, is het St. Jozefgesticht in 1865.

Het was oorspronkelijk bedoeld als armen- en verzorgingstehuis.

Hij was ook, samen met enige andere notabelen, oprichter van de 'Gastelse Beetwortelsuikerfabriek' in 1866, waarvan Jan Frederik Vlekke na het overlijden van J. van Sprangh directeur werd.

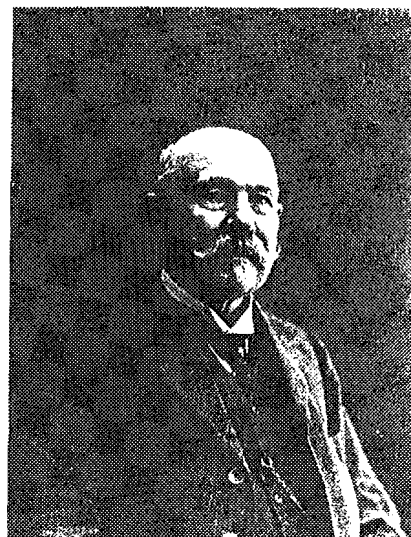
Ook mede door zijn aandrang tot verbeterde en snellere kontakten met de buitenwereld kreeg

Gastel in 1877 zijn eigen Post- en Telegraafkantoor, waarvan hij de eerste steen legde.

Jozef van Sprangh overleed op 10 oktober 1881. Zijn tweede echtgenote Adriana van Onuneren was hem reeds op 8 januari 1870 voorgedaan.

In het jaar 1888 werd dokter Dautzenberg president en zijn vrouw beschermvrouwe van de Gastelse Fanfare en Mannenkoor. Deze had inmiddels ook een eigen toneelafdeling. Ook is het wel zeker, dat Dr. Dautzenberg de vereniging financieel compleet onderhield. Over de persoon van Dr. Dautzenberg ga ik nu niet nader in, daar deze al uitvoerig werd beschreven in het Jaarboek van 1990. Dr. Dautzenberg werd geboren te Heerlen op 7 november 1851 en overleed te Gastel op 21 augustus 1921. Dat de vereniging om een goede zaal verlegen zat, moge blijken uit elke activiteit, die zij ontplooidde. Zij gaf dan ook regelmatig

uitvoeringen, bestaande uit muziek en toneel. In 1881 was zij toe aan haar zevende concert.

In 1889 echter gaf zij al haar vierentwintigste winterconcert, waaruit blijkt, dat zij zeer actief was.

Waar precies haar financiële middelen vandaan kwamen is niet te achterhalen. Jozef van Sprangh liet in ieder geval een bedrag na voor de bouw van een concertzaal. Hoeveel dit bedrag is niet bekend. Blijken een schuld-bekentenis van 20 mei 1890, gepasseerd bij notaris Grollenberg, ten behoeve van Vrouwe Anna Maria Louise van der Veken, weduwe van burgemeester H. Mastboom en later echtgenote van Dr. Dautzenberg, leende zij f 8.000,-- voor de bouw, die in de jaren 1889-1890 tot stand kwam. De eerste

steen werd gelegd op 9 mei 1890 door de voorzitter dokter R. Verlinden. De architect van de Harmoniezaal was de in 1833 in 's Hertogenbosch geboren Florentius van der Vaart. Het werd een gebouw met links een concertzaal met podium en cafe en rechts een woongedeelte, dat later diverse bewoners zou kennen. En zo kwam er een statig gebouw tot stand, dat op de dag van vandaag, na een grondige opknapbeurt in de afgelopen jaren, weer een sieraad geworden is in de Kerkstraat.

De officiële opening van de Harmoniezaal vond plaats op 14 september 1890.

In de Grondwet van 18 september 1890 stond letterlijk het volgende geschreven: "Gastel 15 september. De officiële opening van het nieuwe gebouw der Vereniging Gastels Fanfare en Mannenkoor heeft gisteren op recht feestelijke wijze plaats gehad. De Nederlandse driekleur wapperde vrolijker dan ooit

24e WINTER-CONCERT

DOOR

Gastelsch Fanfare- en Mannenkoor

TE GASTEL.

OP DONDERDAG DEN 19 DECEMBER 1889,
des avonds ten 7 ure.

in het lokaal van den Heer J. VAN BELVER

Programma:

1. Le héros du Niagara. Pas redoublé ... TACK.
2. Les refrains des mineurs. Potpourri populaire WITTERWULGHE.
3. Omhoog. Koor HEINZE.
4. Overture La Dame blanche. Voor viool en piano BOEILDIEP.
5. Wonder! Coupletten VAN ACKERE.
9. La patrouille. Koor

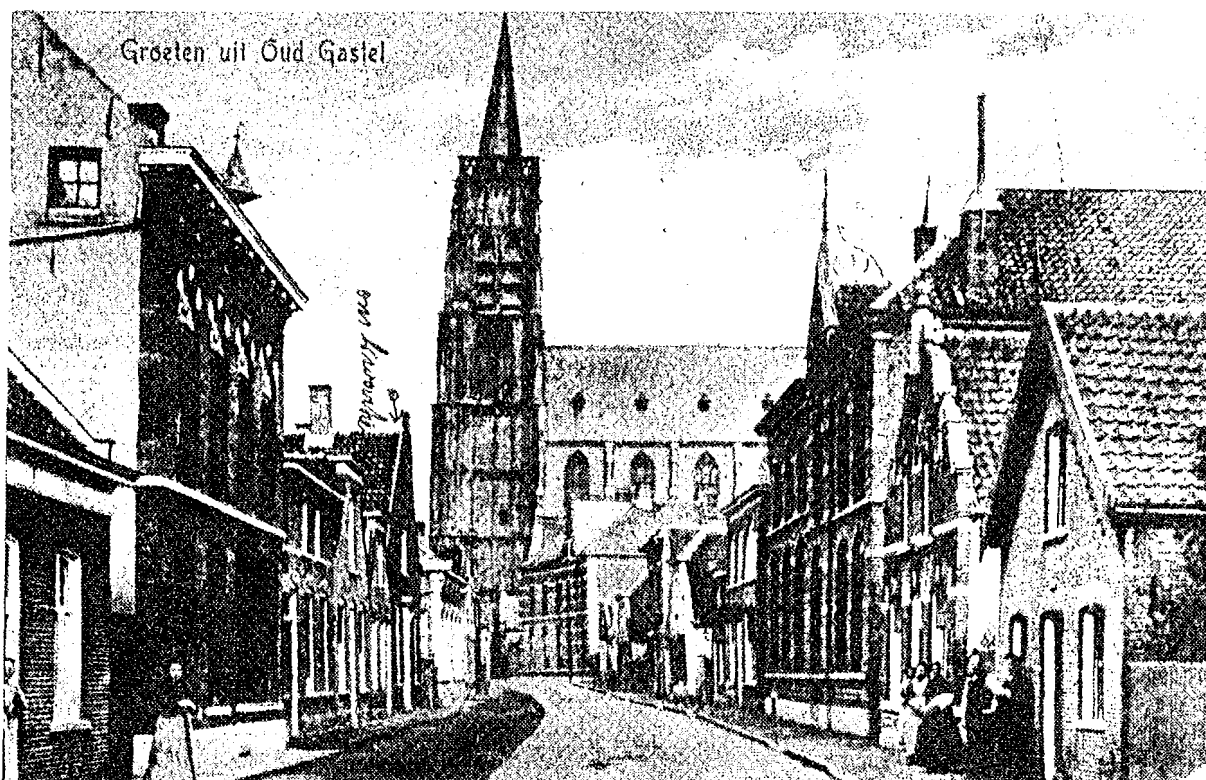
PAUZE.

7. Noord en Zuid. Voor Bariton VAN PAESSCHEN.
8. De Zaeroovers. Duo *
9. Die Post SCHÄPFER.
10. De Wijnproevers. Komisch kwartet ... GARTE.
11. Vertrouwen. Koor FR. ANT.
12. Le Cascade. Polka pour petite flûte avec piano ARBAN.
13. Sous le feuillage. Polka pour 2 pistons JOS. KESSELS.
14. Zum Abschied. Walzer MADLENER.

Introductie voor vreemdelingen tegen betaling van 60 cents.
Personen beneden 15 jaar worden niet toegelaten.

Nederl. Stoomdrukkerij:

J. van Poll-Snykerbuys, Rosendaal.

van vele huizen. Nadat het vaandel der Vereniging, ten huize van de beschermvrouwe mevrouw Dautzenberg, en den president, aan diens woning was afgehaald, begon om ongeveer 12 uur de voormiddaguitvoering. Op de twee eerste muzieknummers, die door Gastels F'anfare en Mannenkoor met gloed gespeeld werden, volgde de in gedgekozen woorden uitgesproken openingsrede van den president, die herhaaldelijk door teekenen van instemming en toejuichingen werd onderbroken. De verdere nummers van het programma werden zeer goed uitgevoerd. Het Bossche kwartet dat in de zangstukken medewerkte, gaf ons toen reeds een voor-smaak, van hetgeen ons 's avond-zou wachten. Vooral kan dit gelden van den heer W. Deckers, die ons met het fraaie lied: "Mijn dierbaar vaderland" zoo aangenaam verrastte. De gevierden zanger werd de verdiende toejuichingen door het publiek niet onthouden. De avondvoorstelling ving ten 7-ure aan en was, zowel doos vreemdelingen als leden der vereniging, zeer druk bezocht. Het was de moeite dan ook wel waard. De nummers van het programma en de faam die do Bossche zangers reeds vooruit was gegaan, gaven veel te verwachten en toch werd die verwachting nog overtroffen. Men weet inderdaad niet wat het meest te bewonderen; de lieve tenorstem van de heer Defais of het krachtig mannelijk geluid van den heer Van Kempen; den beschaafden zang van de heer Westenbroek of het geweldige indrukwekkende orgaan van den heer Deckers en last but not least het heerlijk wegslepend pianospel. van den heer Bienbar. Aan de denderende toejuichingen die dezen I-Ieeren ten deel viel, scheen soms geen einde te zullen komen en verschillende nummers onder andere Mijne Moedertaal en de Storm werden dan ook gebisseerd, terwijl. men zich mede in het geven van enige

extra nummers niet karig betoonde. Van harte stemde elk in met de kernachtige, fraaie slotrede door den secretaris der vereniging uitgesproken, waarin deze namens de leden zijn warme dank betuigde aan de Bossche Heren voor het genot dat zij op zo welwillende wijze hadden verschaft en voor de eer der vereniging door hunne medewerking bewezen. Eenige waarderende woorden tot den president en den heer Van der Vaart, aan wiens tusschenkomst het feest zooveel luister te danken had werden niet vergeten. Op voorstel van het bestuur werden de Bossche Heeren onder daverend applaus, tot eereleden der vereniging benoemd. Na eindiging van het officieel programma werd de feestvreugde nog eenigen tijd op gelukkige wijze levendig gehouden door den heer Cranen, de verdienstelijke directeur van Gastels Fanfare en Mannenkoor en de heeren Santer en Van Helvert. Eerstgenoemde oogste een ongemeen bijval in met zijne twee allerliefste liederen, terwijl de laatstgenoemde heeren zich door hun spel zeer verdienstelijk maakten. In de beste orde eindigde dit voor onze gemeente in vele opzichten zoo merkwaardigen feest."

De Gastelse Fanfare en Mannenkoor betaalde als vergunninghouder voor de verkoop van sterke drank in de concertzaal. Voor het jaar 1890 f 15,--. Van 1891 tot en met 1894 f 20,-- per jaar en van 1895 tot en met 1915 f 25,-- per jaar. Vanaf 1919 is er geen vergunning meer voor verkoop van sterke drank in het klein. Wel wordt er in 1919 vergunning verleend aan de Harmonie om in de koffiekamer anders te schenken dan sterke drank.

1894
*lijst van betaalde vergunningen
 voor den verkoop van
 sterke drank in het klein
 over het decennium 1890-1910*

Num. nr.	Naam	Betrag.
1	G. P. Dijk	25
2	Th. van Sprundel	25
3	P. van Haezel	10
4	P. Roelke	25
5	A. J. Dingemans	25
6	M. J. Nils	25
7	M. J. Hoebrack	25
8	Th. J. Peemans	25
9	Th. van Oostel	25
10	A. van Haezel Th. van Oostel	25
11	M. J. Hooters	10
12	Th. J. van der	25
13	P. van Sprundel	25
14	P. J. J. J.	25
15	H. J. Jacobs	25
16	Th. van Marrewijk	25
17	Th. J. de Wit	25
18	Th. J. van Oostel	25
19	Th. J. Rademaker	25
20	Th. J. de Kkers	25
21	Th. J. de Kkers	25
22	Th. J. de Kkers	25
23	Gastels Fanfare Mannenkoor	25
	Totaal	562 50

In de deur: koperslager Frans van Helvert.
De twee jongens Links zijn: Jan luyten en Gabriel Nuckelmans.
De jongen rechts: onbekend.

Het pand links van de Harmoniezaal. behoorde ten tijde van de bouw toe aan de bezittingen van Gastels Fanfare. Het bestuur had ten behoeve van de bouw op 19 februari 1886 van Antonius en Petronella Koevoets een huis, erf en moestuin, samen groot 13 aren 31 centiare, staande en gelegen in het dorp Gastel D 1750 en 1801, voor de som van f 2.400, -- gekocht. Uit de archieven blijkt dat het pand van 31. juli 1891 tot 32 juli 1915 verhuurd wordt aan Adriaan van Helvert. (Hij was de eerste beheerder van de Harmoniezaal.) Later begint Frans van Helvert hier een koperslagerij. Frans van Helvert, een zoon van Jan van Helvert woonde in café Tramstation (Kerkctraat 2). Frans volgde zijn vader bij diens overlijden op in dit bedrijf. Later bij zijn huwelijk kocht hij het pand van de weduwe Oomen, verbouwde het en begon daar zijn zaak. In de oorlog (1940-1945) wordt dit Bart Lambregts en inmiddels zet diens zoon Frans de zaak weer voort.

Aktiviteiten in de Harmoniezaal 1890-1945

Op 17 januari 1898 is er in de Harmoniezaal een vergadering ter bespreking voor de inhuldiging van de nieuwe burgemeester A.G. J. Mastboom. Die zal geïnstalleerd worden op 3 maart 1898. Hij is dan 29 jaar en zal 42 jaar dit ambt in Oud en Nieuw Gastel uitoefenen. De vergadering wordt bijgewoond door meer dan 300 personen.

Het gevormde feestkomité bestaat uit:

- de voorzitter, Dr. Dautzenberg;
- sekretaris, notaris Grollenberg;
- ondervoorzitter, J.F. Franken;
- penningmeester, H. Cranen;

- leden, P. Smoor,
P. Luijten,
W. Slooters,
Nic. van Mechelen,
J. van Kalmthout en
C. Aarsen.
- De gekozen kommissarissen tijdens de bijeenkomst zijn: de heren
F. van der Vaart,
H. Peeters, A. Smoor,
L. van Moorsel,
J.A. Vermeulen,
J. Hack, A. Briddie,
L. Uitdewilligen,
W. Slooters Jr. en
P. Kerstens.

Vergadering van Ingezetenen

op Zaterdag 27de Januari 1898.
des avonds 6 uur, in de Harmoniezaal.
ter bespreking van het Inhuldigungs
feest van den Heer

A.G.J. Mastboom als:

Burgemeester der gemeente.

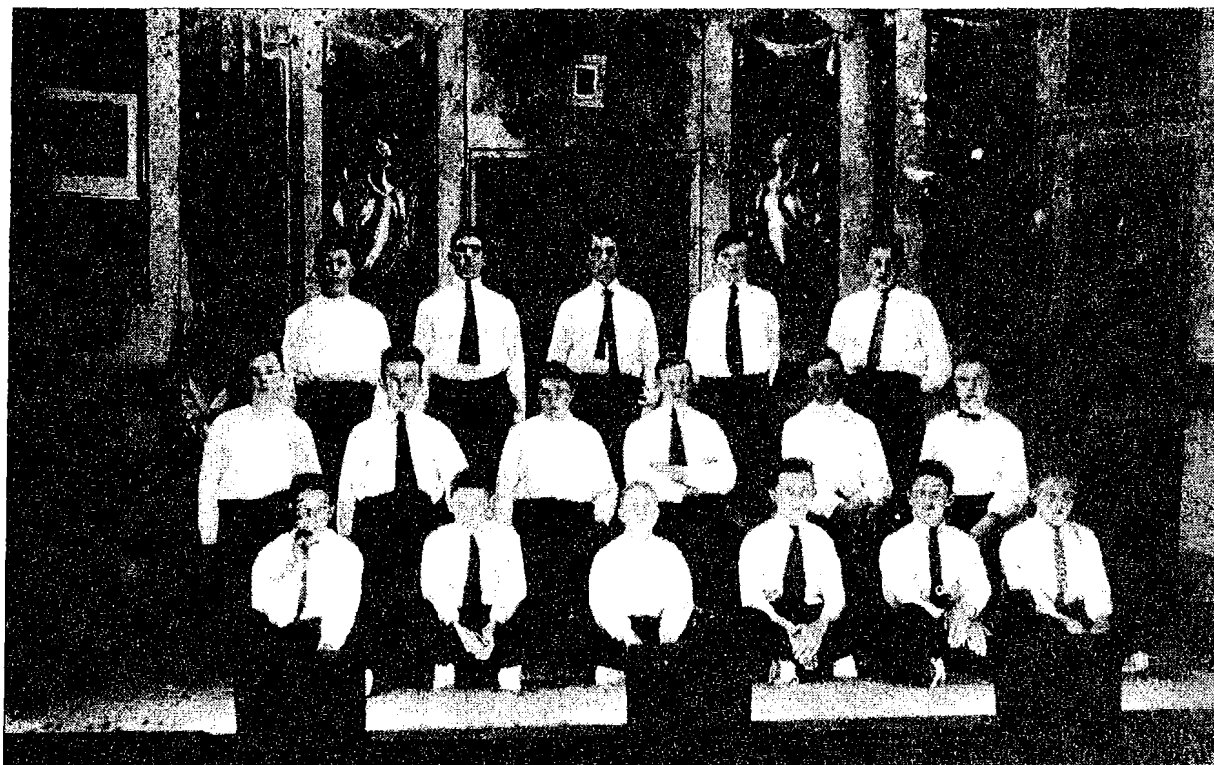
Dinsdag 4 mei 1909 is er een buitengewoon druk bezochte vergadering in de Harmoniezaal om een feestprogramma samen te stellen ten einde de geboorte te vieren van prinses Juliana.

Ouden Nieuw Gastel

In 1917 wordt de Harmoniezaal te koop aangeboden. De inventaris wordt getaxeerd op f 1.132,05. Dit omvat voornamelijk tafels, stoelen, lampen, servies, toneelattributen enzovoort. Het Kerkbestuur van de st. Laurentiuskerk koopt uiteindelijk de Harmoniezaal voor f 8.000,- op 24 november 1917.

De Harmoniezaal was in de oorlog 1914-1918 tevens grotendeels gebruikt als onderkomen voor de Belgische vluchtelingen. Door de malaise van de eerste wereldoorlog kwam ook de Gastelse Fanfare in moeilijkheden, wat in 1917 tot een gedwongen verkoop van de Harmoniezaal leidde. Omdat de meeste werkende leden gemobiliseerd waren, was een groot deel van de instrumenten uitgeleend aan de inmiddels overal opgerichte bataljonskorpsen, omdat heel veel militairen thuis in een harmonie of fanfare zaten!

In 1921 kwam het groot patronaat onder leiding van de Broeders van Scheppers in de Harmoniezaal. Door de grote toename van leden kwam erin dat jaar een splitsing tussen een groot en een klein Patronaat. Het bleef er tot 1925.

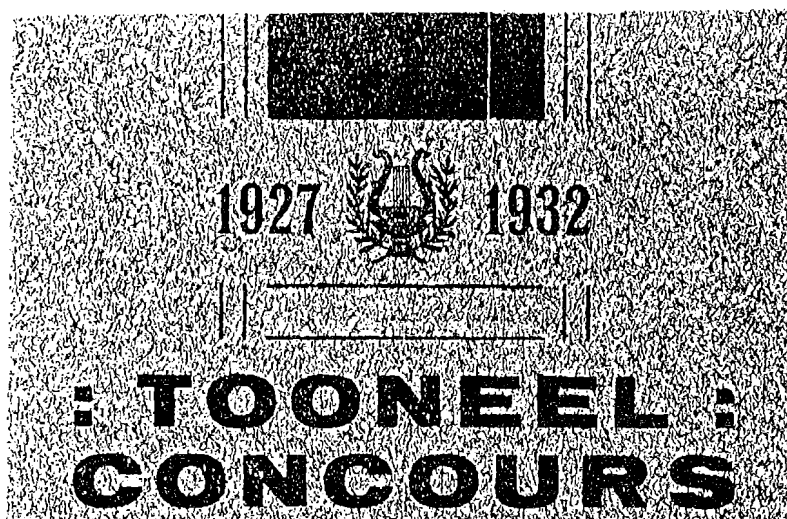
Gymnastiekclub onder leiding van de Broeders van Scheppers in 1921

Voorste rij van links naar rechts: onbekend, Jon Aarsen, Jac. Timmermans, Geert Manje, Janus Paantjes, Nil Franken.

Middelste rij van Links naar rechts: Frans van Baal, Geert Tinnermans, Piet Damen, Harry Oomen, Nil Akkermans, Harry Mol.

Achterste rij van links naar rechts: Kees Akkermans, Toon van der Horst, Klaas van der Horst, Vincent van Oosterliout, Jan Geleijns.

In 1920 werd de Fanfare Concordia opgericht. Maar na een intern konflikt over het beleid scheidde in 1927 ongeveer de helft zich af en werd een andere fanfare namelijk 'Gastels Harmonie en Mannenkoor¹ opgericht. Vandaar, dat er op 4 en 5 juni 1932 grote muziekfeesten in de Harmoniezaal werden georganiseerd ter viering van het eerste lustrum van Gastels Harmonie en Mannenkoor.

PRIJS F 0.15

1927

OFFICIEELE
FEESTGIDS
DER
MUZIEKFEESTEN

TER VIERING VAN HET
1STE LUSTRUM VAN
**GASTELS HARMONIE
EN MANNENKOOR**
OP 4 EN 5 JUNI 1932

RUND- KALFS- EN VAR-
KENSVLEESCH
SPECIALITEIT IN FIJNE
VLEESCHWAREN

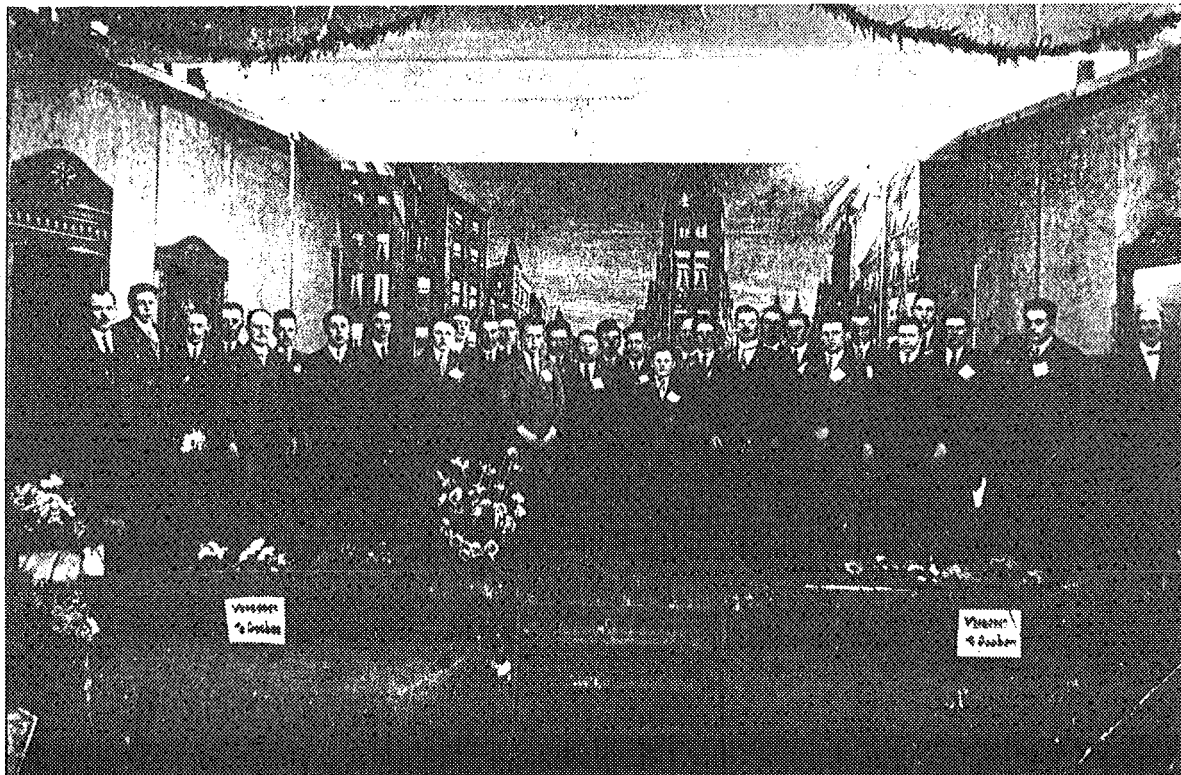

1932

Harry **PEETERS**
TELEFOON 23
OUD m GASTE &

DRUK. ROMBOUTS
ROOSEDAAL N.-B.

Oud Gastel had dus bijna twintig jaar lang twee fanfares. Concordia ging in 1945 failliet. De instrumenten werden verkocht aan de fanfare van Dinteloord! Na 1945 zette Gastels harmonie de traditie weer voort. Sinds 1956 werd de naam weer 'Gastels Fanfare' en in 1957 werd ze uitgebreid met een drumband.

Gastels Harmonie tijdens een festiviteit in de Harmoniezaal.

Enkele bekende namen zijn: de president en hoofd van de jongensschool, de heer Nuchelmans; de onderwijzers M. Aarsen en B. van Merrienboer, de heren C. en G. van Sprundel, F. Aarsen, M. Ribbens, L. Vrolijk, J. van Ginneken, J. de Bont, N. Heshof en Jac Willemsen, organist die tevens de Leerlingen muziekles gaf.

Zaterdag 3 september 1938

Opgevoerd wordt een historisch spel in drie bedrijven genaamd 'De Heer van Grimhuizen' aanvang 7 uur. Dit spel wordt georganiseerd ter gelegenheid van het 40-jarig ambtsjubileum van Burgemeester A.G.J.Mastboom. Regisseur en schrijver is Broeder Theophile bijgestaan door de toneelkommissie bestaande uit Broeder Canisius, J. Geleyns, M. Aarsen en L. Vrolijk. De tijdsduur van het stuk is ongeveer drie uur. Het toneelspel is een fantasie, doch berust op historische feiten. Het wil laten zien het edele karakter en het rotsvaste geloof van de hoofdpersoon De Pottere. Het gespeelde tijdvak is 1584-1599. De personen waren:

Lodewijk de Pottere, heer Van Grimhuizen

Zijn zoon Francois

Zijn zoon Adolf in 1584

Zijn zoon Adolf in 1599

Zijn zoon Herman

Zijn zoon Jan in 1584

Zijn zoon Jan in 1599

Goert, huisknecht

Gerard, huisknecht

Lelius, pastoor van Gastel

Francois van der Zande,

schout en dijkgraaf van Gastel in 1584

J. Luijkx

Th. Hagenaars

J. v.d. Aarssen

C. Gelijns

Leo Reniers

Wim van Bavel

C. Manje

P. Lazaroms

Alph. van Bavel

A. Paantjes

A. Traats

Arnold Stambor, idem in 1599
Arent Proost, officier van het leger
der Staten van Holland
Reinier, plaatsvervangend stadsoverste
Een marskramer (Adolf)
Een gevangenbewaarder
Twee soldaten

Ant. Rijdsdijk
C. van Sprundel
L. Vrolijk
C. Geleijns
P. Broos
Adr. Vromans en
Frans Engelen

Pieter Proost de Jonge,
sekretaris van Heerjansland
Joh. Sevendonck,
penningmeester van Heerjansland
Hendrik Theunisse van Loon,
protestants edelman
Verder muzikanten, burgers en kinderen van Gastel.

B. Manje

P. Broos

A. Akkermans

Zondag 4 september 1938.

Weer opvoering om 7 uur van het spel 'De heer Van Grimhuizen'
met vrij toegang voor donateurs en leden van Gastels Harmonie.

— Pierre Balledux met „Kermisvolk op Kerstmis” — Voor een goed bezette zaal heeft Gastels Harmonie Zondagavond haar eerste winteruitvoering gegeven ditmaal met medewerking van het zeer gunstig bekend staande toneelgezelschap „De Vereenigde Haagsche Spelers” onder leiding van Pierre Balledux. Na een kort openingwoord door den voorritter van Gastels Harmonie, den heer C. J. Willemsen, werd een aanvang gemaakt met het muzikale gedeelte van den avond. Een viertal populaire nummers werd op zeer verdienstelijke wijze ten gehore gebracht.

Vervolgens betrad burgemeester Hofland het podium en lichtte de talrijke ingezenen bijner gemeente in over Winterhulp Nederland waarvoor binnenkort de tweede collecte zal worden gehouden en waarvoor hij aller welwillende medewerking en steun inriep.

Hierna volgde de clou van den avond n.l. de opvoering van „Kermisvolk op Kerstmis” een Kerstspel in drie acten van Henri Gheon. -

Hier werd spel te zien gegeven dat alleen voor de grootsten onzer toneelspelers is weggelegd. Werkelijk beroeps-toneel van de eerste klasse. Gedurende de geheele opvoering van Gheons meesterwerk was het dan ook doodstil in de zaal.

Niemand van de aanwezigen zal dan ook spijt gehad hebben deze uitvoering te hebben bijgewoond en de thuisblijvers hebben ditmaal beslist ongelijk gehad.

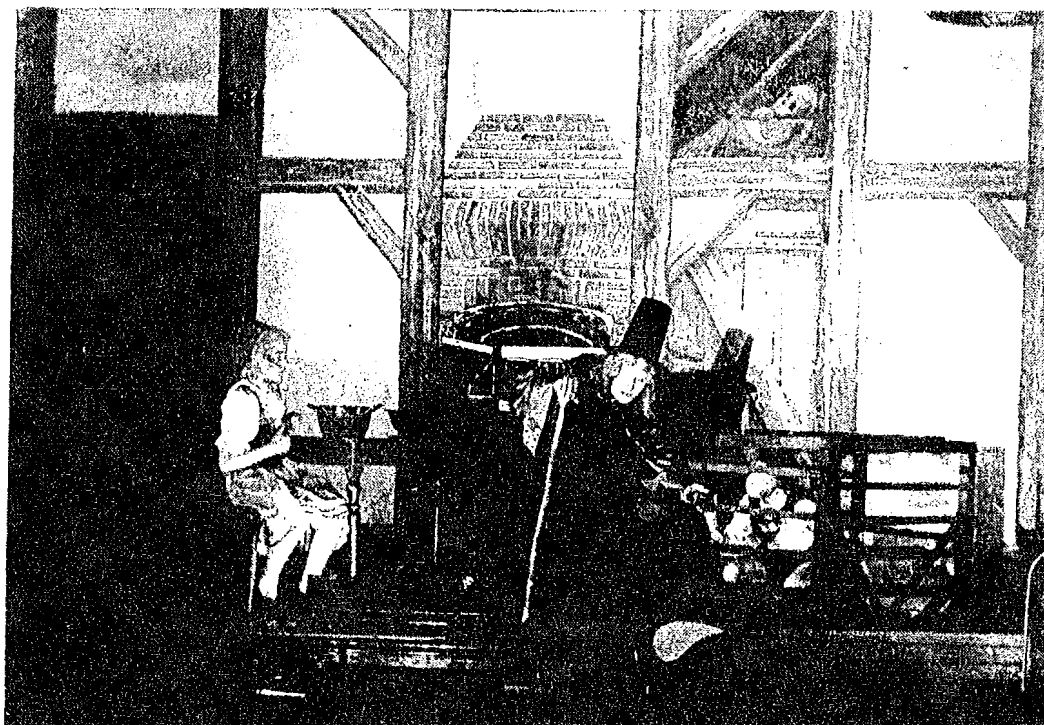
— R. K. Werkliedenvereniging — De R. K. Werkliedenvereniging „St. Bernardus” houdt een algemeene ledenvergadering in de Harmoniezaal op Zaterdag 10 December te des n.m. om 4 uur.

◀ Dit bericht stond in de *Grondwet* van 24 december 1940.

Tijdens de oorlogsjaren 1940-1945 werden er in de Harmoniezaal diverse operettes opgevoerd, o.a. Hans en Grietje, Goudhaartje en de Troubadoer en de Betoverde Prinses.

De toneelstukken waren onder andere Absalom, Rode Kerstnacht, Triumph des Kruises, Thomas More, Kinderen van ons Volk, De heer Van Grimhuizen, de Overwinnaar, de Witte Non, Waar de sterre bleef stille

staan enzovoort. AP deze toneelstukken en ook de operettes kwamen tot stand onder de bezielende leiding van de Broeders van Scheppers, met als regisseur en toneelkenner Broeder Canisius.

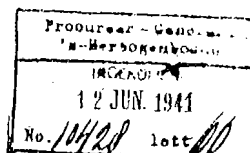
Een Tafereel uit de operette Hans en Grietje in 1942.
Hans is Kees Vergouwen, Grietje is Jan Jonkers en de Heks is Willem van den Bos.

Oud- Gastel 9 Juni. 1941

AAN DEN HOOG PROCUREUR-GENERAAL

TE

's HERTOGENBOSCH

Hoogedelgestronge Heer

Namens het bestuur van den heemkundigen
kring "Sint-Hermserts", richten wij tot U het beleefde ver-
zoek een vergadering te mogen houden voor onze leden en belang-
stellenden op Donderdag 26 Juni 1941 des avonds om half zeven
in de Harmoniezaal te Oud- Gastel .

Hedelgestronge bij voorbaat dankend

blijven wij met de meeste hoogachtin.

de voorzitter

de secr. penn.

GEEN BEZWAAR.

's-Hertogenbosch, den
De Procureur - Generaal.
fgd. Directeur van Politie,

13 JUNI 1941

[Handwritten signature]

[Handwritten signature: R. Theophile Nijman]

Tweede ledenvergadering van de op 23 maart jongstleden opgerichte Heemkunde Kring 'Sinte Bernaerts' in de Harmoniezaal. Bij de aangesloten kringen behoorden Oud en Nieuw Gastel, Oudenbosch, Hoeven, Bosschenhoofd en Standdaarbuiten. De aanvang was om 7 uur en er waren 62 personen aanwezig.

Ledenvergadering van de Heemkunde Kring 'Sinte Bernaerts'.
Aanvang 7 uur. Er waren 73 belangstellenden aanwezig.

Na eerst vergunning te hebben verkregen voor een vergadering met lezing voor de Heemkunde Kring 'Sint Bernaerts' krijgt de sekretaris Broeder Theophile daarna weer bericht van de gemeente en wordt deze bijeenkomst door de bezetter definitief verboden. Daarna wordt de vereniging met ingang van 14 juli 1942 naar 'buiten' toe opgeheven. Maar ze bleef wel intact door twee keer per jaar een bijeenkomst te houden met minder dan 20 personen.

[illegible]

Aan de Heeren Geestelijken
ALHIER.

Op deze vergadering zal door den Heer Wealwijk hei; woord worden gevoerd waar hij naast verschillende punten luchtbescherming en zelfbescherming betreffende ook enkele dingen zal behandelen betreffende de houding van de kerkbezoekers hij luchtalarm tijdens godsdienstoefeningen.

Namens het Bestuur der N.V.L.,

A. C. Timmermans, Secretaris.

De acteurs van de operette 'Goudhaartje en de Troubadoor'.

Dit waren de jongens van de Joannesschool onder leiding van Broeder Canisius in 1944.

Voorste rij van links naar rechts:

staande: Corry Hack,

P. Broos

zittend: Piet Broos, onbekend, Jack Rijdsdijk, Bart Hagenaars, Piet Corstjens, Janus van Merrienboer.

Middelste rij van links naar rechts:

Diel van Wortel, Piet v.d. Heijden, Toon Buckens, Toon Dekkers, Corry Bellemans, Cees de Klerk, Tiny Meesters, Kees Bus, Fien Voermans, Sjors Rockx, Piet Buckens, Jan Kersten, Lie v.d. Aarssen.

Bovenste rij van links naar rechts:

onbekend, onbekend, onbekend, Rinus Luijten, onbekend, Leo Houtepen, Louis Hoefsloot, Jos van Ginneken, onbekend, onbekend.

8, 10 en 12 mei 1945

Werd door het Gastels Toneelensemble het toneelstuk 'De Rare' opgevoerd. Deze beschreven voorstellingen en gebeurtenissen in de Harmoniezaal vormen ongetwijfeld een kleine greep uit de vele activiteiten die er plaats vonden. Maar ze geven toch een goede indruk van het kulturele leven in Oud Gastel en het grote nut dat deze zaal door zijn mogelijkheden had. Voor we verder gaan met de Rovo-periode, laten we eerst de vele bewoners van de Harmoniezaal de revue passeren.

De Gastelse revue ►

van Links naar rechts:

Geert van Sprundel,

Geert Rockx,

Jo Kavelaars,

Janus van Hassel,

Janus Traets.

P R O G R A M M A

1. VOOR DE 5e KEER DE REVUE-BAND
2. BENELUX HET GEHELE GEZELSCHAP STELT ZICH AAN U VOOR.
3. ONDER DE BOMEN KOOR EN BALLET
SOLIST: A. LAMEREGTS
4. IN BETREKKING DE PROFESSOR: G. ROCKX
ZIJN ASSISTENTE: JO KAVELAARS
DE HUISKNECHT: A. TRAETS
5. EENS KOMT DE DAG, DUET ... GENIE VAN SPRUNDEL EN PIET VERGOUWEN
6. HET ONWEER HIJ: GERARD VAN SPRUNDEL
ZIJ: JO KAVELAARS
DE VRIEND: JANUS VAN HASSEL
7. ODE AAN DE WIJN KOOR
8. BARTJE OP STAP BAREND: JANUS VAN HASSEL
BARTJE: JANUS TRAETS
DE DAME: JO KAVELAARS
9. TABE KOOR
10. DE VETE DE RECHTER G. ROCKX
DE AMBTENAAR: A. VAN HASSEL
DE GRIFFIER: A. LAMBREGTS
DE DEURWAARDE: A. TRAETS
JUFFROUW KORT: KEES VAN SPRUNDEL
JUFFROUW LANG: GERARD VAN SPRUNDEL
11. MIJN PAPPJE IS MAAR EEN FOTO JO KAVELAARS
12. OP DE UITKIJK VAN WRST: G. ROCKX
CHRISTIE: G. VAN SPRUNDEL
13. ZE ZIJN ER!! KEES VAN SPRUNDEL, JANUS TRAETS,
JANUS VAN HASSEL EN JO KAVELAARS
14. VENETIE KOOR EN BALLET
SOLISTEN: MIA KAVELAARS-KOSSE
JO KAVELAARS

PAUZE

15. ~~HET~~ HUISIE BIJ HET SLUISIE KOOR EN BALLET
SOLIST: PIET VERGOUWEN
16. GE MOT UT ZO MAR, LAOTE DE LUSTRUMSCHLAGER
JO KAVELAARS EN GERARD VAN SPRUNDEL
17. LEVENSGEHEIMEN KOOR
SOLISTE: CORY KAVELAARS
18. DE ONTMOETING DE EERSTE MAN: G. ROCKX
DE TWEEDE MAN: C. VAN SPRUNDEL
(DE DERDE MAN KOMT ALLEEN OP DE FILM).
19. HET TOVERSTOKJE KRUL: DIRECTEUR: G. ROCKX
TIM: BEDIENDE: G. VAN SPRUNDEL
BARTJE: BOEKHOUDER: A. VAN HASSEL
ZUS: SECRETAAR: JO KAVELAARS
KNOKKERT: PORTIER: A. TRAETS
20. IK HOU VAN HOLLAND MIA KAVELAARS-KOSSE
21. ALS VROUWEN KAARTEN MIE: KEES VAN SPRUNDEL
KEE: JANUS VAN HASSEL
DOOR: JANUS TRAETS
JANS: G. VAN SPRUNDEL
22. 1001 NACHT KOOR EN BALLET
SOLISTEN: MIA KAVELAARS-KOSSE
JO VAN SPRUNDEL
DINI v. d. HEYDEN
23. JUFFROUW JANSSEN GERARD VAN SPRUNDEL
24. EEN GRAP IN DE NACHT HET MANNETJE: A. VAN HASSEL
EEN VRIEND: G. ROCKX
FREDERIK: G. VAN SPRUNDEL
DE VROUW: A. TRAETS
25. OOGSTFEEST KOOR EN BALLET
SOLISTEN: MIA KAVELAARS-KOSSE
GENIE VAN SPRUNDEL
CORY KAVELAARS

WIJZIGINGEN VOORBEHOUDEN.

GASTELS REVUE-ENSEMBLE 1945
PRESENTEERT DE 5e GASTELSE REVUE

GE MOT UT ZO MAR LAOTE!

EEN BONTE AANEENSCHAKELING VAN MUZIEK,
DANS, ZANG, HUMOR EN TONEEL IN 25 TAFERELEN

HOOFDPERSONEN: G. VAN SPRUNDEL, C. VAN
SPRUNDEL EN G. ROCKX.

AUTEURS: C. ROCKX, C. VAN SPRUNDEL EN
M. AARSEN.

MUZIEK: H. VAN POLL

DANSEN: AD. DE BRA

ZANG: H. VAN POLL

DECORS: B. HESHOF

COSTUMES: J. DE MUNNIK, 'S-GRAVENHAGE

GRIME: MAISON FIGARO, ROOSENDAAAL

LICHTEFFECTEN: F. REICHARDT, ROOSENDAAAL

ORGANISATIE: L. VROLIJK.

SPEELDAGEN: ZONDAG 16 APRIL, HALF ACHT - DINSDAG 18 APRIL, HALF ACHT - DON-
DERDAG 20 APRIL, HALF ACHT - ZONDAG 23 APRIL (MATINEE), HALF VIER - DINSDAG
25 APRIL, HALF ACHT - DONDERDAG 27 APRIL, HALF ACHT. - VOORVERKOOP OP DE
SPEELDAGEN VAN 11-12 UUR EN EVENTUEEL 'S AVONDS VANAF 7 UUR AAN DE CASSA.

De Harmoniezaal en zijn bewoners

1909 Johannes van der Vaart, geboren 1868.

1912 Antonius den Ouden huurt het gehele rechtse gedeelte van de Harmoniezaal (dus zonder de grote zaal) voor f 200,-- per jaar vanaf **31 maart 1912**. Toon den Ouden was suikerkoker op het suikerfabriek te Stampersgat. Hij was geboren te Oud Gastel op 22 november 1878, getrouwd met Petronella van As, geboren te Oud Gastel op 21 juni 1878. Ze hadden vijf kinderen, namelijk Elisabeth, geboren 1908, Marinus, geboren 1909, Cornelis, geboren 1911, Petrus, geboren 1913 en Catherina, geboren 1918. Er is dan nog een vergunning voor de verkoop van sterke drank in de Concertzaal tot **1 mei 1918**.

NAAM EN VOORNAMEN VAN DEN VERGUNNINGHOUDER.	LOCALITEITEN, waarvoor de vergunning is verleend, niet vermelding van het perceel, waarin de localiteiten zich bevinden en van de oppervlakte van elke localiteit.	B E S L U I T, waarbij de vergunning is verleend.	VERLEEND VOOR: a. ongesplitsten verkoop. b. tappen. c. slijten. d. societeitcn. e. logementen. f. slijten van twee tot tien liter.
2.	3.	4.	5.
<i>Gastels Fanfare en Harmonieoor</i>	<i>De Concertzaal te September in de Gelagkamer der Harmonieoor Nijk 1888 met overoppervlakte van 174,73 en 57,33 M²</i>	<i>1890.</i>	<i>-d.</i>

Toon verkrijgt nog een vergunning tot gebruik van de gelagkamer als koffiekamer van **7 mei 1919** tot en met **4 februari 1921**. Hierna vertrekt hij naar de Rijpersweg om er een eigen cafe genaamd 'de Congo' te beginnen.

1914. Op de bovenverdieping woonde Maria Luyten, weduwe van Cornelis Vaorbraak (overleden 24 februari 1908), geboren 1882.

1917. Het RK Kerkbestuur van de St. Laurentiuc parochie te Oud Gastel wordt inmiddels door aankoop eigenaar van de Harmoniezaal. Deze wordt verkocht voor de als volgt samengestelde som: Harmoniezaal f 8.000,--. Een wandhuis met overdekte zitplaats f 300,--, inboedel (meubelen, etc.) f 300,--. Muziekinstrumenten f 1.200,-- en Muziektent (kiosk) f 250,--. Totaal dus f 10.250,--.

De verkoper in deze was dus de Gastelse Harmonie Vereniging.

1919. Na vertrek van Maria Luijten woont op de bovenverdieping Maria Peeters, geboren te Oud Gastel 1866, weduwe sinds 1915 van Petrus Tak. Zij woonde voorheen in de Koelestraat.

1920. Na enige maanden op de pastorie te hebben gewoond, gaan de broeders van Scheppers, Broeder canisius (Gerard Graste), Broeder Willebrord (Cornelis Schalk) en Broeder Maurice (Emiel Borremans) verhuizen naar de Harmoniezaal, wat het eerste Broederhuis wordt.

1921. Van 4 april 1921 tot en met 24 februari 1922 is Petrus B. de Koninck geboren te Rucphen op 13 maart 1905, ook wonende in de Harmoniezaal. Tegelijk inwonend is Adrianus Rijsdijk, geboren te Oud Gastel 9 december 1903 (betonwerker van beroep) z.v. A. Rijsdijk-van Kalmthout. Hij trouwt in 1926 met G. v.d. Aarssen geboren te Merkheim (Duitsland) en vertrekt naar Roosendaal.

1923. Er komen weer twee broeders bij namelijk Broeder Polydoor Tullmans en Broeder Theophile Nijman.

1924. Adrianus van Oers geboren te Oud Gastel 12 februari 1879 (z.v. c.van Oers-van Kaam) wordt nu de nieuwe huurder en uitbater van de Harmoniezaal. Ze hebben drie kinderen en vertrekken 29 augustus 1927 naar Klundert.

1925. De broeders verlaten de Harmoniezaal en nemen hun intrek in het nieuwe broederhuis in de Veerkensweg.

1925. 29 april 1925 uitbating van het cafe en zaal worden overgenomen door Jan de Veth geboren te Oudenbosch 8 april 1890. Hij was getrouwd met Jansje de Ruiter, geboren te Hattem op 26 juni 1892. Zij hadden vier kinderen namelijk Johanna geboren 1920, Cornelis geboren 1922, Cornelia geboren 1924 en Johannes geboren 1927. Jan Sr. was stoker op het melkfabriek 'De Vacca' in de Steenstraat. Inwonend was Jan van de Boom, geboren te Oud Gastel 25 februari 1876, gehuwd met Johanna Sebregtc. Ze overleed 4 februari 1923. Van de Boom vertrok in 1930 naar Roosendaal.

1931. De volgende huisbaas werd Jan van As, geboren te Oud Gastel 20 juni 1884. Hij was gehuwd met Elisabeth den Ouden (zuster van de eerste uitbater Antonius in 1912). Zij was geboren te Oud Gastel 22 december 1887. Jan van As overleed 26 oktober 1933. Zijn vrouw vertrekt 8 januari 1934 naar Breda.

1933. De nieuwe bewoners worden nu Laurentius Vrolijk geboren te Oud Gastel 28 mei 1878 en Wilhelmina Uitdewilligen geboren te Oud Gastel 8 september 1894. Van haar vader Arjaan leende men altijd de ezel voor de kindsheidoptochten in Oud Gastel.

Zij hadden negen kinderen, namelijk: Maria geboren 1915, Petronella geb. **1916**, Laurentius geb. 1918, Adriana geb. 1920, Adrianus geb. **1922**, Hubertus geb. 1926, Louisa geb. 1927, Cornelia geb. 1929.

Laurentius Vrolijk had in zijn drankhandel bierflesjes met zijn eigen naam, waarvan enige exemplaren in het Gastels

dorpsmuseum te zien zijn. Van 1 mei 1925 tot 30 april 1930 wordt de concertzaal verhuurd aan de Fanfare Concordia.

1940. Johannes Roosendaal geboren te Halsteren op 3 januari 1900 wordt de volgende huurder. Hij is gehuwd met Cornelia van Kaam, geboren 20 oktober 1899. Tevens woont hun pleegdochter Anneke bij hen.

Inwonend bij hen waren: Lambertus Antes, geboren te Oudenbosch 14 november 1912 gehuwd met Louisa Roosendaal (zuster van Johannes) geboren 22 juni 1911 en hun twee kinderen Johannes geboren 1939 en Maria geboren 1940.

INWONENDEN

(VERWANTEN, KOSTGANGERS, DIENSTPERSONEEL, ENZ.)

Inw. bij nr.	N A A M, eerste voornaam volutt en eerste letter van elk der volgende voornamen	Betreking ¹⁾	Datum aangifte		Vorige woonplaats of adres ²⁾	Nieuwe woonplaats of adres ²⁾
			in	uit		
1	van Kaam, Anna C J	pleegk		11Oct47		Roosendaal
1	Kasse, Johanna	Ev	21Mrt44	20Mei46	OenW Souburg	OenW Souburg
1	echtg J Westerweel					
1	Westerweel, Maria	Ev	21Mrt44	1d	OenW Souburg	id
1	Westerweel, Leuntje J	Ev	21Mrt44	1d	OenW Souburg	id
1	Westerweel, Joris	Ev	21Mrt44	1d	OenWSouburg	id
1	van Kaam, Anna C J e/v Machiel C Ernest		12Jun51	30aug60	Roosendaal ca	Kerkstraat

¹⁾ Partijbetrokking, of bijv.: db = dienstheer, k = kostganger enz.

²⁾ Voornaam kan worden met een van beide rubrieken.

1946. Vanaf 1 januari 1946 wordt de Harmoniezaal met een kontrakt van tien jaar voor f 35,-- per maand verhuurd aan de Firma 'Film en Theateronderneming Rovo' te Oud Gastel. De twee vennoten zijn Laurentius Vrolijk en Johannes Roosendaal.

Johannes Roosendaal begint er een drankhandel. Hij heeft ook bierflesjes met zijn eigen naam, en exploiteert het cafe-Foyer. Hij betaalt vanaf 1940 per jaar f 25,-- voor verlovrecht voor verkoop van zwak-alkoholische drank in het klein in de Kovo. Hierna volgen nog een aantal bewoners van de Kovo, waarvan op 18 juni 1965 Laurentius Vrolijk de eigenaar wordt, door de Kovo te kopen voor f 30.000,-- van het RK Kerkbestuur.

Laurentius Vrolijk 1910-1978

Jan Roosendaal 1900-1976

DORP		a...		Kerkstraat		Huisnummer	
STRAAT						27	
-Wijk-						A-334	
HOOFD VAN GEZIN OF SAMENWONING		Sterkte van het f		Datum aangifte		Vorige woonplaats of adres	
naam, eerste voornaam voluit en eerste letter van elk der volgende voornamen)		M.	V.	in	uit	Nieuwe woonplaats of adres 3	
f Roosendaal, Johannes M		1	1		30aug60	Kerkstraat 17	
2 van den Eijnden, Johannes W				30aug60	28aug68	Kerkstraat17	Veerkenweg 39
3 de Peijper, Petrus J				17dec62	1okt64	Meirstr 57	Kerkstraat 31
4 Roovers, Adrianus C				7nov68	26feb70	Breda	Pietseweg 13a
Dirven, Cornelis A				24aug70	ijul77	Roosendaalca	WR
Slimane, Mekki b H				22mrt71	8jan74	Roosendaalca	27 Alexanderstr 2
7 van Stijn, Cornelia M				24mrt76	ijul77	Bd	WR
8							

Vanaf 1970 is Cornelis Dirven geboren te Oud Gastel 1 maart 1909, huurder van het woongedeelte van de Harmoniezaal. De zaal werd in 1972 aangekocht door de firma H. Lambregts voor opslag en toonzaal van sanitair. Cornelis Dirven werd in de jaren '70 eigenaar van het woongedeelte. Door zijn manier van leven wordt Kees een echte dorpsfiguur. Al jaren leefde en woonde 'Kiske' aan de Meirstraat met wat land en zijn beestjes. Na zijn verhuizing werd 'Kiske' allerminst een burgerman. Maar hij bleef dezelfde rustige eenling, die op zijn bakske koffie in het Veerhuis na, zich

weinig vertoonde in het openbare leven. En zoals hij leefde ging hij heen, **rustig** en alleen. Hij overleed op 31 oktober 1985, In april 1986 werd de familie Boots door aankoop eigenaar van het huis, waar hen een gigantische klus wachtte. Maar daar zijn ze niet **van** teruggeschrokken en inmiddels na ruim een jaar hard werken hebben zij er een fraaie en zeer gerieflijke woning van gemaakt.

TE KOOP

BOVENHUIS

met gas, water en licht.

Te bevragen van 1.30 tot 2.30 en van 7 tot 7.30 uur bij:

C. DIRVEN

Kerkstraat 27 -- Oud-Gastel

TE KOOP

Na de geruchten dat er een zwembad in de „Rovo" zou komen, Kunnen wij U berichten dat dit met een korreltje zout moest worden genomen.

Geen zwembad is men er gaan maken, maar een toonzaal voor sanitair en andere zaken.

**Zorg dus nu dat je voor sanitair
kijken gaat**

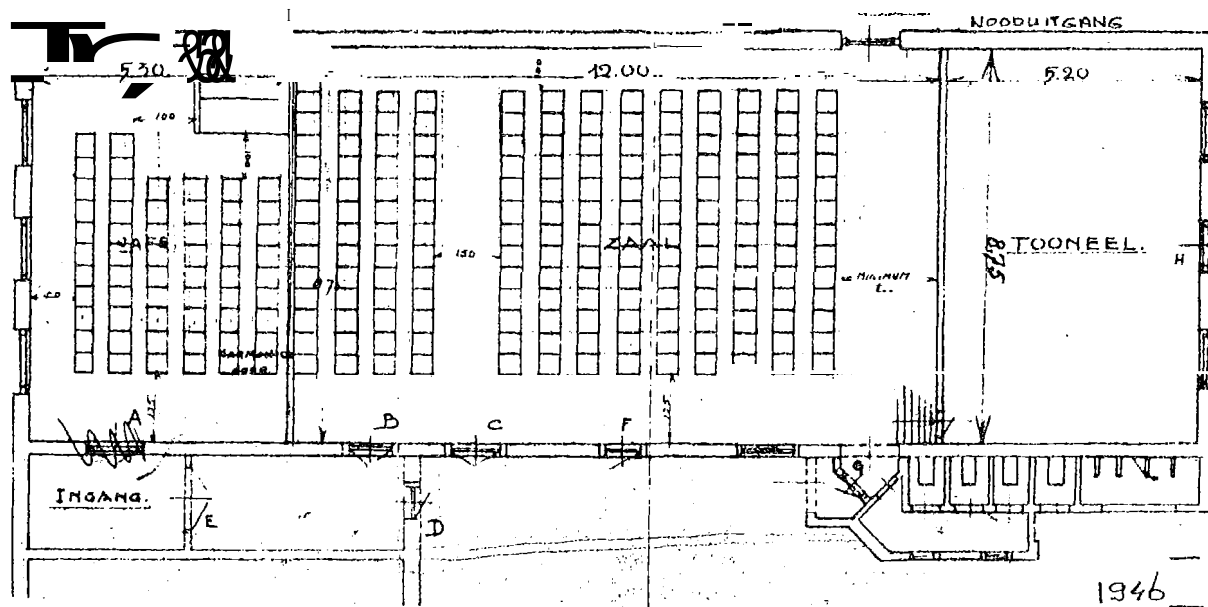
Bij H. LAMBREGTS in de Kerkstraat

Enkele berichten uit de St. Laurentiusklok
respectievelijk van

13 februari 1971

17 april 1971

Harmoniezaal wordt Rovo Theater

Plattegrond met stoelenplan van de 'Harmoniezaal' nu 'Rovo' Theater te Oud Gastel.
De naam 'Rovo' wordt samengesteld uit de achternamen van de twee vennoten namelijk Ro ven Rosendaal en Vo van Vrolijk.

De activiteiten in de ROVO 1946-1968

Ben Wⁿ 18/4 '46

Kerkstraat 304 Telefoon 254
Posigirorekening 37.55.96
Telegram-Adres: Rovo-Oud-Gastel
Bankrelatie: Van Mierlo en Zn. N.V.
Roosendaal

BIOSCOOP- EN THEATEKONDERNEMING

»ROVO«

OUD-GASTEL, 15 April 1946.

OUD-GASTEL - KERKSTRAAT 304

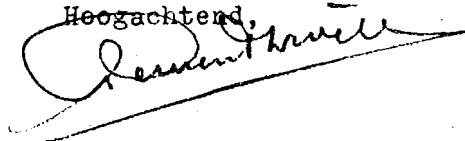
Aan Heeren Burgemeester en Wethouders
der gemeente Oud- en Nieuw Gastel.

Edeleachtb. Heeren,

Wij hebben de eer U mede te deelen, dat de opening van de Rovo-bioscoop, alhier, is bepaald op Zaterdag 20 April a.s. des avonds om 8 uur.

Wij noodigen U bij dezen uit de openingsvoorstelling bij te wonen. Voor gereserveerde plaatsen zal worden zorggedragen.

Hoogachtend,

5 en 6 mei 1946.

Eerste opvoering van de nieuwe toneelvereniging RK DVO (door vrienden opgericht). Uitgevoerd wordt 'Zwarte Willem' een drama in vier bedrijven en de klucht 'Amor in de Rode Kater' in een bedrijf.

23 juni 1946.

Eerste optreden van Zangvereniging 'Polymnia' in de Rovo in samenwerking met zustervereniging 'Euterpe' uit Roosendaal. Er zullen ruim twintig nummers worden gebracht met lichte chansons en ook zwaardere nummers zoals Ecce quomodo moritur van Handel en 't Solvegjslied van Grieg. Aanvang half acht; entreprijs 75 cent.

31 oktober 1946.

Bijeenkomst van de Heemkundekring 'St. Laurens' ter herdenking van de bevrijding twee jaar geleden. De avond zal gevuld worden met de sprekers: Herinneringen aan de Gastelse bevrij-

ding door Broeder Theophile en De Oorlogsgebeurtenissen te Stampersgat door Prof. J. Dellepoort. De muzikale omlijsting wordt gevormd door het Gastelse Kajotterskoor onder leiding van Broeder Canisius. De toegang is gratis en voor iedere belangstellende toegankelijk. Er waren 200 personen.

8 januari 1947.

De Heemkundakring 'St. Laurens' presenteert voor leden en belangstellenden een voordracht van de bekende voordrachtskunstenaar en toneelspeler Eduard Verkade uit Breukelen. Zijn onderwerp is 'Macbeth'. Er waren 250 bezoekers in de zaal.

14 januari 1947.

Ontwikkelingsavond voor werknemers georganiseerd door het bestuur van de KAB. De spreker is Broeder Crescentianus met het onderwerp 'De arbeidersstand treedt aan'. Aanvang 7 uur,

23 januari 1947.

Speciale avond ten behoeve van de wederopbouw van standdaarbuiten, met medewerking van de KAJ met het toneelstuk 'Heb ik mijn kind gedood'. De dameszangvereniging 'Zanglust' uit Standdaarbuiten en een toespraak door Pastoor E. Thomas van Standdaarbuiten. Entreprijzen f 1,- en f 1,50.

2 februari 1947,

Eerste toneelavond BIB met een drama 'Haar oogappel¹ en het blijspel 'Van liefde en een papegaai¹.

8 februari 1947.

Toneelavond uitgevoerd door de meisjes van de VKAJ en JVKAJ met een drama 'Moeder in Nood¹ en een blijspel 'Harten Troef'. Entree 35 cent. Deze avond is speciaal toegankelijk voor vrouwen. Woensdag 12 februari is iedereen welkom.

9 en 16 februari 1947.

Toneelvereniging 'Kunst na Arbeid¹ voert op 'Lord Demon'. Lord Demon is een gentleman dief, die zo goed wordt gespeeld, volgens de latere recensie, dat hij de sympathie van de zaal heeft en niet de inspekteur die hem uiteindelijk ontmaskerd.

19 februari 1947.

Ontwikkelingsavond voor de KAB, maar voor iedere belangstellende toegankelijk. De spreker is deze avond de Diocesane voorzitter, de heer J. Mertens.

19 maart 1947.

Derde ontwikkelingsavond georganiseerd door de KAB. De spreker is deze avond Dré de Wolf.

12 mei 1948.

Kwamen er bezwaarschriften van de directie van 't ROVO-Theater naar de gemeente betreffende de gemakkelijksbelasting. Deze bedraagt thans voor 500 m kultuurfilm 20%. Daar deze echter is ingesteld door de overheid is er niets aan te veranderen.

CEMEENTE OUD- EN NIEUW GASTEL
(POSTADRES: OUD-GASTEL)

1739
OUD-GASTEL, 28 September 1948.

No. 1608.

Onderwerp
Bioscoopcommissie

AAN de Heer Directeur van het ROVO-Theater

A. 304
ALHIER

Bijl:

Voor de goede orde delen wij U mede, dat wij in onze vergadering van 18 September j.l. hebben benoemd tot leden van de plaatselijke Commissie van toezicht op de bioscopen, bedoeld in artikel 18 van de bioscoopwet:

- 1e. P. Verholen, Wethouder, Voorzitter
- 2e. L. O. Moerings, Wethouder, Lid.
- 3e. H. P. A. O. van der Sanden, commissie ter secretarie
- 4e. P. F. Corstjens, Voorman B.B.A.
- 5e. O. Janssen, fabrieksarbeider te Stampersgat.

BURGEMEESTER en WETHOUDERS van OUD- en NIEUW GASTEL,
De Secretaris, De Burgemeester,

Typ. Tim.
Coll.

HEEMKUNDIGE KRING SINT LAURENS
OUD- EN NIEUW-GASTEL

Wij hebben het genoegen onze leden en andere belangstellenden een zeer bijzondere avond aan te bieden.
Op Vrijdag 14 November a.s. zal de bekende wereldreiziger

Mr. Drs. Th. Regout

ons komen vertellen van zijn:

Zwerfstochten tussen Afrika's keerklingen

en daarbij zelfvervaardigde kleurenfilms vertonen.

Verzamel niet deze avond bij te wonen, het zou U spijten.

OPMERKINGEN:

1. De avond wordt gehouden in het ROVO-THEATER en begint om 8 uur.
 2. Leden van onze kring (met één huisgenoot) hebben vrije toegang.
 3. Meerdere huisgenoten en niet-leden betalen f. 1,- entree.
- Br. THEOPHILE, Secr.

ROVO

presenteert

Zaterdag 8 uur, Zondag 5 en 8 uur en
Maandag 8 uur

MAI ZETTERLING en ALF KJELLIN in:

LEVENSTORMEN

naar de bekende roman van Margit Soderholm: „Als de dauw hangt komt er regen“
Een machtig Zweeds filmwerk, vol romantiek!
Een ontroerende film, die U meesleept van het begin tot het eind!

De verfilming van de bekende Zweedse roman, bekroond met de ereprijs van dertig duizend Kronen!

Verwacht het met spanning tegemoetgezichte filmwerk:

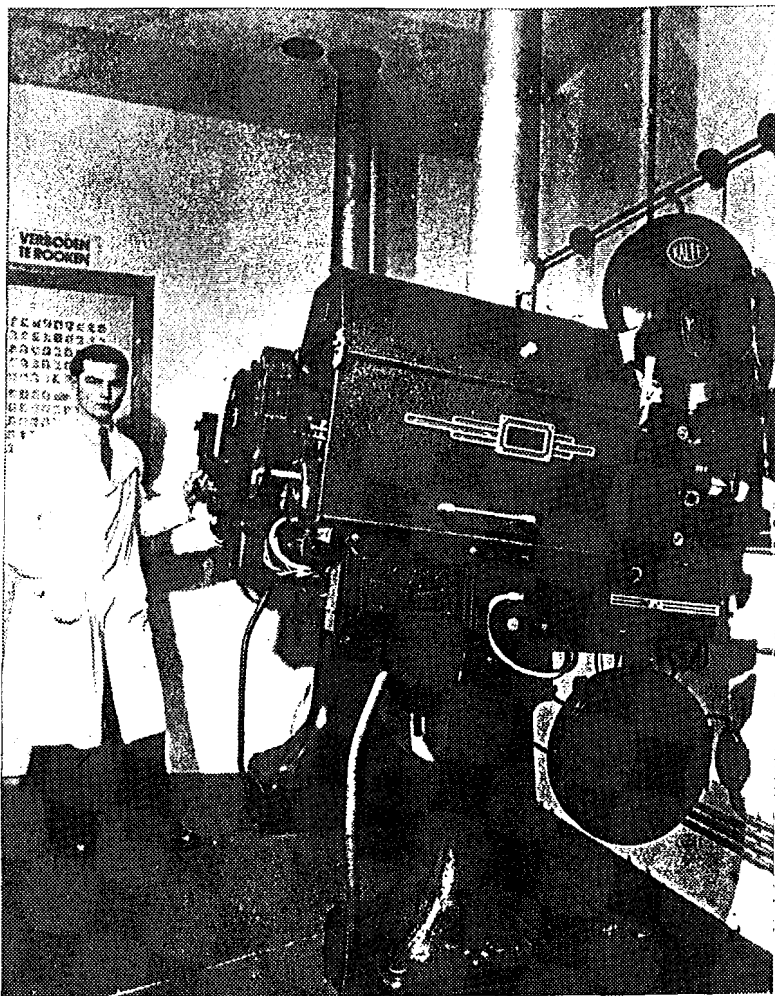
JEANNE D' ARC

6 februari 1949.

Toneelavond van de RKBJB. Het is voor deze vereniging de derde maal dat ze zich wagen aan een drama en een klucht. De stukken zijn de volgende. Het drama heet 'De oude schuld¹ en werd reeds met succes in andere dorpen opgevoerd. Om niet te droefgeestig naar bed te gaan zal als slaapmutsje volgen de klucht 'Liefde der teliphiste'. Hopelijk is de zaal klokslag half acht geheel gevuld, en we wijzen erop dat verschillende van onze spelers over niet zulke geweldige geluidsorganen beschikken. Het zou dan ook jammer zijn dat een gedeelte van het spel verloren ging door geluidsoverlast van laatkomers.

20 april 1949.

Er waren in de regio problemen omtrent de vertoning van de film 'Het ijzeren gordijn'. Zo werd ook in Oud Gastel de vertoning ervan niet toegestaan (vanwege de kommunistische inslag). Later kwam deze film onder een andere naam 'Het geval Gourenko' wel in de roulatie.

Uit: Archief Heemkundekring

Op de foto Jan Kersten als eerste operateur bij de voor die tijd goed uitgeruste **projektiekamer** van de Rovo-bioskoop. Men had toen al twee projektie machines zodat in de pauze de films niet meer verwisseld hoefden te worden. De foto dateert van 1949. Jan Kersten en zijn broer Piet zouden nog veel jaren deze **funktie** waarnemen in het Rovo-Theater.

28 september 1949.

Lezing voor de Heemkundekring 'st. Laurens' door Dr. Theunisse uit 's Hertogenbosch met als onderwerp 'Rusland, het grote raadsel¹. Aanvang 8 uur. Toegang niet-leden 50 cent. Er waren die avond 100 luisteraars.

GEORGE FORMBY
Engelse humor,
liedjes en een ukelele

Een van de grootste kassuccessen van de ROVO was deze film. Begin vertoning 11 maart 1950.

ROVO

presenteert

Zaterdag om 8 uur

Zondag om 8 uur

Allan Lane in de uiterst spannende Centrafilm:

HET TIJGERMEISJE

Deel 1. De kerker des doods.

Deel 2. Schatten alt do wildernis.

Een zeer spannende film uit de wildernis, het Koninkrijk van „Het Tijgermeisje.“

Vanwege de Revue is er Zondag alléén Bioscoopvoortelling om 8 uur.

14 juni 1950.

Een voordrachtavond van de Heemkundekring 'St. Laurens' door Pater Dr. G. Schoutens rektor van het missiehuis St. Franciscus van Xaverius te Teteringen (Noord-Brabant) met als onderwerp Rome. Deze met lichtbeelden verzorgde avond werd bezocht door 100 personen.

ROVO THEATEK OUD-GASTEL

(BIOSCOOP-EN
TOONEELZAAL)

oud-gastel, 15 Juni 1950.

TEL 264 754

POSTGIRO 17207

NOTA voor de Heemkundige Kring "St. Laurens" te Oud-Gastel

VAN ROVO THEATER TE OUD-GASTEL, WEGENS

1950	Zegel	10.10
Juni 14	Zaalhuur	25.-
	Huur Bestuurskamer	
	Huur foyer	
	Leges gemeentelijke vergoeding	
	Vergoeding voor het geven van muziek	
	Bestolen bioscoopvoorstelling	
	Vergoeding repetities	
	Diversen:	
	Totaal	F. 15,10.

A. SWEERE

TELEFOON 228 - GIRO 70901
OUD-GASTEL

★

GARAGE- EN TAXIBEDRIJF
RIJWIELHANDEL **3**

OUD-GASTEL, *Chonum* 1950

Nota voor de Heemkundige Kring
St. Laurens
van A. SWEERE

	Zegel	0	10
<i>Chon</i>			
<i>12 Chonum</i>			

7 november 1950.

Om half acht 's avonds begon er een avondvullende lezing over de spoorwegen genaamd 'De Nederlandse Spoorwegen voorheen en thans'. Het geheel was omlijst met lichtbeelden en uitleg van twee afgevaardigden van de NS wier namen niet bekend zijn.

25 april 1951.

Toneelspel 'Rebecca' van Daphne du Maurier in drie bedrijven gebracht door de Gastelse vereniging DVO. De opbrengst is bestemd voor het inrichten van verbandposten voor de EHBO. Entreekaarten f 1,--.

BIOSCOOP- EN THEATERONDERNEMING

»ROVO«

Telefoon 254
Telegram-Adres: Rovo-Oud-Gastel

OUD-GASTEL, 28 Juni 1951.
Kerkstraat 304

Aan het R.K. Kerkbestuur van de parochie
van de H. Laurentius, A l h i e r.

Wij nemen hierbij beleeft de vrijheid Uwe aandacht te verzoeken voor het navolgende.

Naar ons is medegedeeld zal het binnenkort te vieren jubileum van de Directeur van de "Vacca" voor het personeel gegeven worden in de zaal van de heer Slootmans omdat in Rovo niet gedanst mag worden. Voorheen hadden dergelijke feestavonden steeds in ons theater plaats.

Voorts is ons medegedeeld, dat met goedvinden van de zeereerw. heer Pastoor de R.K. Toneelvereniging D.V.O. in het volgend seizoen haar uitvoeringen eveneens in de zaal van de heer Slootmans zal gaan geven. In verband met het vorenstaande en mede in verband met de steeds dalende recettes van onze bioscoop verzoeken wij U beleeft aan ons gedurende de a.s. kermisdagen toestemming te verlenen tot het geven van dansmuziek in ons theater.

Vanzelfsprekend zullen wij er scherp op toe zien dat een en ander een ordelijk verloop heeft.

Voor zoveel nodig verwijzen wij U naar het bepaalde onder f. van de bestaande huurovereenkomst.

Voor Uwe welwillendheid in deze betuigen wij U bij voorbaat onze beleeft dank.

Hoogachtend,
ROVO Theater

[Handwritten signature]
[Handwritten signature]

N.B. Zo juist vernemen wij nog, dat vanwege de R.K.E.H.B.O. op Zondag 22 Juli in zaal Slootmans een cabaret- en balavond georganiseerd wordt.

Het machtig epos
van de grote
Sioux-opstand

TOMAHAWK
TECHNICOLOR
VAN HFFLIN
YVONNE DE CARLO
REGIE: GEORGE SHERMAN
EEN UNIVERSAL INTERNATIONAL FILM

Met de KERNIS te Oud-Gastel op 5, 6 en 7 Aug. naar

F. Kempensars
Meisr.

Groot KERMISBAL
Muziek: The Lucky Stars.
Beleeft aanbevelend.

Hotel Tramstation
+
KERMISBAL
op 5, 6 en 7 Aug.
Muziek: The Happy Boys.
A. A. Loos
Oud-Gastel.

BEZOEK met de kernis te Oud-Gastel op 5, 6 en 7 Augustus de

ROVO FOYER
Muziek door vier zinnende meisjes, 2 accordeons en viool.
Beleeft aanbevelend.
J. Roosaal
Oud-Gastel.

ROVO
BIOSCOOP OUD-GASTEL

MAANDAG 25 SEPTEMBER
om 8 uur
FEESTVOORSTELLING
15-jarig Jubileum

KILIMA HAWAIIANS

met al hun briljante successen!

Extra medewerking van:
COOS SPEENHOFF, Nederlands populaire conferencier.
TED VALEHIO, Accordeon virtuoos
WIM VAN DALEN, muz. begeleiding

TOEGANGSPRIJS F 2.—

Plaatsbespreken vanaf Zaterdag op de bioscoopputen.

Rollenwedstrijden te Oud Gastel in de RoVo ten behoeve van het Rampenfonds in 1953.

Achterste rij van Links naar rechts:

Pirel, Cees Aanraad, **Jules** Manen, **Wies** van Dongen, **P. Hermus**, Piet van As, **Wim** Danen, Leo Cantinaux, **Paul** Rijnvos.

Voorste rij van Links naar rechts:

Janus **Lauwen**, Uim **Ernest**, onbekend, onbekend, Kees Verstraten (in kostuum), Piet de Bruijn, Jos Suijkerbuijk, **Karel** Keepers.

De competitie werd gewonnen door Cees Aanraad, de nationale kampioen der amateurs op de weg in 1952.

Polymnia Made 5 augustus 1951.

Voorste rij van links naar rechts:

Jeannette Vergouwen, Truus Hagenaars, Riet de Wolf, Jaantje van Merrienboer, Corry Heijnen.

Tweede rij van Links naar rechts:

Ella **Reniers**, Diny v.d. Heijden, Kapelaan W. van Dam, **Herman** van Pol, Mieke Kosse, Tonny van Hooijdonk, Corry Kavelaars.

Derde rij van Links naar rechts:

Jo Bus, Lies Ribbens, **Nellie** Mol, Miet **Buijs**, Corry Antonissen, Jet Timermans, Truus Hoefsloot, Lies **Manje**, Jo Couwelaar, **Willie** Buijs.

Achterste rij van Links naar rechts:

Lies Heijnen, Genie van Sprundel, Nel **Bedaf**, Nel **Traets**, Joke Tak, Riet **Jansen**, Riet Hurxkens, **Mien** Bennaers, Nel Timermans, Ria de Wolf, Jo Luijten.

22 december 1951.

Oefenwedstrijd op Hometrainers in de Foyer door de Koninklijke Erkende RK Wieler- en Supportersklub 'Helpt Elkander'.

Pater Paul Van Keep ►
(zie 23-09-52)

19 januari. 1952.

Grote gymnastiekuitvoering door 'Vlug en Lenig' in samenwerking met onder andere de Turnvereniging 'Sint Joes' uit Dendermonde (Belgie).

3 februari 1952.

Een toneelspel in drie bedrijven 'Wat gij niet wilt dat u geschiedt' en het blijspel in twee bedrijven 'Het rare kosthuis', door het Gastelse KAJ toneel.

10 februari. 1952.

Première van de zevende Gastelse revue om half acht.

Entree eerste rang f 1,85 en tweede rang f 1,35.

**ROVO-THEATER
GASTELS REVUE-ENSEMBLE**

presenteert op
Zondag 17 Februari om 3.30 uur
Matineevoorstelling van de 7e
Gastelse Revue

**„Wa zegde me
nou toch?“**

In de gehele West-Brabantse pers
uitstekende recensies! Honderden
genoten reeds van dit mooie spel
van zang, humor, vrolijkheid, mu-
ziek en dans!

Voorverk. Zondag van 11 tot 12 uur.

Verdere speeldagen:

Dinsdag en Donderdag 7.30 uur.

DE REVUE WORDT VANWEGE DE
VASTEN NIET GEPROLONGEERD

"Wa zegde me nou toch" is een bonte aan-
enschakeling van muziek, dans, zang,
humor en toneel in 26 taferelen. Het ge-
hele optreden was een soepel lopend ge-
heel met als openingsnummer 'Naar de
speeltuin' wat eenieder al in de juiste
stemming bracht. De hoofdschotel werd
zoals ieder jaar weer gevormd door
muziek, zang en dans. De zang werd
verzorgd door de dames die bijna allen
lid zijn van 'Polymnia'. Het ballet be-
reikte zijn hoogtepunt in 'Mexico'. De
humor kwam ook goed aan bod in verschil-
lende korte schetsen. Eruit sprongen wel
'Koekoek' en 'de Leugenontdekker'. De
algemene recensie van toen was dat de
Gastelse bevolking trots mag zijn dat men
zoiets in ons dorp presteert. De overige
speeldagen waren 12, 14, 17, 19 en 21
februari.

23 september 1952.

Bijeenkomst voor alle Gastelse Middenstanders, met als extra
ontspanning een lezing van Pater Paul van Keep (1894-1982,
foto blz. 69) over zijn werk in Zaire in Afrika.

**K.R.O.-TOURNEE
„MELODIE en
CHARME“**

JOHONNY.OMBACH met:
het Musette Orkest
Tziganensemble en
K. R. O. Septet.

Verdere medewerkers:
CISKA HARMS
TRUUS TAKES
JAN RIETVELT
FRED STAREWOOD
ROB VAN DE BAS
GERARD HEYSTEE

Een gevarieerd programma!
Internationale Shows!

ROVO THEATER

Woensdag 10 Dec. 8 uur.
Toegangspr. f2,- (bel. inbegr.)
Plaatsbespr. 10 ct. per plaats.
Kaartverkoop en plaatsbespr.:
Zaterdag 6 December van 4
tot 6 uur aan de cassa.
1952 (niet telefonisch)

10 december 1952.

KRO Toernee 'Melodie en Charme'.
Johnny Ombach met het musette
orkest, Tziganensemble en KRO
septet.

18-19 januari 1953.

Toneelavond door 'Kunst na Ar-
beid' de toneelclub van de KAB
onder leiding van Broeder Cani-
sius. Gebracht wordt van Anton
Coolen 'de Vier Jaargetijden'.

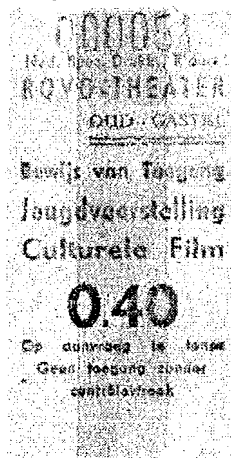
8 februari 1953.

Toneelavonden de jonge boerinnen.
Gekozen was voor een stuk van F.
Dierickx genaamd 'De sombere mo-
len'.

5-7 februari 1953.

'Het Witte Legioen', een toneel-
stuk in drie bedrijven door M.
van Vucht, gebracht door de RK

Jonge Boeren en Boerinnen.
Entree f 1,--.

8-9-10 februari,

Kabaret revue met het Gastelse revue ensemble 'Vlug en Lenig', 'Polymnia', 'Con Amore' en de 'Gastelse Fanfare',

februari.

Met klublokaal van de Gastelse wielersportvereniging 'Helpt Elkander' wordt gevestigd bij J. Roosendaal in de Rovo.

20 maart.

Jeugduitvoering Vlug en Lenig na het Zondagslof. Entree volwassenen: f 1,-- en kinderen f 0,50.

24 april.

Opvoering van een drama in vier bedrijven genaamd 'Zuster Annunciata' door DVO. Dit stuk is geschreven door prof. Vaelac en zijn broer pastoor Karel Filip. Het is een verhaal over een eenvoudig nonnetje in Tjsecho-Slowakije.

DVO 1953 ►

Achterste rij van links naar rechts:

P. de Bont, Chr. van Loenhout, Simon de Bont, Piet Lazaroms, onbekend, De Bont.
Middelste rij: ~~WES ROELEN PVAS.~~

Cees Jonkers, Jan de Veth, Nel Broos, ~~PIET BAGO'S~~
onbekend, Lien Broos, ~~De Wier~~ *Nijssen*

Voorste rij:

André de Wolf, Willie de Veth, Cees Vervaart, Toon Broos, Nard van Hooijdonk, Nel Brand, M. Geleijns.

Deze voorstelling vond echter vanwege de watersnoodramp geen doorgang maar werd verzet naar 8 maart en werd na de overstelpende drukte herhaald op 15 maart.

ROVO

presenteert: ZATERDAG 8 UUR, ZONDAG 6 en 8 UUR en MAANDAG 8 UUR
Jan de Hartogs' verfilmde roman:

Schipper naast God

Groot als toneelstuk; machtiger en ontroerender als de film! **IEDEREEN** zal dit machtige toneelstuk willen zien!

WOENSDAG 8 UUR slechts 1 voorstelling van het grootste filmwerk aller tijden:

Omstreden Aarde

Verwacht: CIRCUS ARENA.

17-19 februari 1954.

Een uitvoering van de toneelclub Kunst na Arbeid. Gebracht werd het stuk 'De Witte Non', naar een roman van F. Marion Crowford.

Oud-Gastel

«R o v o»

Winteruitvoering door

SPEELDAGEN ZIJN
ZONDAG 17 JANUARI
MAANDAG 18 JANUARI
Aanvang
beide dagen om 7.30 uur

„Kunst na arbeid“ (onderafd. K.A.B.)
in samenwerking met de V. K. A. J. en K. A. J.
opgevoerd wordt

„De witte non“

Plaatsbespreken: Zondag 17 Januari
a 10 cent van 11-12 uur aan de zaal

ENTREE f 1.25
K.A.B.-leden 50 cent reductie

14-15 februari.

Toneelspel uitgevoerd door de Jonge Boeren en Boerinnen het stuk 'Maaïke' in vier bedrijven van Rosita Peeters.

28 februari en 1 maart

Door de KAB en VKAJ wordt het toneelstuk gebracht 'Regina'.
Entree f 1,--. Plaatsbespreken f 0,10.

28 maart.

Sportuitvoering van Vlug en Lenig door de junioren en senioren onder leiding van Ria de Wolf.

28-30 juni.

Kabaret revue met medewerking van Polymnia, Con Amore, Vlug en Lenig en het Revue ensemble. De entree is f 1,--.

10 oktober.

Het blijspel 'De andere wereld' door DVO. De toneelvereniging bestaat negen jaar en heeft inmiddels 70 leden.

◀ Een tafereel uit 'Amor in de Pastorie' 1954

met Junus van Hussen en Toos Broos. Foto Heemkundekring.

16-17 januari 1955.

'Amor in de Pastorie' door Jac. Balingh gebracht door Kunst na Arbeid (afdeling KAB met medewerking van de VKAJ).

ROVO THEATER
OUD-GASTEL

GROTE
WINTER
UITVOERING

Door „Kunst na
Arbeid" (afd. KAB)
met medewerking
van de V K A. J.

Op Zondag 16 Januari en
Maandag 17 Januari a. s.

Gepeeld zal worden

AMOR IN DE PASTORIE

Een vlaams stuk met een lach en een traan
door JAC. BRILLINGS

Entree alle plaatsen f 1.-

Plaatsbespreken a 10 cent, op Zondag
16 Januari vanaf 11 uur aan de zaal

Aanvang 7.30 uur precies

Heeft U van deze club reeds ge-
zien: De vier jaargetijden, Kinderen
van ons volk, Regina, De witte non
of lief openluichtspel Dorp in on-
rust ?? Zo 'niet komt dan naar
Amor in de Pastorie. Zo ja dan
weten wij zeker dat gij komt.
Bespreek tijdig uw plaatsen om
teleurstelling te voorkomen.

Luxor Theater

STEENBERGEN
TELEFOON 90 - GIRO 536296

Rovo Theater

OUD-GASTEL
TELEFOON 254-264 - GIRO 173037

BIOSCOOP
De Gouden Leeuw

ST. MAARTENSDIJK
TELEFOON I

* * * * * DIRECTEUR L. P. VROLIJK * * * * *

OUD-GASTEL, 12 Juli 1955.
"BOOMBOSCH"

Aan het R.K. Kerkbestuur
te Oud-Gastel.

Hierbij verzoeken wij U beleefd aan ons toestemming te verlenen
tot het geven van daansmuziek in het Rovo Theater tijdens de a.s. kermis

Nu ons gebleken is, dat door U wordt goedgevonden dat door kapelaar
van Dam jeugdbals worden georganiseerd en U er zelfsmee instemt dat in
de onmiddellijke nabijheid van een kloostergemeenschap op de speel-
plaats van de R.K. Jongensschool een publiek bal wordt gegeven vertrou-
wen wij, daat U ons ditmaal niet zult teleurstellen.

Met belangstelling zien wij Uw antwoord in deze tegemoet.

Hoogachtend,
Film- en Theateronderneming "ROVO"

25-26 september.

Grote Vlug en Lenig Revue met ballet, muziek, zang en humor. Prachtige dekors, kostuums en verlichting van Reichardt. Aanvang beide avonden om half acht. De entree is f 1,25.

26 december.

Muziekavond van Con Amore in samenwerking met de Fanfare van Bosschenhoofd. Deze twee verenigingen zullen samen 25 nummers ten gehore brengen. Con Amore telt ruim 50 leden en is momenteel de grootste akkordeonvereniging van Nederland. De aanvang is half acht en de entree is f 1,--.

15-16 januari 1956.

Opvoering van het toneelstuk 'De twee wezen' door Kunst na Arbeid met medewerking van de VKAJ. Aanvang half acht en de entree is f 1,--.

9 februari.

Speciale filmavond van Herwonnen Levenskracht. Toegang is voor iedereen gratis.

19-20 februari.

'De terugkeer van Suske Perdaems' een Katholiek Brabants spel in drie bedrijven van Ko Keepers. Dit wordt opgevoerd door de RK Jonge Boeren en Boerinnen. Entree f 1,--. Aanvang zondag 19 februari na het 10e en maandagavond om zeven uur.

24 september.

Een optreden van de Bond zonder Naam met een vrolijk kabaret programma genaamd 'Kom eens even aan' met onder andere Mr. X de meest eerlijke zakkenroller, de radioartiest Dick Rector, de man die alles weet en de zangeres Nelly Rector. De toegang is gratis, maar zonder kaart geen toegang, dus op tijd plaats bespreken.

Zondag 30 september.

Toneelavond van de vereniging 'Kunst na Arbeid' met medewerking van de VKAJ en de KAJ. Het stuk dat gebracht wordt heet 'Het begon in een gracht'. Aanvang is half acht.

Woensdag 3 oktober wordt ditzelfde stuk gebracht voor niet-leden. Ook nu is de aanvang half acht en bedraagt de entree f 1,--.

7 januari 1957.

De KRO toernee genaamd ' 't Is weer zo bij de KRO' arriveert weer in Oud Gastel. Dit is een kabaret en variete-show gepresenteerd door Herman Tholen, met onder andere conferencier-muscicus Pim Tholen en sketches van Kitty van Dongen, de Jongleurs Jac. Andy en John Teller. De muzikale omlijsting wordt gevormd door George Becking en Geo Zambeek die in samen-

werking met Pim Tholen een trio vormen, dat onder andere een rumba en sambashow zal brengen. De aanvang is acht uur en de entree bedraagt f 1,75.

Zondag 27 januari 1957 en woensdag 30 januari 1957.

Toneelstuk in drie bedrijven 't Meisje van de Arnefjord' geschreven door Arie van der Lugt, gespeeld door Kunst na Arbeid. Aanvang is beide avonden om half acht.

Entree is f. 1,25 en f 1,--.

9, 10, 13 en 24 februari.

Revue van Vlug en Lenig. Het geheel omvat muziek, ballet met prachtige kleurschakeringen en sketches. Toegangsprijs f 1,75 en f 1,25. Kaarten af te halen bij de voorzitter M. de Wolf, Dorpsstraat 50.

23 februari 1957.

Vlug en Lenig revue genaamd 'We zetten deur' speciaal voor de jeugd. Aanvang half vijf. Entreprijs f 0,25.

februari 1957.

Er werden door de directie van de Rovo zilveren erespelden en oorkonden van de Nederlandse bioskoopbond uitgereikt aan de heer J. Kersten voor tien jaar gewerkt te hebben als eerste operator (filmdraaier) en de heer A. Naenen voor tien jaar controleur.

24 november 1957.

Jeugduitvoering van Vlug en Lenig. Aanvang om kwart voor acht op de zondagavond.

◀ Spelers
Kunst na Arbeid
(Heemkundekr

Achterste rij:

Bart de Mooij, Janus van Zimmeren, Ciska van Rijsbergen, Leo Buijs, Janus van Hassel, Kees Jonkers, Broeder Canisius, Fons van Bevel, Janus van Rerrienboer, Truus van Dongen, Sjaak Hagenaars, Toos Akkermans, de heer Vogelaars?, Kees van den Aarssen.

Zittend:

Ad de Rooij, Riet Schrauwen, Cor de Rooij en Jan Lazeroms.

19 en 22 januari 1958.

Toneelstuk 'Potasch en Perlemoer met vakantie' door Kunst na Arbeid. Entreprijs f 1,25. Vanwege erbarmelijk slecht weer wordt de voorstelling uitgesteld naar maandag 27 januari.

Woensdag 5 maart en zondag 9 maart.

Uitvoering van het detektivespel 'De man in de rolstoel', gebracht door de leden van de Jonge Boeren en Boerinnen.

Woensdag 16 april.

Vertoning van de film 'De klokken van Nagasaki', over de missie in Japan speciaal voor de schooljeugd en wel om twee uur voor de meisjes en om vier uur voor de jongens.

Kermistijd 1958 ►

BEZOEKT TIJDENS DE KERMISDAGEN

CAFE „ROVO“

DAAR SPELEN WEER „DE ZINGENDE DWAZEN“
(Gebroeders van der Veecken)

Prima konsumptie - Nette bediening - Beleefd aanbevelend

MEJ. KAAM

KERKSTRAAT 27 OUD-GASTEL

Dinsdag 22 april.

Bijeenkomst ter bespreking van het programma voor Koninginnedag. Hierbij worden de bewoners bijengeroepen van de Kerkstraat, de Achterdijk, Veerkensweg en Gastelsedijk.

Maandag 6 oktober 's middags en dinsdag 7 oktober 's avonds. Vertoning van de film welke in opdracht is gemaakt van het jubilerende SC Gastel op 14 mei. 1958. Tevens wordt de film vertoond van Oud Gastel welke ook gemaakt is door CC Gastel in juli 1955. Entreprijs bedraagt voor volwassenen f 1,25.

Woensdag 17 december.

Sportevenementen vertoond door de wielesklub 'Helpt Elkander' met onder andere Tour de France 1958 en de opening van het Sportpark. Om half drie toegang f 0,25 voor de jeugd.

's Avonds om acht uur, entree f 1,--, tweede rang f 0,50.

De brief op bladzijde 77 heeft te maken met de problemen die langzamerhand ontstonden rond het theater, dat inmiddels grote concurrentie kreeg van het patronaat, waar men zoals inmiddels bleek goedkoper terecht kon.

Hierover is regelmatig een bezwaarschrift gericht naar de gemeente. De Rovo kreeg hierdoor een grote teruggang in het gebruik van het toneel en het filmbezoek werd ook al wat minder door de opkomst van de TV.

GEMEENTE OUD- EN NIEUW GASTEL

Telefoon K 1651-271 - Postadres: Oud-Gastel - Postrek. Gem. Ontv. NO. 28205

oud-gastel, 23 december 1958.

Aan het Bureau van de Nederlandsche Bioscoopbond
Jan Luijkenstraat 2
te AMSTERDAM (3)

No. 3754

Onderwerp:

filmvoorstellingen in het
patronaatsgebouw
Bijl.:

laar aanleiding van uw brieven dd. 3 maart jl. no. 1006 en dd. 29 november jl. no. 5146 afd. H.a./I.R. delen wij u mede, dat rij aan de beheerder van het groot patronaat hebben medegedeeld, dat door hem de verordening op de heffing van een vernakelijkhedenbelasting voortaan moet worden nageleefd, zedat hot hem alleen gecoorloofd is belastingvrije films te vertonen, indien kan worden aange- toond, dat deze een opvoedkundige en/of culturele waarde hebben.

Burgemeester en wethouders ven Oud-en Nieuw Gastel,
de sekretaris, de burgemeester,

[Handwritten signature]

[Handwritten signature]

Typ. v.d.
Coll. *[initials]*

Brief aan Nederlandse bioscoopbond.

4 januari 1959.

'Moeke Francina' een mooi volksstuk in vier bedrijven van Hans Nesva. Uitgevoerd door Kunst na Arbeid. Plaatsbespreken op de dag van de uitvoering tussen tien en twaalf uur. Aanvang is om half acht. Entree is vastgesteld op f 1,--.

22 januari.

Filmavond van de Witte Paters van Kardinaal Lavigerie, met onder andere films 'De gekwelde aarde' het gebied waar Pater van Keep en Pater Aarts werken. 'Bij de Pigmeeën', de streek waar Pater Smoor werkzaam is. Verder nog enige natuurfilms over Afrika. De baten van deze avond zijn bestemd voor een Klein Seminarie in de missie van Pater C. Smoor.

ROVO-THEATER OUD-GASTEL

WOENSDAG 1 FEBRUARI OM 8 UUR

● **WAIKIKI HAWAIIANS** ●

met een geweldig

LAGH - PROGRAMMA

BESPREEKT UW PLAATSEN van 11-12 uur en vanaf 7 uur

22 februari.

Toneeluitvoering door de Jonge Boeren en Boerinnen van het stuk 'De sombere molen'. Aanvang half acht. Enige jaren geleden is dit stuk tweemaal opgevoerd, maar op veelvuldig verzoek dus nog eenmaal.

7, 8 en 9 maart.

Vertoning van Nederlands succesvolste film tot heden toe namelijk: 'Fanfare' van Bert Haanstra.

Zondag 15 maart.

Koperen jubileum van DVO. Ter gelegenheid hiervan een toneelspel in drie bedrijven met de naam 'Achter de wolken schijnt de zon' van Kees Spierings. Tevens huldiging van drie jubilarissen die van het begin af aan lid zijn te weten Antoon Broos, Willie de Veth en de regisseur W. Veraart. Aanvang van de voorstelling acht uur.

Toegangsbewijs Rovo-Theater Oud Gastel ►

4-11 april.

Een reeks filmvertoningen van 'The bridge on the river Kwai'.

3 mei.

Toneelavond van de Gastelse toneelvereniging DVO. Deze brengt vanavond een drama in vier bedrijven geschreven door de Tsjechische schrijver Felijs. Het stuk heet 'Zuster Annunciata'. Aanvang is acht uur. De leden van DVO hebben gratis toegang, overige bezoekers hebben toegang voor f 1,--.

5 mei.

Missiefilm in de Kovo. Op deze speciale avond komt er een zuster van Soeur Emmanuel (die reeds dertig jaar in Gastel werkzaam is) een toelichting geven op deze film. De toegang is gratis, maar ze hoopt toch dat deze avond wat opbrengt voor haar missiewerk.

Donderdag 30 juli.

Speciale afscheidsavond voor de bevolking van Oud Gastel vanwege het feit dat de zusters van Etten definitief, na een zeer werkzaam verblijf hier sinds 15 januari 1901, uit ons dorp gaan vertrekken. Hierbij is gelegenheid hen de hand te drukken en kan iedere belangstellende aanwezig zijn bij het aanbieden van het afscheidscadeau.

Zaterdag 3, zondag 4, maandag 5 en dinsdag 6 oktober;
 Voor het eerst in Oud Gastel de reeds befaamde kleurenfilm 'De Tien Geboden'. Dit verfilmde epos moet een ieder gezien hebben zegt men in die dagen. Het is voor de liefhebbers een bijna vier uur durende verfilming van de bijbelse verhalen die we van de lagere school nog kennen, met in de hoofdrol Charlton Heston als Mozes. Deze acteur is bekend van de spektakelfilms zoals Ben Hur en El Cid. Aanvangstijden zijn om zeven uur. Entreprijzen f 2,25 en f 1,75. Voor de jeugd aanvang zondag om twee uur. Entree is f 0,80.

Woensdag 18 november.

's Middags om twee en vier uur en 's avonds om acht uur gratis filmvoorstelling van het Nederlandse Rode Kruis.

Zaterdag 29 november.

Jeugduitvoering van Vlug en Lenig om half acht.

Woensdag 16 december.

Vertoning van een Lourdesfilm en een korte film 'Afrika ontwaakt' 's avonds om half acht. Entree f 1,--. 's Middags om half twee voor de meisjes en om kwart voor drie voor de jongens, de entree is dan gratis.

ROVO
Theater
Oud - Gastel

Toegang
alle rangen
EEN GULDEN

Cassa open op de
speeldagen vanaf
7 uur.

„GASTELS REVUE-ENSEMBLE" V. en L., Polym-
nia, Con Amore en Gastels Fanfare.

presenteren a.s. DINSDAG, WOENSDAG en
DONDERDAG telkens om 8 uur.

een grote **NON-STOP**

Cabaret-Revue

waarvan de opbrengst bestemd is voor de jaar-
lijkse reis van de Ouden van Dagen uit onze plaats.

Avonden van vrolijkheid. muziek, acrobatiek,
zang en humor.

Kabaret revue 8, 9 en 10 februari 1955.

Donderdag 18 en zondag 21 februari 1960.

Toneeluitvoering van de Jonge Boeren en Boerinnen met het stuk 'Wij weten ook niet alles'. Ook zal aan deze avond medewerking worden verleend door de Boerenkapel van onze Gastelse Fanfare. Entree voor deze avond is f 1,25.

Februari 1960.

De Nederlandse bioscoopbond vindt na een herhaalde inspektie de toestand van het theater bijna niet meer toelaatbaar en dringt dan ook aan voor het einde van het lopende jaar op herstel en aanpassing van het interieur.

Februari 1960.

Sluiting van het cafe 'Rovo Foyer'. Hierbij worden de klanten bedankt en in het bijzonder de verenigingen de KAB, KABO, Credo Pugnoklub, de Landarbeidersvereniging, 'Gastel Vooruit' en de reisvereniging Mej. A. van Kaam, Kerkstraat 27.

Zondag 13 en 20 maart.

Toneelspel van de KAB. Zij brengen het stuk 'Nacht en Morgen' een spel in drie bedrijven geschreven door Jan Blaaser.

Aanvang beide avonden is om half acht. De entree bedraagt voor leden van de KAB f 0,50 en overige bezoekers f 1,--.

Zondag 27 maart.

De Roosendaalse Toneelvereniging 'Rooms Toneel' brengt het stuk 'Als je maar geluk hebt' van Wilfried Woort. Deze vereniging treedt op voor de Gastelse vereniging DVO en brengen dit blijspel in drie bedrijven.

Dinsdag 26 en woensdag 27 april.

Het Haarlems Radiokabaret presenteert 'Het zit wel goed' een bonte ontspanningsavond waaraan meewerken onder andere Haris Meyer, Trudy Schulpzand, Weber en Else, John Davis, Up-Kiki, the Cocktail sisters en de Reilly's. Deze avonden zijn gevuld met muziek, zang, dans en korte toneelschetsjes. Aanvang beide avonden is om half acht. Entree is f 1/25.

16 juni 1960.

De Firma Ir. L.F.A.M. Sturm uit Roosendaal levert een kostenplaatje in bij het RK Kerkbestuur betreffende de hoognodige herstellingen en vernieuwingen in het Rovo Theater. De totaalprijs bedraagt f 14.182,82.

Woensdag 5 oktober.

Een speciale filmvoorstelling voor de Ouden van Dagen. De avond is gratis voor de leden van de Bejaardenbond.

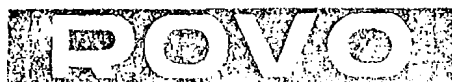
Zaterdag 12 november.

Jeugduitvoering van de RK Gymnastiekvereniging 'Vlug en Lenig' ter gelegenheid van het 15-jarig bestaan. Aanvang van deze avond is half acht. De entree is gratis.

Donderdag 15 en zondag 18 december 1960.

Een blijspel 'De dochters van de baas' geschreven door C. v.d. Lingen. De regie is in handen van A. Vromans. De muziek wordt

verzorgd door 'The Jolly Six'. Verder een omlijstend optreden van de Jonge Boeren en Boerinnen. Aanvang van deze avonden is half acht. De entree is f 1,25.

Presenteert Zaterdag 8 uur
en Zondag om 5 uur
Douglas Fairbank's Jr.
in de spannende thriller.....

STAATSGEHEIM

Een film, met een onafgebroken geladen spanning! Een film voor kenners van een „goede“ film!

Zondag urn 2 uur ver-
ton-n wij in 'n speci-
ale kindervoorstelling

CIRCUS BOLLINI

Grote Winteruitvoering

In liet
„ROVO“-THEATER
te OUD.GASTEL

Op Zondag 31 Januari
Te 8 uur

van het successtuk:

WILDE ROZEN

Door de Toneelvereniging „DE
VRIENDENKRING“ onderafdeling
van de K. A. B.

Met muzikale mede-
werking van de
Vrolijke Zusjes

Plaatsbespreken Zondag 11-12 uur
1e rang f 1.25 2e rang f 1.-

Maandag 26 en woensdag 28 december.

Een kerstavond in de Rovo voor de donateurs van de Fanfare en andere belangstellenden. De beste toneelspelers van Oud Gastel hebben aangeboden het toneelstuk 'Waar de Sterre bleef stille staan' van Felix Timmermans op te voeren. Meespelen onder andere C. van Oosterhout, A. Traets, A. Vromans, A. Timmermans, L. van Hooijdonk. Dit alles onder regie van C. van Sprundel. Donateurs hebben gratis toegang, voor niet-leden is de entree f 1,--.

Zondag 29 januari 1961.

Toneeluitvoering van het blijspel 'Dré neemt vakantie' geschreven door J. Blaaser. Dit spel. wordt gebracht door Kunst na Arbeid. Aanvang is om half acht. De leden van de KAB genieten f 0,50 reductie. De entree bedraagt f 1,-- voor de overige bezoekers.

27 maart 1961.

Het RK Kerkbestuur biedt de directie van het Rovo-Theater het gehele pand met erven te koop aan voor f 26.000,--. Uit latere briefwisselingen blijkt de directie hier niet op in te gaan.

Maandag 24 en donderdag 27 april.

Bonte avonden aangeboden door de Spar winkelier H. v.d. Heijden te Oud Gastel. Aan deze avond werken ~~me~~ onder andere het Bouk Martens kabaret en de Butterfly's. De gespaarde bonnen op de Sparartikelen kunnen vanaf 24 april ingeleverd worden voor toegangskaarten.

Na deze uitvoering houdt het met de toneeluitvoeringen praktisch op in het Rovo Theater. De gevraagde en geplande verbeteringen laten op zich wachten. Wel zijn er tot en met 1964 ieder weekeind filmvoorstellingen dat was al vanaf dat het theater in 1946 geopend is. Maar dit zijn er teveel om allemaal te vermelden.

Woensdag 22 november 1961.

Er is nog een toneeluitvoering genaamd 'Mr. X slaat toe'.
Aanvang acht uur. Entree f 1,25 programma inbegrepen.

<i>Luxor Theater</i>	<i>Rovo Theater</i>	<i>De Gouden Leeuw</i>
STEENBERGEN	OUD-GASTEL	BIOSCOOP ST. MAARTENSDIJK
TELEFOON 90 - GIRO 536296	TELEFOON 254-264 - GIRO 175037	TELEFOON 1

* * * * * DIRECTEUR L. P. VROLIJK * * * * *

OUD-GASTEL, 25 Oktober 1960.
"BOOMBOSCH"

Aan het K.K.Kerkbestuur van de Parochie
van de H. Laurentius, ALHIER.

Op ons verzoek hebben wij van de Ned. Bioscoop-Bond onder dagtekening van 13 Oktober j.l. No. 4743 een schrijven ontvangen waarbij goedgevonden wordt, dat de voorgeschreven verbeteringen aan het Rovo Theater welke U bekend zijn, in 2 etappen worden uitgevoerd.

Dit komt hierop neer, dat nog dit jaar de zaaloutillage grondig onderhanden wordt genomen, niet dien verstaande, dat het schilderwerk en de wandbekleding worden verbeterd; dat de toneelomlijsting wordt vernieuwd; dat de stoelen worden verbeterd en dat de elektrische installatie wordt gecontroleerd, gemoderniseerd en voor zover nodig vernieuwd.

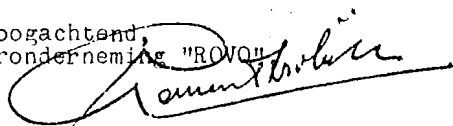
In de loop van het volgende jaar zal dan aandacht moeten worden besteed aan een afdoende verbetering van de toiletten als bedoeld in de brief van 13 April j.l., aan een verbetering van de zaaldeuren en aan de restauratie van de voorgevel, de entree en de hall van de bioscoop.

Mochten de in de 2e alinea van dit schrijven genoemde werkzaamheden aan de zaal niet voor 31 December a.s. zijn aangevangen of voltooid dan zal het Koofdbestuur van de Ned. bioscoop-Bond, hoe ongaarne ook, genoodzaakt zijn de verleende bioscoopvergunning in te trekken.

Wij twijfelen er niet aan of Uw volledig bestuur zal het met deze gang van zaken volledig eens zijn en wij verzoeken U dan ook beleefd doch dringend ons te machtigen in overleg met Uw bestuur de nodig geoordeelde verbeteringen aan te brengen.

Voor zoveel nodig vestigen wij er nog Uw aandacht op, dat door onze firma in 1946 ruim F.20.000.- aan de zaal, woning en face is geïnvesteerd en dat nadien de een na de andere vereniging die in Rovo gehuisvest waren op verzoek van de destijds alhier gestationeerde geestelijke adviseur naar het Patronaat zijn vertrokken.

Uw bericht in deze op korte termijn tegemoetziende,

Hoogachtend,
Film- en Theateronderneming "ROVO"

Brief aan het RK Kerkbestuur

ROVO BIOSCOOP

Alle kienders gaon Sondags naar de ROVO!

Alleen mee carnaval gaon ze dweile want dan draait de film nie!

Tot d'n aendere zondag dus wir mar!

En veul leut maoke wor!

Nog een advertentie uit de Gastelse Karnavalskrant 'De Rommelpot' van 1966. De filmvoorstellingen zijn inmiddels geheel afgelopen en er zijn dan tussen

1946 en 1964 globaal ruim 4000 filmvoorstellingen geweest.

De toneel, kabaret en andere kulturele bezigheden zijn intussen geheel verhuisd naar de patronaatszalen en het parochiecentrum (Jeugdhuis).

In de periode 1968-1970 zijn er nog wat activiteiten op het gebied van jongerenwerk, als voorloper van 't Veerke', met veel discomuziek en het optreden van popgroepen. Voor dit doel werd de zaal door L. Daems geëxploiteerd. Maar na 1970 is het definitief afgelopen en wordt de Harmoniezaal een gewoon woonhuis en opslagruimte.

JAN AANRAAD.

Bronnen:

Archief Heemkundekring 'Het Land van Gastel'

Archief St. Laurentiusparochie

Streekarchief 'Nassau Brabant'

Stadsarchief Roosendaal

Boek: Gastel, Land van Abten en Markiezen 1975

St. Laurentiusklok Oud Gastel 1946-1973

Diverse personen die foto's en gegevens hebben verstrekt

Oranjeboek Oud Gastel 1874-1945

Bezoekt tijdens het Tooneelconcours

De Harmoniezaal

Dorpsstraat 392, Oud-Gastel

Het verenigingslokaal van
Gastel's Harmonie
en Mannenkoor

Beleefd aanbevelend, L. M. Vrolijk, Exploitant.

HET GEBEURDE IN 1941

Vijftig jaar geleden zat ons land in het tweede jaar van de Duitse bezetting. Bekend zijn uit die tijd gebeurtenissen als de Februaristaking, de Duitse inval in Rusland, de Japanse aanval op Pearl Harbor. Deze feiten worden in Dagblad De Grondwet al dan niet uitvoerig beschreven (de februaristaking wordt in een klein bericht aangeduid als 'ongeregeldheden in Amsterdam'), maar ondertussen gaat het leven ook in het Gastelse zo mogelijk gewoon door.

Januari

Er zijn twee priesterjubilareissen. De paters C. Smoor en P. de Koning zijn 12½ jaar priester.

De hondenbelasting voor een vastliggende hond is f 2,50 en voor een loslopende hond f 5,--.

Oud burgemeester A. Mastboom wil ambtenaar van burgerlijke stand blijven, althans het honorarium behouden.

6 januari: Er zijn 315 werkzoekenden in de gemeente, maar dat zal spoedig veranderen. Er vertrekken twee personen naar Frankrijk en twee naar Duitsland voor werk; twee personen gaan in Venlo werken en drieëntwintig in Gilze (ze werken daar aan vliegvelden).

Nog veel zullen er worden uitgezonden naar Duitsland, zodat in het najaar bijna alle werklozen werk hebben.

20 januari: Het Kuipersmast gaat verdwijnen.

22 januari: Er dringt ook nieuws door uit de Verenigde Staten. Daarvandaan komen berichten over proefnemingen met televisie in kleur!!!
Op het luisteren naar de Engelse zender staat een straf van acht maanden.

24 januari: Er nemen vijftig personen deel aan de vlas-kursus.

Februari

Gedurende de volgende maanden wordt de krant steeds dunner. Daarom is er steeds minder ruimte om berichten te plaatsen. En het merendeel van de berichten gaan over vermogensdelikten zoals klandistiene slacht, aardappelsmokkel, roof van broden, bonnensmokkel. En dat geeft wel aan dat er gebrek komt ook aan levensmiddelen. Die zijn nog wel te koop, maar niet onbeperkt. Zo wordt een bejaarde landbouwer opgelicht bij de verkoop van een varken en worden er broden uit een bakkerskar gestolen. Voor de meest hulpbehoevenden is er de Winterhulp. Daarvoor zijn er toneelvoorstellingen en kollektes. Deze worden van

harte aanbevolen door de burgemeester. Maar deze aanbevelingen hebben niet zo'n groot sukses, want telkens komt er weer een nieuwe kollekte, omdat de vorige niet genoeg had opgebracht. Opvallend is ook het aantal uitvoeringen in de Harmoniezaal en in zaal Concordia. Soms twee verschillende in een weekeinde. Diverse gezelschappen uit het Hollandse zoals Pierre Balledux uit Den Haag, de Vereenigde Schouwburgspelers en de Rotterdammers komen regelmatig optreden in Gastel. Ook plaatselijke verenigingen voeren dikwijls een toneelstuk, of operette op, afgewisseld met muziekuitsvoeringen van Appie de Booy en de Melodians van Herman van Poll.

In deze maand worden er weer dertien personen uitgezonden naar Duitsland, zesenvieftig naar Frankrijk, dertien naar Woensdrecht(vliegveld), zes naar Venlo en één naar Gilze.

10 februari: Ant. Vromans wordt benoemd als onderwijzer aan de St.Joannesschool.

Het echtpaar C. Tak-Schrauwen viert haar gouden bruiloft.

14 februari: Ongeregeldheden in Amsterdam.

20 februari: Wegens de tijdsomstandigheden wordt er geen carnaval gevierd.

Maart

18 maart: Koffie is niet meer verkrijgbaar. Er is een run op de kruidenierswinkels. Van nu af aan is er alleen surogaatkoffie verkrijgbaar.

OUDENBOSCH, Lentemaand 1931.

L. S.

Hiermede wordt U persoonlijk beleefd uitgenoodigd tot bijwoning der OPRICHTINGS-VERGADERING van den

HEEMKUNDIGEN STUDIEKRING

voor OUDENBOSCH, OUD-GASTEL, HOEVEN en STANDDAARBUITEN.

De vergadering vindt plaats op ZONDAG 23 MAART, half vijf precies, 's middags, in het gebouw »Fidei et Arti« te Oudenbosch.

Sprekers: Dr. HUGO HEYMAN C.R.P. en JAN VRIENDS.

Namens eenige belangstellenden,
JOHAN M. RENDERS.

P. S. Men is verplicht deze uitnoodiging als bewijs van toegang mede te brengen.

23 maart: Oprichtingsvergadering van Heemkundige Studiediekring St.Bernaerts. Deze vereniging komt niet zomaar uit de lucht vallen. De Duitse bezetting bracht ook hier mee, dat de plaatselijke omgeving, het heem meer aandacht kreeg. Dit was vooral in Brabant.

Oud Gastel den 24 mei 1941

NOTA

voor Heemkundige Kring St. Bernardus
van f. Alkemaan.

		1 doos envelops.	-	95
		1 bloknote	-	36
		1 dictaat 40	-	40
		1 schijf	r	32
		1 bloenote	-	15
			f	2.18
		1 op beg. map	-	15
			f	2.33
Jun	15	200 enveloppen	1.	80
				4.13

*Polle van
P. Alkemaan
29 Jun 1941*

In maart 1941 werd de vereniging Het Brabants Heem opgericht. Ook in' West-Brabant zaten personen, die zeer geïnteresseerd waren in het heem. In Gastel waren dat broeder Theophile Nijman en Mr. H. Mastboom. In Oudenbosch Broeder Christoffor van Langen en J. Renders. Zij maakten deel uit van de pas opgerichte oudheidkundige Kring De Ghulden Roos te Roosendaal, maar wilden ook in hun eigen plaats Heemkunde bedrijven.

Daarom besloten deze personen een heemkundige studiekring op te richten met als werkgebied: Oudenbosch, Oud Gastel, Hoeven en Standdaarbuiten.

Diverse personen, waaronder de burge-

meester van Oudenbosch en van Hoeven/Standdaarbuiten werden benaderd en zo komt het tot bovengenoemde oprichtingsvergadering in Fidei et Arti te Oudenbosch.

Het voorlopige bestuur bestaat uit:

voorzitter	:	J. Renders	Oudenbosch;
vice voorzitter	:	Mr. H. Mastboom	Oud Gastel;
secretaris/penningmeester	:	Broeder Theophile	Oud Gastel.
bestuursleden	:	Broeder Christophorus;	
		J. Korsmit;	
		C. Lauwen;	
		C. de Wild;	
		L. Blommerde en	
		C. de Rooy.	

26 maart: Er is weer een Winterhulpkollekte geweest met de opbrengst van f 330,15½.

April

22 april: Er wordt een begin gemaakt met grondonteigeningen voor Rijksweg 17. Deze weg zal echter

nog lang op zich laten wachten, want de werkelijke uitvoering begint pas in 1958 en de eerste auto's rijden er op in 1962!

24 april:

Een meisje van acht jaar overlijdt aan difteritis.

Mei

6 mei:

Alweer een kollekte voor de Winterhulp met als opbrengst f 175,31.

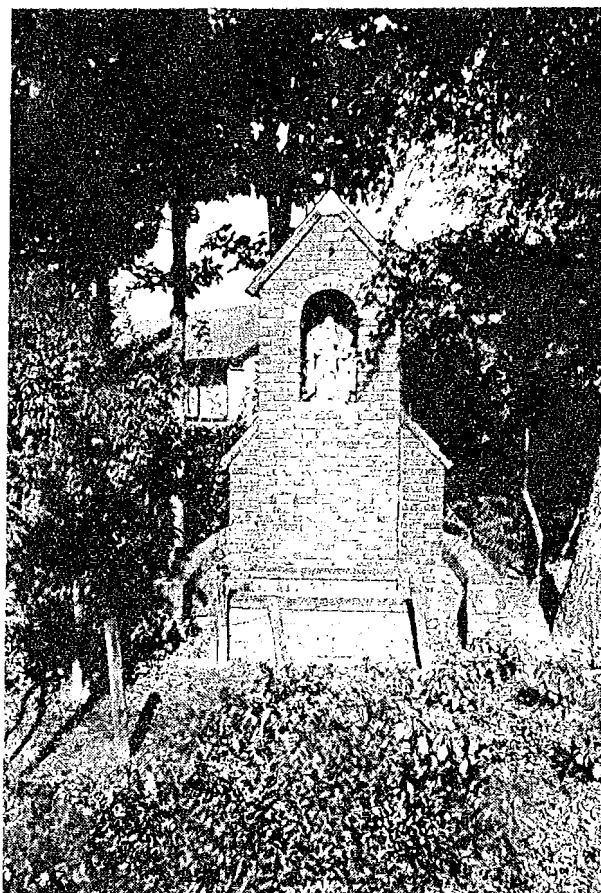
9 mei:

Er wordt een begin gemaakt met de uitreiking van de beruchte persoonsbewijzen. Dit bewijs, zal helaas een goed hulpmiddel worden voor de Duitse instanties om een overzicht te krijgen van onze bevolking en het zal het voor velen moeilijker maken om zich aan vervolging te onttrekken.

Juni

1 juni:

Op eerste Pinksterdag wordt op de hoek Roosendaalsebaan en Jagersweg een veldkapel ingewijd. Deze veldkapel is toegewijd aan Maria, koningin van de vrede. De initiatiefnemer tot het bouwen van dit kapelletje is kapelaan C. van den Elzen. Hij zal later in dit jaar benoemd

worden tot pastoor in Oudenbosch en in 1951 weer tot pastoor in Gastel.

7 juni:

De oud-direkteur van suikerfabriek De Dinteloord, P. Vlekke, overlijdt. Hij wordt onder overgrote belangstelling begraven op 11 juni.

21 juni.:

Tot onderwijzeres aan de St. Bernardusschool wordt benoemd mevrouw M. Feddec.

En de heer M. van Nispen slaagt voor hulpbesteller PTT.

In het St. Josephziekenhuis (aan de Veerkensweg) wordt de bevolking gevaccineerd.

Ditmaal is er een lezing, georganiseerd door de heemkundige studiekring in de Harmoniezaal in Gastel.

30 juni: De heer P. de Beukelaer wordt controleur sociale zaken.

Juli

Vanwege de tijdsomstandigheden zal de kermis niet doorgaan.

21 juli: De gemeente maakt bekend, dat er plannen zijn om te komen tot de bouw van een zwembad. Daarvoor wordt grond gereserveerd bij de West Akkeren, het vroegere sportveld van **W** Wilhelmina. Er is behoefte aan een zwembad. Nu wordt er nog gezwommen in de Mark en dat is verboden.

12 juli: In de krant verschijnt een oproep tot het inleveren van metalen.

14 juli: De jeugd van de hoogste klassen van de lagere school krijgt vrijaf om erwten te plukken.

26 juli: Pater Gommeren draagt zijn eerste H. Mis op.

28 juli: In Gastel komen 65 kinderen uit Rotterdam om te genieten van een vakantie op het platteland.

Augustus

7 augustus: De heer P.F. Akkermans slaagt te Tilburg voor het diploma vakbekwaamheid als schilder.

21 augustus: Na enkele weken van geruchten, die weer tegengesproken worden, komt het bericht dat kapelaan C. van den Elzen benoemd wordt tot pastoor in Oudenbosch.

September

4 september: Op 61-jarige leeftijd overlijdt J. Knitel, gemeente-arts. Hij was in Gastel werkzaam vanaf 1906.

23 september: Er zijn tien werklozen ingeschreven in onze gemeente (zie januari). Er gaan arbeiders naar Duitsland om in de suikerindustrie te werken.

26 september: Als opvolger van kapelaan C. van den Elzen wordt benoemd W. Siteur.

GELDIGE BONNEN VOOR VOEDINGSMIDDELEN IN DE WEEK VAN 7 SEPTEMBER T.M. 13 SEPTEMBER 1941

ELK DER VOLOENDE BONNEN	GEEFT RECHT OP HET KOOPEN VAN:		BESCHIKBAAR PER PERSOON					EEN- HEID
			0 Lm. 8 jaar	4 Lm. 13 jaar	14 Lm. 20 jaar	Vol- was- senen		
7 SEPT. T.M. 13 SEPT. 1941			IN TIJDPAK VAN EEN WEEK					
34-4 Brood	4 Rantsoenen	Brood of Gebak	10	20	24	20	Ranta.	
34 Brood	1 Rantsoen							
34 Vleesch	1/4 Rantsoen	Vleesch of VLwaren	1	2	2	2	Ranta.	
34 VLwaren	1 Rantsoen							
34 Kaas	100 Gram	Kaas	100	100	100	100	Gram	
34 Melk I	1 1/4 Liter	Melk	7	3 1/2	—	—	Liter	
35 Reserve	3 KO.	Aardappelen	3	3	3	3	kg.	
7 SEPT. T.M. 4 OCT. 1941			IN TIJDPAK VAN VIER WEKEN					
114 Algemeen	1 KO.	Suiker	1	1	1	1	K.O.	
115 Algemeen	250 Gram	Koffie-Surrogaat	250	250	250	250	Gram	
116 Algemeen	500 Gram	Jam	500	500	500	500	Gram	
34-35 330-37	Bloem	1/4 Rantsoen	4	4	4	4	Ranta.	
C Rijst	250 Gram	Rijst	250	—	—	—	Gram	
C Havermout	250 Gram	Havermout	250	—	—	—	Gram	
117 Algemeen	250 Gram	Havermout	250	250	250	250	Gram	
118 Algemeen	250 Gram	Gort	250	250	250	250	Gram	
119 Algemeen	100 Gram	Vermicelli of Maizena	100	100	100	100	Gram	
7 SEPT. T.M. 24 SEPT. 1941			IN TIJDPAK VAN 18 DAGEN					
34-35 Boter	250 Gram	Boter	250	500	500	500	Gram	
34-35 Vet	250 Gram	Boter met Reductie	250	500	500	500	Gram	
ATTENTIE! DE VOLGENDE BONNEN ZIJN NA ZATERDAG 8 S.L.M. NIET MEER GELDIG								
33 Brood	Brood of Gebak	107 Algemeen	Suiker					
33 Bloem	Bloem, Brood of Gebak	108 Algemeen	Koffie-surrogaat					
33 VLwaren)	Vleesch of VLwaren	109 Algemeen	Jam					
33 Vleesch)		110 Algemeen)	Rijst					
33 Melk I	Melk I	B Rijst						
34 Reserve	Aardappelen	111 Algemeen)	Havermout of gort					
30-31 Kaas	Kaas	B Havermout)						
32-33 Kaas		112 Algemeen	Vermicelli of maizena					
29-30 Boter	Boter							
29-30 Vet	Boter met reductie							
N.B. De bonnen 33 voor <u>EIEREN</u> blijven geldig t/m 13 September 1941.								

Uit: Grondwet 06-09-1941

Oktober

Dagblad de Zoom en De Grondwet worden samengevoegd tot Ket Brabants Nieuwsblad. Overal in het land worden dagbladen samengevoegd of krijgen een verschijningsverbod. Als reden wordt aangevoerd papierschaarste, maar de inhoud van de bladen zal er ook wel mee te maken gehad hebben. Anti-Duitse bladen mochten niet meer verschijnen en bovengenoemde reden was een goed aanknopingspunt om het aantal dagbladen te verminderen, en zeker die bladen, die niet de Duitse ideeën weergaven. Het Brabants Nieuwsblad is tot het laatste in de bezettingstijd blijven verschijnen. Niet omdat de redactie zo Duitsgezind was. Zij kon echter manoevreren tussen wat nog net wel en wat

net niet meer kon.

Nu was er nog minder ruimte voor achtergrondinformatie en diende de krant vooral om te weten welke bonnen er geldig waren en voor de bekendmakingen van de overheid.

Dat werd dan aangevuld met berichten over misdaden en overtredingen en vooral uitspraken van de rechtbank, die steeds meer te maken kreeg met economische delikten zoals smokkel en zwarte handel. Overtredingen werden ook veel gemaakt tegen de verduisteringsvoorschriften en de avondklok.

Onder de schooljeugd is er veel mazelen.

22 oktober: Een nieuwe kollekte voor de Winterhulp brengt f 69, -- op.

23 oktober: De inwoners krijgen de gelegenheid om (nog goede) gedragen winterkleding in te leveren. Daarvoor krijgt men bonnen om nieuwe winterkleden te kopen. De gedragen kleding wordt verdeeld onder de behoeftigen in Gastel.

November

11 november: De graansocieteit, die gevestigd is in hotel Peeters op de Markt bestaat 90 jaar.

13 november: De liefdezusters herdenken het feit, dat ze 75 jaar in Gastel gevestigd zijn. Ze waren al die tijd woonachtig in de Veerkensweg. Daar hadden ze een ziekenhuis, ze verzorgden er ook bejaarden en gaven katechismusles, toen er in Gastel nog geen bijzondere scholen waren.

18 november: Pastoor Mouwen is 40 jaar als priester werkzaam in Gastel.

19 november: Dokter van 't Hullenaar (vader van de huidige dokter 't Hullenaar) neemt de praktijk over van dokter Knitel.

December

Sint Nicolaas rijdt niet door de straten.

4 december: 500 paarden worden voorgeleid voor de paardenmonsterring (een keuring om paarden te vorderen voor het Duitse leger). Zeven paarden worden meegenomen.

10 december: Bij het uitreiken van persoonsbewijzen wordt de ambtenaar A.T. bekeurd. Hij had zelf geen persoonsbewijs bij zich.

Het Brabants Nieuwsblad van 31 december stond vol met nieuwjaarswensen voor een voorspoedig 1942, waarvan hierna een serie uit Gastel.

Oud-Gastel

N. V. STEENFABRIEK „DE MARK“

Oud Gastel
wenscht vrienden en cliënte
Gelukkig Nieuwjaar

„HOLLANDIA“,
Hollandsch Fabriek van Melk-
producten en Voedingsmidde-
len N.V. afd. Vacca Oud-Gastel
Zalig Nieuwjaar.

Bestuur en Leden van
GASTEL'S SPORTCLUB
wenschen hun Adviseur,
Donateurs en Begunstigers
een G. N.

L. v. HOOYDONK
Brood- en Banketbakker
Z. N. Kolonialewaren

W. A. BUS-BROCATUS
Z. N. Slager

J. M. ROSENDAAL
Harmonieraal - Bierbottelaar
wenscht klanten, begunstigers,
vrienden en bekenden Z. N.

P. HAGENAARS-de Jong
Rijpersweg, Rund-, Kalfs-
en Varkenslagerij Z. N.

P. J. BIERBOOMS
Houthandel Gastel,
wenscht vrienden en begunstigers
G. N.

J. VROMANS
Bakker
Z. N. Meir, Oud Gastel.

JAN AKKERMANS
Besorger Brabantisch Nieuwsblad
Oud-Gastel
Z. U.

J. A. PETERS
Molenaar, Oud-Gastel,
Vrienden, familie en begunstigers een

C. J. KOOLS-VAN SON
steenwerker, Rijpersweg, Oud Gastel,
wenscht alle vrienden, bekenden en
cliënte Zalig Nieuwjaar.

Zalig Nieuwjaar een bekenden en
begunstigers.
J. L. KNAAP

Vrienden en begunstigers Gelukkig
Nieuwjaar.
H. v. d. HEIJDEN-BUTS
Bakker.

Kollukkenfabriek
v.h. J. B. v. DOMBURG & Za.
Z. N. Oud-Gastel.

SIMON & NISSEN JANSSENS
Timmerman en Houthandel
wenscht allen een Zalig Nieuwjaar.

D. A. BRULJINCKX-MOKS
EN ZOON
Rijpersweg. Speciaal adres voor
aansluiting. Z. N.

J. HERMES
Vulcaniseeren banden,
Rijpersweg
Uyvelhandel Z. N.

GERARD MANJE
Schoenhandel
Vrienden, kennissen en allen
een Zalig Nieuwjaar.

B. HESHOFF-DINGENOUTS
Bazar Modern, Oud-Gastel.
Vrienden en begunstigers Z. N.

J. WILLEMEN
Bakkerij annex kruidenierswa-
ren, Dorpstraat Z. N.

C. GELEIJNS-EMBREGTS
Kruidenierswaren en Manufac-
turen Dorpstraat
wenschen vrienden en cliënte
Z. N.

CHR. MANJE
Sigaren, sigaretten en tabak
Z. N.

ANT. AARSEN
Mr. kleermaker
Z. N.

ANT. T. KERRIENBOER
Vrienden, klanten en begunsti-
gers Z. N.

W. v. d. ZEE en KINTJEN
Kruidenierswaren Steenstraat
Z. N.

M. BARTLEEN
Kolenhandel Steenstraat B 10
wenscht vrienden en klanten
Z. N.

ANT. PETERS
Markt Hotel, café restaurant,
Kuis van Margotia. Z. N.

Bronnen:

De Grondwet,

J. Dankers e.a.,

Dr. L. de Jong,

Gemeente-archief

jaargang 1942.

Bezet Gebied Dag in Dag uit, Prisma Pocket.
Het Koninkrijk der Nederlanden in de Tweede
Wereldoorlog, delen 4 en 5.

Oud en Nieuw Gastel, notulen raadsvergade-
ringen 1941.

Deel 3

Dit is het vervolg op de artikelen uit eerdere jaarboeken. Er is hierbij geput uit een 28-tal schoolschriften, waarin wijlen broeder Theophile Nijman zijn 'herinneringen' heeft opgeschreven. Hij was geboortig uit Oud Gastel (1.906) en stierf in 1973. Hij was jarenlang onderwijzer aan de St. Joannes-school aan de Veerkensweg en later oprichter en directeur van de school en het internaat voor schippers- en kermiskinderen. Hij was een kenner van de lokale historie en mede-oprichter van de eerste Gastelse Heemkundekring. Hij begon zijn 'Herinneringen' op te schrijven in 1943. Vanaf 1944 zijn het dagboeknotities. Ze zijn letterlijk weergegeven, met soms een korte toelichting mijnerzijds.

F. VAN MERRIËNBOER

6. Jeugdbeweging (1936-1940)

Opeens werd ik een van de voornaamste personen in de Jeugdbeweging. In 1935 al was de katholieke aktie opgericht. Natuurlijk werd mijnheer Van den Elzen (kapelaan) directeur. Piet Cornelisse werd leider. Dat was iets nieuws. Een leek, die als een soort pastoor fungeerde. Hij hield van kleine komité's. Wij hadden een komité van een man of acht. Kapelaan Van den Elzen werd directeur, Piet de lekeleider en ik sekretaric. Verder waren er een paar jongelui van de pas opgerichte Jonge Middenstand, Jonge Werkman en Jonge Boerenstand. Wat in de komite-vergaderingen besproken werd moest via de lekeleider overgebracht worden naar die groepen. Piet was een idealist. Hij geloofde werkelijk, als er maar een paas goede kerels waren, de rest vanzelf wel zou volgen. Zelf deed hij bewonderenswaardige dingen als niet-roken, met een karretje goede boeken langs de huizen gaan, soms verdoolde schapen opzoeken en met hen dan uren lang praten. Hij sprak op alle vergaderingen waar hij kwam, ietwat gejaagd en zenuwachtig. Door de meeste mensen, waarmee hij in aanraking kwam, werd hij niet au serieux genomen. Hij deed ook gekke dingen als bijvoorbeeld thuis (een huishouden met allemaal jongelui) eisen, dat men rechtstaande zou bidden, op vergaderingen de completelezen enzovoort. Hij begon met Car Vermunt (die in 1943 elf maanden in een concentratiekamp zou zitten, wegens het herbergen van een Joodse familie) en mij met een voetbalklubje. Ik sprak tegen de jongens over gedrag op straat en terrein enzovoort. Cor Vermunt legde (op zeldzaam zenuwachtige wijze) de regels van het spel uit en Piet leerde hun een aardig liedje dat hij begeleidde net zijn banjo. Wat er ook van Piet Cor-

nelisse gezegd mocht worden, hij was zeker een jongen van karakter, iemand uit de moderne school, iemand die zich diep bewust moet zijn geweest van het offerleven. Hij maakte overal een offer van, zijn geest was weinig gericht op het aardse. Hij was echter geen praktisch mens. Hij kende de praktijk van het leven hoegenaamd niet en niemand in onze kringen stond dan ook verwonderd dat hij trappist werd. De Katholieke aktie intussen bleef bestaan. Janus van Leengoed, kandidaat-notaris, werd nog enige jaren leider, en na hem meester Aarssen.

Op zekere dag sprak Piet Cornelicse mij aan om een afdeling van de Jonge Wacht op te richten. Ik zou daar leider van worden en kapelaan Peeters, de nieuwe directeur van het Klein Patronaat, directeur. In het begin was ik niet erg enthousiast, het was allemaal zo vreemd. Je moest met de jongens zo heel anders omgaan als in een patronaat of toneelclub. Het was zo 'militairistisch' allemaal. Ik las van formaties en signalen, van kommando's en groet en wet en voelde er weinig voor om de zaak aan te pakken. Ik praatte eens met kapelaan Peeters en we besloten kapelaan Smoor (distriktsdirecteur) uit Hoeven eens te laten komen. Dit gebeurde en deze spiegelde alles zo mooi voor, dat we besloten een afdeling op te richten. (Er bestaan twee schriften 'Dagboek' waarin ik de lotgevallen van onze afdeling beschreven heb.)

Op 1 maart 1936 sprak ik over doel en werkwijze van de Jonge Wacht. Tien dagen later hadden zich nog maar tien jongens aangemeld en niet eens zij, waarvan ik het zeker verwacht had. Intussen spraken kapelaan Peeters en ik met de grote man van de Jeugdbeweging in die dagen namelijk André de Wolf uit Oudenbosch, de leider van de jonge arbeiders uit het bisdom. We gingen naar Huijbergen allerlei mooie spulletjes kopen voor de jongens, want de directeur keek niet op een paar centen. We kochten alles, wat op de Jonge Wacht betrekking had en waarmee we de jongens dachten een plezier te kunnen doen. Ik ging een paar keer naar de distriktsleider Korsmit te Hoeven en zat er na een maand al aardig in. Op 25 maart hielden we onze eerste bijeenkomst met vijftien jongens. We gingen nu ijverig aan het werk volgens de instructies die we van hogerhand kregen en we beleefden vrolijke dagen

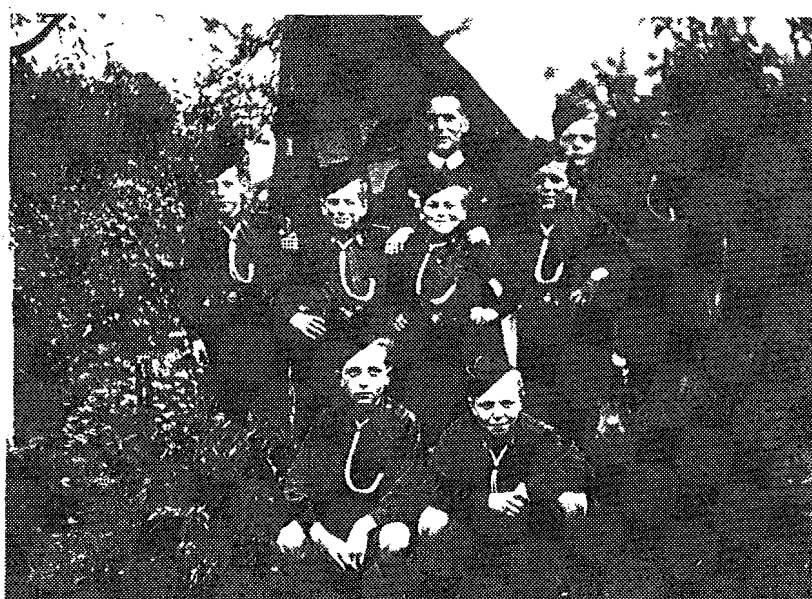
Op 14 juni volgde de plechtige installatie van de twee eerste groepen, de St. Laurentius- en de St. Rernardusgroep, die werd bijgewoond door Pastoor Mouwen, het hoofd der school A. Nuchelmans, verschillende genodigden onder meer de ouders der jongens en een Jonge Wacht-groep van Broeder Paschalis uit Oudenbosch, van wie ik zoveel geleerd had. Reeds op 20 juni daaraan volgend kwamen we officieel (in kostuum) uit bij de inhaling in onze parochie van de Gastelaar Mgr. Godefridus In-

deweyj, de pas benoemde prelaat van Bornhem (Belgie). Aan elk feest dat voortaan hier zou gevierd worden, aan elke optocht of demonstratie, zou de Jonge Wacht deelnemen en steeds trok zij de bewondering van vele mensen en jongens. Al gauw dan ook werd de Jonge Wacht een puike vereniging. Ik heb er jaren met veel plezier in gewerkt en, naar God oordeelt, enig goeds mogen verrichten. We hielden trouw onze wekelijkse bijeenkomsten, we speelden en gaven instructies, we deden aan alles mee als bijvoorbeeld aan grote buitendagen, waar een heel distrikt met honderden groenhemden samenkwamen, aan bedevaarten bijvoorbeeld naar St. Willebrord, we trokken met de jongens naar bos en hei en veld, we zongen, we zorgden voor ouderavonden, die tot in de puntjes verzorgd waren. In die tijd schreef ik voor onze afdeling twee toneelstukken: 'De inbraak in het groepslokaal' en 'De wraak van de Groepsleider'.

We dansten en deden aan sport en gymnastiek, kortom we blaakten van ijver en enthousiasme voor deze nieuwe vorm van Jeugdwerk. Bijna al mijn vrije tijd was voor de Jonge Wacht, iemand die er tegen was, werd gewoon verpletterd! Ik volgde een week lang een hoofdleiderskursus te Soesterberg en slaagde voor Hoofdleider. Dankbaar moet ik hier melding maken van de grofe enorme steun, die ik van het begin af ondervond van mijn kollega Broeder Gerard Oomen, die natuurlijk - het kon niet anders - na de installatie van mijn twee groepen, met een paar eigen groepen begon. op 25 oktober van hetzelfde jaar (1936), met Christus Koning, werden zijn twee groepen geïnstalleerd en hielden we een grote propaganda-avond, waarin ik een rede hield over modern Jeugdwerk en mijn stuk 'De inbraak in het groepslokaal' gespeeld werd. En waarop Broeder Gerard uitkwam met een stel leuke Jonge Wacht-liederen en dansen gymnastiek. Waren mijn groepsheiligen de twee oudste patronen onzer parochie, Laurentius en Bernardus, Broeder Gerard koos de twee apostelen van Nederland en zo hadden we bijgekregen de Willibrordus- en Bonifatiusgroep, later nog vermeerderd met de Petrus- en Paulusgroep onder leiding van mijnheer Aarssen, waar we in de Jonge Wacht-beweging ook zoveel plezier van gehad hebben. Pinksteren 1937 telde de vereniging achtenveertig leden. Met de oudsten bivakkeerden we in de zomer van 1937 te Ossendrecht. We gingen steeds door met aannemen. Later hebben Broeder Gerard en ik nog twee groepen gehad. Zo werden ondermeer geïnstalleerd op 25 september 1937 de St. Jan Berchmansgroep en de Tarcisiusgroep. In 1938 de Aloijsius- en de St. Stanislausgroep en ook nog in oktober 1939 de Petrus- en Paulusgroep. In juni 1940 gingen zestien jongens van de vier oudste groepen over naar de Jonge Werkman en zeven naar de Jonge Middenstand,

Van links naar rechts Br. Theophile, Br. Gerard en dhr. Willemse. (± 1930)

De Jonge Wacht op kamp te Sprundel (1937)

In oktober 1940 hebben we de afdeling - die nu een groot aantal leden (zestig) en bovendien weer drieëndertig aspiranten telde - tijdelijk opgeheven wegens bezetting door Duitse soldaten van onze Patronaatszalen. Wij hielden af en toe nog eens een bijeenkomst elders, we deden nog mee aan de Jongerenavond in februari 1941, maar werden bij besluit van 18 juli 1941 opgeheven door de bezettende macht. In december daaraan voorafgaande werden de vroeger opgegeven goederen opgeëist door F. Harting, 'Vermogensverwalter'! (Zie de korrespondentie hierover in: Dagboek 2. Alsook een uitvoerige korrespondentie over het drukken van mijn toneelspel.) We mogen zeggen, dat direk-

teur Peeters en wij met ons drieën als leiders van de Jonge Wachters van Gastel veel goeds gedaan hebben. Het was een prachtig werk, waarin we alles over hadden. Mijn aandeel in de oprichting van deze vereniging is groot geweest, zeer vele instructies over de Jonge Wacht-wet, de godsdienst, het leven, de liturgie en alle mogelijke onderwerpen zijn door mij gegeven voor alle groepen. Dikwijls heb ik gesproken op distriktsvergaderingen en andere bijeenkomsten en (ik was o.m.g.l. standaardwacht in het distrikt Roosendaal). Ik heb altijd geloofd, dat er iets van dit alles bij de jongelui zal blijven hangen, iets wat ik nu (Na vier jaar oorlog en nu er verscheidene van hen in Duitsland en elders moeten werken) bevestigd vind. Maar ik zou al dat werk voor de jongens nooit hebben kunnen doen, zonder de prachtige medewerking van mannen als Broeder Gerard en mijnheer Aarssen.

Ik had in deze jaren nogal dikwijls te maken met de drie Jeugdstandsorganisaties, de Jonge Werkman, de Jonge Middenstand en de Jonge Boerenstand. Dit waren oudere organisaties, stonden ook onder geestelijke leiding en hadden hun eigen bestuur. Voor hen trad ik louter op als spreker. Al lang had ik zin gehad om de geschiedenis van Gastel te bestuderen. Ik kende - toen ik mijn eerste lezing over Gastel hield op een ouderenavond in het Groot Patronaat, namelijk op vastenavond 1936 - niet veel meer dan Kruger. Daar had ik een uittreksel van gemaakt, iets van de abdij er bij gedaan en een lezing van ongeveer een uur uit samengesteld. Deze lezing was goed bevalen en toevalligerwijs had ik gelegenheid ze te herhalen voor de RK Werkliedenbond, die anders alleen - tenminste in die dagen - sprekers van professie lieten komen. Ook die avond (11-02-1937) zou het Tweede Kamerlid Suring(?) komen, maar even voor de aanvang der vergadering kwam er een telegram, dat de geachte spreker verhinderd was om te komen. Men vroeg mij toen als invaller. Ik deed het direkt en maakte er een spreekbeurt van twee uur van, natuurlijk uitweidende over de tijd der Hervorming en de 80-jarigeoorlog a la Doodkorte! (Zie de jaargangen van Ons Eigen Blad, waarin J.Doodkorte (fr. Thomas) talrijke historische artikelen heeft geschreven.) Het spreken en vergaderen ging me goed af en ik deed het heel graag. Als er in het dorp een vergadering was van Luchtbescherming (dat toen zowat begon) of kiesvereniging of iets anders te doen was (receptie, bijvoorbeeld uitvaart, felicitaties) dan was ik gewoonlijk afgevaardigde van ons huis. En nooit verveelde mij dit. Altijd had ik bovendien het verlangen om te spreken, maar dat durfde ik toch altijd niet, eigenlijk haast nooit. Ik voel- de mij altijd nog te jong.

Wie mijn lijstje nagaat van lezingen en geschriften (zie schrift persoonlijk BTH) zal ervaren, dat ik in al deze jaren

niet stil gezeten heb. Vooral na 1940, toen ik makkelijk gebruik kon maken van de archieven der gemeente, heb ik heel wat afgepend! Wanneer ik deze lijst op het ogenblik even overzie, dan zal de lezer mede kunnen konstateren, dat het allemaal historie is. Ik wil er een apart hoofdstuk aan wijden - ik hoop dat het kort zal uitvallen - opdat men er later goed de weg in zal weten.

Tot slot van dit zesde hoofdstuk wil ik nog eens nadrukkelijk zeggen, hoe na het jeugdwerk mij aan het hart lag en hoeveel spijt wij dikwijls gevoelen over het feit, dat nu alles stil ligt en dat we moeten konstateren, hoe verwilderd de jeugd wordt zonder leiding. Toch hebben we (Broeder Gerard en ik) in deze vier oorlogsjaren nog twee schitterende dingen kunnen doen. We hebben namelijk samen (en later bij het opvoeren kwam er dan een hele staf medewerkers bij) tweemaal een kinderoperette uitgevoerd. In 1942 speelden we Hans en Grietje en in 1944 Goudhaartje en de Troubadoer. Het heeft ons wel enige moeite gekost dit gedaan te krijgen, maar we hebben er onze mensen gelukkig mee gemaakt. Ter plaatse zullen wij er gewag van maken. Buiten die operettes heb ik - vooral de laatste twee jaren - zowat niets aan jeugdwerk kunnen doen. Ik had nog graag een jongenscongregatie opgericht, maar dit is niet gelukt.

7. Lezingen en geschriften

Ik begon in 1930 met een toneelstukje 'Surprise-avond' voor de jongens van het Klein Patronaat. Ik had al wel eens enige schriften vol geklad met 'Overpeinzingen en Gedachten' doch die heb ik tien jaar later verbrand. Ik was toen bang, dat iemand ze ooit zou vinden. Het waren diepe gedachten, zoals die elke jonge man op zijn tijd heeft, bovendien enkele intieme huiselijke- en schoolkwesties, die ik in een kwade bui zo eens opgeschreven had en dan de eerste hoofdstukken van een roman over een jongen, die veel van mij hield en ik van hem. Later word je wijzer en lach je met dingen waar je vroeger mee zou schreien.

In 1930 werd kapelaan Mouwen directeur van het klein patronaat, zestig jaar, en Broeder Willibrord en ik, zijn trouwe helpers, konden niet nalaten hem door zijn jongens te laten huldigen. Ik had juist te voren te Mechelen bij ons in het pensionaat een aardig Frans feestnummertje gezien; mijn collega vertaalde dit en ik leerde het aan en werkte het geheel om, toepasselijk op mijnheer Mouwen. Daar ik tussen 1930-1934 voor hoofdakke studeerde en van 1934 (augustus) tot Kerstmis 1935 belast was met de juvenisten (toekomstige broeders) in ons klooster kwam er van schrijven weinig of niets. Het werd 1936 eer ik de pen weer opnam. Ik zal nu eerst mijn geschrif-

ten bespreken, daarna de lezingen.

Met grote aandacht las ik het boek: 'De wraak van de G.L.' door Fred Ward (frater Edward van het Gregoriushuis te Utrecht) die ik persoonlijk kende van de Soesterbergkursus. Van dit boek heb ik - met zijn toestemming - zoals ik reeds in het vorige hoofdstuk vermeldde, twee Jonge Wachtspelen gemaakt, die hier en op Stampersgat met succes zijn opgevoerd. Ik heb nog getracht ze te laten drukken, alleen maar om andere afdelingen te gerieven (men klaagde dat er nooit iets van dien aard op de markt kwam) maar Vink en Grosveld en Nielen waren blijkbaar slecht bij kas en zij durfden het ook niet aan, omdat die stukjes louter in Jonge Wacht- en verkennermilieus konden worden gebruikt en dus de afname waarschijnlijk te gering zou zijn. Het eerste stukje gaf ik dan ook ten geschenke aan Rector Van Putte (Werkkamp Ossendrecht) die juist zo iets kon gebruiken; hij had een nieuw soort machine en enige jongelui bij de hand. Het verscheen in een aardig kleedje en hij verdiende er een paar centen mee voor zijn werkkamp. Toen ik hem later het tweede ook gaf, gaf hij mij vijf gulden .., en hij zou nog een tientje opsturen, maar dat heb ik nooit meer gezien.

In 1938 schreef ik 'De heer Van Grimhuysen', een groot historisch spel uit de Gastelse 16e eeuwse geschiedenis. Als model had ik gekregen: 'De Schout van Oosterhout' van Broeder Gummarius van Huijbergen. We hebben het gespeeld met de beste Gastelse toneelspelers Jan Luijkx (Lodewijk de Pottre) en Kees van Sprundel (Arent Proost) en tal van anderen. Zoals ik hiervoor schreef had ik dit spel opgedragen aan burgemeester A.G.J. Mastboom bij diens 40-jarig ambtsjubileum.

Wat in Gastel nog nooit gebeurd was, het beleefde vier uitvoeringen en had een goede pers. Wie er meer van wil weten, leze het stuk zelf en het jubileumboekje 1938.

In hetzelfde jaar volgde (feitelijk) mijn eerste oorspronkelijke stuk: 'Overwinnaar' betrekking hebbende op het leven van onze Hooogerwaarden Vader Stichter Victor Scheppers. Jan Luijkx als vader Scheppers, Thomas Hagenaars als Victor en Kees van Sprundel als de pastoor speelden hun rollen schitterend. We hebben het hier opgevoerd op de tweede Paasdag 1939 voor een uitgelezen gezelschap notabelen en genodigden toen we in ons huis een Scheppersherdenking hielden ter gelegenheid van het 100-jarig bestaan van onze Congregatie. Ik hield bij die gelegenheid een inleiding over leven en werken van Mgr. Scheppers. Pastoor Mouwen en burgemeester Mastboom spraken op die dag felicitatieredevoeringen uit.

Enige dagen later - 13 april - voerden we met ons Gastels toneelgezelschap hetzelfde stuk op in ons moederhuis te Meche-
len voor de feestvierende broeders van heel de Congregatie,
waar ik de voorrede hield. Het stuk heeft daar een blijvende
herinnering achtergelaten.

Nog twee jongensstukjes heb ik daarna geschreven, beiden in
1939, namelijk: 'De waard ontmaskerd' en 'Met rozen gekroond'.
Met laatste een bijbels stukje uit het leven van Jezus voor
een katholieke aktie-avond.

Door mijn studie van de Franse tijd en de 18e eeuw, kwam ik er
toe de 'Gastelse Patriotten' te schrijven. Hieraan heb ik ge-
werkt in de winter van 1941-1942 en dit heb ik niet kunnen
voltooien tot nu toe. Ik wilde er al mijn ideeën eens uitspre-
ken over de verdrukking en de verguizing onzer 18e eeuwse
mensen. Ik wilde van Thomas de Bie mijn grote held maken. (Zie
artikel over familie De Bie in jaarboek 1987, F.v.M.) Maar ik
stuitte op telkens dezelfde moeilijkheden. Wil het stuk be-
hoorlijk eindigen, dan moet Oranje overwinnen! en dat is niet
gemakkelijk, tenzij ik een naspel maak met als motto het woord
van professor Brugmans: "maar toen (1813) was Oranje Patriots
en de Patriotten monarchaal geworden." Maar ook de figuur van
Felix voldoet me niet. Van Voss was immers de rechtmatige
eigenaar van het Gastelse Hof , dus kan ik Felix moeilijk de
rol toebedelen, die ik hem nu gegeven heb.

Bovendien heb ik onlangs voor een klubje Jonge Middenstanders
het stuk voorgelezen, maar het is te zwaar, de dialogen zijn
te lang. Zal ik nog eens ambitie krijgen het om te werken? Ik
kan moeilijk scheiden van de nu geschreven tekst. Verder heb
ik 1932 in het St. Bernardustijdschrift zeven artikelen ge-
schreven over de: 'Cisterciënsers in Gastel', vrijwel geheel
nog naar Ruger. Ik kwam al sinds 1926 in Nieuw-Cuyk bij de
paters van Onsenort. Ik heb er pater Jozef en de ouden pater
Rsbertus nog gekend, die op 60-jarige leeftijd nog priester
werd en naar Madagascar ging. Ook de vroegere prior (Stani-
slaus?) dat beweeglijk Fransmannetje kende ik goed en stuurde
hem een hele kist vol boeken, die wij van de familie De Bie
gekregen hadden. Ik bracht er de eerste Gastelse jongen, die
Cisterciënser wou worden. Toen het klooster Onsenort dus een
tijdschrift op ging richten, kwamen ze vanzelfsprekend bij mij
terecht. Ik had direkt meer dan honderd abonnees in Gastel,
met behulp van de bruine broeder Rochus, een onvergetelijk
type!

1. Z. H. Exc. Dr. Laurentius Schioppa, internuntius te 's-Gravenhagr. —
2. Z. H. Exc. Dr. Victor Horváth, hulpbisschop te Kalocsa, Hongarije. —
3. Dr. Nic. Knebel, Budapest. — 4. G. A. Damen S. O. Cist., Pastoor te Oud-Gastel, Holland. — 5 Steph. Wit S. O. Cist., Pastoor te Oudenbosch. Holland.

Staande van Links naar rechts:

1. Godefridus Indewey (kapelaan Oudenbosch, in 1935 abt van Bornem)
2. Gregorius Mouwen (kapelaan Gastel en van 1935 - 1942 pastoor van Gastel)
3. Van Gemert (kapelaan Oudenbosch)
4. Prof. Vargha
5. Maurus Roomer (tot 1935 kapelaan van Gastel)
6. Dirckx (kapelaan Oudenbosch, in ? abt van Bornem tot 1955)
7. Clemens v.d. Elzen (kap. Gastel 1911-1941, past. Oudenbosch 1941-1951, past. Gastel 1951-1959)

Ik heb altijd veel voor de cisterciënser orde gevoeld en toen ik twintig jaar was, had ik al talrijke schriften volgeschreven met alle mogelijke aantekeningen over die orde.

Pater Vargha uit Hongarije, van wie ik vroeger reeds gesproken heb kwam nog altijd trouw naar Gastel en dagen hebben we samen gewerkt aan het rode boekje: 'Hongarije en de cisterciënsers' dat we in Nieuw-Cuyk uitgaven (1934) en waarvan er een vijfhonderd gedrukt zijn. Ze werden kosteloos verspreid, de geleerde en eminente schrijver wilde alleen maar belangstelling trekken voor zijn dierbaar verdrukt vaderland. Hij ging met bisschop Horvath (wjbisschop van Kaloska) ook wel eens naar Steenockerzeel, naar keizerin Zita en Otto van Hongarije.

Later is er van mijn hoekje een tweede druk verschenen, vertaald nu uit het Hongaars door Abbing, die ook 'Het drama van Trianon' schreef en die persoonlijk meermalen bij mij op bezoek geweest is. Hongarije is steeds nog een oude liefde van me!! Mijn verdere geschriften hebben allemaal betrekking op de geschiedenis van mijn dierbaar geboortedorp. Ik laat ze hier volgen:

- 1938: een Gastels poldergeskil in 1733
- 1938: Vier Gastelse polderprocessen
- 1940: Heemkundig overzicht van Oud en Nieuw Gastel,

- ten dienste van het onderwijs
- 1941: de Franse tijd in Gastel
- 1941: 'Hoe wij in 1793 de Fransen binnenhaalden', in het eerste jaarboek van de Ghulden Roos (Roosendaal)
- 1941: Oude Gastelse Families
- 1942-1943: Uit de 18e eeuwse Gastelse Geschiedenis (3 delen):
 deel 1, 1692-1751;
 deel 2, 1752-1798;
 deel 3, 1799-1802.

Wat nu mijn lezingen betreft, de meesten zijn uit deze geschriften getrokken, of van historische aard onder andere De Martelaren van Gorcum, Leven en werken van Vondel, Sint Wilibrord, de verscheurde Nederlanden (1648), de teruggave der R.K. Kerk in 1799, Kerk en Staat, De Emancipatie der Katholieken, Johan Baptist en Thomas de Bie. De rede die ik gehouden heb bij het afscheid van kapelaan Van den Elzen noemde ik reeds en de vele toespraken over de luchtbescherming zal ik in het hoofdstuk 'oorlog' ter sprake brengen. Zo heeft men toch een indruk gekregen over de stof die reeds door ons behandeld is en over de werkzaamheid, die ik in deze jaren - met Gods hulp - aan den dag gelegd heb.

8. En toen kwam 10 mei 1940

Het leven in Gastel was de laatste jaren niet ongezellig geweest. Tal van feesten, de meesten Oranjefeesten, de verloving en het huwelijk van prinses Juliana, het uitbundig feest ter gelegenheid van het 40-jarig regeringsjubileum van de Koningin dat samenviel met het dito van burgemeester Mastboom, de gewone kerkelijke en profane feesten van de bonden en gezelschappen enzovoort hadden we gevierd. Ik had er het mijne toe bijgedragen om alles zo goed mogelijk te doen slagen. Maar toen de ene mobilisatie op de andere volgde, toen zovele jongemannen uit onze gemeente weg moesten, werd de stemming anders.

Ik herinner me bijvoorbeeld een oproep van Pasen 1939 (Albanie kwestie) toen de Markt vol volk en paarden stond. Het was alla dagen wat! Veel jongens, die wij jarenlang in het patronaat hadden gehad kwamen afscheid nemen om naar de diverse standplaatsen bijvoorbeeld De Peel te vertrekken. In het najaar richtten wij hier, op initiatief van burgemeester Mastboom de Vrijwillige Burgerlijke Dienst op. Mr. H. Mastboom werd voorzitter en ik sekretaris. (Zie notulen BVD bij H. Mastboom.) Hij hield zijn eerste rede voor een 25-tal notabelen om het te overtuigen van de noodzakelijkheid van dergelijke komité's. Iedereen bewonderde het sprekerstalent van de voorzitter en velen met mij dachten: hij zal zeker zijn vader opvolgen. De VBD was voor hem het eerste kontaktpunt met allerlei gemeen-

tenaren. Het voornaamste werk voor ons was kwartiermaken voor vluchtelingen. 1 april 1940 was alles in kannen en kruiken, na vele avonden bureauwerk verricht te hebben. Het comité ging voorlopig uit elkaar in de zoete hoop van nooit vluchtelingen te moeten ontvangen. Daarna kwam de benoeming van Hofland tot burgemeester. Op een zaterdagavond werd het aangeplakt. De wethouders C. Melsen en Van Iersel waren de drijvers geweest, zo was het algemeen gevoelen.

Waren de inwoners blij met deze benoeming? Ik geloof het niet, het was een vreemde en dan wachten ze hier nogal graag af. Op 1 mei zou hij geïnstalleerd worden. Ik bezocht de (slappe) vergadering in de Harmoniezaal, die C. Melsen (gest. 1960) voorzat. Hij kon de vergadering maar moeilijk meekrijgen. Hij verklaarde dat hij niet aan oorlog geloofde en dat er in Gassel uitbundig behoorde gefeest te worden. De gemeente zou f 1000,-- subsidie aanvragen (wat ze echter niet kreeg). De Raad zou als feestkomitee fungeren. Ik had aan willen voeren, dat de installatie van vroegere burgemeesters anders pleegden te geschieden. Gewoonlijk was er dan een apart feestkomitee en werd er een kollekte aan huis gehouden, die altijd driemaal zoveel opbracht als bijvoorbeeld bij een oranjefeest. (Zie het Oranjeboek, waarin ik het verslag van de installatie heb geschreven.) Maar ik heb dien avond niet gesproken, om niet verdacht te worden van anti te zijn.

De installatie verliep niet al te vlot, allerlei omstandigheden werkten daartoe mee, vooral daar er zoveel jongens weg waren. Tien dagen later brak de oorlog uit. Niemand van ons vermoedde het, zelfs geen uur van te voren. Ik werd op dien onvergetelijken vrijdagmorgen om half vijf wakker van het geweldig gedreun en gerommel. Ik zag mijn kollega's al druk in de weer en hoorde reeds mensen op straat. Ik maakte een groot kruis en bad een kort gebed, opdat we van alle rampen gespaard zouden blijven. Ik begaf mij op straat bij de burelen en geen van allen wisten we, wat we er van denken moesten. Waren het Engelse of Duitse vliegtuigen? We zagen er enkele heel hoog, maar hoorden steeds bombarderen in de verte in de richting Moerdijk. Om vijf uur luisterde ik even naar de radio en hoorde telkens; parachutisten neergedaald. Weest op uw hoede! De mensen kwamen al meer en meer uit hun huizen en een uurtje later wisten we al, dat Duitsland ons land was binnen gevallen.

Honderden mensen vulden de straat en de gesprekken liepen natuurlijk allemaal over hetzelfde. Zou België ook in oorlog zijn? En hoe ging het in andere landen? Ik denk dat ik om ongeveer acht uur de rede van de koningin gehoord heb. De kinderen kwamen toch naar school; men kon maar niet besluiten

hen naar huis te sturen. Ik protesteerde hiertegen bij het hoofd van de school Nuchelmans, maar hij durfde het blijkbaar niet aan. Om half twaalf werd het comité van de VBD op het raadhuis geroepen, maar ik mocht mijn klas niet verlaten, iets wat natuurlijk ook niet ging. Toen werden we om half één verwacht. We waren allen present, op dat uur zag Mr. Mastboom voor de eerste maal de nieuwe burgemeester van aangezicht tot aangezicht. Hij was trouwens voor ons allen een vreemde. Hij deed erg zenuwachtig en trad nogal dictatoriaal op. Ik zei, dat hij allereerst moest zorgen, dat de schoolkinderen thuis bleven, dan zou er enige rust in de gemeente komen. Bovendien kon dan het onderwijzend personeel mee helpen aan de huisvesting van de vluchtelingen. Aldus gebeurde. De VBD had alles goed in orde gebracht, zodat wij niet bang waren voor eventuele vluchtelingen. Om een uur arriveerden er al enkele, om half twee kwamen er al verscheidene wagens met vrouwen en kinderen en huisraad. Een zielig gezicht! De mensen kwamen uit de polders van Klundert (Tonnekreek) die geïnundeerd was. Zij werden allemaal afgeladen bij ons in de patronaatszalen, maar meer dan een glas water konden we hen niet aanbieden, daar er in niets voorzien was. Vanuit het patronaat wezen wij de adressen aan, jongelui brachten de mensen op de plaats van bestemming. Ongeveer zes uur waren allen op hun plaats (800). Ik reed 's avonds nog naar enkele onwilligen, wier namen ik hier maar niet op zal schrijven, die een 'hekel' aan vluchtelingen hadden! Rusten deden we niet veel. Ook de volgende dag waren we zowat heel de dag in touw om kwartieren aan te wijzen voor nakomers. Intussen ging de oorlog door, maar hoe en waar wist niemand. Er was veel aktiviteit in de lucht, wat het toppunt zou worden op eerste Pinksterdag. De hele vrijdag hoorden we allerlei verwarde berichten, zelfs dat Italie Berlijn bombardeerde!

Nadat vrijdags de vluchtelingen onderdak waren, kwam er diezelfde dag nog heel laat een groep mannen uit Klundert aan, die nog getracht hadden iets te redden. Het beeld dat zij ophingen over de inundatie en de gevechten rond Moerdijk en het bombardement van Zevenbergen voorspelde niet veel goeds voor de komende dagen. We haalden een kar stro en ze sliepen in mijn klas. 's Anderendaags vroeg waren ze weer verdwenen om thuis te gaan kijken. Van 's zaterdagsmorgens herinner ik mij niet veel meer. Ik zat heel de morgen in de zaal, om vluchtelingen te ontvangen en te woord te staan, teneinde hun de nodige inlichtingen te geven. 's Middags kwamen er nog een aantal bij. Rond een uur in de middag hoorden we hevige knallen, er was waarschijnlijk een luchtgevecht boven Gastel. Vele mensen fietsten en liepen naar de Vacca (melkfabriek, nu Menken, F.V.M.), daar was een ongeluk gebeurd. Het idee 'binnen blijven' kenden we toen nog niet. Een man (een zekere Verduld

uit Roosendaal) was op slag dood. Sebastiaan Rockx, een boer die tegenover de fabriek woonde, was zwaar gewond. Later is hij gestorven. Waren de mensen binnen gebleven, er zouden geen slachtoffers gevallen zijn. Dokter Knitel was ijverig in de weer in die dagen. Zaterdagmorgen hadden we bij ons een vergadering voor de geëvacueerden onder leiding van Mr. Mastboom, ten einde hen allerlei inlichtingen te verstrekken. Ik was op van de inspanning en ging wat rusten. Om vijf uur ging de radio kapot, daar men de elektrische centrale van Roosendaal gebombardeerd had. Toen ik naar buiten ging op dat uur was er weer een luchtgevecht. Toen kapelaan Van den Elzen en ik met enkele jongemannen verduid gingen begraven kwamen er juist over het kerkhof een 20-tal machines vliegen zodat we even in het Dodenhuisje gingen schuilen.

's Avonds zagen we drie bommenwerpers op hun doolie gemak hun bommen over Roosendaal uitstorten. Heel laat in de avond waren er al Fransen in Gastel. Zij ondermijnden een paar straten en hoopten de Duitsers voor de Mark te kunnen tegenhouden. 's Zondags, eerste Pinksterdag, was een verschrikkelijke dag. Al heel vroeg zoemden de vliegtuigen boven ons. Dat duurde de hele dag, vooral in de voormiddag. In de eerste mis was veel volk, de diensten waren kort. De Hoogmis was leeg. In de loop van de voormiddag kwamen bij ons 40 mensen, allemaal Ouden van Dagen uit Zevenbergen. De komite-leden waren natuurlijk thuis bij hun gezinnen en ik wist met de oudjes geen raad. Ze konden zolang in de gang van het Gasthuis komen, waar ze enig voedsel konden gebruiken, maar we wisten hen niet over te krijgen, daar heel de Veerkensweg volstond met Franse soldaten op motorfietsen. En daarboven cirkelden ruim 20 Duitse machines. De Franse officieren aten 's middags bij ons, maar toen was ik al de velden ingevlucht. Daar lagen - achter ons - de meeste bewoners van de Veerkensweg. Er viel echter geen enkele bom en men schoot gelukkig ook niet. We hadden er toen wel allemaal aan kunnen zijn. Tegen de avond werd het stiller en rustiger. Ik herademde. De tweede Pinksterdag stonden we gereed om te gaan vluchten, maar het was niet nodig. Verschillende mensen van de Hoofdstraat (kant Moleneind) gingen een eindje van huis, daar er gevechten te duchten waren. Werkelijk is er ook geschoten richting Oudenboscheweg, enige stukken van muren, maar toch geen gewonden of doden. In Oudenbosch vocht men iets heviger, zei men. Dinsdags trokken de Fransen al terug. Zij konden niet over de Mark komen. De brug op Stampersgat had men in de lucht laten springen, die van Standdaarbuiten bleef echter intact. Het schijnt, dat een Frans officier met zijn auto van Stampersgat naar Standdaarbuiten reed, om eens polshoogte te nemen, maar op de Gastelsedijk, ten hoogte van de steenfabriek, kwam hij de Duitsers reeds tegen. Daar vond hij ook de dood.

De hele dag liepen wij op en neer. Ik zat veel bij de zusters en bij mijn moeder thuis. Dinsdagsmiddags reden de Fransen richting Kruisland. Drie vliegtuigen beschoten hen. Een gewonde werd hier in het Gasthuis gebracht. Latex werd hij naar Duitsland in gevangenschap gebracht. Laat in den avond, nadat we het bombardement van Rotterdam gehoord en de eerste Duitse tanks hier gezien hadden (vier uur) hoorden wij van de kapitulatie van Nederland. Het was een opluchting!

Twee dagen later wemelde het hier van Duitsers. Honderden kwamen er hier toen in kwartier voor enkele dagen, duizenden trokken voorbij, richting België. We stonden verstomd over zulk een soldaten! Uren hebben we gekeken en alles bepraat. Nooit waren we zo een geweest als in de ure des gevaars. Intussen waren er al berichten binnen gekomen van vele onzer Gastelse jongens, dat ze nog leefden. Verschillende waren thuisgekomen, anderen in krijgsgevangenschap gevoerd, van enkele helemaal geen bericht. Maar allen zijn ze toch terecht gekomen en niet één dode militair hebben we moeten betreuren. (Zie dodenlijst Gastel in het Bevrijdingsboekje.) De vluchtelingen waren weer gauw uit Gastel verdwenen en wij konden spoedig beginnen de uitbetalingslijsten te maken. Donderdags, dezelfde dag, dat de Duitsers hier kwamen (16 mei) kregen we bericht dat het gezin van burgemeester Hofland uit Baarle Nassau gevlucht was en ergens in een boerenschuur gehuisvest was. Onmiddellijk liet de burgemeester (en kapelaan Van den Elzen) hen halen en haalden hen allen in ons huis. Zij hebben, met hun talrijk gezin, een zestal weken in ons klooster gewoond.

Verschillende problemen zouden zich tijdens de oorlog voordoen, in welks oplossing ik een actief aandeel zou hebben. Aanvankelijk ging alles zijn oude gangetje, maar stilaan maakte 'de nieuwe orde' ruim baan. Ik heb hiervoor al medegedeeld, dat de jeugdbeweging verboden werd. De invloed op de jeugd onzerzijds werd dus minder, zodat er voor mij bijvoorbeeld meer tijd vrij kwam voor schrijven en sociaal werk.

Het is - terwijl ik dit schrijf (21 april 1944) - al bijna vier jaar oorlog voor ons en ik heb in die jaren zeer vruchtbaar werk gedaan met de pen, zoals we in het vorig hoofdstuk kunnen lezen hebben. Ook kan men er het volgende op naslaan, dat over Heemkunde handelt (De Heemkundekring St. Bernaerts). Vooral heb ik een actief aandeel gehad in de Luchtbeschermingsbeweging. Een Luchtbeschermingsdienst bestond hier al verscheidene jaren, maar op het eind van 1940 kwam men er toe - evenals elders - zelfbeschermingsverenigingen op te richten. Breedvoerig kan men een en ander lezen in mijn: 'Hoe men het in Gastel deed' (archief luchtbescherming BTH). Ik werd voorzitter van de Gastelse NVL en had als zodanig het voorrecht

dikwijls te kunnen spreken, de mensen te wijzen op de talloze gevaren, waaraan ze blootgesteld werden en alzo actief mee te werken aan de organisatie van de NVL. Ik wil hier niet dieper op ingaan, daar de archieven daarvan voldoende spreken. Ook bleef ons comité voor vluchtelingen bestaan, al trok Mr. Mastboom zich terug. Veel werk kwam er voor ons, toen ons dorp op 13 augustus 1942 enige honderden Zeeuwen moesten ontvangen uit Souburg. Tegen de avond kwamen ze bij ons aan. Een dameskomitee (onder leiding van de burgemeester, die voor de nodige bonnen had gezorgd) ontving hen met koffie en broodjes. Wij deelden hen in en hadden gezorgd voor boerenwagens, die hen naar een door ons aangeduid kwartier moest brengen. Alles verliep vlot en de mensen zijn nu al bijna twee jaar hier. Ik heb uren en dagen voor hen gelopen, want ze veranderden nog al eens graag van kwartier en wij hadden haast nog niemand 'gedwongen' om geëvacueerden te nemen. Het wordt anders voor onze mensen ook moeilijk, weinig eten enzovoort.

Ik vertelde reeds dat we tijdens deze oorlogsjaren twee operettes uitgevoerd hebben. Daar hebben onze mensen en wijzelf plezier aan beleefd. Ik sprak de aanwezigen steeds toe en hield op beide sluitingsavonden de dankrede, in antwoord op de felicitaties resp. van de burgemeester en het waarnemend hoofd der school. Mijn onovertroffen kollega Broeder Gerard, waarvan ik in het hoofdstuk over de Jonge Wacht gesproken heb, had wel het leeuwenaandeel in beide opvoeringen. Hij overtrof alle medewerkers door zijn deskundige leiding. Hij heeft er zelf ook een en ander van opgeschreven.

We leven hier in deze jaren betrekkelijk rustig. Er vallen hier weinig bommen, wel eens een in het open veld, af en toe een vliegmachine (zoals jongstleden Pasen in de Rolleweg), we horen dikwijls massa's vliegtuigen overkomen, die Duitsland gaan bombarderen, maar voor het overige is hier weinig 'oorlogsnieuws'. Er wordt natuurlijk nergens over gepraat, dan over de oorlog!

Wordt vervolgd.

VOLKSTAAL

1.

BIJNAMEN

VAN GASTELSE EN STAMPERSGATSE PERSONEN

Tweede aanvulling

(Zie ook jaarboeken 1986 en 1989)

<u>B</u> den Bessem den Biewèèr den Bullezak	<u>C</u> de Curieus	<u>D</u> den Deen	<u>E</u> den Elovie
<u>F</u> de Flop	<u>G</u> de Griendkraauwer	<u>X</u> De Ketietum de Kitser de Krabbie Pol Kruger	<u>L</u> de Langoor de Luif
<u>M</u> Narus Mam	<u>N</u> de Neger	<u>P</u> Pa Pinkelman	<u>R</u> de Rooien Uzaar
<u>S</u> de shitfluit 't Sjapke de Sliep de Snotpiek 't Spitske	<u>I</u> Tante Pollewop de Teenen de Tuus	<u>Z</u> de Zebus de Pol	

In het algemeen werd de bijnaam door de drager ervan niet als beledigend ervaren. Er waren echter uitzonderingen. Vooral als de bijnaam, voornamelijk bij onenigheden en ruzies, werd gebruikt als scheldnaam en de spot werd gedreven met lichaamsgebreken en verdere menselijke onvolkomenheden. Zoals altijd waren de kinderen vindingrijk en onbarmhartig en ze zongen op treiterende wijze spotrijmpjes zoals bijvoorbeeld voor roodharige personen:

Rôôie, rôôie 'k zal oe gôôie
mee ne stêên tegen oew bêên
mee ne kluit tegen oe uid
rôôie, rôôie de kerk gaot uit.

Voor mensen met een oogafwijking of brildragende personen gold het rijmpje:

schele wiep, schele wap
waarom luste gij gin pap
waarom luste gij gin meel
waarom kekke gij zo scheel.

Een persoon die klein van gestalte was kreeg het volgende te horen:

't is gin gein
Robbeson is klein
elemaal alleen in z'n ééntje.

Het rijmpje dat kennelijk op de vroegere openbare school is ontstaan was bedoeld voor meester Brocatus. Er is in de tekst weinig sympathie te bespeuren voor deze brave schoolmeester:

Geel de kaoter, zèkt int waoter
zèkt int vuur, turelure luur.

Ook de bakker moest het om een of andere onbekende reden ontgelden. Regelmatig had deze nijvere ambachtsman het volgende versje aan te horen:

bakker, bakker, oliebakker
moppeschijter, bènebijter.

Waarschijnlijk zijn er in vroeger tijd nog meer spotrijmpjes in omloop geweest die bij de oudere generatie wel bekend kunnen zijn. De redactie van dit jaarboek zal toezending van aanvullingen, zowel van bijnamen als scheldrijmpjes zeer op prijs stellen.

Allen die door hun bijdragen deze publikatie hebben mogelijk gemaakt hartelijk dank.

F. VAN MERRIËNBOER.

2.

DIALEKT

Vierde aanvulling

(Zie ook jaarboeken 1985, 1986, 1987 en 1988)

A

akkebaantjes	=	damesschoenen met riempjes
aopere	=	mankeren

B

blootskops	=	blootshoofds
------------	---	--------------

E

eeltje, 'n	=	kruk op schopsteel
------------------	---	--------------------

F

fenere	=	verzinnen
--------	---	-----------

G

gebetere, nie kunne	=	er niets aan kunnen doen
geps	=	gesp
grenspensige, ne	=	inhalig persoon

K		
karrewats	=	zweep
kaskenaodes, ebbe	=	zich om iets druk maken
kerdieze, er valt niks te ..	=	er valt niets te halen of te beleven
konterefoor	=	hielrand van de schoen
kuit	=	ligholte in een bed
kléze	=	broekplassen
M		
meleus, ebbe	=	stuk gaan van voorwerpen
N		
Nipse	=	Nispen
P		
pûst	=	zweer
R		
rabbat, uit z'n	=	uit elkaar
rat, 'n vange	=	pech met slechte afloop
V		
veraltereerd, z3jn	=	verrast zijn
verslabakke	=	laten onderkomen
verwere, nie zien	=	niet zien verschijnen
vrêêke	=	wringen
vuurke, laaie	=	vuurtje stoken
Z		
zonk, ne	=	oneffenheid; kuil

H.C.J. ZANDBERGEN.

3. SPREEKWOORDEN, UITDRUKKINGEN EN GEZEGDEN Tweede aanvulling (zie ook jaarboeken 1987 en 1988)

- **die is uit d'el gekrôpe toen den duvel laag te slaope**
(die is uit de hel gekropen toen de duivel lag te slapen)
= aanduiding voor een kind dat bijzonder ondeugend is.
- **daovetrent zee de landmeter**
(daaromtrent zei de landmeter)
= gezegde om iets vaag aan te duiden.
- **da waar tege ut zêêr bêên**
(dat was tegen het zeer been)
= dat kwam verkeerd over.

- **die kan de fijne Jan uitange**
(die kan de fijne Jan uithangen)
= die doet zich huichelachtig vroom voor.
- **iemaand op de tuin ange**
(iemand op de tuin hangen)
= over iemand kwaad spreken.
- **ik zijn aon m'n garaant**
(ik ben aan mijn garant)
= ik heb genoeg; ik ben voldaan.
- **ik kan er gin touw aon vastknope**
(ik kan er geen touw aan vastknopen)
= ik begrijp er totaal niets van.
- **nun ouwen aop oefde gin smoele te lêre trekke**
(een oude aap hoeft je geen smoelen te leren trekken)
= iemand met veel ervaring hoeft je niets te leren.
- **iemaand vor den aop ouwe**
(iemand voor de aap houden)
= iemand voorde gek houden.
- **wa g'aon oew eige doet doe de nie aon ne rotten appel**
(wat je aan je eigen doet, doe je niet aan een rotte appel)
= zich zelf verwennen kan geen kwaad.
- **'t is net of den duvel er mee speult**
(het is net of de duivel ermee speelt)
= door een ongelukkig toeval mislukt iedere onderneming.
- **'k zijn aflegges klaor**
(ik ben afleggens klaar)
= ik ben zo moe dat men mij bijna kan afleggen.
- **ge meu wel alles ete mar nie alles wete**
(je mag wel alles eten maar niet alles weten)
= ik hoeft je niet van alles te vertellen.
- **d'r waar anderalf man en ne pèèrekop**
(er was anderhalf man en een paardekop)
= uitdrukking voor de zeer geringe belangstelling bij een bepaalde gebeurtenis.
- **oe laoter in den aovond oe schoner volk**
(hoe later in de avond hoe schoner volk)
= begroeting van late onverwachte gasten.
- **ge kunt den dag nie prijze vordat aovend is**
(je kunt de dag niet prijzen voordat het avond is)
= je kunt niet juichen voordat iets zeker geslaagd is.
- **baos is baos al ist ne strooie**
(baas is baas al is het een strooie)
= denigrerende opmerking over een zwak optredende baas.
- **'t geld van den baoc is nie van blik**
(het geld van de baas is niet van blik)
= men moet presteren voor zijn loon.

- **da nukt de baoker nie at kiend mar gezond is**
(dat neukt de baker niet als het kind maar gezond is)
= details doen weinig ter zake en zijn ondergeschikt aan belangrijkere dingen.
- **tis gin weer om er nun oond dur te jaoge**
(het is geen weer om ex een hond door te jagen)
= het is bijzonder slecht weer.
- **ge mot oew eige nie uitkléje vorda ge naor bed gaot**
(je moet je niet uitkleden voordat je naar bed gaat)
= je moet je eigendommen niet te vroeg onder de erfgenamen verdelen.
- **op 'n ouwe fiets mottet lêre**
(op een oude fiets moet je het leren)
= gezegde als een bruid en bruidegom veel in leeftijd verschillen.
- **wie wa bewaort die ee wa**
(wie wat bewaart die heeft wat)
= wie regelmatig wat opzij legt heeft altijd reserve.
- **'t mot uit de zak of uit den baand komme**
(het moet uit de zak of uit de band komen)
= er moet ergens geld vandaan komen om de onkosten te betalen.

H.C.J. ZANDBERGEN.

De redactie van dit jaarboek blijft toezending van gegevens voor de volkstaalinventarisatie van bijnamen, dialect, spreekwoorden, uitdrukkingen en gezegden steeds op prijs stellen.

Dank aan allen die een bijdrage leverden aan de tot standkoming van deze publikatie.

HISTORISCHE GASTELSE PANDEN MET NAAM

INLEIDING

Het is beslist geen vreemde zaak, dat een gewoon Westbrabants dorp als Oud Gastel niet uitpuilt van historische panden. Daarvoor moeten we eerder in oudere steden als Bergen op Zoom en Breda zijn. Toch zijn er in Gastel nog allerlei verwijzingen naar een bewoning in het verleden, maar die informatie vinden we hoofdzakelijk in het archief. Enkele bijdragen in vorige jaarboeken gaven al uitgewerkte voorbeelden van zulke historische informatie bij de beschrijving van de bewoningsgeschiedenis van de Stoof en de Meir.¹ Daarbij werd de ouderdom van bewoning telkens als uitgangspunt gekozen. Aldus werd beschreven hoe er op bepaalde percelen al eeuwenlang gebouwen hebben gestaan.

In deze bijdrage richten we ons op de dorpskern, waarbij niet op de eerste plaats de ouderdom van de bewoning uitgangspunt was, maar het feit of een vroegere woning, voor kortere of langere tijd, een naam droeg en daarmee in het dorpsleven een aparte plaats innam. Immers, met die naam werd iets speciaals van de bewoner of het pand uitgedrukt. Uiteraard zijn deze woningen in de loop van de vorige eeuwen verdwenen en kwamen er andere voor in de plaats. Het perceel waarop oorspronkelijk alleen die woning stond, werd geleidelijkaan volgebouwd.

Hieronder volgen we de geschiedenis van een zestal panden uit de Gastelse dorpskern die een naam hebben gedragen en we proberen erachter te komen wat die namen hebben betekend.

Die benamingen stammen hoofdzakelijk uit de tijd voor de invoering van de kadastrale registratie in 1832. Daarom wordt er in de volgende beschrijvingen uitgebreid stil gestaan bij de oudere bewoningsgeschiedenis.² Een andere reden daarvoor is, dat er over die vroegere eigenaren tot voor kort weinig of niets bekend of gepubliceerd was. Wellicht dat we hiermee aan stamboomonderzoekers een helpende hand kunnen bieden.

Het zou een bijkomstig maar niettemin heel sympathiek gevolg van het nu volgende verhaal zijn, als huidige eigenaren/bewoners op de gedachte gebracht worden deze vroegere naam opnieuw voor hun woning te gaan gebruiken. Wellicht dat ook het gemeentebestuur inspiratie kan putten uit deze bijdrage om herinneringen aan het Gastelse verleden levend te houden.

1.

DE KEMEL

Aan de noordzijde van de Gastelse Markt staat momenteel de woning van M. van Domburg met huisnummer 12. Op dezelfde plaats **heeft** een pand gestaan **dat** DE KEMEL genoemd **werd**. De vroegste vermelding van die **naam** dateert van 1666. De naam 'kemel' is een verbastering van 'kameel'. Als aanduiding voor een woning treffen we die niet vaak aan. Bij **het** zoeken van een verklaring voor het gebruik van deze benaming zouden we kunnen denken aan een bijbelse tekst en wel Mattheus 19:24: Het is lichter dat een kemel ga door het oog van een naald, dan dat **een** rijke inga in het Koninkrijk Gods. Wellicht moeten we **denken** aan een naamgever van gereformeerde huize, die met **de** naam KEMEL mogelijk een waarschuwing aan de Gastelse markt heeft willen plaatsen.

Maar 'kemel' is ook het Zuidnederlandse woord voor een **lelijk** gebouw. We kunnen ons evenwel niet voorstellen, dat een eigenaar zijn eigen woning een dergelijke naam zal geven, hoewel het zeker kan voorkomen dat zoiets in de volksmond ontstaat en later gewoon in officiële **stukken** overgenomen **wordt**.³

De woning stond in de eerste helft van de zeventiende eeuw op een perceel, dat aangeduid werd **met** nummer 133 uit de elfde -hoek. Op het bijgevoegde kaartje wordt weergegeven hoe dit perceel zich verhoudt tot de huidige situatie. De vroegste eigenaren **die** we aantreffen, stamden alle uit vooraanstaande families. Dat waren in 2.633 Govaert van Steenhuijs en Pieter Proost, Zij hadden woning en grond vermoedelijk via erfenis verkregen. Pieter Proost, die secretaris van Gastel was, werd uiteindelijk in 1633 de enige eigenaar. Tot 1654 heeft hij er gewoond, waarop **hij** het perceel voor 2650 gulden verkocht aan Jan Claessen Vereijck. Het huis werd toen HET WERFKEN genoemd.

FOTO VAN DE MARKT IN NOORDELIJKE RICHTING ± 1948

met o.b.:

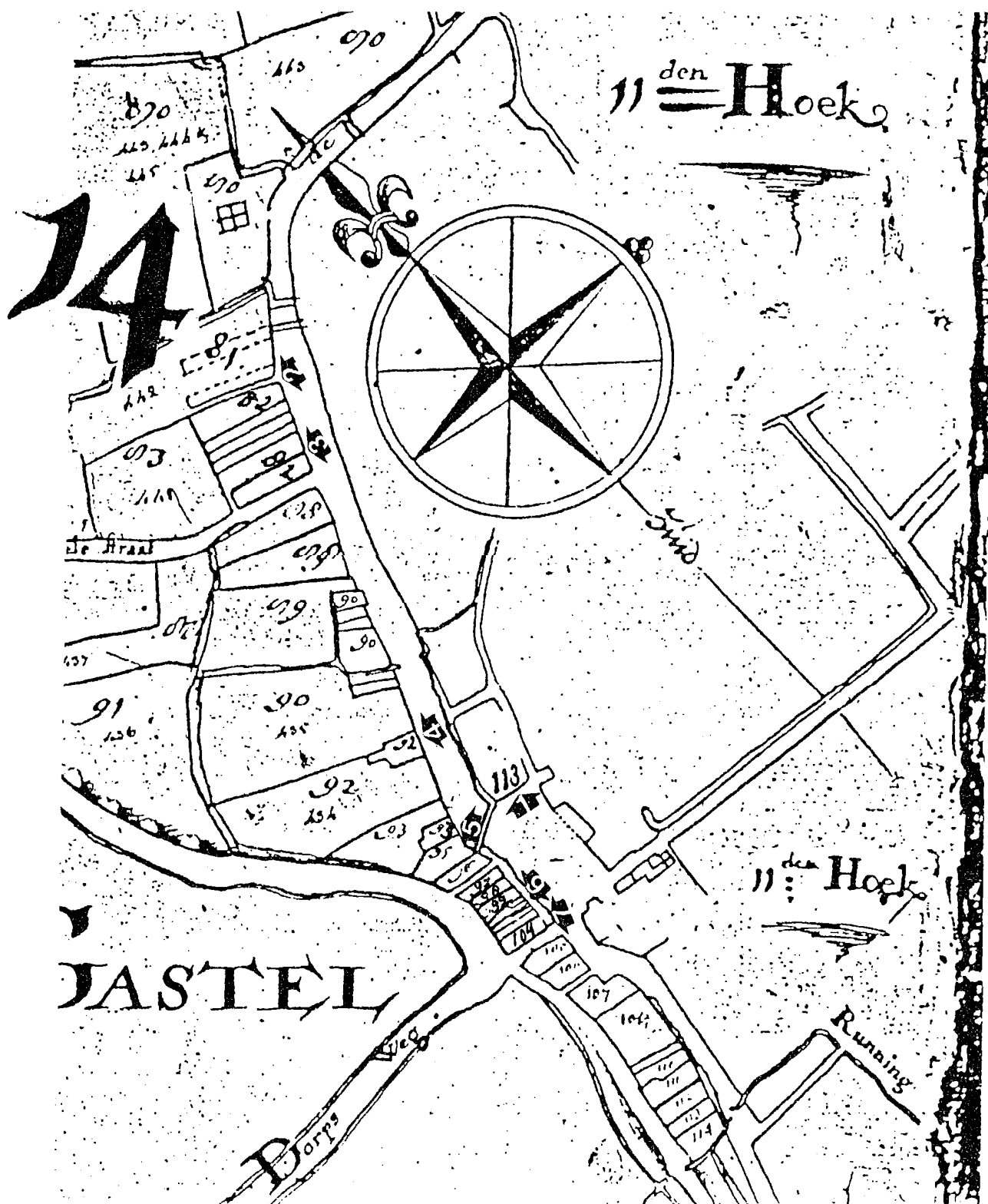
Markt 10, de winkel van P. Akkermans

Markt 12, de woning van F. Veraart

Rechts het in 1965 afgebroken Hof

Voor het hof liggen nog restanten van één van de oude pompen.

Bij de Lindeboom (zie ook artikel 'Oud Gastel in de Franse Tijd') het transformatorhuisje.

Kaart van 1733

1. De Kemel	11 ^e	hoek nr.	113
2. De vergulde kroon	14 ^e	hoek nr.	82
3. Het Hof van Brussel	„	„ „	82
4. St. Huybrechts Jacht	„	„ „	92
5. St. Jacob	11	„ „	93
6. St. Joris	11	„ „	101 + 102
7. De drie koningen	„	„ „	104

Huidige situatie

1. Markt	10 - 11 - 12
2. Dorpsstraat	75 - 77
3. Dorpsstraat	55
4. Hoek Dorpsstraat/Julianastraat	
5. Dorpsstraat	9
6. Markt	5 - 7
7. Markt	1 - 2 - 3

Volgens de beschrijving uit die tijd zou aan de noordzijde een kerkpad gelegen hebben. Dat pad heeft daar nog heel lang gelegen. Vóór de komst van de gereformeerde kerk in 1648 zal dit weggetje door de velden wel gebruikt zijn door de bewoners van de Meir en de Stoof om naar de kerk te gaan. Na die tijd was het een kortere route voor de katholieken van westzijde van Gastel en de Markt die naar de schuurkerk op de Meir gingen, omdat de grote Gastelse Laurentiuskerk in protestantse handen was.⁴

Rond 1660 werd op de hoek van de huidige Markt en Dorpsstraat een stukje grond van het grote perceel nummer 133 verkocht om er een huis op te bouwen. Op deze plaats staat nu de drogisterij van M. Akkermans, Markt 10. Eigenaar werd in 1660 een smid, Adriaen Cornelisse Mes, maar er zijn geen aanwijzingen, dat er ook een smederij in gevestigd werd.

Joos Dielissen Zegers, die in 1666 de woning op perceel nummer 133 kocht voor 2450 gulden, heeft naar alle waarschijnlijkheid aan het pand de naam DE KEMEL gegeven. Veel is van hem niet bekend. Wel weten we dat hij even eerder aan de Dorpsstraat, die toen 'sheerenstraet' werd genoemd, een ander huis gekocht had. Ook deze woning droeg een naam, namelijk St. Huijbrechts Jacht.

EEN OPNAME VAN DE WONING MARKT 10 (omstreeks 1900)
(foto eigendom van P. Akkermans)

Tot 1696 bleef de familie Zegers eigenaar van het perceel. Toen stond het op naam van Jan Landmeters. Diens weduwe, Maria Anthonissen Oomen, verkocht de woning in 1709 voor 2825 gulden aan Anthony van Breda. Maar daarna ging het bergafwaarts met de waarde van huis en yronnd. Pieter Looijen betaal-

de in 1718 2500 gulden, terwijl de volgende eigenaar, Roeland van Meel, slechts 1700 gulden hoefde neer te tellen in 1737. De woning bleef vervolgens in het bezit van de familie Van Meel. Na zoon Govaert van Meel kwam de woning op naam van diens dochter Maria, die gehuwd was met de bakker Cornelis van Steen. Dit echtpaar verkocht de woning in 1807 voor 3700 gulden. Behalve een schuur behoorde er toen bij de woning ook een wagenhuis, wat aangeeft dat het huis een goede status had. De naam DE KEMEL werd hierna niet meer aangetroffen.

Hoelang de woning toebehoord heeft aan de nieuwe eigenaar, Antonija Mickhout, de weduwe van Lucas van Bedaff uit Nieuw-Gastel, is niet duidelijk, want in 1816 werd het pand door de landbouwer Willem Lips, met wie Antonija Mickhout hertrouwd was, verkocht aan Hubertus Schillemans uit Zierikzee. Drie jaar later werd het huis eigendom van Adriaan van Hassel.

De grootte van het toenmalige perceel was 12,2 are.

Adriaan van Hassel was landbouwer, maar of hij op de Markt een boerenbedrijf heeft uitgeoefend is niet bekend. Zijn zoon Johannes, eveneens een landbouwer, erfde de woning met bijbehorende grond in 1857. Drie jaar later, in 1859 werd het pand op de Markt eigendom van Franciscus Johannes van Gilse uit Roosendaal, gehuwd met Elisabeth Luijben uit Den Bocch. Hij was advocaat en notaris, raadslid van Roosendaal van 1846-1850 en tevens lid van Provinciale en Gedeputeerde Staten van Noord-Brabant. Zijn vader was burgemeester van Roosendaal. De indruk bestaat dat Van Gilse louter uit winstbejag het perceel kocht, want reeds in 1860 verkocht hij de woning door aan Cornelia Hagenaars, de weduwe van Jan Potters, een landbouwer uit Rucphen.

Alles wijst erop dat Cornelia Hagenaars in 1869 de woning grondig vernieuwd dan wel nieuwbouw gepleegd heeft. Haar zoon-Petrus Potters was een Gastelse landbouwer, die mogelijk al in het pand op de Markt woonde. Hij erfde de woning in 1871.

Franciscus Potters kocht de woning van zijn broer in 1874. Franciscus was slager en woonde reeds in Gastel. De woning was inmiddels uitgebreid met een schuur en een keet. Niet bekend ia waarvoor deze laatste diende. Een jaar later werd de woning verkocht aan Maria Jongeneele, de weduwe van de Gastelse landbouwer Dingeman Akkermans. De dochter Adriana Akkermans erfde de woning, grond en bijgebouwen in 1907.

Deze vrijgezel heeft aan de Markt gewoond tot 1934. Toen kocht Franciscus Veraart, toentertijd ambtenaar op de Gastelse gemeentesecretarie, het perceel. Daarvan was door Adriana Akkermans in 1927 al een stuk van bijna 1.5 are verkocht aan de parochie van St. Laurentius. Die heeft op die plaats het bekende H.Hartbeeld geplaatst. Franciscus Veraart verkocht aan de schilder Franciscus Akkermans, die op de hoek woonde een deel van zijn bezit ter grootte van 3.7 are om er onder andere een pakhuis op te richten. Uiteindelijk zijn er dus van de

oorspronkelijke 12.2 are uit het begin van de negentiende eeuw maar iets meer dan 7.5 are over.

In 1967 werd de woning aangekocht door Maria van Domburg. Zij zorgde ervoor, dat het pand een geheel nieuw exterieur kreeg.

DE NOORDZIJDE VAN DE MARKT MET NO. 10-11-12 (ANNO 1991)

Op de voorgrond de derde lindeboom, geplant in 1975 in plaats van de tweede lindeboom, geplant in 1795.
(foto P. Peeters)

Zo werd er in 1970 een garage bijgebouwd. Maar er ligt meer dan anderhalve eeuw tussen dit moderne 'wagenhuis' en het bouwwerk uit het begin van de negentiende eeuw.

DE VERGULDE KROON

Groenteboer Simon van Alphen is voor de oudere Gastelaar een begrip. Op de plaats waar Simon in de jaren zestig zijn winkel-woonhuis in de Dorpsstraat had, stond honderden jaren eerder een huis, dat vermoedelijk in 1733 werd gebouwd en in 1752 vermoedelijk de naam kreeg van DE VERGULDE KROON. Deze naam werd hoofdzakelijk gegeven aan herbergen.⁵

Omdat de woning daarna gedurende de achttiende eeuw niet verkocht werd, hebben we ook geen latere vermelding van de naam gevonden. Het is dus onbekend, tot hoe lang dit huis bekend was onder deze naam.

Eigenaar was in 1752 Johan Landmeters. Van hem is met zekerheid te zeggen dat hij geen herbergier was, dus vermoedelijk heeft hij de herberg verpacht. Landmeters kocht de woning van Laureijs Luijckx, die haar kort daarvoor had laten bouwen. Het geheel bestond uit een woning, een schuur, stalling en hof. Deze laatste twee objecten wijzen erop, dat het een respectabel pand betrof. Dat bleek ook uit de koopprijs van 2200

gulden. De grootte van het perceel bedroeg 87 roeden (11.8 are).

De gehele achttiende eeuw bleef het pand bezit van de familie Landmeters. In 1827 werd de woning, staande op een oppervlakte die bijna gehalveerd was tot 5.6 are, gekocht door de Gastelse molenaar Jan Baptist Peeters. Deze overleed in 1828 en zijn echtgenote Helena van Wezel heeft het pand tot haar dood in 1835 in bezit gehad. Haar zoon Henricus Peeters, 'chirurgijn-doctor' en ten tijde van de boedelvererving logementhouder te Breda, erfde het pand. Dit zou erop kunnen duiden, dat de woning toen nog steeds als herberg gebruikt werd.

De volgende eigenaar werd de Gastelse landbouwer Marijn Slooters die de woning in 1852 verkocht aan de huisarts Josephus van Sprangh. Maar reeds in 1856 ging het huis over op naam van Gerardus Hellemons, een landbouwer uit Dinteloord.

De woning bleef snel **van** eigenaar wisselen. In 1860 kocht de kuiper Cornelis Mol het pand en verkocht het drie jaar later aan de herbergier Johannes Jacobs, gehuwd met Jacoba de Groen, die als weduwe in 1865 de woning erfde. In 1867 kwam het perceel op naam van de dochter Jacoba Jacobs, gehuwd met Adrianus Akkermans. Via een legaat werd de zoon Jacobus Jacobs in 1868 eigenaar.

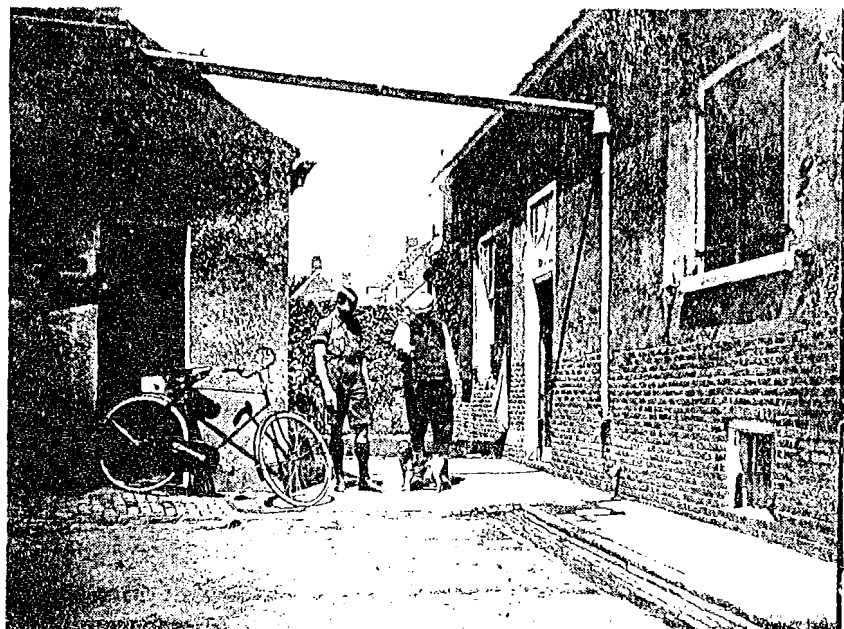
De familie Peeters, in de persoon van de molenaar Jan Baptist, de zoon van de eerdere eigenaar Henricus Peeters, kwam weer in het bezit van de woning in 1891.

Tot 1899 zijn er geen tekenen die erop wijzen, dat er in of aan de woning gedurende de negentiende eeuw ook maar iets veranderd is. **Pas** de weduwe van Jan Baptist Peeters, Petronella Potters, liet in dat jaar een deel van de woning slopen. Tegelijkertijd werd een stuk grond bijgekocht, waardoor de oppervlakte van het perceel haast net zo groot werd als in de achttiende eeuw, namelijk 11.2 are.

Dorpsstraat 55 - 57. ►

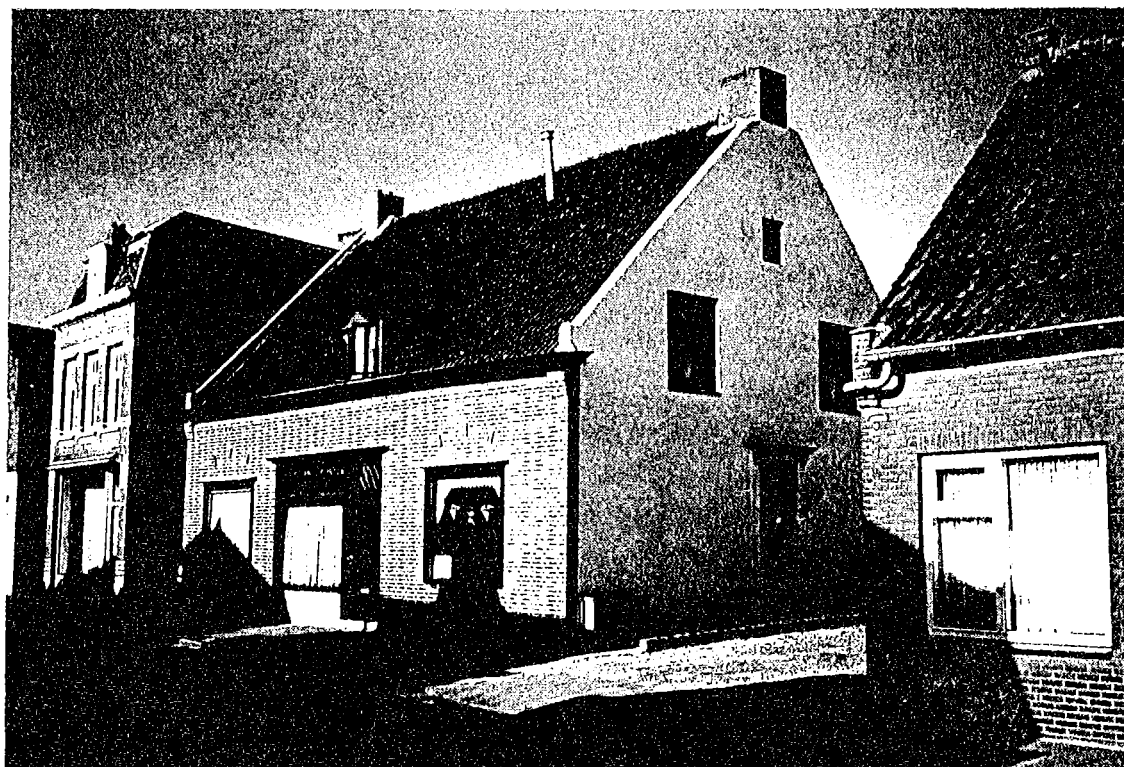
Met Johannes Peeters, één van de bewoners. De schuur Links werd later gebruikt als winkel door Simon van Alphen, voordat hij in 1953 zijn woning splitste om een gedeelte in te richten als winkel. (foto W. Bus)

Na de dood van Jan Baptist Peeters en zijn echtgenote kwam de woning in het bezit van hun zoons Johannes, Petrus en An-

tonius Peeters, kooplieden en slagers.

In 1950 werd de woning gekocht door de groentehandelaar Simon van Alphen. Als nijvere Gastelse middenstander heeft Simon vanaf het begin regelmatig allerlei veranderingen, uitbreidingen en aanpassingen aan zijn bezit laten verrichten. Zo werd in 1953 de woning gesplitst in twee wooneenheden. Later werden er een bergplaats, enkele hokken en een slachtplaats bijgebouwd, omdat Simon ook in het pouliersvak zich bekwaamd had. Na Simons dood in 1977 is het bedrijf nog even in het bezit geweest van zijn weduwe, die het geheel in 1978 verkocht aan Hubertus Heymans, een koopman uit Bergen op Zoom die het op zijn beurt vrijwel onmiddellijk doorverkocht aan de Gastelaar Hendrikus Aarssen.

DORPSSTRAAT 65 - 67 1991 (foto P. Peeters)

In 1980 werd het ene woonhuis op een perceelsoppervlakte van 3.55 are gekocht door Petrus Aarssen en het andere kwam voor drie vierde op naam van Henricus Aarssen, een landbouwer in ruste, en voor een vierde deel op naam van Johannes Aarssen, zijn zoon. De grootte van dit laatste perceel is 8.45 are. Het pand Dorpsstraat. no. 67 werd in 1978 aangekocht door Henrikus Johannes Aarssen. Henrikus Marinus Aarssen werd eigenaar in 1987.

3

HET HOF VAN BRUSSEL

Enkele huizen verder dan het vorige pand, richting de Markt, stond in het begin van de achttiende eeuw eveneens aan de westzijde van de Dorpsstraat een huis met de fraaie naam HET

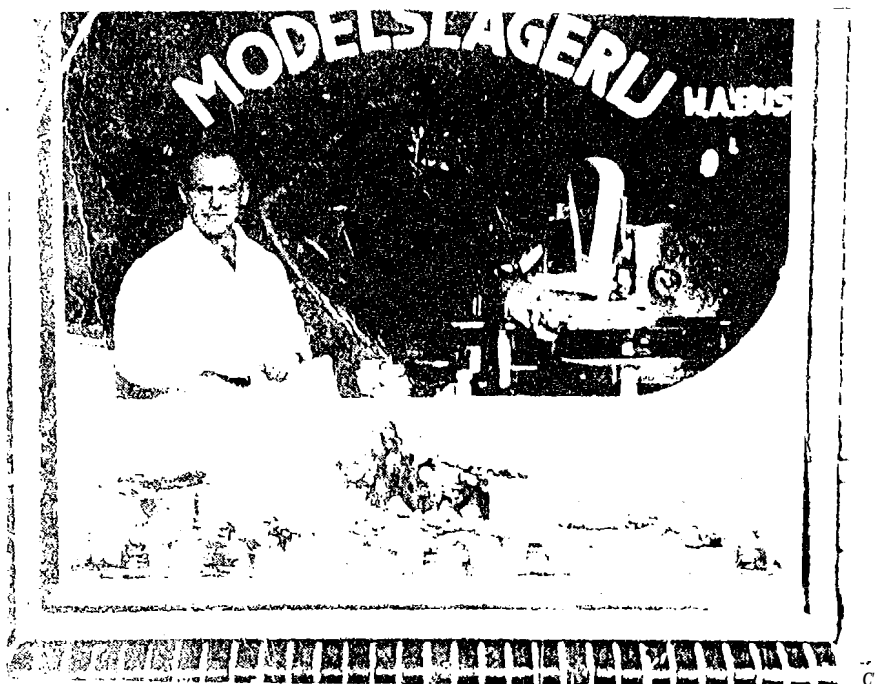
HOF VAN BRUSSEL. Nu draagt de woning het huisnummer 55. Ook deze naam komen we het meest tegen bij herbergen. Vermoedelijk werd een dergelijke naam gebruikt om klanten uit (Belgisch) Brabant te lokken, ofwel er bestond een handelsrelatie met een bedrijf uit Brussel.

De vroegste vermelding van deze naam dateert uit 3.719. De woning stond toen op naam van Pieter van Reuth. Of hij herbergier was, is niet bekend.

De woning bevond zich op een oppervlakte van 76,5 roeden (10.4 are). In dat jaar 1719 verkocht Pieter van Reuth het perceel aan Geerardus Moermans voor 900 gulden. Bij het samenstellen van een nieuw verpondingsregister in 1733 werd het perceel opnieuw ingemeten en toen bleek de grondoppervlakte slechts 75 roeden (10.2 are) te bedragen. Voor de woning moest in de achttiende eeuw jaarlijks zes gulden aan onroerend-goedbelasting betaald worden. De grond waarop de woning stond, werd altijd afzonderlijk belast.

DORPSSTRAAT 55
De winkel van slager
Wout Bus. (± 1950)

En de waarde van deze woning steeg. Antony Horsten die het huis in 1750 kocht, betaalde er het dubbele voor, namelijk 1800 gulden. Daarna bleef het

pand geruime tijd op naam van de familie Horsten staan.

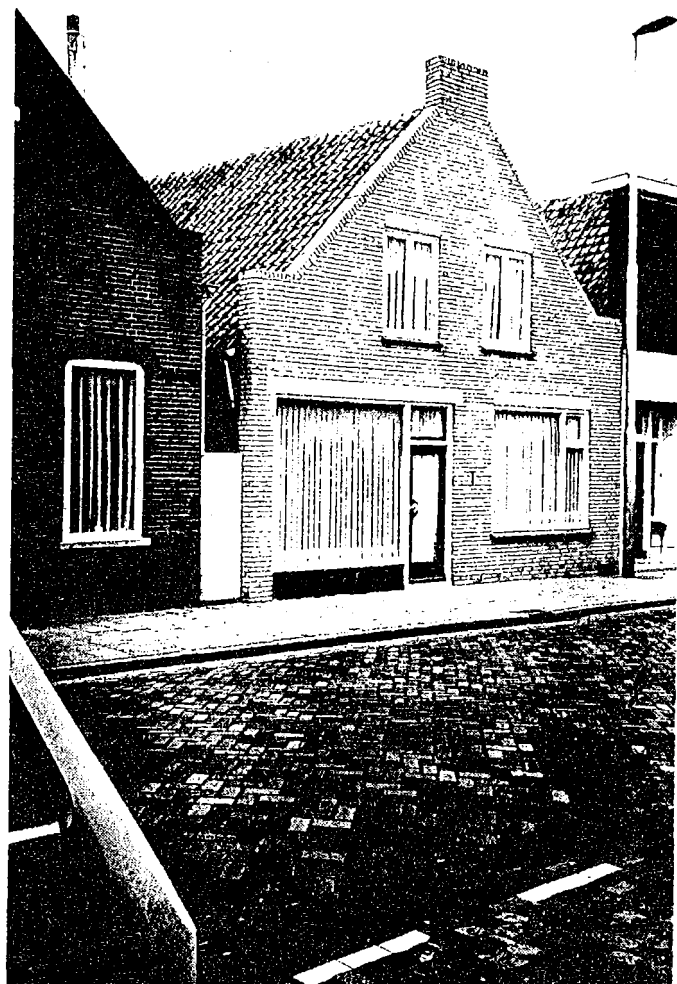
Bij het begin van de kadastrale registratie in 1832 was de weduwe van Gerard Horsten de eigenaresse. Als oppervlakte werd toen genoteerd 4.24 are, waaruit blijkt dat meer dan de helft van de oorspronkelijke oppervlakte verkocht was.

De volgende eigenaar werd bakker Willebrordus Buckenc. In 1866 erfde de schoenmaker Johannes van Eekelen het huis. Het perceel werd nu gesplitst. Voor de oorspronkelijke woning bleef een oppervlakte van 2.2 are over. Op het andere gedeelte, dat een tuin was, zou later ook een huis verrijzen.

In 1884 werd het perceel uitgebreid tot 3.4 are. Inmiddels was er een schuur bijgebouwd. Vanaf 1890 stond de woning op naam van de weduwe van Johannes van Eekelen, Maria Indeweij. Zij dreef in het pand een winkel.

Johannes Meeuwissen, koopman op de Meir, kocht de woning in 1896. Later, in 1906, kwam het perceel op naam van de dochter Francisca Meeuwissen. Vader Johannes en later moeder Maria van den Boom behielden echter het vruchtgebruik.

In 1924 werd de woning gekocht door Johannes Stoop, een slager uit Oudenbosch, die zich daarna in het huis vestigde en er een slagerij begon. Voor dat doel werd in de daarop volgende jaren de woning aangepast. Slager Henricus Peeters uit Oud Gastel kocht de slagerij in 1927. Hij oefende er zijn beroep uit tot 1940. In dat jaar werd het pand gekocht door Johannes Peeters, een landbouwer uit Dinteloord en broer van Henricus Peeters.

DORPSSTRAAT 55 anno 1991

De slagerij is nu ingericht voor prive-gebruik.

In de slagerij ging Wout Bus, die gehuwd was met een nicht van Johannes Peeters, wonen. Hij exploiteerde de slagerij tot 1975. Kort daarna werd hij door koop eigenaar van het pand, waar hij nu nog steeds woont, maar waarin geen bedrijf meer uitgeoefend wordt.

4

SINTE HUIJBRECHTS JACHT

Een fraaie naam voor een woning, die stond op de plaats waar nu de Julianastraat aansluit op de Dorpsstraat. Die woning is in 1955 gesloopt. De vroegste vermelding van de naam is tevens de eerste aanwijzing van het bestaan van een woning op deze plaats, namelijk in 3.659. Eigenaar was toen dezelfde Joos Dielissen Zegers die enkele jaren later DE KEMEL aankocht.

SINTE HUIJBRECHTS JACHT verwijst uiteraard naar de bekende legende van St. Hubertus, die tijdens een jachtpartij een kruis zag in het gewei van het hert, dat hij wilde neerschieten.

EEN DEFILÉ DOOR DE DORPSSTRAAT. (1948)

De tweede woning links is van bakker Verbunt. Deze is in 1955 afgebroken om de Julianastraat te verbinden met de Dorpsstraat. De winkelruit is nog grotendeels vervangen door platen vanwege ooi-logsschadr.

Hij bekeerde zich daarop en werd later bisschop van Maastricht. Ondanks het tijdstip waarop we de naam aantreffen, namelijk na 1648, toen de greep van de gereformeerde kerk op het maatschappelijk gebeuren ook in gastel al stevig was te noemen, moet er toch verband gelegd worden tussen deze typische katholieke legende en de naamgeving. Ook kan er een relatie aangenomen worden met het jagen. In België stond St. Hubertus vaak op uithangborden van herbergen, afgebeeld in jachtgewaad, staande tegenover een hert dat tussen het gewei een kruisbeeld heeft. Maar ook bij Nederlandse herbergen treffen we deze afbeelding regelmatig aan, Verder werden tabakswinkels met deze naam en uithangbord opgesierd, want de jager nam rookwaren mee. Ook winkels waar jachtgeweren, weitassen, kruid en lood werden verkocht, droegen soms de naam van St. Hubertus of - vernederlandst zoals in gereformeerde kringen vaak met oorspronkelijk katholieke namen gebeurde - St. Huijbrecht.⁶

Of er verband is tussen de betekenis van de naam en de eigenaar Joos Dielissen Zegers is niet aangetoond. Wel bleek hij rond 1659 in financiële problemen te verkeren en probeerde hij het huis te verkopen, maar de woning werd door zijn moeder Neeltje Thonen 'gecalangiert en genadert'. Daarmee wordt geïd op het recht dat familieleden hadden om als eersten in aanmerking te komen voor de koop van een onroerend (familie)-goed. Mogelijk woonde de weduwe nog in de woning en was ze bang na verkoop uit het huis gezet te worden.

Even later kocht Joos Dielissen Zegers de woning van zijn moeder terug voor 900 gulden. Het perceel had toen een oppervlakte van 24 roeden (1.9 are).

Voor hetzelfde bedrag werd de weduwe van Adriaen Sijmonssen Ram, Tanneken Joost Loncq, de eigenaresse van de woning in 1662. Zij bezat ook al de woning die ernaast stond, grenzend aan de noordzijde van het pand. De oorspronkelijke naam van de woning werd toen al niet meer vermeld. Opvallend is verder dat de oppervlakte van het perceel werd gepreciseerd tot 24 roeden en 3 voeten, wat erop wijst dat het nodig geacht werd de grond in de dorpskern nauwkeurig op te meten en te beschrijven. Zeker speelde hierbij het betalen van de verponding ofwel de onroerend-goedbelasting een belangrijke rol.

Dochter Adriaentje Adriaensse Ram, gehuwd met de schipper Thomas van Osta, nam het pand van haar moeder over. Voor 602 gulden en 10 stuivers verkocht het echtpaar in 1670 de woning aan de kleermaker Jan sijmonssen Buckins.

De volgende eigenaar werd de vermoedelijke zoon Simon Bukkens; de naam werd op verschillende manieren geschreven. Die was dat nog in 1733, toen er een nieuw verpondingsboek samengesteld werd. De opmeting die daarvoor verricht werd, bepaalde als oppervlakte van het perceel op 27 roeden (3.6'7 are). Voor de woning moest een belasting van 5 gulden betaald worden.

Hoe lang het huis in het bezit van de familie Bukkens is gebleven, is niet bekend, maar in 1767 stond het op naam van de erfgenamen van Abraham van den Berghe, meester-chirurgijn.

In dat jaar boden zij de woning te koop aan, maar met 1255 gulden bleken ze zelf de hoogste bidders te zijn. Het geeft wel aan wat toen de economische waarde van het pand was.

In de daarop volgende periode vinden we Johannes van den Berghe als eigenaar. Hij was vermoedelijk een zoon van de eerder genoemde meester-chirurgijn. Daarna zijn we het spoor een tijdje bijster.

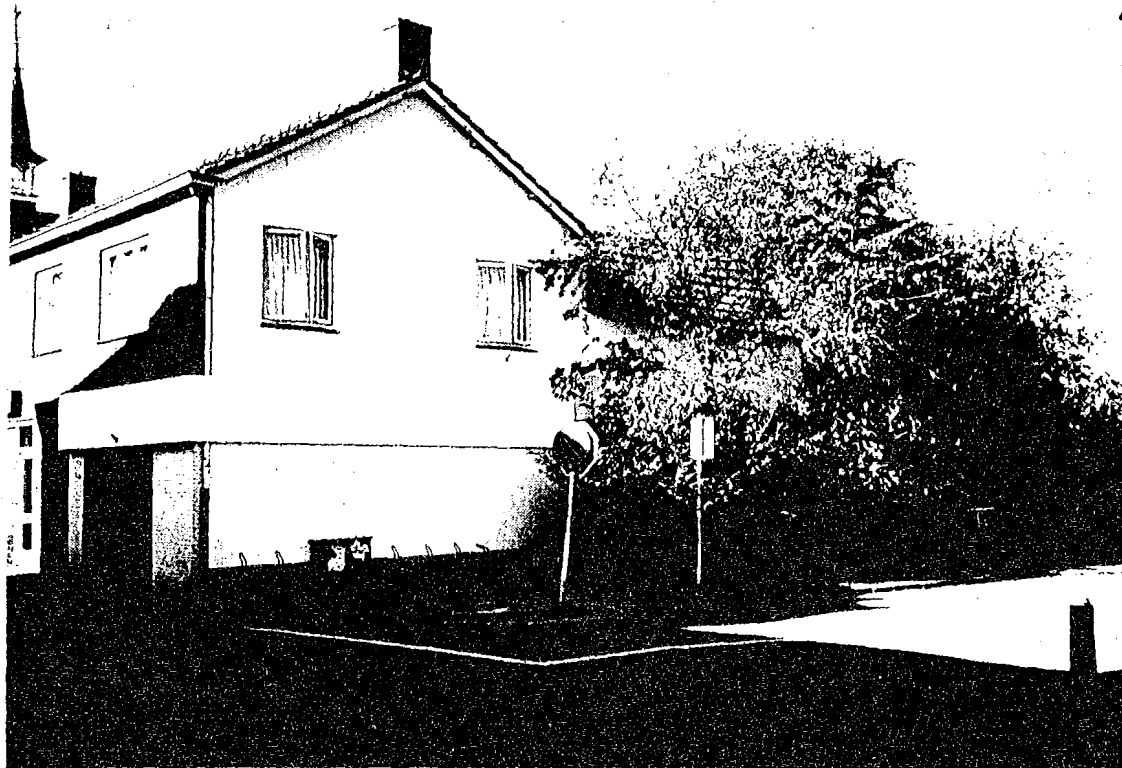
Oud Gastel. Gemeentehuis

NOGMAALS DE WONING VAN BAKKER VERBUNT Links vooraan (1920)
Rechts het oude gemeentehuis en de politiepost.

In 1821 was de woning bezit van Dimphna van Gils, mogelijk de weduwe van Johannes van den Berghe. Zij verkocht het huis toen aan de Roosendaalse schipper Leonardus Timmermans, die twee jaar later het perceel, waarvan de oppervlakte kadastraal vastgelegd was op 2.03 are, overdeed aan Dorothea Timmermans. Haar erfgenamen verkochten de woning in 1866 aan de Gastelse bakker Adriaan van Sprundel. Diens zuster Johanna van Sprundel, gehuwd met Adrianus Couwenbergh, was mede-eigenaar.

De familie Van Sprundel werd in 1903 opgevolgd door de nieuwe eigenaar en eveneens bakker Johannes van Damme. Deze heeft er slechts kort gewerkt, want al een jaar later werd het bedrijf overgenomen door bakker Cornelis Driessen.

Theodorus van Eekelen, een rentenier, kocht de woning in 1920. Vermoedelijk bleef het toen een bakkerij. In ieder geval vinden we dat in het begin van de jaren dertig de weduwe Heijnen en haar zoons Gerardus en Johannes er een bakkerij en winkel exploiteren. Johannes trouwde in 1932 met Cornelia Brouwers, waarna de bakkerij door het echtpaar voortgezet werd. In 1937 werd een hinderwetvergunning aangevraagd voor een uitbreiding van de bakkerij en de plaatsing van een elektrische kneedmachine. Voor de eerste keer in ruim honderd jaar werd toen het huis aantoonbaar verbouwd.

HOEK JULIANA STRAAT/DORPS STRAAT,
de plaats waar bakkerij Verbunt stond tot 1955. (foto P. Peeters)

In 1940 werd de woning publiek geveild. Cornelia Brouwers, inmiddels weduwe geworden, werd de eigenaresse. Kort daarop huwde ze met bakker Hubertus Verbunt, zodat de zaak werd voortgezet. Behalve een bakkerij was er ook een kruidenierszaak in het pand.

Na de Tweede Wereldoorlog zocht de gemeente uitbreidingsmogelijkheden ten westen van de Dorpsstraat. Achter deze woning verrees een nieuwbouwwijk. Ter ontsluiting werd een weg gepland, de latere Julianastraat, die op de plaats waar deze woning stond, aan zou sluiten op de Dorpsstraat. Daartoe kocht de gemeente in 1948 het pand, maar ging eerst in 1955 tot afbraak over voor de aanleg van de Julianastraat.

Vlak bij de Markt staat het voormalige gemeentehuis, nu Dorpsstraat 9, waarin de broodjeszaak Van Gaans gevestigd is. De statige herenwoning staat op een plaats waar al in 1615 een huis stond. Rond 1700 droeg een woning op deze plaats de naam SINT JACOB. Daar was een brouwerij in gevestigd.

De naam SINT JACOB kwam als aanduiding van een woning of als uithangbord in ons land vaak voor. Niet duidelijk is bij wat voor huizen. St. Jacobus werd steeds als pelgrim afgebeeld, naar aanleiding van de overlevering, dat hij als eerste van de apostelen naar het verre westen en Spanje het evangelie ging verkondigen. Als vast attribuut werd bij hem afgebeeld een of meerdere schelpen. Ook de pelgrimshoed was een stereotiep voorwerp dat met hem vereenzelvigd werd. St. Jacob was dan ook de patroon van de hoedenmakers. Het verband tussen St. Jacob en een brouwerij is ons niet duidelijk.⁷

In 1615 stond het perceel, met een grondoppervlakte van zo'n 70 roeden (9.52 are), op naam van Jan Segersen. Hij had het huis gekocht van Christoffel cornelis Elsdraet (of Elselaer). Jan had een schuld van 300 karolusgulden aan de Bredase lakenverkoper Jan van Lanschot, die de woning voor deze prijs overnam. Bij het huis werd toen al een boomgaard vermeld, wat er op kan duiden, dat er sprake was van brouwersactiviteiten. De woning grensde aan de pastorie, die er ten noorden ervan lag. Maar ook Van Lanschot werd gedwongen om vanwege schulden het pand te verkopen. Voor 264 gulden eiste Artuur Pels in 1618 de woning op, maar voordat het huis gerechtelijk verkocht werd, loste Jan van Lanschot zijn schuld af.

In 1623 verkocht Van Lanschot, nu schep en van Breda, de woning aan Jan Adriaansse Roscam. Later werd het huis vermeld als eigendom van Pieter Adriaanssen Smit, o.a. in 1646.

Henrica van Steenhuijs, telg uit een gegoede familie en weduwe van Nicolaas Adriaen Lucas, kocht de woning in 1652. Drie jaar later ging het huis over op naam van haar zoon Joannes Lucas. Bij die overdracht werd vermeld, dat er een brouwerij in het pand gevestigd was. Ook het brouwersgereedschap was bij de verkoops prijs inbegrepen. Een koopsom werd evenwel niet geregistreerd.

De erfgenamen van Jan Lucas hadden in 1681 een schuld van 63 gulden en 1 stuiver voor gekochte winkelwaren bij de Oudenbossche lakenverkoper Hendrick van Caulil. Huis en brouwerij werden door de laatste overgenomen voor het zeer lage bedrag van 100 gulden. Of deze Van Caulil goud in zijn handen had of een uiterst gewiekste zakenman was, is ons niet duidelijk geworden. Wel weten we dat hij in 1682, dus een jaar later, huis en brouwerij kon verkopen aan Dirck Duijts voor de som van maar liefst 3200 gulden. Deze Duijts was de pandhouder van de erfgenamen van Jan Lucas.

Slechts enkele maanden later werd het bedrijf weer in de

verkoop **gedaan**. Opnieuw werd het gerechtelijk verkocht. De erfgenamen van Jan Lucas waren niet bij machte een lening van 1000 gulden te voldoen aan Pieter Hoppesack, schout in De Hage (Princenhage). De schout nam het bedrijf over voor 1300 gulden.

Daarna zijn we het spoor van dit pand in de archieven een beetje bijster en kunnen de draad weer oppakken in 1690. Toen waren de erfgenamen van Johannis Luijcx de **eigenaren**. In dat jaar kocht Hendrick Maec het bedrijf voor 1400 gulden. Hij heeft aan de woning en/of het bedrijf de naam SINT JACOB gegeven, een naam die het gedurende de gehele achttiende eeuw tot aan de Franse **Tijd** zal dragen. Maar wanneer dat gebeurd is, is niet **bekend**. De weduwe van Hendrick Maes, Marija Huijsmans, hertrouwde met Hendrick Lenaerts. In 1717 verkocht het echtpaar een stukje 'erf in de misput van Hendrik Lenaerts gelegen achter de huijsinge van Ste Jacob'. Dit is de **vroegste** vermelding van de naam.

In 1727 kocht Simon Maes, vermoedelijk een zoon van Hendrick Maes, de woning voor 2350 gulden. Of het toen nog steeds een brouwerij **was**, is niet bekend. Wel was het een waardevol pand, getuige het feit dat er **bij** het huis twee schuren en twee hoven waren. In diezelfde omschrijving troffen we weer de **naam** SINT JACOB aan.

Rond 1760 moet het pand zijn overgegaan naar Hendrik Voogden. **Van** hem is bekend dat hij een bierbrouwer **was**, zodat aangenomen mag worden, dat het nog steeds een brouwerij was. Inmiddels **was** de oppervlakte van het perceel uitgebreid tot 129 roeden (17.55 are). Later vonden we het op naam van Marianna Maas.

EEN KIJKJE VOORAAN IN DE DORPSSTRAAT 1950.

De tweede woning Links, Dorpsstraat 9, werd toen bewoond notaris Mol

In 1790 kocht de landbouwer Francis Lantmeters, gehuwd met Johanna Martelmans, het perceel voor 2600 gulden. De naam van het pand werd niet meer genoemd. De volgende eigenaar werd in 1827 Pieter Nyspen, een kleermaker, afkomstig uit Nieuw Gastel. Als perceelsoppervlakte werd toen 5.8 are genoteerd, wat aanmerkelijk minder was dan de hoeveel grond die in 1790 nog bij het huis hoorde. Van de twee schuren was er nog maar eentje over,

De Gastelse huisarts Josephus van Sprang zag wel iets in deze woonlocatie. En 1854 kocht hij de woning, die hij vier jaar later liet slopen en vervangen door een nieuwe, meer representatieve artsenwoning, namelijk het pand zoals we dat nu ook nog kennen? Ook de oppervlakte van het perceel onderging een wijziging, namelijk een uitbreiding tot 13.6 are, later tot 14.5 are, zodat de brave dorpsarts kon beschikken over een fraaie, diepe en grote tuin.

Bij vererving in 1885 kwam de woning op naam van Antonius Blankers. Hij liet in 1896 het herenhuis grondig verbouwen en een jaar later werd er een schuur bij gebouwd. De tuin werd in 1902 verrijkt met een volière. Kort daarna erfde de dochter, Petronella Blankers het huis.

Zij liet in 1915 het pand na aan de RK Armen van Oud Gastel. Deze instelling verkocht de representatieve woning in 1919 aan notaris Antonius Smulders, die schuur en volière liet slopen. In 1924 werd de woning verkocht aan notaris Petrus Mol, die enkele jaren later de woning uitbouwde. Het perceel werd nog vergroot in 1337 tot 18.6 are en tevens werd er een garage bijgebouwd,

In 1959 kocht de Gastelse gemeente de woning van Laurentia van Mechelen, de weduwe van notaris Mol. Het pand werd ingericht als gemeentehuis. Tot 1982 vormde de woning het bestuurlijk centrum van Oud en Nieuw Gastel. Daarna werd de voormalige pastorie aan de Veerkensweg het nieuwe gemeentehuis.

Enkele jaren nog gebruikte de Rabobank de woning als tijdelijk kantoor.

◀ Dorpsstraat 9
anno 1991
(in gebruik als brood-
jeszaak)

In 1985 kocht verzekeringsagent Dingeman van Gaans het pand en ging er met zijn zoons een broodjeszaak, vishandel en groentewinkel in exploiteren. Nu is er alleen nog de broodjeszaak in gevestigd en staat dit gemeentelijk monument opnieuw te koop.

De tuin van de woning werd in 1960 een volkstuinencomplex. Tien jaar later, in 1970, werd op die plaats het Wilhelminapark aangelegd.

6

SINT JORIS

St. Joris was een Romeinse bevelhebber onder keizer Diocletianus, die Beiroet en een schone koningsdochter redde van een wrede draak. Daarom werd en wordt hij afgebeeld in een ridderlijke wapenuitrusting, gezeten te paard, terwijl hij de draak doorsteekt. Soms staat de koningsdochter aan zijn zij, maar op veel uithangtekens ontbreekt zij. De naam St. Joris als aanduiding van een pand werd vaak gecombineerd met een andere veel voorkomende naam: de Draak, omdat beide figuren op de afbeeldingen voorkomen.

De naam treffen we weer het meeste aan bij herbergen, maar ook bij boekverkopers. En aangezien St. Joris de patroon is van de schuttersgilden, werd de naam ook vaak met deze verenigingen geassocieerd.⁹

Of dit laatste het geval is met een Gastels pand aan de Markt dat al vanaf 1614 de naam van RIDDER VAN ST. JORIS droeg, is niet bekend. Op die plaats staat nu het pand Markt huisnummer 5.

De situatie was in 1614 tamelijk gecompliceerd. Aan het pand was nog een kleine woning vastgebouwd, die bij latere transacties een eigen bewoningsgeschiedenis krijgt. Nu vormt deze woning het linker deel van het huidige pand.

De oppervlakte van het perceel was in 1614 40 roeden (5.44 are). Behalve huis en schuur bevond zich op dit stuk grond ook een boomgaard. In dat jaar werd tweederde deel daarvan gekocht door Jan Adriaenssen Roscam. Verkopers waren twee poorters van Breda die naar alle waarschijnlijkheid via overerving eigenaren waren geworden. Uit de overgeleverde omschrijving bij de verkoop van het resterende derde deel, waar nog geen huis opstond, blijkt, dat 'thuijs van St. Joris' nog niet zo lang daarvoor gebouwd was. Dat derde deel, dat noordelijk van SINT JORIS lag, werd gekocht door Cornelis Aertssen, gehuwd met Tanneken Cornelisdochter, de weduwe van Christiaan Dircxen Smit. Later zouden op deze plaats ook metterdaad smidse werkzaamheden verricht worden.

Het huis SINT JORIS lag toen wel in een buurt, waar nogal wat ambachtslieden woonden, vergelijkbaar in status met de huidige middenstanders. Ten zuiden woonde een schoenmaker en noordelijk bezat een metselaar een woning.

MARKT 5 - 6 - 7 vóór de afbraak, genomen in 1970
Links de woning van A. Roozen. (foto's J. v.d. Berg)

In 1615 werd het overgebleven perceel nogmaals gesplitst. Er werd 20 roeden (2.72 are) verkocht aan Dirck Henrixen Speelman. Op dit gedeelte stond de al eerder genoemde kleine woning die vast tegen het huis SINT JORIS stond aangebouwd. Uiteindelijk bleven voor het huis SINT JORIS 14 roeden (1.9 are) over. Het was dringen op dit stukje Gastelse grond.

In datzelfde jaar 1615 kocht Dirck Hendrixen Speelman ook het perceel van SINT JORIS, maar reeds in hetzelfde jaar kocht Jan Adriaenssen Roscam het huis SINT JORIS weer terug. Een jaar later werd het kleine huisje op 6 roeden (0.81 are) grond verkocht aan Willem Cornelissen Cleermaker.

Op het ten noorden van het huis SINT JORIS gelegen perceel was reeds een huisje gebouwd, dat omschreven werd als een 'smishuysken'. We mogen aannemen dat de smid er ook zijn beroep uitgeoefend zal hebben. Het werd in 1618 aan Govaert Henrixen verkocht. Bij deze verkoopovereenkomst werd bepaald, dat er tussen het perceel van het huis SINT JORIS en het perceel van Govaert Henrixen een pad zou blijven van iets minder dan anderhalve meter breed, lopende van de Markt naar de Oudendijk. Het was een gemeenschappelijk pad 'sonder te mogen betimmeren tot gerief van dit huijsken van St. Joris'.

In 1624 werd Hans Willemsen Cuijper, ook wel Pelleketon genoemd, de nieuwe eigenaar. Als oppervlakte van het perceel werd nu 24 roeden (3.26 are) opgegeven. Ook de kleine woning, die een 'pannenhuisje' werd genoemd, kwam op naam van Hans Willemsen Cuijper, maar in 1629 kocht Dirck Henrixen Speelman dit huisje terug.

De kuiper heeft lang in zijn huis gewoond. Pas in 1651 werd het huis SINT JORIS gekocht door Cornelis Adriaenssen Schrauwen. Bij deze verkoop werd voor de eerste maal een koopsom genoemd. Cornelis Schrauwen betaalde 1800 karolusgulden. Op het noordelijke perceel woonde Stoffel Pierssen Smidt. Nog steeds

gold de overeenkomst, dat 'den ganck tusschen Stoffel Prss. Smidt is gemeen en 't gebruijck half*en half'.

Pieter Niclaess en Carpincx bleek in 1657 de eigenaar van het huis SINT JORIS te zijn. In dat jaar verkocht hij de woning aan Jan Bacquelaris. Later trouwde zijn weduwe met Cornelis Jan Hommenssen, die alle erfrechten op het pand opkocht. Daaruit kan afgeleid worden dat het huis rond 1672 rond de 1400 gulden waard was. Gezien de sombere tijd - het jaar 1672 staat niet voor niets bekend als het Rampjaar - vertegenwoordigde de woning toch nog een aantrekkelijke economische waarde. Twee jaar later werd het huis SINT JORIS samen met de kleine woning 'daer annex' gekocht voor 1763 gulden en 8 stuivers door Henrick Huijbrechtssen Metser.

In 1681 werd de metselaar verplicht om zijn woning gerechtelijk te verkopen vanwege het niet kunnen aflossen van een lening van 550 gulden. De schuldeisers waren de erfgenamen van Pieter Carpinx. Laatstgenoemde was al eerder eigenaar geweest van de woning die nu duidelijk aangeduid werd als 'den grooten St. Joris', waaruit afgeleid zou kunnen worden, dat de kleinere woning die zuidelijk gelegen was, bekend was onder de naam 'kleine St. Joris'. Voor 600 gulden werden de erfgenamen van Pieter Carpinx eigenaar van de grote SINT JORIS.

MARKT 5 - 6 - 7. (1991)

Links de ABN-AMRO-bank. Deze wordt beschreven in het gedeelte over: De drie Koningen.

In het midden de winkel en bovenwoning van J. v.d. Berg.

In 1700 kocht Jacobus Luijcx de beide woningen. Johan Luijcx nam in 1729 de woningen over. Later erfde zijn dochter Petronella Luijcx, gehuwd met Pieter Smekens, de twee huizen. Het echtpaar verkocht de grote SINT JORIS en de kleine woning in

1742 voor 1000 gulden aan Cornelis Vlijmincx (ook Vlemincx). De oudendijk, waaraan het perceel noordwestelijk grensde, werd toen 'de Agterstraat' genoemd. Dit was de laatste keer dat we de naam van het pand in de koopcontracten hebben gevonden. Het staat evenwel vast, dat 130 jaar lang de naam SINT JORIS voor een huis op deze woonlocatie is gebruikt.

De weduwe van Cornelis Vlemincx, Cornelia Mouw, verkocht het huis voorheen genaamd SINT JORIS voor 900 gulden aan Cornelis de Graaf. De totale perceelsoppervlakte bedroeg toen 32 roeden (4.35 are). Het kleine huis kwam op naam van diens 'stomme en innocente' dochter Johanna de Graaf. Er werd 295 gulden voor betaald.

Beide huizen werden in 1763 aangekocht door Jacobus Foubert: de grote woning voor 975 gulden en de kleine voor 300 gulden.

Bij een publieke verkoop in 1795 deden de erfgenamen van Jacobus Foubert de grote woning voor 1550 gulden over aan Johannes Breeuws. De kleine woning werd gekocht door Pieter Schrauwen uit Roosendaal voor 295 gulden, maar al twee jaar later nam de winkelier Jan Baptist Peeters de woning over voor 300 gulden. Deze kleine woning stond op een perceel groot 7 roeden (0.95 are).

In 1800 werd de grote woning weer op een publieke veiling te koop aangeboden. Abraham van den Berghe, meester-chirurgijn en vroedmeester, telde er maar liefst 3065 gulden voor neer. Wat de reden was, dat de waarde van de woning nu plotseling zo gestegen was, is niet bekend. Mogelijk heeft Johannes Breeuws de woning grondig verbouwd, waarna de chirurgijn het huis voldoende representatief achtte voor zijn praktijk.

Het kleine huis verkocht de nu als koopman aangeduide Jan Baptist Peeters voor 300 gulden aan de kleermaker Johannes Mulders. Hij maakte een goede winst: de koopprijs was 525 gulden.

Uit de kadastrale informatie van 1832 vernemen we dat de oppervlakte van het perceel toen 3.69 are was. De volgende eigenaar werd de dorpsarts Josephus van Sprangh, tot 1856, toen de kleermaker Antonie Nijssen de woning overnam. Hij opende een winkel in het pand. Zijn dochter Petronella Nijssen erfde de woning in 1880.

De volgende eigenaar werd in 1904 Cornelis Bartels, een smid, op wiens naam de woning bleef tot 1941 toe. Toen werd het pand eigendom van de klompenmaker Petrus van den Berg. Ook het kleine huis kreeg een andere eigenaar. Dat werd Johanna Roozen.

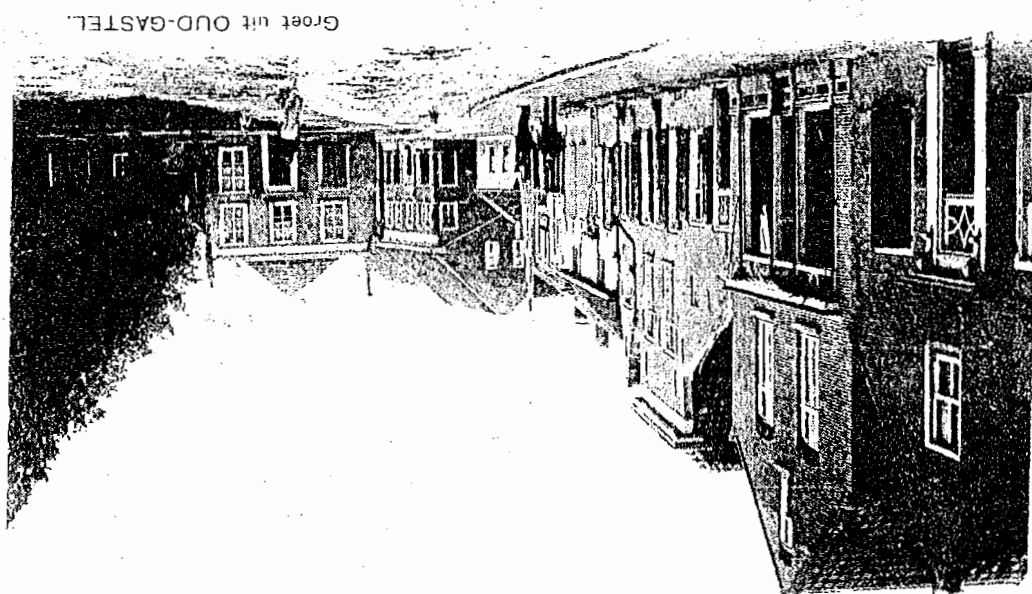
Afgezien van de aangenomen verbouwing rond 1800 was er haast 150 jaar aan het uiterlijk van het huis SINT JORIS niets veranderd.

In 1969 kocht de zoon van Petrus van den Berg, Johannes, het pand. Daar was inmiddels een winkel in huishoudelijke artikelen in gevestigd. Intussen was er een gedeelte, dat be-

De vroegst bekende eigenaar was Dirck Henriken Laets (ook wel 'Speelman' geheten). Hij kocht in 1617 dit huis gelegen op 49 roeden (6.66 are) grond van de erfgenamen van Cornelis Lam-

links vooraan: Markt 2, de latere kepperszaak van Jan Engelen.
De tweede woning/winkel werd bewoond door de familie van Aalst.
De drie woningen ernaast zijn beschreven bij: st. Joris. Ze werden in 1970 samengevoegd in een winkel met bovenwoningen van J. v.d. Berg.
De woning met de twee personen op de stoep werd in 1960 cafetaria 'De Linde' en werd van tevoren bewoond door de familie Heinekam.
Het hoge huis achteraan, Dorpsstraat 9, wordt beschreven onder: Sint Jacob, en de woning naast de Lindeboom onder: de Kemel.

DE MARKT (1910)

Zover de herinnering van Gastelaren kan teruggaan, stond er op de hoek van Markt en Veerkensweg een bakkerij. Op die plaats was trouwens al vóór 1617 bewoning. In 1660 stond hier een huis dat toen reeds geruime tijd de naam droeg DE DRIE KONINGEN. Een dergelijke naam kwam het meeste voor bij herbergen; immers de drie koningen waren reizigers. Maar ook bij ambachtslieden werd deze naam in de vorm van een uithangbord aangebracht zoals bij timmerlieden, kooplieden en bakkers.¹⁰

DE DRIE KONINGEN

7

onder de winkel.
drie de woningen grote kelders zaten. Die bevinden zich nu de oude woningen te voorschijn en het bleek, dat onder alle plaats kwam. Bij de sloop kwamen er nog enkele restanten van en er een nieuwe winkel met twee bovenwoningen voor in de definitief elnde aan de oude panden, toen ze gesloopt werden Johanna Roosen werd aangekocht. Maar al in 1970 kwam er een Een tweede uitbreiding volgde in 1968, toen de woning van kon worden.
werd in 1954 bij de winkel getrokken, zodat deze uitgebreid woond werd door de familie Verstaten, ook bijgekocht. Dit

brechtssen van de Moer. Ten zuiden van het pand lag het zogenaamde 'dijckgadt'. Later werd de hier aangelegde weg de 'dorpsweg' (nu Veerkensweg) genoemd, omdat de weg naar het dorp leidde. De weduwe van Dirck Henricxen Laets, Cathalina Jans Berrevoets, verkocht in 1660 de woning aan haar zoon Pieter Laets, die notaris en procureur in Oud Gastel was. Toen al droeg de woning de naam 'de drie coningen'. Omdat er eerder geen transacties vermeld zijn en ook uit andere bronnen niets daarover bekend is, kan het best mogelijk zijn, dat de naam al veel ouder was.

In 1682 kwam de woning op naam van Anthonetta Cornelissen Jongebroess, de tweede echtgenote en weduwe van Pieter Laets. Het perceel werd tegelijk met 110 roeden (14.97 are) land 'zijnde hof' aangekocht voor 1581 gulden. Die hof lag aan de overkant van de straat, de oudendijk, welk gedeelte onder Nieuw Gastel ressorteerde. Twee jaar later was de waarde flink gedaald. Toen verkochten de erfgenamen van Anthonetta Jongebroesss huis en grond voor 1211 gulden aan haar (stief)zoon Nicolaes Luijcx, die mede-erfgenaam was. Bij de verkoop in 1699 aan Paulus Wandelaer was de koopsom van de woning in Oud Gastel en de grond onder Nieuw Gastel weer opgelopen tot 1900 gulden. Paulus Wandelaer was gehuwd met Marya Luijcx, vermoedelijk een dochter van Nicolaes Luijcx.

De volgende eigenaar werd in 1717 Gerardus Knipscheer voor 1760 gulden. En de waarde van woning en grond bleef dalen. In 1727 kocht Johan Nicolaes Luijcx, die eerder al de helft van de woning in zijn bezit had gekregen, toen hij erfde van zijn zuster Marya Luijcx, beide percelen voor 1350 gulden. Diens weduwe, Magdalena Smits, verkocht huis en hof voor 1150 gulden aan Jacobus Janssen Luijcx. Het pand bleef wel in de familie. Jacobus was meester-kleermaker. Het was ook de laatste keer dat de woning met de naam DE DRIE KONINGEN werd aangeduid.

In 1771 of reeds eerder werd het perceel van 27 roeden (3.67 are) gesplitst in twee delen van ongeveer gelijke grootte. Ook de woning werd daarbij in tweeën gesplitst. Het zuidelijkst gelegen gedeelte met een perceelsoppervlakte van 13 roeden (1.76 are) werd in 1771 verkocht aan de Gastelse schepen Adriaan Vervloet voor 975 gulden. Adriaan Vervloet was meester-broodbakker en had tevens een winkel. Zijn zoon Johannis Vervloet uit Bergen op Zoom werd in 1790 eigenaar voor 1750 gulden. Toch moet deze woning al voor 1798 in handen zijn gekomen van Ludovicus of Louis Luijcx.

Het andere deel, gelegen op een perceelsoppervlakte van 14 roeden (1.9 are), werd door de zoon Adriaan Luijcx in 1798 verkocht aan Godefridus Bogaarts. In de koop was ook het perceel grond aan de overkant van de Oudendijk, groot 106 roeden (14.42 are), begrepen. De totale koopsom bedroeg 2700 gulden. Die prijs is in 1809 gezakt. Dat kwam omdat het stuk grond, de hof aan de overkant, toen slechts 45 roeden (6.12 are) mat.

Koper was de kleermaker Adriaan van Oosterhout voor 1800 gulden. In 1832, bij het begin van de kadastrale registratie, was het huis nog steeds in zijn bezit. Als perceelsoppervlakte werd toen genoteerd 2.01 are. Later, we weten niet wanneer, stond de woning op naam van Francis Buckens, wiens beroep dat van tabakskerver en grutter (kruidenier) was.

Via erfenis kwam de woning in 1893 op naam van de winkelier Antonius Vreugde. Hij zorgde er voor, dat er in 1912 een uitbreiding aan de woning plaats vond. Dit was in ruim honderd jaar de eerste maal dat er (geregistreerd) iets aan de woning veranderd werd. Enkele jaren later bleek bij hermeting dat de oppervlakte van het perceel 2.05 are in plaats van 2.01 are was.

In 1917 werd de oude woning gesloopt en vervangen door nieuwbouw. Twee jaar later, in 1919, erfde de bakker en tevens winkelier Willebrordus Auckens (Wieske Buk) het pand. Deze behield de woning tot 1937, toen het op een publieke veiling van eigenaar veranderde. Dat werd Laurentius (Lauran) Vrolijk, toen ambtenaar op de Gastelse secretarie. Hij verhuurde het pand aan kapper Jan Engelen en ten behoeve van de kapperszaak moest de woning verbouwd worden. In 1949 werd het **perceel** aangekocht door Henricus ('bakker') van der Heijden, maar kapper Jan Engelen bleef er zijn bedrijf uitoefenen tot 1958. In dat jaar werd de woning gesloopt en vervangen door nieuwbouw. Daarin werd door zoon Paulus van der Heijden een slijterij en wijnhandel gedreven. Hij werd in 1966 eigenaar. Vanaf 1973 behoort dit huis tot de vestiging van de AMRO-bank. (In 1991 ABN-AMRO-bank)

We keren ruim 150 **jaren** terug naar de woning die rond 1800 op naam stond van Louis Luyckx. Diens weduwe was eigenares in 1832 bij het begin van de kadastrale informatie. Hieruit blijkt tevens, dat er toen twee woningen waren: een op een

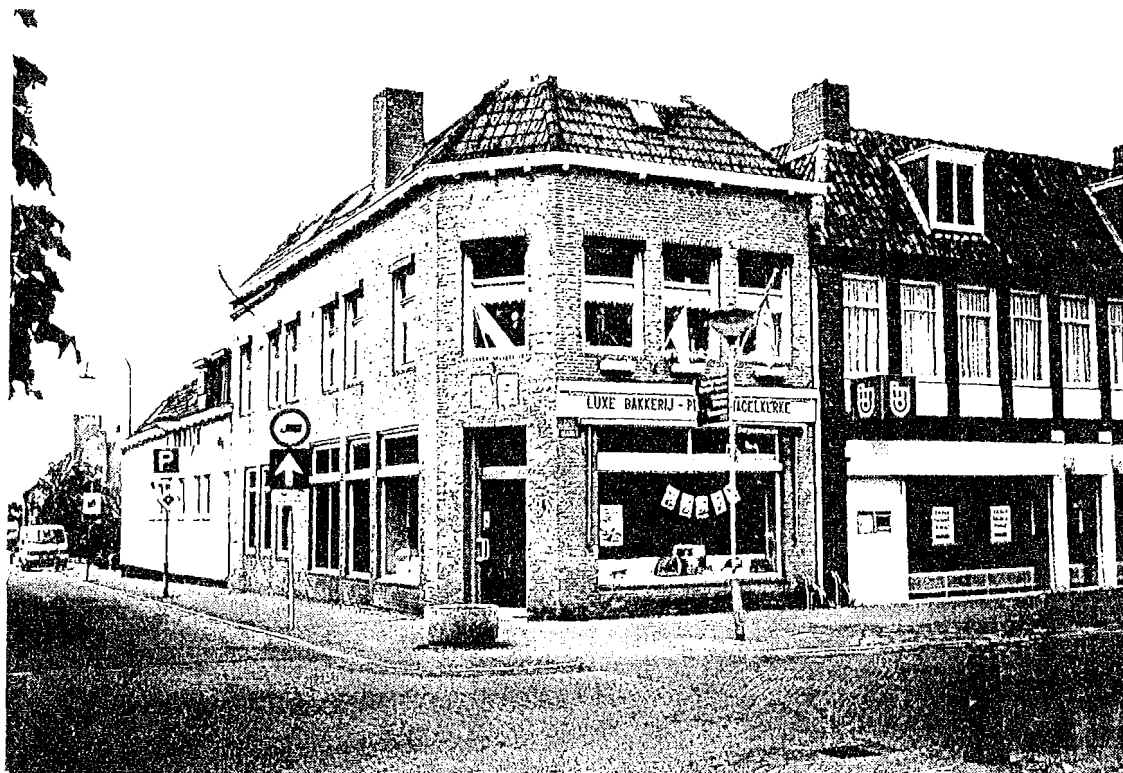
oppervlakte van 0.92 are en een ander op een perceelsgrootte van 1.04 are. Later, ook hier weten we niet wanneer, erfde de zoon Johannes Luijckx de woning. Hij was bakker.

In 1876 werden beide woningen gekocht door Petrus van der Heijden, een landbouwer uit Dinteloord. Vanaf 1881 stond de woning op naam van bakker Johannes van Steen. Deze verbouwde zodanig, dat er drie woningen ontstonden. Uit de beschikbare informatie werd niet duidelijk of het een volledige nieuwbouw of een grondige verbouwing betrof.

In 1906 werden de panden door de erfgenamen van Johannes van Steen verkocht aan Johannes Melsen, van beroep zadelmaker en winkelier. Bij een boedelscheiding in 1912 kwam het gehele bezit op naam van de zoon Cornelis Melsen, brood- en banketbakker, en tevens wethouder. Deze liet een groot deel van de drie woningen slopen en verving ze door nieuwbouw, zodat er slechts één pand overbleef. In 1914 kreeg hij een hinderwetvergunning voor de plaatsing van een heteluchtoven.

In 1921 kocht bakker Henricus van der Heijden, wiens beroep aangeduid werd als 'patissier', dit bedrijfspand. Als nieuwigheid werd vanaf 1934 de bakkerszaak uitgebreid met een ijssalon, waarin zelf bereid consumptie-ijs werd verkocht. Die ijs-salon is er gebleven tot 1960 toe.

Gedurende de oorlogsjaren werd de bedrijfsruimte van de bakkerij erbij gebouwd. In 1964 volgde nog een grondige verbouwing van de winkel.

MARKT 1 en 2 anno 1991

Markt 1: bakkerij Nagelkerke

Markt 2 vormt onderdeel van toen nog AMRO-bank (in oktober 1991 ABN-AMRO-bank (foto P. Peeters)

Vanaf 1960 werd de bakkerij geleid door zoon Adrianus van der Heijden. In 1966 kwam dit perceel op diens naam. In 1978 werd het bedrijf eigendom van Pieter Nagelkerke, oorspronkelijk afkomstig uit Prinsenbeek.

Bij de eerder genoemde verkoop van 1966 werd ook een perceel het bezit van de zoon Paulus van der Heijden, winkelier. Dit eigendom was eveneens van vader Henricus van der Heijden afkomstig en lag naast de hierboven besproken panden. Hoewel dit perceel strikt genomen buiten het kader valt dat we in de inleiding geschetst hebben, zullen we voor de volledigheid, maar beknopt, de geschiedenis van deze woning vermelden. Voordat de kadastrale registratie in 1832 werd ingevoerd werd het perceel, waarop dit pand stond, aangeduid met de veertiende hoek nummer 103. De vroegste vermelding stamt uit 1616, toen het perceel eigendom was van de weduwe van Jan Jacobssen Schoenmaker. De volgende eigenaren spreken niet zo tot de verbeelding, behalve Johan van Vlimmeren junior, de penningmeester van Heer Jansland die in 1727 eigenaar werd. De woning werd bij die koopovereenkomst als 'een seeker groot huys' getypeerd. Van Vlimmeren betaalde er 900 gulden voor. Voor hetzelfde bedrag werd Johannis Ratte, een Gastelse schepen, eigenaar van de woning in 1768. Hij kocht het perceel van de dochter van Johan van Vlimmeren, Johanna, die gehuwd was met mr. Petrus van Trier. Meer dan honderd jaar bleef de woning eigendom van de familie Ratte, met achtereenvolgens de zoon Jan Baptist en vanaf 1838 diens zoon Wilhelmus Ratte, een 'verwer', dus schilder. Hij was gehuwd met Maria van Steen, die na de dood van haar man in 1880 de winkel voortzette. Bij legaat werd de koperslager Johannes van Aalst in 1898 eigenaar. Hij is die eeuw de eerste die het pand enkele malen liet verbouwen en uitbreiden, voor hij het in 1919 verkocht aan zijn zoon Bruno van Aalst, eveneens koperslager. In 1955 nam bakker Henricus van der Heijden het perceel over, die het vrij spoedig daarna liet verbouwen, waardoor er naast een pakhuis vanaf 1958 de Spar-levensmiddelenzaak in gevestigd werd. Zoon Petrus van der Heijden leidde die zaak. In 1966 werd hij eigenaar. Een deel van het perceel ging naar Paulus van der Heijden, zoals reeds hierboven aangeduid.

In 1973 werden de panden van Paulus en Petrus van der Heijden aangekocht door de Amrobank, om als bankgebouw ingericht te worden.

C. van Caulil en P. Peeters

NOTEN

1. C.M.M. van Caulil, 'Wonen op De Stoof. Beknopte geschiedenis van 16 woonlocaties (± 1733 - heden)'. In: Jaarboek van de Heemkundekring 'Het Land van Gastel' 1988, p. 47 - 84.
C.M.M. van Caulil, 'De oudste woonlocaties op de Meir'. In: ~~Jaarboek van de Heemkundekring 'Het Land van Gastel'~~ 1989, p. 102 - 141.
2. De meeste informatie is afkomstig uit de volgende bronnen:
In het streekarchief 'Nassau Brabant' te Zevenbergen:
Rechterlijk Archief Oud Gastel inventarisnummers 300 t/m 308
Oud Archief Oud Gastel inventarisnummers 134 t/m 137
Nieuw Archief Oud Gastel kadastrale Leggers series 1 en 2

In het gemeentehuis van Oud en Nieuw Gastel:
Kadastrale informatie in de vorm van fotocopieën en computerbestanden.
3. Van Dale Groot Woordenboek der Nederlandse Taal.
4. Hiermee wordt het vermoeden bevestigd, dat er al veel langer een schuurkerk op de Meir bestond. Zie onder meer: A. Delahay e.a., Gastel. Land van Abten en Markiezen (Oud Gastel 1975) 215 - 219.
5. J. van Lennep en J. ter Gouw, De uithangteekens, in verband met Geschiedenis en Volksleven beschouwd. (Den Haag z. j.) 11867-18681, dl. I, 379 e.v.
6. J. van Lennep en J. ter Gouw, De Uithangteekens, dl. 2, 107 en 154-155.
7. J. van Lennep en J. ter Gouw, De Uithangteekens, dl. 2, 107-108.
8. In de 'Cultuurhistorische inventarisatie provincie Noord-Brabant' aflevering gemeente Oud en Nieuw Gastel uit 1990 wordt op p. 20 een korte karakteristiek gegeven van dit pand. Ten onrechte wordt daarin geschat, dat het pand gebouwd zou zijn in het eerste kwart van de negentiende eeuw. Terzijde zij hier nog opgemerkt, dat de samenstellers van dit rapport, gezien de daarin gepubliceerde literatuur-Lijst, geen gebruik hebben gemaakt van de publikaties over de oudste bewoning van de Stoof en de Meir in respectievelijk jaarboek 1988 en 1989. De ouderdom van enkele gemeentelijke monumenten zou dan wat nauwkeuriger zijn weergegeven.
9. J. van Lennep en J. ter Gouw, De Uithangteekens, dl. I, 92 en 310, dl. 11, 109-112, 115 en 371.
10. J. van Lennep en J. ter Gouw, De Uithangteekens, dl. I, 47 en dl. II, 76.

Oudste Nederlander wordt vandaag 109

17 SEPT. 1991

• De Haagse Johanna Zandstra-Giezen wordt vandaag 109 jaar. Sinds 5 maart van dit jaar is ze de oudste Nederlander.

Mevrouw Zandstra woonde tot haar 100e zelfstandig. Sindsdien woont ze in het verzorgingstehuis Zuiderpark in Den Haag, waar vooral hoofdzuster Janneke Verschelling zich over haar ontfermt. De Zandstra's, die uit Friesland komen, vormden een sterk geslacht. De moeder van Haagse Johanna werd ook ruim honderd jaar. Terwijl haar vader 'al' overleed toen hij in de negentig was.

Mevrouw Zandsra wil blijkbaar gezond nog ouder worden. Vier jaar geleden stopte ze met roken. Tot die tijd kon ze niet zonder. „Roken is heerlijk,” zegt de hoogbejaarde maar kerngezonde vrouw. Ook nu liggen nog pakjes sigaretten op het nachtkastje. Die zijn niet om op te roken. zegt de verpleegster. „Ik verkruiemel ze en strooi de tabak in mijn bed.

Dat is goed voor de reuma,” lacht ze. Het mooiste in haar leven? „Dat ik al zoveel jaren op aarde mag rondlopen.”

Vannmiddag brengen de Haagse burgemeester Haver-

mans en zijn vrouw een bloemenhulde aan de oudste inwoner van Nederland. „Ik heb als cadeau om een fles eau de cologne gevraagd.”

Foto: Win Hofland

Jeanne Calment

116 rozen...

1991

We schrijven 1875: in het Zuidfranse Arles werd ene Jeanne Calment geboren. De gemiddelde levensduur voor vrouwen was toen slechts 41 jaar, maar van dat moyenne heeft Jeanne zich nooit iets aange trokken; onlangs werd ze 116, waarmee ie de oudste vrouw ter wereld is. Ze kijkt vanuit haar bejaardenflat uit over het landschap waar re als kind Vincent van Gogh nog heeft zien schilderen. Oitder worden doet haar weinig pijn. Okay, ze tier wat slechter, maar haar gebit is nog puntgaaf. „Dat is eigenlijk het grootste wonder, want ik snoep al dertig jaar een paar chocolaatjes per dag.” (LM)●

Oudste mens ter wereld overleden

RABAT (Rtr) • M'Barek Rhioui, een veteraan uit het Marokkaanse leger die te boek stond als oudste Marokkaan, is overleden. Dit heeft de krant Le Matin gisteren gemeld.

Hij is 'vermoedelijk 147 geworden', aldus het dagblad dat daarmee een slag om de arm houdt over de exacte leeftijd van de oud militair. Als Le Matin er in haar schatting niet te ver naast zit, verdient de overledene posluum een plaats in het Guinness recordboek. Daarin staat name lijk dat de oudste man in de moderne geschiedenis een Japanner was. In februari 1986 overleed op 120-jarige leeftijd ene Shigechiyo Izumi. Deze zou dus tenminste 25 jaar minder oud zijn geworden dan de Marokkaan.

Rhioui is twaalf keer getrouwd geweest. Naar verluidt heeft hij verscheidene kinderen die ouder zijn dan tachtig jaar. A jaren speculeerde men in Marokko over Rhioui's leeftijd. Naar eigen zeggen diende Rhioui in 1874 als soldaat van dertig jaar oud in het leger van sultan Moulay Hassan. Een geboortebewijs is er niet, omdat Marokko in de vorige eeuw nog geen geboortenregisters bijhield.

1ste man overleden

VELDHOVEN (ANP) • De oudste Nederlandse man, Cornelis Jansen uit Veldhoven, is overleden. Hij is 106 jaar geworden. Zijn familie heeft dit gisteren meegedeeld.

Cornelis Jansen is op 22 februari 1884 geboren in het Gelderse Ubbergen. Sinds 1920 woonde hij in Veldhoven. Onlangs kwam de man nog landelijk in het nieuws toen hij in een weekend zijn heup brak en het ziekenhuis aanvankelijk weigerde hem op te nemen.

De oudste inwoner van Nederland is Trijntje Jansma-Boskma, zij is op 3 februari 108 jaar geworden. Zij woont bij haar zoon in het dorpje Peanwäldsterwä in de gemeente Tytsjerksteradiel.

De oudste inannelijke inwoner is nu H. Th. de Bijl uit het Noordbrabant. se Oss. Hij is op 10 maart 106 geworden, en woont bij zijn dochter.

INTERVIEW MET GASTEELS OUDSTE INWOONSTER OP ÉÉN NA

Op 2 oktober jongstleden gingen J. Aanraad en P. Peeters van Heemkundekring 'Het Land van Gastel' op bezoek bij mevrouw M. Melsen-Melsen. Het gesprek vond plaats in haar eigen flatje in bejaardenflat 'Molenweide' te Oud Gastel.

Henricus Melsen geb. 13-11-1861

Mathilda Musters geb. 04-11-1869

Maria Raymunda Melsen werd geboren te Ossendrecht op 21 september 1895, als oudste van negen kinderen. Haar vader was Henricus Melsen, geboren te Ossendrecht op 13 november 1861 en haar moeder was Mathilda Musters, geboren te Ossendrecht op 4 november 1869. Een van de kinderen uit dit gezin overleed kort na de geboorte. Momenteel (1991) zijn haar jongste zus Elvera en Maria als enige nog in leven.

Haar vader was slager en veekoopman. Zijn slagerij

was een kwaliteitszaak. De winkel was in Maria's jeugd maar twee dagen in de week geopend. De mensen hadden nog niet zoveel geld om zich meerdere keren in de week kwaliteitsvlees te kunnen veroorloven. Vader Henricus ging regelmatig naar de veemarkt te Rotterdam om zelf beesten te kopen. Deze beesten werden thuis nog enige tijd bijgemest, alvorens te worden geslacht. Hij deed geen huisslachten.

†
 Bid voor de Ziel van Zaliger
HENRICUS JOHANNES MELSE
 KUNSTGENOOT VAN
Mathilda Cornelia MUSTERS
 Lid van het R. X. Zangkoor en van onderscheidene Broederschappen
 geboren te Ossendrecht, den 11. November 1891
 en overleden in h. t. K. K. Gasthuis
 te Bergen-op-Zoom op 7 November 1925.
 Tijdig voorzien van de H. H. Sacramenten.

Ik was ziek en er was niemand, die mij helpen kon,
 smartelijke dagen en droevige nachten heb ik doorge-
 bracht, waarom, o God, was mijne ziekte ongemee-
 naar. Omdat Gij gehandeld hebt volgens uwen aan-
 biddeleken wil. Ps. cxi, Beel. xxxviii.

Heer, Gij weet dat ik in mijn lichaam zware pijnen
 geleden heb, doch maar de ziel heb ik deze blijmoedig
 verdragen voor U. 11. Mach. vi. 30.

En nu, Heer, doe met mij naar uwen wil en gebied
 dat mijne ziel in vrede worde opgenomen, want het is
 mij dienstiger te sterven dan te leven. Tob. iii. 6.

Onverwachte Keltgenoot, troost u, zie ik sterf maar
 God zal met U zijn. Joan. xvi.

Mijne Kinderen, dient den Heer getrouw, zoekt te
 doorhelgen Hem bemagelijk is. Tob. xiv. 10.

Vertrouwt elkander, woont eensgezind; leeft in
 vrede en de God van vrede en liefde zal met U zijn.
 2 Cor. xii. 13.

Ik bid u, komt mij te hulp door uw gebeden.
 Rom. xv. 30.

Genadige Jezus, geef hem de eeuwige rust.
 R. I. P.

3420

†
 BID VOOR DE ZIEL VAN ZALIGEF
MATHILDA MUSTERS
 Weduwe van
HENRICUS JOANNES MELSE
 Geboren te Ossendrecht, 4 November. 1869, en
 aldaar overleden, 22 October 1934.
 Bediend van de H. H. Sacramenten.

Benaauwdheden en pijnen overvielen mij,
 doch ik heb den Naam des Heeren aange-
 roepen.
 Zalig de mensch, die de beproeving door-
 staat, want als hij beproefd zal zijn, zal hij de
 kroon des levens ontvangen, die God be-
 loofd heeft aan hen die Hem beminnen.
 Jac. i. 12.

Gelijk het deri Heer behaagde, zoo is hei
 geschied, de Naam des Heeren zij geze-
 gend. Job. ii. 21.

Op U, Maria, stelde ik mijn vertrouwen,
 in deze hoop heb ik geleefd, in deze hoop
 ben ik gestorven. H. Eph.

Vaarwel, liefbare Kinderen, leeft eens-
 gezind, bemint elkander, volhardt in het
 geloof, gedenkt dat het leven kort is: leeft
 zoo dat we hiernamaals bij den Goeden God
 vereenigd worden en vergeet mij niet in
 uw gebed.

Mijn Jezus, barmhertigheid
 Zoel Hart van Jezus, wees mijne liefde 300 d. all.
 R. I. P.

3420

Vader en moeder van mevr. Melsen

Haar lagereschooltijd doorliep ze op de meisjesschool. Daar stonden de zusters van Oudenbosch. Uit haar herinneringen puttend vertelde mevrouw Melsen, dat ze er van alles leerde, zoals lezen, schrijven, rekenen enzovoort en dat de nonnetjes hele lieve mensen waren. Zoals gebruikelijk in die tijd deed ze haar Communie op haar elfde jaar. Ook kon ze zich goed de katechismuslessen herinneren.

Na schooltijd was het als oudste dochter haar dagelijks werk om te helpen in het huishouden, zoals sokken stoppen etcetera. Toch was er ook wel tijd om nog te spelen met haar broers en zussen, maar daarna op tijd naar bed, want 's morgens moest ze weer vroeg op om thuis nog wat te doen.

In de slagerij hoefde ze niet te helpen, daar had vader een knecht voor.

Na de lagere school volgde ze met drie andere meisjes nog ongeveer vier jaar Franse les bij meester Kruten. Pas nadat de jongsten van school af waren, kreeg ze de kans om een oplei- ding te volgen voor datgene wat ze allang had willen worden namelijk verpleegster. In 1918 vertrok ze voor een vijfjarige opleiding zieken- en kraamverpleging naar het St. Ignatius-

ziekenhuis te Breda. Ze is nog steeds trots op haar 'ooievaartje¹ (de speld voor gediplomeerd kraamverpleegster).

Na haar opleiding werkte ze voornamelijk bij partikulieren. In die tijd had men drie klassen van verpleging namelijk: eerste klas f 4,--; tweede klas f 5,--; en derde klas f 6,-- per dag. Haar werkterrein lag in heel West Brabant zoals Roosendaal, Breda en Bergen op Zoom.

Ze deed zieken- en bejaardenverpleging en ook kraamhulp. Ooit was ze in Frankrijk om te helpen bij de bevalling van een nichtje. Bij hoeveel geboortes ze behulpzaam geweest is wist ze zich niet meer te herinneren, maar het zullen er ongetwijfeld veel geweest zijn in de veertien jaar, dat ze dit werk deed.

In die tijd was het normaal bij dergelijke dienstbetrekkingen dat men eenmaal per maand twee dagen vrij had. Die vrije dagen bracht ze door bij haar familie in Ossendrecht. In 1937 was ze werkzaam in een kinderziekenhuis in Amsterdam. Op zekere dag kreeg ze een brief uit Oud Gastel van ene Cees Melsen. Hij benaderde haar voor een kennismaking. Ze ging hier echter niet op in. Enige tijd later was ze weer in Ossendrecht bij een nichtje, waar ook Cees Melsen op kwam dagen.

Hij vroeg haar weer te spreken en, zo vertelde mevrouw Melsen: Van het een kwam het ander en binnen zes weken waren we getrouwd".

Gedenk in uwe gebeden de ziel van zalige:
den Heer

JOANNES BAPTIST MELSEN
Weduwnaar van Mevrouw
ANNA CORNELIA MELSEN,
weldocnr der Kerk.
Lid der confrerie van 't Allerheiligste Sacrament en
van verschillende broederschappen,
oud-Wethouder der Gemeente,
geboren te Ossendrecht, 29 September 1832, en al-
daar godvruchtig overleden 30 Juni 1916 voorzien
van de H.H. Sacramenten der Stervenden.

Hij was een man rechtvaardig en godvreeënd;
eenvoudig en oprecht van harte; hij voedde zijne
kinderen op in de recre en den dienst des Heeren.
Luc. II. H. Ant.
Zijne goedheid maakte hem vele vrienden en de
edele gevoelens van zijn ziel verwierven hem de al-
gemeene achting. Hij was binnind bij God en bij de
mensch en zijne gedachtenis is in zegening.
Eccl. XL: 6.

Dierbare Kinderen en Kleinkinderen. Ik verlaat U
ik vertrek uit deze wereld, waar ik voor ~~U~~ veel heb
gearbrid. O denkt aan hetgeen ik geleden heb en
vergeet de zorgen niet die ik voor U gehad heb
Ik heb U allen zoo teeder bemind. Blijft onder
elkander steeds eensgezind en dient God getrouw.
Leeft loo, dat gij niet den dood behoeft te vreezen,
wanneer hij U ook overkome.

H. Ant. Chrys. Ps. XXXVI.
Wij hebben hrm bemind in ons leven, vergeten wij
hem niet, totdat wij door onre gebeden hem zullen
gebracht hebben in het Huis des Heeren. H. Ambr.

Mijn Jezus, barmhartigheid.
R. I. P.

Aug. Ansems — Ossendrecht.

Grootouders van mevr. Melsen

Gedenk in uwe gebeden de Ziel van Zaliger
ANNA CORNELIA MELSEN,
Eclitgenoot van
JAN BAPTIST MELSEN,
geboren te Ossendrecht, 9 Augustus 1834 en
ria eene glukkige echtvereeniging van
53 jaren, aldaar godvruchtig overleden,
den 18 November 1913, voorzien van
de H.H. Sacramenten der Stervenden.

Dit is onze roem, de getuigenis van ons
peweln, dat wij in eenvoud des harten en
in oorechtheid in deze wereld verkeerd heb-
ben. I Cor. I: 12.
Zij was bij uillienendheid eene goede moe-
der, de gedachtenis der braven waardig.
II Mach. VII: 20.

De zoetste vertroosting die nien in hel graf
inedeneenil. is de getuigenis, dat nien eene
onberispeijke echtgenoot, eene teedere en
liedevolle moeder geweest is en aan de kin-
dercii degelijke beginselen en Christelijke
deugden tot erfenis achterlaat.
H. Franc. van Sal.

Groot zullen bij God de verdiensten zijn van
ien, die voor de opvoeding liuiner kinderen
ebben zorg gedragen. H. Hier.

Bemide echtgenoot en kinderen, weent niet
over mijnen dood, verheugt u veeleer dal ik
n het huis van den Hemelschen Vader het
oon mijner werken ontvang en daar op u
wacht om, niet u vereenigd, voor eeuwig ge-
ukkig te zijn. H. Eph.

Vaartwel, u verlatende vraag ik geene tranen,
naar gebeden en offeranden. H. Ambr.

Mijn Jezus barmhartigheid.
R. I. P.

AUG. ANSEMS — OSSENDRECHT.

Cees Melsen was geboren te Oud Gastel op 29 april 1880, als zoon van Johannes Melsen, afkomstig uit Bergen op Zoom en Anna Somers, uit Poortvliet.

Ook hun gezin bestond uit negen kinderen, waarvan Cees de vijfde was. Vader Jan was bakker en bewoonde de bakkerij op de hoek Markt, Veerkensweg, waar nu (1991) P. Nagelkerke zijn bedrijf heeft.

Cees Melsen was eerder gehuwd geweest met Anna Marijnissen, maar zij was overleden en in dit huwelijk waren geen kinderen geboren.

Op 17 juli 1937 huwde hij in Ossendrecht met Maria Melsen. Ze gingen wonen in Dorpsstraat 46 in Gastel. Mevrouw Melsen vertelde: "Ik had voor mijn trouwen nog nooit van Oud Gastel gehoord, laat staan dat ik er geweest was. Maar het leek me een aardig dorp en het is me er goed befallen, inmiddels al 54 jaar".

Zo woonde in Gastel het echtpaar Melsen-Melsen. Maar de combinatie Melsen-Melsen was niet uniek want haar grootouders droegen ook de namen Melsen-Melsen.

Be heer C. Melsen was in Gastel geen onbekende. Bij hem was in de jaren dertig een radiodistributiecentrale ingericht. Je kon dan een aansluiting huren. Er werd een luidspreker en een knop geïnstalleerd, waardoor je drie stations kon ontvangen. Op een van die stations draaide Cees zelf platen en bracht nieuws. Een voorloper van LOOS.

Hij was ook vijftien jaar wethouder in de periode voor de Duitse Bezetting. In deze tijd kwam in onze gemeente een nieuwe burgemeester. C. Melsen was waarnemend burgemeester in het voorjaar van 1940 tussen de ambtsperiodes van burgemeester A. Mastboom en H. Hofland.

Meer bekend was C. Melsen nog, doordat hij medeoprichter was van Fanfare Concordia. Dit vond plaats na de mobilisatie 1914-1918 toen veel fanfares en harmonieën verdwenen waren. Ook in Gastel was er voor die tijd een harmonie geweest, die een sluimerend bestaan leidde. Daarom kreeg de 'harmonie van Melsen' zoals deze al gauw genoemd werd een andere naam namelijk: Concordia.

In 1927 werd er een nieuwe harmonie opgericht en dit gaf genoeg konfliktstof in Gastel. Het zou het scenario van de film Fanfare van Bert Haanstra kunnen zijn. Gastel werd inderdaad verscheurd in twee partijen. Medestanders van Concordia en medestanders van de nieuwe harmonie. Nog in 1930 werd op grootse manier het tweede lustrum van Concordia gevierd, maar dit gezelschap was toen al in de nadagen van haar bestaan, dat uiteindelijk toch nog duurde tot in de oorlogsjaren. Na de oorlog is Concordia helemaal verdwenen. Mevrouw Melsen wist zich dit nog wel te herinneren, maar ze is nu donatrice van de huidige Gastelse Fanfare.

Toen burgemeester Hofland in Gastel wilde komen wonen ging dat

niet zo gemakkelijk, maar na enige tijd kreeg hij een woning van C. Melsen in de Kerkstraat tot beschikking. Na onderhandelingen kocht de gemeente de woning Dorpsstraat 46 van de heer C. Melsen en die diende als ambtswoning voor burgemeester Hofland met zijn grote gezin. En de heer en mevrouw C. Melsen gingen op Kerkstraat 24 wonen.

Tijdens de Bezetting had de familie Melsen zoals zovelen inkwartiering van Duitse militairen. Dat waren zoals mevrouw Melsen vertelde "de kwaadste nog niet". Maar er kwam nog meer inwoning. Een broer van haar man, Leo, kwam met zijn vrouw ook bij hun inwonen. Zij moesten uit hun woning omdat deze vol zat met militairen. Toen de Duitsers moesten vertrekken, wilde er een niet mee verder en die werd daarom gefusilleerd. En dit was voor haar het verschrikkelijkste moment in de oorlogsjaren.

Na de oorlog was mevrouw Melsen jaren lid van de Damescongregatie. Dit was een aktieve vereniging onder de beziehlende leiding van kapelaan W. van Dam. Op de bijeenkomsten van deze congregatie waren de voornaamste bezigheden bidden en zingen.

Na haar huwelijk hielp ze nog wel eens bij bevallingen en als kraamhulp, maar dan alleen bij familie. Zo vertelde ze dat ze hielp bij P. Melsen en daar werd een tweeling geboren. Een week daarna (alsof het afgesproken was) bij J. Melsen ook een tweeling. Verder waren er mensen in de buurt, die zondig een beroep op haar konden doen, maar het is nooit nodig geweest om daadwerkelijk te helpen.

Gesterkt door de kracht van de H. Sacramenten.
overleed op 4 juni 1960 te Oud-Gastel
de Heer
**CORNELIS FREDERIC MARIA
MELSEN**
echigheer van
MARIA RAJHMUNDA MELSEN
weduwnaar van
ANNA MARIA MARIJNISSEN
Oud-Wethouder der gemeente
Oud en Nieuw Gastel.

Hij werd te Oud-Gastel geboren op 29 april 1880.
Om zijn verdiensten voor de Gastelse yemccn-
schap werd hij begiftigd met de Ere-medaille in
goud verbonden aan de Orde van Oranje Nassau.

Dierbare Echtgenote, vrij onverwacht kwam voor
ons het uut van scheiding en werd ik door God
geroept. Hoewel di: voor U een zwaar offer
was, nioren wij God toch dankbaar zijn, omdat
wij zolang en gelukkig bij elkaar mochten zijn.
De zekerheid dat ik geheel berid was naar God
te gaan, zal voor U steeds een troost blijven.
Zoals wij op aarde onze kracht vonden in ons
gebed, zo ook zal ik in de hemel door mijn ge-
bed bij God voor U de reiln vragen om dit offer
in onderwerping aan Zijn H. Wil te kunnen
brengen. Eens zullen wij elkaar weerzien en voor
altijd gelukkig bij elkaar zijn.

Familieleden en vrienden, ik dank U voor Uw
genegenheid en vriendschap. Het waren voor mij
steeds gelukkige uren bij U te mogen zijn. Vanuit
de hemel hoop ik U mijn dankbaarheid te mogen
tonen voor Uw hartelijkheid en steun.

H. Tak - Koster - Oud-Gastel.

Op 4 juni 1960 overleed haar echtge-
noot C. Melsen. Deze was nog onder-
scheiden met de eremedaille in goud
verbonden aan de orde van Oranje Nas-
sau vanwege de vele verdiensten voor
de gemeente. En nu nog heeft mevrouw
Melsen vriendschap van mensen, die
destijds kontakten hadden met haar
echtgenoot.

Mevrouw Melsen bleef nog een jaar of
tien wonen in de Kerkstraat, maar
toen flat Molenweide bewoond kon wor-
den, was zij een der eerste, die daar
naar toe ging en zij is een van de
weinige oorspronkelijke bewoners van
die flat.

Op de vraag of er in haar familie nog
meer mensen zo oud zijn geworden ver-
telde ze, dat een zuster van haar
moeder, die in Spanje woonde, op twee

maanden na honderd is geworden.

De gezondheid en levenslust van mevrouw Melsen is nog zo groot, dat wij verwachten, dat ze nog wel enige jaren in het Gastelse zal vertoeven. Ze is in heel haar leven maar twee keer voor een kleine ingreep in het ziekenhuis geweest en gebruikt sinds kort een hoorapparaat.

Haar advies luidt: "Neem op tijd een borreltje, dan haal je de honderd wel!"

Wij van de Heemkundekring sluiten ons aan bij deze zienswijze en wensen haar nog een aantal goede en prettige jaren en we hopen over vier jaar haar eeuwfeest mee te kunnen maken.

Oktober 1991,

J. AANRAAD en P. BEETERS.

1585 Oud-Gastel Woensdag 19 Juli 1922 16e Jaargang

GASTEISCHE COURANT

Nieuws- en Advertentieblad voor West-Noord-Brabant.

Uitgever: Firma M. HOPSTAKEN ZONEN, Tel. Intern. No. 50, Oudenbosch

Abonnementen: 12 maanden f. 10.00, 6 maanden f. 5.50, 3 maanden f. 3.00. De Courant verschijnt Dinsdag en Zaterdag.

Prijs der Advertentie: 1ste lijn f. 1.00, 2de lijn f. 0.75, 3de lijn f. 0.50. Langere reeksen met collectie goede redactie.

A. M. B. Smulders, notaris te Gastel, zal aldaar ter herberge van ADR ROOZEN op ZATERDAG 22 JUL 1922 des n.m. om 5 uur in het openbaar verkoopen:

Namens den heer MART. TAK te Gastel:

1.14.00 H.A. of 800 roeden Bravo's aan Veerkensweg.

12 A. of 80 roeden Rooster en Eigenheimers aldaar.

Gemengd Nieuws

Eenige jaren bij de begraving van zijn vader.

Tele. 110, Gastel (V.S.) is deze dagen de oudste man der wereld; overleden, Onch. Johnny Shell, zoo beetje hij, was naar schatting 134 jaar toen hij stierf, hij was oet in het bezit van een geboortebewijs, maar wel van een bevestiging, daterend uit het jaar 1809 en waaruit bleek, dat hij in dat jaar zijn belasting voldaan had aan sheriff van Clay County.

Men mocht dus aannemen, dat hij in 1809 minstens 21 jaar was.

De begraving van Uncle Johnny trok natuurlijk niet weinig belangstelling, vooral ook omdat de begrafenis werd door twee zonen, William en Albert, die beiden resp. den eerbetelwaardigen leeftijd van 90 en 70 jaar hebben bereikt.

BEELDEN

Onze voorlezing

te wederom vermaand met enkele nieuwe modellen

H. HARTEN

DEZIET ONZE ETALAGE.

Firma Wed. J. v. Domburg

In: Meubelen en Beelden.

Oud-Gastel.

Advertentie

Dagelijks verkrijgbaar

Versch

Rudd en Varkensvleesch,

Roomboter,

Zoetemelk en Karnemelk.

Bestellingen per telefoon direct aan huis bezorgd.

Beleed aanbevelend.

J. LAZEROMS,

Fenkelsstraat, Tel. 15 Oudenbosch.

Dagelijke tweede hands

Damesrijwielen

te huur en te koop.

Doelpad 461 - Oudenbosch.

Diamant

Ruim assortiment.

Groote

UUR

Aanbevelend

P. A.

Markt 82

Gero Zilver

P. J. VAN BLERCE

Oudenbosch, Tel. 29

agings

irrikelen.

aan, Zeemen,

Kamermeesters,

Uitbesteders,

deवास, enz.

apieren.

ernissen.

geveeld.

EKELS,

(Behanger,

OUENBOSCH

ag over

PRINKWATER

put

boren door de

thouissen.

Binnendag 1 November 1922.

A. M. B. Smulders, notaris te Gastel, zal aldaar ter herberge van C. RADEMAKERS op DONDERDAG 20 JUL 1922, des namiddags om 5 uur in het openbaar verkoopen:

Namens den heer Dingeman Roosa te Gastel:

85 A. of 2 gemet Tarwe in de Voshoek, in 4 kavels.

Namens den heer Arie Breure te Gastel:

1.28.00 H.A. of 3 gemet Haver in de Botspolter, in 6 kavels.

85 A. of 2 gemet Tarwe aldaar in 4 kavels.

Namens den heer Nis Hopmans te Gastel:

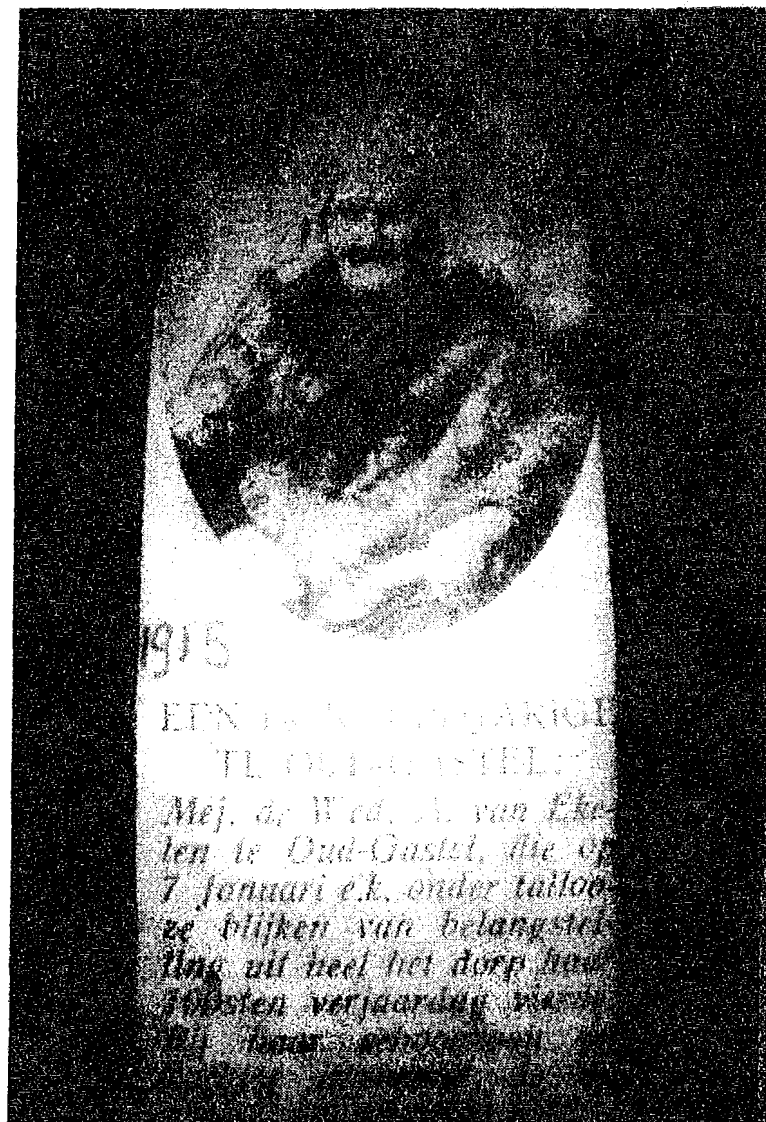
1.28.00 H.A. of 3 gemet Ta we onder D1 teloord, het 8e perceel over den 2den Kruisweg in den Lingenweg links, waarop de schoolkeet

A. M. B. Smulders, notaris te Gastel, zal aldaar ter herberge van A. Schuurmans op WOENSDAG 19 JUL 1922, des namiddags om 5 uur, in het openbaar verkoopen:

Namens den heer Jan Mulders-Matelmans, te Gastel:

21 A. of een half geme Roodezand en blauwe Eigenheimers in 3 kavels in de stede.

'GASTEELS OUDSTE ELFTAL'

In het Jaarboek van 1990 werd ze vermeld als Gastels tweede eeuweling. Deze foto stond in de Katholieke Illustratie van 1915.

Wat ons Gastels oudste elftal betreft, er hebben drie personen ons elftal moeten verlaten. De nummer vijf van vorig jaar, Kees van Eekelen overleed op 93-jarige leeftijd op 26 april. De achtste oudste, mevrouw L. Peeters-Roozen (93) verliet ons in mei, en vertrok naar de Brink te Roosendaal. De negende oudste Toon Mulders overleed op 1 juli na op 18 mei de leeftijd van 92 jaar bereikt te hebben.

Ons nieuwe elftal zie er onder voorbehoud als volgt uit:

1.	Jan van Kaam	geboren 9 april	1892
2.	Maria Melsen-Melsen	geboren 21 september	1895
3.	Geert Corsmit	geboren 15 mei	1896
4.	Arjaan v.d. Muuren	geboren 3 maart	1897
5.	Janus van Rijsbergen	geboren 15 januari	1898
6.	Dingeman van Wortel	geboren 6 september	1898
7.	A, van Kalmthout-Mulders	geboren 5 december	1899
8.	E. van Zundert-v.d. Castele	geboren 26 'Januari	1900
9.	P.C. van Nijnatten-Hermus	geboren 25 oktober	1900
10.	A.M. Danen-van Lisdonk	geboren 4 november	1900
11.	E.J.M. Mulders-Uitdewilligen	geboren 5 november	1900

Niet behorende bij ons Gastels elftal maar toch vermeldenswaardig is dat de nog in Stampersgat wonende mevrouw H. Rockx-van den Broek geboren is op 10 december 1893.

KRONIEK 1990

Vanaf deze uitgave verschijnt onder de titel Kroniek een jaaroverzicht van gebeurtenissen in Gastel. Daar 1991 nog niet teneinde is als dit artikel opgemaakt wordt, beginnen we met het laatste volle jaar, dat verstreken is, in dit geval 1990.

Januari

In de periode tussen Kerstmis en Oudjaar 1989 werd door het Gastels Aktiekomité Roemenie een geslaagde inzameling voor hulpgoederen gehouden.

2 januari: Vertrek van twee Gastelaren met een afgeladen vrachtauto naar West-Roemenie om de gaven af te leveren.

23 januari: Tweede transport, na een nieuwe inzamelings-aktie, ditmaal naar Oost-Roemenie.

25 januari: Zware storm over Nederland, waarbij ook in Gastel schade onder andere aan het veerhuis, gemeentehuis, scholen, diverse tuinderijen, de topgevel van Het Spaanse Kruis en veel afgewaaid dakpannen.

In januari ook activiteiten van een nieuwe plaatselijke politieke partij GS-90, die echter al in deze maand opgeheven wordt.

Februari

2 februari: Start van het anti-vandalisme-project: met de uitreiking van het Anti-vandalismespel aan de jeugd van de basisscholen.

Militairen worden ingeschakeld om de stormschade op te ruimen.

Maart

10 maart: Evenementenavond met verkiezing van:
Sportman 1989: F. Reuvers, atletiek
Sportvrouw 1989: R. Verstraten, atletiek
Sportploeg 1989: E-pupillen SC. Gastel
Kultuurprijs 1989: De Nieuwe Comedie, toneel-
vereniging

16 maart: Plaatsing van de Gastelse Dondersteen in Oudenbosch.

18 maart: Politiek TV-forum, verzorgd door LOOS.

21 maart: Verkiezingen voor de Gemeenteraad:
CDA, 5 zetels; PvdA, 2 zetels; WOS, 4 zetels;
WD, 2 zetels.

April

- 13 april: Zuster Cornelia Freyters, Gastelse van geboorte, overlijdt. Zij was de laatste begijn van Nederland.
- 22 april: Met een tweedaagse wielergala viert Gastel Vooruit, dat ze voor de 50e keer een wieleronde organiseert.
- 29 april: Broeder Cornelius Deckers wordt Koninklijk onderscheiden met de eremedaille in goud, vanwege de vele verdiensten voor de Gastelse gemeenschap.
- 30 april: Jac. Laros reikt het eerste exemplaar van zijn boek 'Bezetting en Bevrijding in Gastel en Stampersgat' uit aan burgemeester P. Rossou.

Mei

- 1 mei: Wethoudersverkiezingen: F. van Merrienboer en A. van Nes.
- 4 mei: Stille tocht naar het oorlogsmunument.
- 20 mei: Eerste wedstrijd van dameselftal SC Gastel.

Juni

- 3 juni: Pastor B. Krijbolder 40 jaar priester.
- 15-17 juni: Marterei.
- 30 juni: Scoutinggroep Andriessen 12% jaar.

Augustus

Na jarenlange onderhandelingen en dreigende onteigeningsprocedures verkoop van grond in Meireweikes door H. Mastboom aan een bouwonderneming, zodat plan Centrum Meireweikes volgebouwd kan worden.

- 27 augustus: Het industrieterrein Korenweide ten zuiden van de S-7 wordt bouwrijp gemaakt.

September

- 1 september: Derde West-Brabant Triathlon.
- 2 september: W. de Jongh-v.d. Beemd speelt 500ste competitie-korfbalwedstrijd voor Juliana.

Oktober

Vanaf 4 oktober expositie in Het Veerhuis van schilderijen van Hanka en Ujung uit Korea.

November

- 12 november: Viering 10-jarig bestaan van Heemkundekring 'Het Land van Gastel'.
- 12 november: Viering 45-jarig bestaan van turnvereniging V. en L.

AKTIVITEITENKALENDER 1991

van Heemkundekring Het Land van Gastel

December 1990 - Januari 1991

Aanbieding jaarboek 1990 tijdens de tentoonstelling Gastel in de Winter.

20 Januari

Lezing door Carlo Braat over het Brabants Landschap.

20 Maart

Ledenvergadering. Aftreden van voorzitter F. van Merrienboer en bestuurslid L. Melsen-Trimbosch. Tot voorzitter werd gekozen: Braeder Cornelius Deckers en als nieuwe bestuursleden de heer A. Haasnoot en de heer P. Rijsdijk. Op deze vergadering werd oud-voorzitter P. van Merrienboer benoemd tot erelid van Heemkundekring Het Land van Gastel. Na afloop van de vergadering vertoonde de heer W. Veraart dia's uit: Tien jaar 'Het Land van Gastel'.

20 en 21 April:

Museum-weekend. Tentoonstelling Wielrenhistorie van Gastel met medewerking van de heer W. Schouw.

25 April:

Regionale bijeenkomst van Brabants Heem te Klundert

5 Mei, P
Excursie naar
Pannenhoeft,
nabij Sprundel
met rondleiding
door de heer C.
Braat.

20 Mei

Kapellekes
fietstocht.

26 Mei

Excursie naar Maastricht met o.a. een bezoek aan het Stokstraatkwartier, de Sint Servaas en de Sint Pietersgrotten.
(zie foto blz. 153)

1 en 2 Juni

Gastels spektakel aangeboden door de Rabobank. Bij de voorbereiding was de heemkundekring nauw betrokken.

15 en 16 Juni

Marterei met tentoonstelling door Gastelse amateurschilders.

30 Juni

Excursie naar landgoed Wouwse Plantage.

14 Sewtember

Monumentendag. Een delegatie ging naar de officiële viering van tien jaar monumentendag te Gouda. In Gastel stonden de RK kerk, de NH kerk, de Laurentiustoren en ons museum open ter bezichtiging.

22 September

Excursie naar Gent met onder andere een bezoek aan het Belfort, het Gravensteen en het Volkenkundig Museum.

3 Oktober

Regionale bijeenkomst van Brabants Heem te Nieuw Vossemeer.

10 Oktober

Museumbezoek van een groep personen van Menken Dairy Food (de vroegere Vacca).

12 Oktober

Museumbezoek van reunisten klas twee, St. Joannesschool 1949 van de heer B. van Merriënboer.

1 November:

Regionale kwis te Rucphen, met deelname van een afvaardiging van de Heemkundekring, waarbij de 2^e plaats werd bereikt.

7 November

Ledenvergadering met vertoning videofilm van excursies Heemkundekring door P. v.d. Lint.

December

Aanbieding jaarboek 1991 en een kersttentoonstelling.

LEDENLIJST HET LAND VAM GASTEL 1991

Mevr.	M. van Aalst-van Nispen	Oudenbosch	Dhr.	M. van der Horst-Tak	Oud Gastel
Dhr.	A. Aanraad	Oud Gastel	Fm.	J. v.d. Horst-Zandbergen	Oud Gastel
Fm.	A. Aanraad	Oud Gastel	Mevr.	C. Jacobs-Akkermans	Oud Gastel
Dhr.	G. Aanraad	Oud Gastel	Fm.	C. Jansen-van Unen	Oud Gastel
Fam.	J. Aanraad	Oud Gestel	Dhr.	C. Janssens	Leiden
Fm.	H. van Achterberg	Oud Gastel	Fam.	De Jong	Oud Gastel
Fm.	M. Akkermans-Timmermans	Oud Gastel	Mevr.	A. de Jong-v.d. Zee	Oud Gastel
Mevr.	M. Akkermans-Verstraten	Oud Gastel	Fm.	J. Jongenelen	Oud Gastel
Mevr.	M. Akkernans-Zandvliet	Oud Gastel	Fm.	J. de Jongh	Oud Gastel
Mevr.	P. Akkernans	Oud Gastel	Fam.	C. van Kalmthout	Oud Gastel
Fam.	P. Akkermans	Oud Gastel	Fam.	E. van Keep	Oud Gastel
Dhr.	P. Anthonissen	Roosendaal	Dhr.	B. Kenpenaars	Oud Gastel
Fm.	P. van As	Oud Gastel	Fam.	A. Kerstens	Oud Gastel
Fam.	U. van As	Oud Gastel	Dhr.	C. Koenroadt	Oudenbosch
Fm.	L. Bartelen	Oud Gastel	Dhr.	A. Koevoets	Oud Gastel
Fm.	A. van Bavel	Oud Gastel	Dhr.	Q. Koevoets	Oud Gastel
Dhr.	J. van den Berg	Oud Gastel	Mevr.	E. Koevoets-van Nispen	Oud Gastel
Fam.	J. Blommerde	Oud Gastel	Dhr.	J. Kokke	Oud Gestel
Dhr.	Bogaerts (gemeente archief)	Breda	Dhr.	M. de Koning	Wouwse Plantage
Fam.	J. Bonnerman	Oud Gastel	Fm.	A. Konings	Oud Gastel
Fm.	A. de Bont	Oud Gastel	Fam.	A. Kop-Mies	Standdaarbuiten
Fm.	P. van den Bos	Oud Gastel	Fam.	W. Kop-Speak	Oud Gestel
Fm.	H. v.d. Bosch	Oud Gastel	Fm.	A. Lambregts	Oud Gastel
Fam.	J. Brocatus	Oud Gastel	Fm.	H. Lambregts	Oud Gestel
Dhr.	W. van den Broek	Oud Gastel	Dhr.	J. Laros	Stampersgat
Fam.	M. Broos	Oud Gastel	Fam.	J. Lauwerijssen	Oud Gastel
Mevr.	C. de Bruyn	Oud Gastel	Fm.	F. van Limbergen	Oud Gastel
Dhr.	W. de Bruyn	Oud Gastel	Fm.	P. v.d. Lint	Roosendaal
Fm.	A. Bus-van de Vorst	Oud Gastel	Mevr.	J. Luyten	Oud Gastel
Fam.	C. Bus-Rombouts	Oud Gastel	Fm.	A. Luyckx	Oud Gastel
Dhr.	W. Bus	Oud Gastel	Fam.	A. Maas	Oud Gastel
Fm.	J. Buurste	Oud Gastel	Fm.	C. Magielse	Oud Gastel
Dhr.	C. van Caulil	Hoeven	Dhr.	D. Marcelissen	Oud Gastel
Fam.	C. van Caulil-Franken	Oud Gastel	Dhr.	H. Mastboom	Oud Gastel
Fam.	A. Damen	Oud Gastel	Mevr.	M. van Mechelen	Oud Gastel
Fam.	C. Damen	Oud Gastel	Fam.	P. Melsen	Oud Gastel
Fm.	M. Danen	Oud Gastel	Fm.	C. van Merrienboer	Oud Gastel
Br.	Cornelius Deckers	Oud Gastel	Fam.	F. van Merrienboer	Oud Gastel
Mevr.	J. Dekkers	Roosendaal	Fam.	H. van Merrienboer	Oud Gastel
Dhr.	J. Dijkers	Oud Gastel	Fm.	P. van Merriënboer	Oud Gastel
Fm.	A. Engelen	Oud Gastel	Dhr.	W. van Merrienboer	Brasschaat (B)
Fam.	M. Ernest	Oud Gastel	Dhr.	J. Moerings	Oud Gastel
Fm.	F. van Etten	Oud Gastel	Dhr.	J. Mol	Oud Gastel
Mevr.	M. Feddes	Oud Gastel	Mevr.	E. Mulders-Uit de Willigen	Oud Gastel
Fm.	F. Geers	Dinteloord	Dhr.	P. Nagelkerke	Oud Gastel
Fam.	C. van Ginneken	Zegge	Fam.	A. van Nes	Oud Gastel
Fam.	T. Goorden	Oud Gastel	Fm.	M. van Nispen	Hoeven
Fam.	A. Haasnoot	Oud Gastel	Dhr.	P. van Onzenoort	Oud Gastel
Fam.	L. van Hassel	Oud Gastel	Fm.	J. Oomen	Oud Gastel
Fam.	M. van Hassel	Oud Gastel	Dhr.	H. van Oosterhout	Oud Gastel
Fm.	A. Heshof	Oud Gastel	Fm.	J. van Oosterhout	Oud Gastel
Mevr.	W. Heshof-Dingenouts	Oud Gestel	Mevr.	G. van Opdorp-Voogden	Oud Gastel
Fam.	P. van der Heyden	Oud Gestel	Fam.	J. Paantjens-van Eekelen	Oud Gaetel
Fm.	J. Heynen-van Aalst	Essen(België)	Mevr.	L. Paantjes-Laanen	Oud Gastel
Dhr.	M. van Hooydonk	Oud Gastel	Dhr.	H. Peeters	Oud Gastel
Fm.	D. de Hoon	Oud Gestel	Dhr.	L. Peeters	Oosterhout
Fam.	J. van der Horst-Bus	Oud Gastel	Fam.	P. Peeters	Oud Gastel

Fam.	J. Raasveld	Roosendaal	Mevr.	P. Trimbos	Stampersgat
Fam.	M. Raasveldt	Oud Gastel	Mevr.	Van Unen	Oud Gastel
Fam.	U. de Reyer	Oud Gastel	Fam.	W. Veraart	Oud Gastel
Dhr.	P. Ribbens	Bunde	Fam.	P. Vergouwen	Oud Gastel
Fam.	J. Rockx	Oud Gastel	Fam.	C. Vermeulen	Oud Gastel
Fam.	M. Rockx	Oud Gastel	Fam.	C. Vermunt-Duckens	Oud Gastel
Fam.	M. de Hooy	Oud Gastel	Fm.	C. Verstruten	Oud Gastel
Fam.	P. Rossou	Oud Gastel	Fam.	A. Veth	Oud Gastel
Dhr.	W. van Rijsbergen	Oud Gastel	Mevr.	C. de Veth-Somers	Oud Gastel
Fam.	P. Rijsdijk	Oud Gastel	Fam.	F. Vogelaars	Oud Gastel
Fam.	M. Rijsdijk	Oud Gastel	Fam.	B. Voorbraak-Goossen	Oud Gastel
Fam.	Schellekens	Oud Gastel	Fm.	C. van der Vorst	Oud Gastel
Fam.	A. Schepers	Oud Gastel	Fam.	J. van der Vorst	Oud Gastel
Mevr.	E. Schouw-Akkermans	Oud Gastel	Fam.	L. van der Vorst	Oud Gastel
Fam.	C. Schrauwen	Oud Gastel	Mevr.	C. Vromans-Speek	Oud Gastel
Fam.	A. Schijvenaars	Oud Gastel	Fm.	A. de Vugt-Balemans	Oud Gastel
Dhr.	M. Speek	Coesfeld (BRD)	Fam.	P. Vugts	Oud Gastel
Mevr.	E. v. Sprundel-Perdaems	Oud Gastel	Fam.	J. Uagemakers	Oud Gastel
Dhr.	C. Stange	Oud Gastel	Fam.	R. van Wees	Oud Gastel
Dhr.	K. Sweere	Oud Gastel	Fam.	J. Wezenbeek	Oud Gastel
Fam.	F. Tak	Stampersgat	Fam.	C. Willemse	Oud Gastel
Fam.	J. Tak	Oud Gastel	Fam.	W. Uillemse-van Nispen	Oud Gastel
Dhr.	J. Theunissen	Oud Gastel	Dhr.	J. Witvoet	Oud Gastel
Dhr.	J. van Tiggelen	Oud Gastel	Dhr.	H. Zandbergen	Oud Gastel
Dhr.	A. Tinermans	Oud Gastel	Fam.	D. van Zuylichem	Oud Gastel
Mevr.	M. Timmermans	Oud Gastel			

BEGUNSTIGERS

In het voorjaar werd er een begunstigersaktie gehouden voor de Heemkundekring.

We kregen een bijdrage van:

- Broos-C 1000, Dorpsstraat
- Backx Staalkonstruktie, Meirstraat
- Bouwmaterialen Van Schilt, Overesselijksestraat
- CAV Boerenbond, Steenstraat
- Rabobank Oud Gastel, Markt

Heemkundekring Het Land van Gastel dankt deze bedrijven hartelijk voor hun bijdragen.

Boor het jaar ontvingen we ook van P. Rijsdijk Assurantien nog een bijdrage.

Voorts kregen we weer veel aanwinsten voor ons museum, zodat onze kollektie sterk werd aangevuld. Ook hiervoor uiteraard hartelijk dank.

Tijdens de ontvangst van een groep personen, die vanuit Menken Dairy Food een bezoek aan ons museum brachten, ontving de Heemkundekring eveneens een mooie bijdrage voor ons museum.

INFORMATIE HEEMKUNDEKRING HET LAND VAN GASTEL

De vereniging, de Heemkundekring 'Het Land van Gastel', stelt zich ten doel:

- a. Het dorp Oud Gastel en haar inwoners op elk gebied dat onder heemkunde valt, te bestuderen en te onderzoeken.
- b. In brede kring belangstelling te wekken voor de geschiedenis van Oud Gastel en de bevolking.
- c. Te ijveren voor het behoud van het eigen karakter en de schoonheid van Gastel en omgeving.

De vereniging tracht dit doel te bereiken door:

- A. Het houden van vergaderingen, lezingen en excursies.
- B. Het benaderen van en samenwerken met instanties en personen, die kunnen helpen het gestelde doel te bereiken.
- C. Het verzamelen van voorwerpen en geschriften, die betrekking hebben op heemkunde in de ruimste zin.

(Statuten der Heemkundekring artikel 2)

'In de Drie Snoeken'

De Heemkundekring, opgericht 25 november 1980, beschikt over een eigen werklokaal, archief en tentoonstellingsruimte in het pand 'In de Drie Snoeken', Dorpsstraat 50 te Oud Gastel.

Hier komt elke donderdagavond een vaste kern van leden bijeen om voorkomende werkzaamheden te verrichten.

Het museum is dan tevens geopend voor belangstellenden van 19.00 tot 21.00 uur. Op andere tijden na telefonische afspraak.

Jaarkontributie

De jaarkontributie bedraagt:

f 27,50 per persoon

f 40,00 per gezin

f 15,00 jeugdleden (tot 18 jaar)

Bankrelatie

Bankrekening Amro/ABN: 42 96 83 324

Bankrekening Rabo : 14 11 37 126

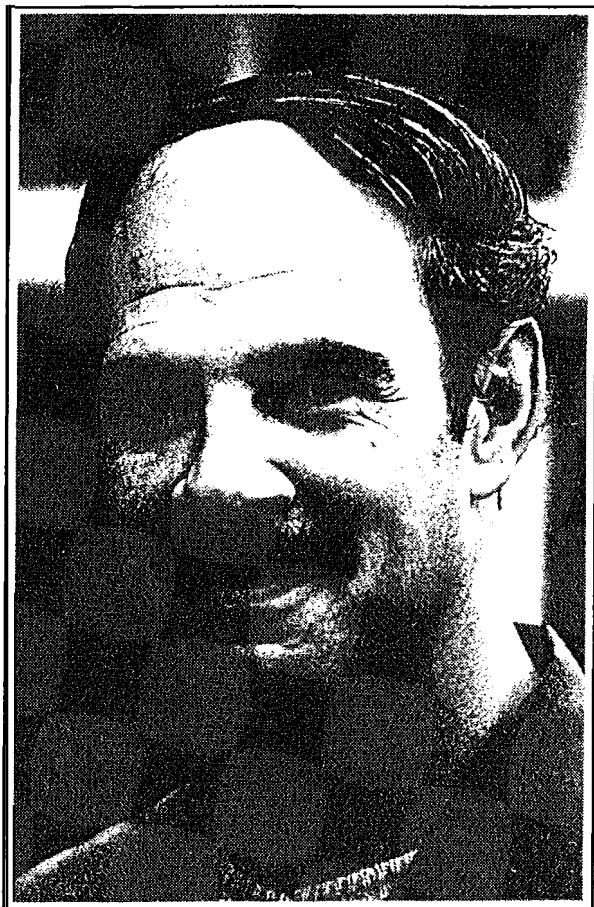
U kunt bellen of schrijven:

1. Als u zich op wilt geven als lid.
2. Als u informatie wilt hebben.
3. Voor het ophalen van materialen onder andere boeken, foto's, bidprentjes, gereedschap, enzovoort.

Bestuur:

- Broeder Cornelius Deckers, voorzitter
Veerkensweg 67A, telefoon 1776.
- P. Rijsdijk, sekretaris
De Biestraat 4, telefoon 1731.
- P. Peeters, penningmeester
Van Glymesstraat 16, telefoon 1730.

Jan Aanraad

Op 14 dec. jl. overleed ten gevolge van een noodlottig ongeval de heer Jan Aanraad.

Hij werd geboren in Oud Gastel op 5 april 1949.

Jan was een der eerste leden van onze heemkundekring 'Het land van Gastel'. Hij was van meet af aan de stuwende kracht achter allerlei activiteiten in de heemkundekring.

Zijn activiteiten strekten zich uit van het verzamelen van voorwerpen en het opknappen ervan tot het ordenen van allerlei gegevens, en wat al niet meer.

Na enkele jaren maakte hij deel uit van het bestuur en als zodanig kreeg hij als afgevaardigde ook meer bekendheid in de regio.

Hij was ook een van de initiatiefnemers bij het opzetten van ons museum 'In de Drie Snoeken'. Toen dit eenmaal gerealiseerd was, werd hij zeer actief om het museum in te richten en de collectie steeds weer op peil te houden.

Gedurende de laatste jaren maakte hij ook deel uit van de redactie van ons jaarboek en hij heeft diverse bijdragen hiervoor geleverd.

Onze gedachten gaan uit naar de familie van Jan, die hem zeer zullen missen. Maar ook als Heemkundekring zullen we in Jan een zeer gewaardeerde kracht missen.

Het bestuur en de redactie van Heemkundekring 'Het Land van Gastel' wenst de familie veel sterkte toe bij het verlies van Jan.

Bestuur en redactie
Heemkundekring 'Het Land van Gastel'

